

การศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้าน
จังหวัดนครสวรรค์

A STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN THE STATE
FOLK MUSIC OF NAKHONSAWAN

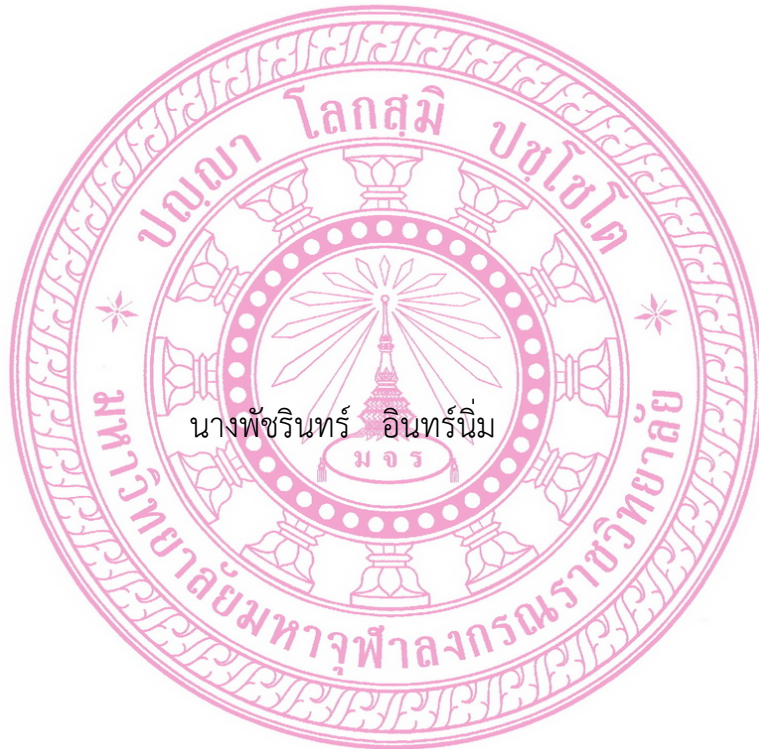
นางพัชรินทร์ อินทร์นิ่ม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

การศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้าน
จังหวัดนครสวรรค์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

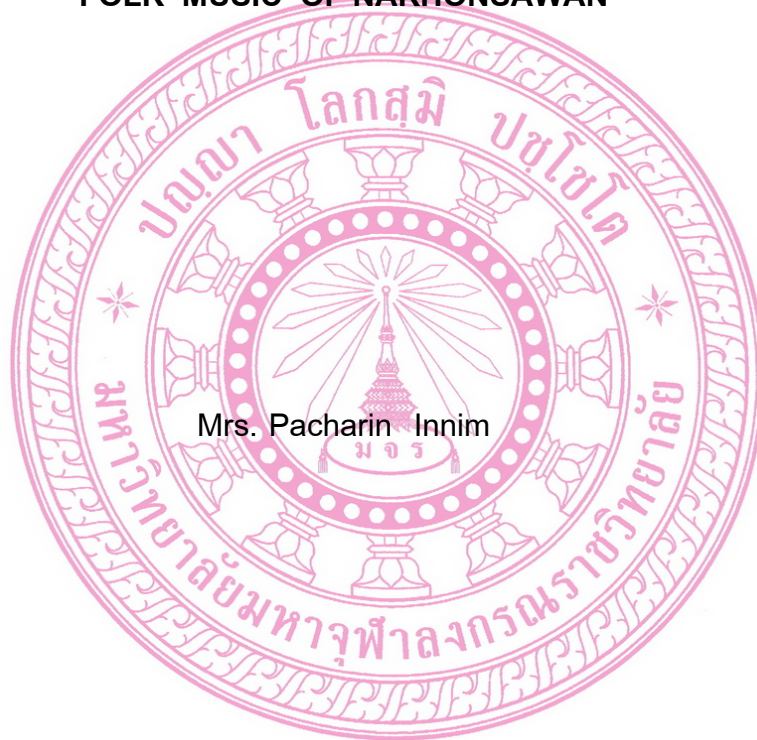
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN THE STATE

FOLK MUSIC OF NAKHONSAWAN

Mrs. Pacharin Innim

A Thesis Submitted in Partial Fulfilment of

The Requirement for The Degree of

Master of Arts

(Buddhist Studies)

Graduate School

Mahachulalongkorntajavidyalaya University

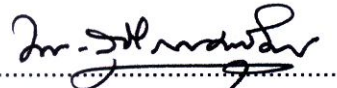
Bangkok, Thailand

C.E.2013

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นักศึกษานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระสุธีธรรมานุวัตร ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหากฤษณะ ตรีโณ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(รศ.ใหม่ เจตโรสง)

กรรมการ

(ผศ.อานนท์ เมธีวรจักร)

กรรมการ

(อาจารย์รุ่งอรุณ อบเชย)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.

ประธานกรรมการ

ผศ.อานนท์ เมธีวรจักร

กรรมการ

อาจารย์รุ่งอรุณ อบเชย

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางพัชรินทร์ อินทร์น้อม)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้าน
จังหวัดนครสวรรค์
- ผู้วิจัย** : นางพัชรินทร์ อินทร์นิ่ม
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร. ป.ธ.๙, กศ.ม., พธ.ด.(พระพุทธศาสนา)
  - : ผศ.อานนท์ เมธีวรฉัตร ป.ธ.๖, น.ธ.เอก, พธ.บ., ศษ.บ., กศ.ม.
  - : อาจารย์รุ่งอรุณ อบเชย ป.ธ.๖, น.ธ.เอก, ศษ.บ., ค.ม.
- วันที่สำเร็จการศึกษา** : มกราคม ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

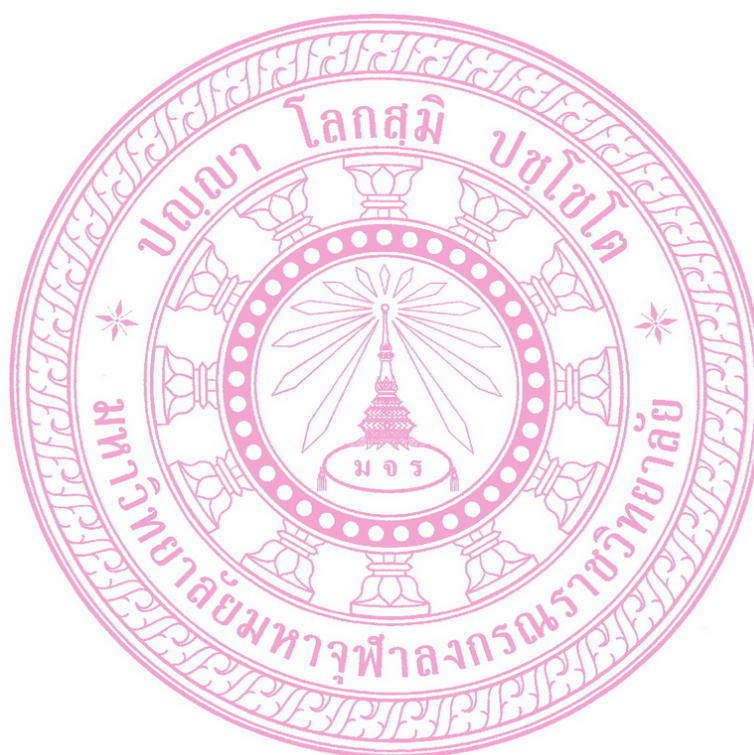
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในพระพุทธรูปศานานิกายเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์และ (๓) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยศึกษาข้อมูลทางการค้นคว้าหนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำมาวิเคราะห์เป็นเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑) หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในพระพุทธรูปศานานิกายเถรวาท แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ (๑) จริยธรรมระดับต้น ได้แก่ ศีล ๕, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, พรหมวิหาร ๔ อธิปไตย ๔, ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ (๒) จริยธรรมระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ (๓) จริยธรรมระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘

๒) เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชุมชนในอดีต ซึ่งสืบเนื่องมาจากที่จังหวัดนครสวรรค์ มีภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม เพราะมีแม่น้ำสายหลัก คือ แม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม วิถีชีวิตของชุมชนเป็นไปอย่างเรียบง่าย มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และสมัครสมานสามัคคี เมื่อมีงานหรือกิจกรรมต่างๆ ก็จะช่วยกันทำกิจกรรมนั้นจนสำเร็จ และเมื่อถึงฤดูกาลทำนาชาวบ้านก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยกันทำนาและในระหว่างการทำนาก็จะผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยด้วยการเปล่งเสียงร้องพร้อมๆ กัน เพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงและจังหวะในการทำงาน ต่อมาจึงเกิดเป็นเพลงขึ้น ซึ่งมีทั้งการร้องร่วมกันและร้องโต้ตอบกัน ซึ่งเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ เพลงร่ำวง, เพลงปฏิพากย์ และเพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด

๓) หลักพุทธจริยธรรมในพระพุทธรูปศานานิกายเถรวาท ที่สอดแทรกไว้ในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง ๓ ประเภท คือ เพลงร่ำวง, เพลงปฎิพากย์ และ เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด ส่วนใหญ่สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับต้น คือ ศีล ๕ ธรรมคัมภีร์โลก ๒, พรหมวิหาร ๔, อิทธิบาท ๔, ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ เนื่องจากหลักพุทธจริยธรรมระดับต้น เป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานซึ่งเป็นข้อปฏิบัติของชาวพุทธที่ทำให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข.

Thesis Title : A Study of Buddhist Ethics Found in Folk Songs of Nakhonsawan

Researcher : Mrs. Phacharin Innim

Degree : Master of Arts (Buddhism) Studies

Thesis Supervisory Committee

: Asst. Prof, Dr. Phra Theppariyatimathi, Pali IX., B.A., M.A., Ph.D.

: Asst. Prof, Anond Methevarachatra Pali VI., B.A,B.Ed., M.Ed.

: Mr. Rungarun Obchoei Pali VI., B.Ed., M.A.

Date of Graduation :

ABSTRACT

The objectives of this research were: (1) to study the Buddhist ethics found in Theravada Buddhism, (2) to study the history of the folk songs of Nakhonsawan, and (3) to analyze the Buddhist ethics found in the folk songs of Nakhonsawan. This research applied the documentary research with collecting data from Tipitaka, academic textbooks, related documents and researches. Analysis of the data used the analysis of the content and the summary of the research used presenting the descriptive results of the research.

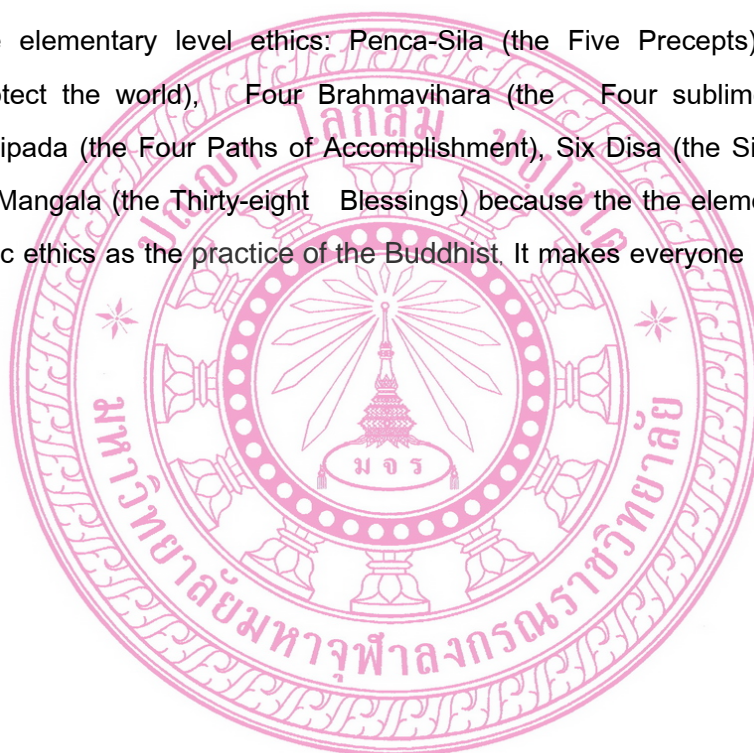
The results showed that

1. The Buddhist ethics found in Theravada Buddhism were divided into three categories: 1) the elementary level ethics: Penca-Sila (the Five Precepts), Lokapala (Virtues that protect the world), Four Brahmavihara (the Four sublime states of mind), Four Iddhipada (the Four Paths of Accomplishment), Six Disa (the Six direction) and Thirty-eight Mangala (the Thirty-eight Blessings), (2) the middle level ethics: Ten Kusalakammamapatha (the Tenfold way of good action), and (3) the high level ethics: Atthangika-magga (the Noble Eightfold Path).

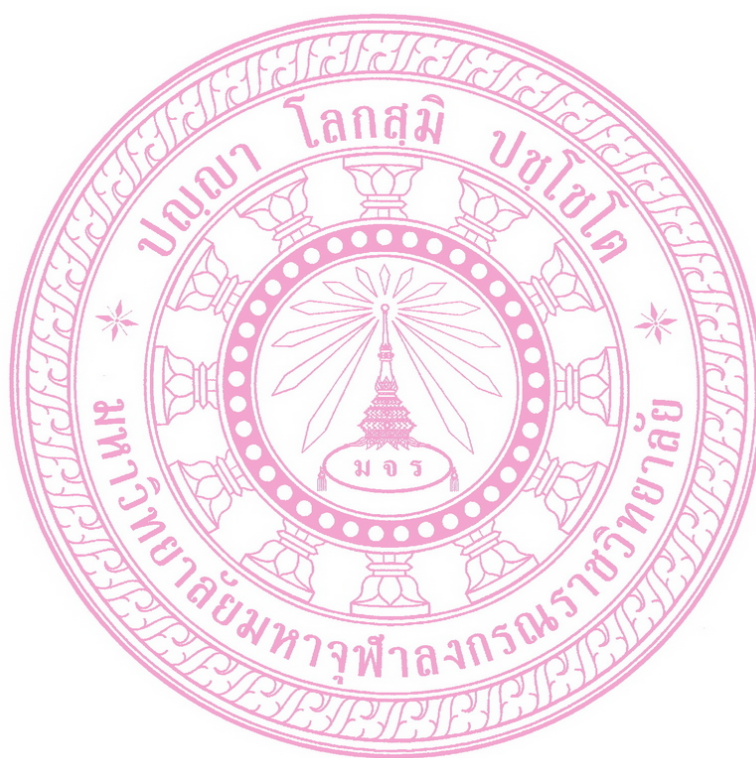
2. The folk songs are the local cultural heritage that reflects the lifestyle of the community in the past. Nakhonsawan Province has suitable geography for the agriculture because the Chao Phraya River flows through Nakhonsawan Province. The majority of the population performs the agriculture. The lifestyle is simple. The people have close relationship, are generous, and have the unity. When doing the activities,

the people helped to do the activities together until finishing. When the farming season arrived, the farmers gather together to help the farming. Meanwhile, the farmers sing a song together to relax from the farming. Then, these songs singing as a duet and the interacting each other become the folk songs of Nakhonsawan Province. The folk songs were divided into three categories: (1) Folk Dance songs, (2) Interactive songs, and (3) other theme songs.

3. Buddhist ethics in the Theravada Buddhism interfered in the folk songs were mostly the elementary level ethics: Penca-Sila (the Five Precepts), Lokapala (Virtues that protect the world), Four Brahmavihara (the Four sublime states of mind), Four Iddhipada (the Four Paths of Accomplishment), Six Disa (the Six direction) and Thirty-eight Mangala (the Thirty-eight Blessings) because the the elementary level ethics is the basic ethics as the practice of the Buddhist. It makes everyone happy.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ และวิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จได้ก็ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากอาจารย์หลาย ๆ ท่าน ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ชี้แนะในสิ่งที่ผู้วิจัยไม่เข้าใจและได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค ในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ โดยเฉพาะพระเดชพระคุณพระเทพปริยัติเมธี ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ เจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์ ที่เมตตาอนุเคราะห์เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อานนท์ เมธีวรฉัตร หัวหน้าสาขาวิชาพระพุทธศาสนา อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ที่เมตตาอนุเคราะห์เป็นกรรมการที่ปรึกษา และอาจารย์รุ่งอรุณ อบเชย ที่อนุเคราะห์เป็นกรรมการที่ปรึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้รับความเมตตา อนุเคราะห์ และความอนุเคราะห์จากอาจารย์ทั้ง ๓ ท่านเป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้วิทยานิพนธ์ เล่มนี้สำเร็จลงได้

ทั้งนี้ ในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ นอกจากได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากอาจารย์ ทั้ง ๓ ท่านแล้วนั้น จะสำเร็จสมบูรณ์ไม่ได้ถ้าไม่ได้รับความเอื้อเฟื้อจากคณะกรรมการตรวจสอบ วิทยานิพนธ์ ซึ่งมีพระมหากษัตริย์ ดร.โณ, ผศ.ดร. เป็นประธาน ได้ให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และคณาจารย์วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์อีกหลายท่าน เจ้าหน้าที่ห้องสมุด พระมหาพงษ์ศักดิ์ ธีรวุโส (คมแก้ว) วัดนครสวรรค์ พระอารามหลวง พระครูปริยัติไพธานุกูล และ พระครูศรีไพธานุรักษ์ วัดไพธาราม พระอารามหลวง ที่ได้เอื้อเฟื้อแนะนำข้อมูลและอำนวยความสะดวกในทุกอย่าง เรื่อง ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ อาจารย์รุ่งอรุณ อบเชย รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ผู้จุดประกายความคิด ผู้ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา รองศาสตราจารย์บุญเรือง อินทวันต์ ที่ได้สนับสนุนข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้ และสิ่งสำคัญ ที่เป็นแรงบันดาลใจในการศึกษาปริญญา พุทธศาสตรมหาบัณฑิตให้สำเร็จลงได้คือ คุณนัฐพล อินทร์นิ่ม คู่สมรส ที่คอยเป็นกำลังใจให้ และอยู่เคียงข้างผู้วิจัยตลอดมา

การทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น เพื่อประกอบการศึกษาและเป็นการประมวล ความรู้ของผู้วิจัยจากการศึกษาตลอดหลักสูตร และหากคุณประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอคุณประโยชน์นั้น จงเกิดแก่บิดา มารดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ ผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่ได้มีส่วนในการให้คำแนะนำ คำปรึกษา แนวทางในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนสำเร็จ และสมบูรณ์ ในที่สุด

พัชรินทร์ อินทร์นิ่ม

มกราคม ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๓
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๕
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๕
บทที่ ๒ หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนิกายเถรวาท	๑๐
๒.๑ ความหมายของจริยธรรม	๑๐
๒.๒ ประเภทของพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนิกายเถรวาท	๑๒
- จริยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก	๑๓
- จริยธรรมที่ปรากฏในเอกสารตำราวิชาการ	๑๔
๒.๒.๑ จริยธรรมระดับต้น	๑๔
๒.๒.๒ จริยธรรมระดับกลาง	๑๖
๒.๒.๓ จริยธรรมระดับสูง	๑๙
๒.๓ เกณฑ์การตัดสินจริยธรรม	๕๐
บทที่ ๓ ความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์	๕๕
๓.๑ บทเพลงที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก	๕๕
๓.๒ ความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์	๖๑
๓.๓ ประเภทของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์	๖๔
๓.๓.๑ เพลงร่ำวง	๖๔
๓.๓.๒ เพลงปฏิพากย์	๗๔

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๓.๓.๓ เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด	๑๐๘
๓.๔ การสืบทอดเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์	๑๑๘
๓.๕ แนวทางการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์	๑๒๐
บทที่ ๔ หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์	๑๒๑
๔.๑ หลักพุทธจริยธรรมระดับต้นที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์	๑๒๑
๔.๒ หลักพุทธจริยธรรมระดับกลางที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์	๑๔๑
๔.๓ หลักพุทธจริยธรรมระดับสูงที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์	๑๔๔
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๔๗
๕.๑ หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในพระพุทธรูปศาสนานิกายเถรวาท	๑๔๗
๕.๑.๑ จริยธรรมระดับต้น	๑๔๗
๕.๑.๒ จริยธรรมระดับกลาง	๑๕๒
๕.๑.๓ จริยธรรมระดับสูง	๑๕๓
๕.๒ ความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์	๑๕๓
๕.๓ หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์	๑๕๔
๕.๓.๑ หลักพุทธจริยธรรมระดับต้น	๑๕๔
๕.๓.๒ หลักพุทธจริยธรรมระดับกลาง	๑๕๕
๕.๓.๓ หลักพุทธจริยธรรมระดับสูง	๑๕๕
๕.๔ เกณฑ์การตัดสินจริยธรรม	๑๕๕
๕.๕ การสืบทอดเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์	๑๕๖
๕.๖ แนวทางการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์	๑๕๖
๕.๗ ประโยชน์ที่เกิดจากการวิจัยในด้านสังคมยุคโลกาภิวัตน์	๑๕๗
๕.๘ ข้อเสนอแนะ	๑๕๗
๕.๘.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป	๑๕๗
๕.๘.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	๑๕๘
บรรณานุกรม	๑๕๙
ภาคผนวก	๑๖๒
ประวัติผู้วิจัย	

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์นี้ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ เรียงตามลำดับดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก				
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย	ปาฎีกาวรรค (ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์ (ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	อุปรปัณณาสก์ (ภาษาไทย)
สั.ส.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก สัยุตตนิกาย	สคาภาคคปาฬิ (ภาษาบาลี)
สั.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สัยุตตนิกาย	สคาถาวรรค (ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.จก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย	จกนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ (ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย	ธรรมบท (ภาษาไทย)
ขุ.สุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต (ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

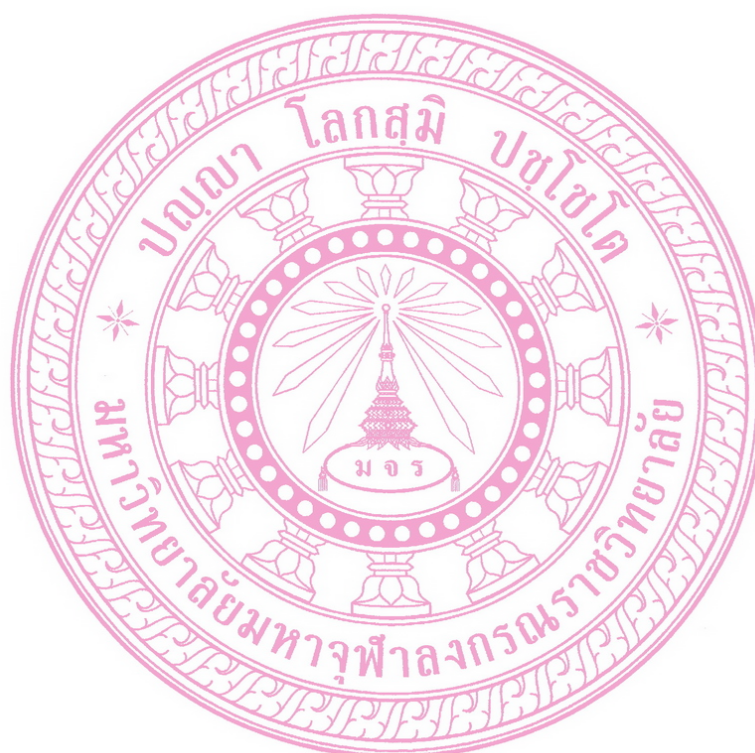
อภิ.สง.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	ธรรมสังคณี (ภาษาไทย)
---------	-------	---	-------------	----------------------

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ขุ.ธ.อ.	(ไทย)	=	ขุททกนิกาย	ธรรมบทอรรถกถา (ภาษาไทย)
ที.สั.อ.	(ไทย)	=	ทีฆนิกาย	สมังควลิลาสินี สีสันทวารคธอรรถกถา (ภาษาไทย)

การอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ใช้ระบุชื่อคัมภีร์และระบุ เล่ม/ข้อ/ หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.มหา. (บาลี) ๑/๑/๑ หมายถึง การอ้างอิงนี้ระบุถึงคัมภีร์ พระวินัยปิฎก ฉบับภาษาบาลี เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๑ หน้าที่ ๑

การอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ใช้ระบุคัมภีร์และระบุถึง เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๕. หมายถึง การอ้างอิงนี้ระบุถึงคัมภีร์ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๔๐๒ หน้าที่ ๓๓๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชีวิตของมนุษย์ที่เจริญขึ้นแล้วนั้น ย่อมต้องการศิลปะและความบันเทิงใจ ที่นอกเหนือไปจากความสุข และความสะดวกทางด้านกาย จึงจะเรียกได้ว่ามีชีวิตสมบูรณ์อย่างแท้จริง มนุษย์จึงคิดสร้างสรรค์วัฒนธรรมในรูปของศิลปะ และความบันเทิงใจแขนงต่าง ๆ ขึ้นอีกมากมาย บทเพลงนับเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนอารมณ์ต่าง ๆ ให้ผู้อื่นได้ทราบจึงให้ความบันเทิงใจแก่มนุษย์มาเป็นเวลานาน เพลงเป็นภาษาสากลอันยิ่งใหญ่ที่ปรากฏในสังคมมนุษย์ชาติ มนุษย์ได้สร้างสรรค์เพลงตามอารมณ์สะท้อนใจ ตามแรงบันดาลใจ ผสมกับจินตนาการที่มีต่อชีวิตและธรรมชาติ เพลงจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญสำหรับชีวิต “เราจะพบว่าเพลงต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของวัฒนธรรมที่เพลงเป็นส่วนหนึ่งอยู่ด้วยเพราะจากเพลงเราจะทราบถึงทัศนคติ ค่านิยมต่าง ๆ ที่เป็นอิสระของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มที่แสดงออกในเนื้อเพลงทั้งอาจทราบถึงนิทานความเชื่อ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งเราไม่อาจพบได้จากการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลแต่ประการเดียว”^๑

บทเพลงถือกำเนิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับสังคมมนุษย์ที่มีมาจากชีวิตมนุษย์และเป็นผลงานที่สร้างสรรค์โดยน้ำมือของมนุษย์ทั้งสิ้นบทเพลงเป็นศิลปะที่แพร่หลายทั่วไปในสังคม^๒

กระแสการเคลื่อนไหวของสังคมนั้น เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงหลากหลายอย่างไม่มีวันหยุด ในกระบวนการเคลื่อนไหวจึงก่อให้เกิดของใหม่ขึ้นมาอย่างมากมายอย่างไม่มี การชะงักเช่นกัน พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่หลักธรรมเข้ามาในประเทศไทยโดยรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งอาจจะมาในหลักคำสอนโดยตรง หรืออาจจะแทรกเข้ามาในวรรณกรรมชาวบ้าน หรือแม้กระทั่งบทเพลงพื้นเมืองที่ว่าด้วยเรื่องบุญ-บาป ซึ่งปรากฏให้เห็นชัด เช่น เพลงกล่อมเด็ก

---

^๑นางสาวกฤษณา คงยิ้ม, “การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านประกอบการละเล่นเพลงพื้นบ้านจากตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์”, *ปริญญาทิพนธ์*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๑).

^๒จินตนา ดำรงเลิศ, “วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๑.

เพลงสอนธรรมะ ความสอดคล้องของบทเพลงกับพระพุทธศาสนาได้สัมพันธ์กันอย่างเห็นได้ชัด “ในครั้งพุทธกาล ภิกษุปล่อยกระแสดิจไปตามบทเพลงที่ได้ยินมาจากคนหาฟืนยังสามารถทำให้ บรรลุธรรมวิเศษ”^๓

พระพุทธศาสนาเป็นกรอบแห่งความประพฤติปฏิบัติมาช้านานรูปแบบของการ ดำเนินชีวิตส่วนใหญ่จึงอยู่ในกรอบของศาสนา คนไทยก็ยึดถือตามอย่างบรรพบุรุษ ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ศาสนามีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยอย่างมาก เป็นพลังสำคัญ อย่างยิ่ง มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง เป็นระบบความเชื่อและความศรัทธา อย่างหนึ่ง ดุจประทีปให้แสงสว่างในการดำเนินชีวิตของพวกเขา หลายยุคหลายสมัยที่ พระมหากษัตริย์ไทยทรงใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการบริหารปกครอง บ้านเมือง^๔

เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงที่สอดแทรกในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ให้ข้อคิด คติสอนใจ และยังสะท้อนให้เห็นถึงความสามัคคี สภาพวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ รวมทั้ง ยังปลุกฝังให้คนไทยมีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นได้จากในอดีตคนไทยมีวิถีชีวิต ที่เรียบง่าย อยู่กันแบบพี่น้อง แต่ในสังคมไทยปัจจุบัน มีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นอย่างมากมาย ทั้งปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะคนไทยขาดการ ปลุกฝัง อบรมด้านคุณธรรมจริยธรรม และวิถีชีวิตแบบไทย^๕

เนื่องจากเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์เป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่า และ สอดแทรกหลักคุณธรรมจริยธรรมไว้ในบทเพลงซึ่งเป็นการบ่มเพาะ ชัดเกลาจิตใจให้ เป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน อีกทั้งเพลงพื้นบ้านยังเป็นมุขปาฐะที่จำเป็นต้องอาศัยการบอกกล่าว และจดจำสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยใช้วิธีการสืบทอดแบบปากต่อปากไม่มีการบันทึกไว้เป็น ลายลักษณ์อักษร ดังนั้นข้อมูลอาจเกิดความคลาดเคลื่อนได้ อีกทั้งหากเรามองข้ามผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านเพลงพื้นบ้านไปก็จะทำให้ผู้ทรงคุณวุฒิไม่สามารถบอกเล่าความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านได้ ก็จะทำให้เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ในด้านนั้น ๆ สูญหายไปตามกาลเวลา

^๓พระศิริมังคลาจารย์, “มงคลตฤทีปนี ปฐมโม ภาโค”, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราช วิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๒๗๑-๒๗๒.

^๔พระมหาสุชาติ สุชาติ (สมมาตร), “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมและวิธีการใช้หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาที่ปรากฏในลิลิตตะเลงพ่าย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต(บัณฑิตวิทยาลัย : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

^๕ประทีป สุขโสภา, เอกสารประกอบการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต การแสดงศิลปะท้องถิ่น, (สุโขทัย : มปท., ๒๕๓๓), หน้า ๑๔.

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ว่ามีความเป็นมา และประเภทของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์อย่างไร มีวิธีการสอนจริยธรรมที่สอดแทรกอยู่ในเพลงพื้นบ้านตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไรบ้าง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบทอดเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ให้ดำรงอยู่คู่ นครสวรรค์ และเพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีโอกาสสืบสานรักษาไว้ซึ่งมรดกอันล้ำค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในพระพุทธรูปศาสนานิกายเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

๑.๓ ขอบเขตในการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาแนวคิดเรื่องพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถา หนังสือ และสื่อที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์สรุปผลและนำเสนอ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเพลงพื้นบ้านจากตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน ตำบลเขาทอง จำนวนไม่ต่ำกว่า ๑๐ คน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๔.๑ หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในพระพุทธรูปศาสนานิกายเถรวาทมีอะไรบ้าง
- ๑.๔.๒ ความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์มีความเป็นมาอย่างไร
- ๑.๔.๓ หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์มีอะไรบ้าง

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ พุทธจริยธรรม (Buddhist Ethics) หมายถึง สิ่งที่ว่าด้วยความประพฤติของคนในสังคม เพื่อประโยชน์สุขของตนและสังคม มีความสัมพันธ์กันของคนในสังคม เพื่อให้สังคมดำเนินชีวิตอย่างมีบรรทัดฐานเดียวกันในการปฏิบัติร่วมกัน และจริยธรรมนี้ไม่ใช่บทลงโทษผู้ทำผิดกฎหมาย แต่เป็นจิตสำนึกของคนเรา ในงานวิจัยนี้ หมายถึง พุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งแบ่งเป็น ๓ ระดับ ได้แก่

๑) จริยธรรมระดับต้น คือ จริยธรรมที่ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นข้อปฏิบัติเพื่อห้ามมิให้ละเมิดทางกาย วาจา ปฏิบัติเพื่อให้กาย วาจา เป็นปกติ เป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมชาวพุทธ ปฏิบัติเพื่อบรรลุความสุขขั้นต้นของชีวิตเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น เป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ ได้แก่ การปฏิบัติตามศีล ๕, ธรรมคัมภีร์โลก ๒, พรหมวิหาร ๔, อิทธิบาท ๔ ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ

๒) จริยธรรมระดับกลาง คือ จริยธรรมที่เป็นทางแห่งความดี ที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติไปสู่ความสุข ความเจริญ ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ คือ กายสุจริต ประกอบด้วย เว้นจากการฆ่าหรือทำร้ายผู้อื่น เว้นจากการลักขโมย และเว้นจากการประทุษร้ายผิดในกาม วจีสุจริตประกอบด้วย เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดยุยง เว้นจากการพูดคำหยาบ และ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ และมโนสุจริตประกอบด้วย เว้นจากการคิดอยากได้ เว้นจากการคิดอาฆาตและเว้นจากการคิดไม่มีเหตุผล

๓) จริยธรรมระดับสูง คือ จริยธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างถ่องแท้ เพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน บรรลุถึงบรมสุข สุขที่ไม่หวนมาสู่ความทุกข์อีก ได้แก่มรรคมงคล ๘ ประการ คือ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ การเจรจาชอบ การกระทำชอบ การเลี้ยงชีพชอบ ความพยายามชอบ ความระลึกรู้ชอบ การตั้งจิตมั่นชอบ

๑.๕.๒ เพลงพื้นบ้าน หมายถึง เพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง จังหวัดนครสวรรค์ โดยแบ่งออกเป็น เพลงร่ำวง เพลงปฏิพากย์ และเพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ” ว่าพระพุทธศาสนาที่คนไทยเราเกี่ยวข้องมี ๒ ด้าน ด้านแรกคือพระธรรมวินัยหมายถึงหลักการเดิมแท้ ๆ ล้วนๆ ของพระพุทธศาสนา ซึ่งปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ด้านที่สอง คือ วัฒนธรรม หมายถึง พระพุทธศาสนาอย่างที่คนไทยรู้จักและประพฤติดุปฏิบัติสะสมสืบต่อกันมาจนซึมแทรกเข้าไปในชีวิตจิตใจกลายเป็นส่วนหนึ่งแห่งลักษณะนิสัยและความเป็นอยู่ซึ่งปรากฏออกมาทางวิถีชีวิตของชุมชน^๖

๑.๖.๒ ประทีป สุขโสภณ ได้กล่าวไว้ใน “เอกสารประกอบการสอน วิชาศิลปะกับชีวิต, การแสดงศิลปะของท้องถิ่น” ว่าลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้าน คือ มีความเรียบง่าย ทั้งด้านการแต่งกายไม่มีดนตรีก็เล่นได้ เพียงแต่ปรบมือให้เข้าจังหวะ ต่อมามีการใช้เครื่องดนตรี

^๖พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๙๘.

ประกอบสำนวนภาษาใช้คำธรรมดาพื้น ๆ แต่ถ้อยคำคมคายอยู่ในตัว ทำให้เกิดความสนุกสนาน^๗

๑.๖.๓ บุญมี แท่นแก้ว ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง “ธรรมชาติหรือหลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติ” จัดว่า “เป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกาย ในลักษณะที่ดั่งงามถูกต้อง อันเป็นสิ่งที่ประสงค์ของสังคมและจริยธรรมจะมีได้จำต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนาอันได้แก่ ศีล อันหมายถึงหลักหรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติเพื่อตัดหรือฝีกหัดกายและวาจาให้เรียบร้อย^๘

๑.๖.๔ ไสว มาลาทอง ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ในหนังสือ “คู่มือการศึกษาจริยธรรม” ว่า จริยธรรมมาจากคำ ๒ คำ คือ จริย+ธรรม แปลตามศัพท์ คือ จริยะ แปลว่า ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ ธรรม แปลว่า คุณความดี คำสั่งสอน ในทางศาสนา หลักปฏิบัติในทางศาสนา ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ เมื่อนำเอาคำ จริยะมาต่อกับคำว่าธรรม แปลว่า กฎเกณฑ์แห่งความประพฤติหรือหลักความจริง ที่เป็นแนวทางแห่งความประพฤติ^๙

๑.๖.๕ เอนก นาวิกมูล ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “คุณค่าเพลงพื้นเมือง : เพลงนอกศตวรรษ” ว่าคุณค่าของเพลงพื้นเมืองเป็นมรดกทางวรรณกรรม ชาวบ้านนिरนามได้แต่งเพลงของเขาขึ้น บทเพลงนี้อาจจะมาจากความเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอนและความอยู่ไม่สุขของปาก แต่บังเอิญหรือบางที่ไม่ใช่บังเอิญเพลงของเขาไพเราะและกินใจชาวบ้านคนอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นเพลงดังกล่าว จึงได้แพร่กระจายออกไปเรื่อย ๆ และในที่สุด ไม่มีใครรู้ว่าใครเป็นคนแต่งบทเพลงนั้นและแต่งเมื่อใด^{๑๐}

^๗ประทีป สุขโสภณ, เอกสารประกอบการสอน วิชาศิลปะกับชีวิต, การแสดงศิลปะของท้องถิ่น, (สุโขทัย : ม.ป.ท., ๒๕๓๓), หน้า ๑๕.

^๘บุญมี แท่นแก้ว, จริยธรรมกับชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๒), หน้า ๑.

^๙ไสว มาลาทอง, คู่มือการศึกษาจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๖.

^{๑๐}เอนก นาวิกมูล, คุณค่าเพลงพื้นเมือง : เพลงนอกศตวรรษ, (กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ, ๒๕๒๒), หน้า ๙๓.

๑.๖.๖ **พหุส หันนาคินท์** ได้ให้ความหมายของคำ “จริยธรรม” ว่าความประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในสังคม การที่จะปฏิบัติเช่นนั้นได้ ผู้ปฏิบัติต้องรู้จักว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก^{๑๑}

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า “พุทธจริยธรรม” หมายถึงหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นให้ประพฤติปฏิบัติเพื่อฝึกกายวาจาให้เรียบร้อย และ “เพลงพื้นบ้าน” หมายถึง เพลงที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สร้างสรรค์ให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สนุกสนาน เกิดความรัก ความสามัคคีในสังคมของตน ดังนั้น “พุทธจริยธรรมในเพลงพื้นบ้าน” คือ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สอดแทรกไว้ในเพลงพื้นบ้าน เพื่อขัดเกลาจิตใจ และฝึกให้มีความประพฤติทางกายและวาจาที่เรียบร้อย

ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๗ **พระครูโสภิตธรรมประยุต (อุดม อุดตมปญโญ/สงสุระ)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงโคราช” พบว่า เพลงโคราชมักนิยมกล่าวสอนหรือให้แนวคิดที่เน้นความเป็นชาวพุทธ โดยการถ่ายทอดผ่านเนื้อหาสาระของเพลงพอสรุปได้คือ การเสนอเรื่อง กรรมดี กรรมชั่ว เรื่องนรก สวรรค์ สังสารวัฏ เรื่องศีล ๕ ความมีเมตตาธรรมต่อกัน การหลีกเลี่ยงอบายมุข ทางแห่งความเสื่อม ความกตัญญูรู้คุณทั้งคนและวัตถุ ความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต^{๑๒}

๑.๖.๘ **พระมหาประหยัด ปญญาโวโร (สุนนท์)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “จริยธรรมที่ปรากฏในลำกลอน” พบว่า หมอลำกลอนมีบทบาทในการสอนจริยธรรมแก่สังคมอีสาน เหมือนกับพระสงฆ์แตกต่างกันเพียงกุศโลบายในการถ่ายทอดเท่านั้น คือ การสอนจริยธรรมของพระสงฆ์จะเป็นการพูดและการสนทนา ส่วนการสอนจริยธรรมของหมอลำ เป็นการลำและเป็นการแสดง แต่มีจุดหมายอันเดียวกันคือ เพื่อให้ผู้ฟังเป็นคนดีของสังคม มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย และอยู่ในกรอบจารีตประเพณีอันดีงามของสังคม^{๑๓}

^{๑๑}พหุส หันนาคินท์. จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

^{๑๒}พระครูโสภิตธรรมประยุต (อุดม อุดตมปญโญ/สงสุระ) “การศึกษาพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงโคราช”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, ๒๕๕๑.

^{๑๓}พระมหาประหยัด ปญญาโวโร (สุนนท์), “จริยธรรมที่ปรากฏในลำกลอน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, ๒๕๕๒.

๑.๖.๙ พระมหาสมชัย สิริวิฑูโน (ศรีนอก) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “**หลักสูตรธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งไทย**” พบว่า คนไทยทั่วทุกภาค มีวิญญาณแห่งกวีเป็นปกติ ทุกขณะแห่งการดำเนินชีวิตจะมีบทเพลงแสดงไว้เสมอๆ และในการสั่งสอนคติเตือนใจแก่ประชาชนก็ดี ในการสืบทอดความเชื่อ ความคิด และวัฒนธรรม ประเพณีก็ดี ครูเพลงจะรจนาเป็นภาษากวีที่ไพเราะ สละสลวยไว้เสมอๆ อันแสดงถึงสุนทรียภาพในจิตใจของชาวไทย แม้สังคมของชาวไทยส่วนใหญ่จะอยู่ในภาวะทุกข์ยากก็ตาม^{๑๔}

๑.๖.๑๐ พระมหาสุชาติ อสุชาติ(สมมาตร) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “**การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร และวิธีการใช้หลักสูตรทางพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในลิลิตตะเลงพ่าย**” พบว่าด้านคุณค่าของหลักสูตรที่นำมาประยุกต์ใช้กับการเมือง การปกครอง สมเด็จพระนเรศวร ทรงมีหลักสูตรเป็นเครื่องกำกับ เป็นอุบายวิธีในการบริหารบ้านเมือง หลักสูตรที่มีคุณค่าทางด้านครอบครัว พบว่า สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมให้แก่บุตรหลาน โดยนำหลักสูตรที่เกี่ยวกับความประพฤติในสังคมมนุษย์ ได้แก่ ทิศ ๖ มงคล ๓๘ ไตรลักษณ์และกรรม หลักสูตรที่มีคุณค่าทางด้านประเพณี พบว่าประเพณีที่เกิดขึ้นในเมืองไทยมาจากพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ประเพณีไทยจึงมีหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาเข้าไปสอดแทรกไว้เสมอเพื่อเป็นคติเตือนใจให้ประชาชนได้ยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต หลักสูตรที่มีคุณค่าต่อประเพณี ได้แก่ ไตรลักษณ์ และมงคล ๓๘^{๑๕}

๑.๖.๑๑ จุฑามณี บ้านมอญ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “**เพลงพื้นบ้านท่าโ ต่าบลท่าโ อำเภอนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี**” พบว่า การดำเนินชีวิตของชาวบ้านท่าโ จังหวัดอุทัยธานี ส่วนใหญ่ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย มีบ้านเรือนสวยงามสะอาดตา ปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่ใกล้ชิดติดกัน มีการไปมาหาสู่กันแบบพี่น้องนิยมใช้ชีวิตแบบเก่า ไม่นิยมเที่ยวกลางคืน ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเพราะมีวัดเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ประเพณีที่สำคัญคือประเพณีสงกรานต์ที่ชาวบ้านจะมาร่วมทำบุญและร้องเล่นเพลงพื้นบ้าน^{๑๖}

^{๑๔}พระมหาสมชัย สิริวิฑูโน (ศรีนอก), “หลักสูตรธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗).

^{๑๕}พระมหาสุชาติ อสุชาติ (สมมาตร) “ การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรและวิธีการใช้หลักสูตรทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในลิลิตตะเลงพ่าย” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.

^{๑๖}จุฑามณี บ้านมอญ “การศึกษาเพลงพื้นบ้านท่าโ ต่าบลท่าโ อำเภอนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี” วิทยานิพนธ์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐).

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า”เพลง” ทุกประเภท ล้วนสอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมไว้ด้วยกันทั้งสิ้น อาทิ คีล ๕ ไตรลักษณ์ สังสารวัฏ ทิศ ๖ มงคล ๓๘ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะสื่อถึงวิถีชีวิตของคนในสังคมชนบท ความเชื่อ ความกตัญญู ความมีน้ำใจไมตรี ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษยึดถือ ปฏิบัติสืบต่อกันมา ทั้งนี้ก็เพื่อมุ่งหวังให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดีของสังคม สามารถดำเนินชีวิต อยู่บนความไม่ประมาท มีสติรู้คิดสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เกิดความรัก ความสามัคคีในสังคมของตน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า “พุทธจริยธรรมในเพลงพื้นบ้าน” คือ บทเพลงที่สอดแทรกหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ไว้ในเนื้อเพลงเพื่อเป็นคติเตือนใจให้ประชาชนได้ยึดหลักธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และเพื่อขัดเกลาจิตใจให้คนในสังคมมีความประพฤติทางกายและวาจาที่เรียบร้อย โดยมุ่งหวัง ให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดีของสังคม สามารถดำเนินชีวิตอยู่บนความไม่ประมาท มีสติรู้คิด สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เกิดความรักความสามัคคีในสังคมของตนอีกทั้ง ในเพลงทุกประเภท ผู้ประพันธ์เพลงมีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อให้คนในสังคมทราบถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมชนบท ด้วยการจรรนาเป็นภาษากวีที่ไพเราะ สละสลวย อันแสดงถึงสุนทรียภาพในจิตใจของชาวไทยซึ่งมีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคือพระพุทธศาสนา

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

๑.๗.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยนำการสัมภาษณ์มาประกอบเนื้อหาวิทยานิพนธ์ มีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

๑. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) คือ ข้อมูลเพลงพื้นบ้านที่ได้จากปากคำของ วิทยากร และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง และข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นซึ่งได้จากการสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่นโดยตรง

๒. ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ ข้อมูลที่ใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ หนังสือ ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เอกสารสิ่งตีพิมพ์ ที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน ตำบลเขาทอง เช่น วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๓. วิจัยภาคสนาม (practical part research) โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง จำนวนไม่ต่ำกว่า ๑๐ คน และบันทึกภาพการแสดงพื้นบ้านตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

๔. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

- ๑) เรียบเรียงและจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากตำรา เอกสาร งานวิจัย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และรูปถ่าย
- ๒) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
- ๓) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด โดยใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นแนวทางให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้
- ๔) นำเสนอผลงานวิจัย
- ๕) สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- ๑.๘.๑ ทำให้ทราบหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในพระพุทธรูปศานานิกาย
เถรวาท
- ๑.๘.๒ ทำให้ทราบเรื่องความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์
- ๑.๘.๓ สามารถวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัด
นครสวรรค์ได้

บทที่ ๒

หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท

ในบทนี้ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นที่จะศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท ออกเป็น ๓ ส่วน คือ

๑. ความหมายของจริยธรรม
๒. ประเภทของจริยธรรม
๓. เกณฑ์การตัดสินจริยธรรม

๒.๑ ความหมายของจริยธรรม

ความหมายของจริยธรรมนั้น ได้มีการนิยามความหมายที่แตกต่างกันและสอดคล้องกัน ดังต่อไปนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้คำจำกัดความของจริยธรรมไว้ในหนังสือ พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ว่า “ธรรม คือ ความประพฤติ”, “ธรรมคือการดำเนินชีวิต”, หลักความประพฤติ, หลักการดำเนินชีวิต; คำว่าจริยธรรมนี้นักปราชญ์ประเทศไทย ได้บัญญัติให้ใช้สำหรับคำภาษาอังกฤษว่า “ethics” หมายถึงธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม หรือกฎศีลธรรม; จริยะ (หรือจริยธรรม) อันประเสริฐ เรียกว่า พรหมจริยะ (พรหมจริยธรรม หรือพรหมจรรย์) แปลว่า ความประพฤติอันประเสริฐ หรือการดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ หมายถึงมรรคมงคล ๘ หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา^๑

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายจริยธรรมไว้ว่า คำว่าจริยธรรมแยกออกเป็น จริยะ+ธรรม คำว่าจริยะ หมายถึง ความประพฤติหรือกิริยาที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่าธรรมมีความหมายหลายอย่าง เช่น คุณความดี หลักคำสอนของศาสนา หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น “จริยธรรม” จึงได้ความหมายตามตัวอักษรว่า “หลักแห่งความประพฤติ” หรือ “แนวทางของการประพฤติ”^๒

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๓๒.

^๒ พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต), พุทธศาสนากับปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๓), หน้า ๘๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ในหนังสือ พุทธธรรมว่า จริยธรรมมาจาก จริย+ธรรม นั่นเอง ในภาษาบาลีมีใช้แต่จริย ไม่มีจริยธรรม แต่ถึงจะเติมต่อธรรม ก็ไม่มีข้อขัดข้องแต่อย่างใด จริยธรรมจึงแปลว่า ธรรม คือ จริยะ หรือหลักแห่งจริยะนั้นเอง^๓

พนัส หันนาคินทร์ ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ในหนังสือจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนว่า “จริยธรรม” คือ ความประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในสังคม การที่จะปฏิบัติเช่นนั้นได้ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้จักว่าสิ่งใดผิด สิ่งใดถูก ดังนั้น การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมจะต้องประกอบกันทั้งความรู้สึทางจิตใจและการปฏิบัติทางกายอันสอดคล้องกับความรู้สึกทางจิตใจ^๔

ไสว มาลาทอง ได้ให้ความหมายของคำว่าจริยธรรมไว้ว่า คำว่าจริยธรรม มาจาก คำ ๒ คำ คือ จริย+ธรรม ซึ่งแปลตามศัพท์คือ จริยะแปลว่า ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ ธรรม แปลว่าคุณความดี คำสั่งสอนในศาสนา หลักปฏิบัติในทางศาสนา ความจริง ความถูกต้อง ความยุติธรรม กฎเกณฑ์ เมื่อนำเอาคำว่าจริยะมาต่อกับคำว่าธรรม เป็นจริยธรรม แปลเอาความหมายว่า กฎเกณฑ์แห่งความประพฤติหรือหลักความจริงที่เป็นแนวทางแห่งความประพฤติปฏิบัติ^๕

ศ.ดร.สาโรช บัวศรี ได้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม ไว้ว่า จริยธรรม ได้แก่ ความดีในระดับต่างๆ ที่สังคมหรือบุคคลจำเป็นต้องยึดมั่นถือมั่น^๖

อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) ได้เสนอว่าการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม เป็นสิ่งที่มีคุณค่า เพราะเป็นเจตนาที่ดี เกิดจากการตั้งใจจริง หรือมูลเหตุจูงใจที่ทำ ในสิ่งที่ถูกต้อง การกระทำสิ่งที่ถูกต้องเป็นสิ่งสากลโดยเริ่มที่เหตุจูงใจที่ดี เป็นเงื่อนไขให้เกิดการกระทำ ความดี และผลจากการกระทำนั้นก็จะเป็ผลดี สิ่งที่มีคุณค่าสูงสุดในทางจริยธรรมต้องมีลักษณะเป็นสากล เป็นลักษณะการกระทำตามหน้าที่ และการให้ความเคารพยำเกรง จึงมีเงื่อนไข มีความเด็ดขาดอยู่ในตัว^๗

^๓พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๕๙๐.

^๔พนัส หันนาคินทร์, **จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓.), หน้า ๑.

^๕ไสว มาลาทอง, **คู่มือการศึกษาจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๖.

^๖ศ.ดร.สาโรช บัวศรี, **จริยธรรมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๖), หน้า ๒๑.

^๗ดร.จำเริญรัตน์ เจือจันทร์, **จริยศาสตร์ : ทฤษฎีจริยธรรมสำหรับนักบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๔๘), หน้า ๙๖.

จอห์น สจวต มิลล์ (John Stuart Mill) ได้สรุปทฤษฎีทางศีลธรรมไว้ว่า ทฤษฎีทางศีลธรรมนั้นจะต้องบอกได้ว่าเราควรทำอะไร หรือการกระทำอะไรที่ถูกต้องชอบธรรมทางศีลธรรมหรือหน้าที่ทางศีลธรรมของเราคืออะไร^๔

จอห์น รอลส์ (John Rawls) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมว่า ศีลธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เลือกเพื่อเป็นแนวทางในการร่วมมือกันของมนุษย์ และเพื่อช่วยให้ชีวิตในชุมชนหรือสังคมเป็นไปได้อย่างราบรื่น แนนอนในสังคมจริงนั้นจะมีพลังอำนาจและแรงกดดันอื่นๆ เข้ามากำหนดจริยธรรมหรือศีลธรรมของสังคม^๕

จากคำนิยามดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า จริยธรรม คือ ความประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อครอบครัวและต่อส่วนรวม มีความสัมพันธ์กันของคนในสังคมเพื่อให้สังคมมีบรรทัดฐานเดียวกัน จริยธรรมไม่มีบทลงโทษ แต่ผู้กระทำผิดจริยธรรมจะมีความรู้สึกที่ไม่ดี และสังคมไม่ยอมรับ คนในสังคมเมื่อมีจริยธรรมจะมีความรู้สึกที่ดีชอบชั้วดีทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข และสิ่งที่มีคุณค่าสูงสุดในทางจริยธรรม คือ ต้องมีลักษณะเป็นสากล เป็นลักษณะการกระทำตามหน้าที่ และการให้ความเคารพยำเกรงจึงมีเงื่อนไข มีความเด็ดขาดอยู่ในตัว ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในสังคมและประเทศชาติ

๒.๒ ประเภทของพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตภิกษุทั้งหลายว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมากเพื่ออนุเคราะห์สัตว์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทพดาและมนุษย์ทั้งหลายแต่อย่าได้ไปทางเดียวกันสองรูป เธอทั้งหลายจงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง"^๖ ซึ่งก็คืออุดมการณ์ในการประกาศส่งสาวกไปประกาศศาสนาครั้งแรกจำนวน ๖๑ รูป จุดประสงค์เพื่อประโยชน์สุขของคนทั่วไป

^๔เนืองน้อย บุญยเนตร, จริยศาสตร์ตะวันตก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓๒.

^๕เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๖.

^๖ที.ม. (ไทย) ๑๐/๕๒/๕๓.

จริยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก

หลักธรรมที่ปรากฏในพระสูตรพระสุตตันตปิฎก ที่ขนิทาย สีลขันธวรรค พรหมชาลสูตร แบ่งประเภทของจริยธรรม ออกเป็น ๓ ระดับ ดังคำอธิบายเป็นเชิงอรรถว่า "ธรรมมีความงามในเบื้องต้น หมายถึง สีล ธรรมมีความงามในท่ามกลาง หมายถึง อริยมรรค และธรรมมีความงามในที่สุด หมายถึงพระนิพพาน คือที่สุด"^{๑๑} ดังนี้

๑. ระดับจุฬศีล(อาทิกัลยาณัง) หมายถึง สีลพื้นฐานอันสำคัญยิ่ง เพราะการที่เราจะรักษาความเป็นปกติของมนุษย์ไว้ได้นั้นจะต้องรักษาศีล ๕ เป็นอย่างน้อย อาทิ งตเว้นจากการฆ่าสัตว์, งตเว้นจากการชโมย, งตเว้นจากการเสพเมถุนธรรม เป็นต้น

๒. ระดับมัชฌิมศีล(มัชฌกัลยาณัง) หมายถึง สีลที่ประพฤติเพื่อเป็นการยกระดับจิตใจให้ประณีตยิ่งขึ้น เป็นหลักคำสอนสำหรับผู้ที่ต้องการถือเคร่งในชีวิตในระดับสูงขึ้นไป คือ "สมาธิ" โดยเฉพาะนักบวชที่ประพฤติพรหมจรรย์อยู่แล้วจำต้องหลีกเลี่ยง จากการแสวงหาความเพลิดเพลิน แบบชาวโลก รวมถึงข้อห้ามการมิให้สมณะประกอบอาชีพเสริมที่ไม่เป็นไปตามพระธรรมวินัย เช่น รับที่นา ที่สวน ไร่ทำนา ทำสวน เป็นต้น

๓. ระดับมหาศีล(ปริโยสานกัลยาณัง) หมายถึง สีลที่ประพฤติเพื่อมุ่งสู่ความบริสุทธิ์และความสงบสุขของชีวิต เช่น พระภิกษุในพระพุทธศาสนาเพราะเป็นการถือปฏิบัติต่อการทำกุศลให้สูงยิ่งขึ้นไป ภิกษุที่เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิด ด้วยตริงานวิชา

จากหลักธรรมดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่าในคำสอนของพระพุทธศาสนาได้แบ่งพุทธจริยธรรมออกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับต้น, ระดับกลาง และระดับสูง ซึ่งระดับต้น หมายถึง ธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ระดับกลาง หมายถึง ธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขความเจริญ ระดับสูง หมายถึง ธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดปัญญาสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างถูกต้อง มีความสุขที่ไม่หวนมาสู่ความทุกข์อีกซึ่งก็คือหลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ไปถึงเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน ผู้ใดสามารถประพฤติปฏิบัติตามได้ย่อมทำให้เกิดความสุขอย่างแท้จริง เหมือนกับที่พุทธศาสนิกชนไปทำบุญแล้วพระท่านให้พรว่า

“สีเลนะ สุขตัง ยันติ” การรักษาศีลเป็นปัจจัยให้มีความสุขทั้งชาตินี้และชาติหน้า

“สีเลนะ โภคสัมปทา” ถ้ามีศีลชาตินี้ ชาติหน้าก็มีทรัพย์สมบัติมาก

“สีเลนะ นิพพุตัง ยันติ” ศีลเป็นปัจจัยให้เข้าถึงนิพพานได้โดยง่าย

^{๑๑} ที.สี.อ.(ไทย) ๑/๑๙๐/๑๕๙.

จริยธรรมที่ปรากฏในเอกสารตำราวิชาการ

ตามนัยนี้มีความรู้ได้จัดระดับและประเภทของจริยธรรมได้ดังต่อไปนี้

พระครูโสภิตธรรมประยุต (อุดม อุตตมปญฺโญ/สงฺสุระ) ได้แบ่งประเภทของจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาออกเป็น ๓ ระดับด้วยกัน คือ (๑) จริยธรรมในระดับขั้นพื้นฐานสำหรับปฏิบัติในชีวิตประจำวัน คือ หลักเบญจศีล (๒) จริยธรรมระดับกลาง คือ กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ โดยแบ่งออกเป็น ๓ หมวด คือ หมวดกายกรรม ๓ หมวดวจีกรรม ๔ และหมวดมโนกรรม ๓ (๓) จริยธรรมในระดับสูง ได้แก่ อริยสัจ ๔ ซึ่งประกอบด้วยองค์ ๘ อย่าง มีสัมมาทิฎฐิ เป็นต้น^{๑๒}

ไสว มาลาทอง ได้แบ่งประเภทของจริยธรรมไว้เป็น ๓ ชั้น ดังนี้ (๑) จริยธรรมขั้นมูลฐาน ได้แก่ ศีล ๕ (๒) จริยธรรมขั้นกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ (๓) จริยธรรมขั้นสูง ได้แก่ อริยสัจธรรม ๔ มรรคมีองค์ ๘ ปฏิจจสมุปบาท^{๑๓}

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้แบ่งประเภทของจริยธรรมออกเป็น ๓ ระดับ คือ (๑) จริยธรรมขั้นต้น ได้แก่ เบญจศีล เบญจธรรม (๒) จริยธรรมขั้นกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ (๓) จริยธรรมขั้นสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘^{๑๔}

จากการแบ่งประเภทของจริยธรรมดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่าจริยธรรมแบ่งได้เป็น ๓ ระดับ คือ จริยธรรมระดับต้น ได้แก่ ศีล ๕, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ จริยธรรมระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ จริยธรรมระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘

๒.๒.๑ จริยธรรมระดับต้น

จริยธรรมระดับต้น หมายถึง จริยธรรมที่ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นข้อปฏิบัติเพื่อห้ามมิให้ละเมิดทางกาย วาจา ปฏิบัติเพื่อให้กาย วาจา เป็นปกติเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคม ชาวพุทธ ปฏิบัติเพื่อบรรลุนิเวศน์สุขสันต์ของชีวิตเป็นข้อปฏิบัติ เบื้องต้น เป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ ได้แก่ ศีล ๕, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, พรหมวิหาร ๔, อิทธิบาท ๔, ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอเนื้อหาของหลักธรรม ระดับต้น ดังต่อไปนี้

^{๑๒}พระครูโสภิตธรรมประยุต(อุดม อุตตมปญฺโญ/สงฺสุระ), "การศึกษาพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงโคราช".

^{๑๓}ไสว มาลาทอง, คู่มือการศึกษาจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐๒-๒๑๒.

^{๑๔}สุชีพ ปุญญานุภาพ, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๙๔-๙๗.

ศีล ๕^๔ หรือ เบญจศีล หมายถึง ความประพฤติชอบทางกายและวาจา, การรักษา กายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ประกอบด้วย

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี^๖ เว้นจากการปลงชีวิต, เว้นจากการฆ่าการประทุษร้าย กัน เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ในทางปฏิบัติหมายถึง ความประพฤติหรือการ ดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนชีวิต ร่างกายของผู้อื่นสัตว์อื่น แต่เป็นผู้มีจิตใจ ประกอบด้วยเมตตากรุณา มีความรักความหวังดีต่อกันเป็นพื้นฐาน บุคคลที่จะล่วงหรือผิดศีล ข้อที่ ๑ ที่ว่าศีลขาดนั้น ต้องประกอบด้วยองค์ คือ ปาณาติบาตนี้เมืองค์ ๕

๑) ปาโณ	สัตว์มีชีวิต
๒) ปาณะสังญิตา	สำคัญว่าสัตว์มีชีวิต
๓) วัชระกะจิตตัง	จิตคิดจะฆ่า
๔) อุปกกะโม	พยายามจะฆ่า
๕) เตนะ มะระณัง	สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น

เมื่อบุคคลกระทำลงไปประกอบด้วยองค์ ๕ ดังกล่าว ศีลข้อที่ ๑ นี้ก็จะขาด แต่ถ้า ไม่ครบองค์ ก็เป็นเพียงต่างพร้อยหรือทะเลเท่านั้น ไม่ขาด

๒. อทินนาทานา เวรมณี^๖ เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้, เว้นจากการลักโกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์ ในทางปฏิบัติ หมายถึงความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของคนโดยไม่เบียดเบียนทรัพย์สิน และไม่ละเมิด กรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ด้วยการลักขโมย แต่ดำเนินชีวิตโดยมีอาชีพ สุจริต ยุติธรรมหาเลี้ยงชีพ โดยชอบเรียกว่า “มีสัมมาอาชีพะ” ศีลข้อที่สองนี้จะขาดได้ต้องประกอบด้วยองค์ คือ อทินนาทานเมืองค์ ๕ คือ

๑) ประระปริคคะหิตัง	ของนั้นมีเจ้าของหวงแหน
๒) ประระปริคคะหิตะสังญิตา	ตนก็รู้ว่าของมีเจ้าของหวงแหน
๓) เถยยะจิตตัง	มีจิตคิดจะลัก
๔) อุปกกะโม	พยายามเพื่อจะลักให้ได้
๕) เตนะ มะระณัง	ได้ของนั้นมาด้วยความพยายามนั้น

^๔ที่.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๘๖/๒๔๗.

^๖พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๔๐.

^๗เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๖.

๓. กาเมสุมิจณาจารา เวมณี^{๑๘} เว้นจากการประพฤติผิดในกาม, เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม หมายถึง ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคู่ครองและไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ในบุคคลผู้เป็นที่รักของผู้อื่น รวมทั้งไม่ผิดประเวณีทางเพศ ไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองของตนเอง แต่มีใจมั่นคงในคู่ครองของตน สามารถควบคุมอารมณ์ในเรื่องเพศได้ ศีลข้อนี้จะขาดได้ต้องประกอบด้วยองค์ คือ กาเมสุมิจณาจารย์มืองค์ ๔ คือ

- ๑) อะคะมะนียะวัตถุ หนีง (ชาย) ต้องห้าม
- ๒) ตัสมีง เสวะนะจิตตัง จิตติดจะเสพ
- ๓) เสวะนัปปะโยโค ประกอบการเสพ
- ๔) มัคเคนะ มัคคัปปปฏิปัตติ มรรคจรตกัน

๔. มุสาวาทา เวมณี^{๑๙} เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จในทางปฏิบัติหมายถึง ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาที่เป็นเท็จหลอกลวง อันเป็นสาเหตุตัดรอนหรือทำลายประโยชน์ของผู้อื่นแต่มีความซื่อสัตย์ มีสัจจะ รักษาสัจจะ พูดแต่คำจริง คำมีประโยชน์ สมานสามัคคี เท่านั้น ศีลข้อนี้จะขาดได้ต้องประกอบด้วยองค์ คือ มุสาวาทามืองค์ ๔ คือ

- ๑) อิตถัง วัตถุ เรื่องไม่จริง
- ๒) วิสังวาทะนะจิตตัง จิตติดจะพูดเท็จ
- ๓) ตัชโช วายาโม พยายามพูดออกไป
- ๔) ปรัสสะตะทัตถะวิชานะนัง คนอื่นเข้าใจเนื้อความนั้น

๕. สุราเมรยมัชชปมาทัญฐานา เวมณี^{๒๐} เว้นจากน้ำเมา คือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท, เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา ในทางปฏิบัติหมายถึง ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนตนเอง ด้วยการดื่ม สูด จืด สิ่งเป็นพิษให้โทษแก่ร่างกาย คือ ยาเสพติดทุกประเภทอันเป็นเหตุให้เกิดความประมาทพลาดพลั้ง เกิดความมัวเมา เสียสติสัมปชัญญะและทำให้เสียคุณภาพความเป็นคน แต่มีสติระวังตัวมิให้ติดสิ่งเสพติดเหล่านั้น ทั้งสามารถควบคุมใจ ควบคุมอารมณ์มิให้เป็นทาสของสิ่งเหล่านั้นด้วย ศีลข้อนี้จะขาดได้ต้องประกอบด้วยองค์ คือ สุราเมรยมัชชปะมาทัญฐานา มืองค์ ๔ คือ

^{๑๘} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๑.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๙.

^{๒๐} อ่างแล้ว.

๑) มะทะนียัง	น้ำเมา
๒) ปาตุกัมมะยะตาจิตตัง	จิตคิดจะดื่มน้ำเมา
๓) ตัซโซ วายาโม	พยายามดื่มน้ำเมา
๔) ปัตตปะเสวะนัง	น้ำเมานั้นล่องล่ำคองไป

เบญจศีล หรือศีล ๕ นี้เป็นหลักควบคุมความประพฤติหรือพฤติกรรมเบื้องต้นของมนุษย์ เป็นข้อกำหนดเท่าที่จำเป็นพอที่จะให้สังคมมนุษย์อยู่กันได้โดยปกติสุข มีชีวิตและทรัพย์สินปลอดภัยตามสมควร^{๒๑}

ธรรมคัมครองโลก^{๒๒} หมายถึง ธรรมที่ช่วยคุ้มครองทั้งมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ให้อยู่ด้วยกันอย่างปกติสุข โลกร่มเย็น ไม่เดือดร้อนวุ่นวาย เพราะมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ไม่เบียดเบียนกัน มีเมตตากรุณาต่อกัน ต่างไว้วางใจกันและกันในเรื่องต่างๆ เช่น ชีวิต ทรัพย์สิน และของรักของหวง เป็นคุณธรรมที่สนับสนุนหลักมนุษยธรรมให้เป็นไปด้วยดี โดยชักนำจิตใจของบุคคลให้เกิดความละอายต่อความชั่วและความเกรงกลัวต่อความประพฤติชั่ว และผลของความชั่วที่จะติดตามมาทั้งยังป้องกันไม่ให้เกิดความชั่ว ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นหลักธรรมสนับสนุนให้บุคคลมีสามัญสำนึกในการละเว้นความชั่วทุจริต เป็นการเบียดเบียนตนและผู้อื่นให้เดือดร้อนภายหลัง ธรรมที่ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อน และสับสนวุ่นวาย^{๒๓}

๑. หิริ แปลว่า ความละอายแก่ใจ ความละอายต่อบาป หิริ หมายถึงความละอายใจตัวเองต่อการทำความชั่วความผิด ต่อการประพฤติทุจริตทั้งหลายและความละอายใจตัวเองที่จะละเว้นไม่ทำความดีซึ่งควรจะทำให้เกิดมีในตน เช่นบิณฑบาตมีความละอายใจที่จะไม่ดูแลบุตรของตน เช่นนี้เรียกว่ามีหิริ หิริ เกิดขึ้นได้ด้วยการคิดถึงการศึกษา ฐานะ ยศศักดิ์ชาติตระกูลของตน คิดถึงความเสียกายที่จะเกิดขึ้น รวมกับความกลัวกลัวของจิตใจที่จะไม่ทำชั่วเช่นนั้น หิริ เป็นธรรมรักษาคุ้มครองโลก ทำให้โลกเกิดสันติ ทำให้คนเราอยู่กันอย่างสงบสุข เพราะคนที่มีหิริจะเกลียดความชั่ว และละอายที่จะทำความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลังทำให้ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่โลกและสรรพสัตว์ทั้งปวง

๒. โอตตปปะ แปลว่า ความเกรงกลัว หมายถึงความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำไว้โอตตปปะเป็นอาการของจิตที่หวั่นไหวเมื่อจะทำความชั่วเพราะกลัวความผิดที่จะตามให้ผลในภายหลัง เกิดขึ้นได้เพราะคิดถึงโทษหรือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำชั่ว จากการประพฤติทุจริตของตน เช่น ตัวเองเองต้องเดือดร้อน เกิดความเสียหาย

^{๒๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๔๗.

^{๒๒} อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๒๕๕/๖๕.

^{๒๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๖๕.

เสียทรัพย์สินเงินทอง เสียอสิรภาพ หรือถูกคนอื่นตำหนิติเตียน ถูกสังกรรมรังเกียจ เป็นต้น โอตตปปะ เป็นธรรมคัมครองโลกคู่กับหิริ เพราะคนที่มีโอตตปปะย่อมกลัวที่จำทำความผิด ทำให้งดเว้นจากการประพฤติดังๆ ได้ อันเป็นเหตุให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข เกิดสันติภาพขึ้น

เหตุที่ทำให้เกิดหิริ

- ๑) คำนึงถึงความเป็นคน หรือชาติตระกูล
- ๒) คำนึงถึงอายุ
- ๓) คำนึงถึงความดีที่เคยทำ
- ๔) คำนึงถึงความเป็นพหูสูต
- ๕) คำนึงถึงพระศาสนา
- ๖) คำนึงถึงครูอาจารย์ สถานศึกษา

เหตุที่ทำให้เกิดโอตตปปะ

- ๑) กลัวคนอื่นติ
- ๒) กลัวการลงโทษ
- ๓) กลัวการเกิดในทุคติ

พรหมวิหาร ๔^{๒๔} หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจ อันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับ ความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ^{๒๕}

๑. เมตตา ได้แก่ ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

๒. กรุณา ได้แก่ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัด ความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

๓. มุทิตา ได้แก่ ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วย อากาธแหม่ชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดี มีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

๔. อุเบกขา ได้แก่ ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณา เห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณา เห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรมรวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจ

^{๒๔} อภ.ส. (ไทย) ๓๔/๑๙๐/๗๕.

^{๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๔.

ที่ควรทำ เพราะเขาได้รับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน

จากพรหมวิหาร ๔ ข้างต้น อธิบายได้ดังนี้

๑. เมตตา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ ความสุขของคฤหัสถ์ ๔ อันได้แก่ ความสุขเกิดการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ เป็นต้น

๒. กรุณา หมายถึงความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกาย ไม่สบายใจและเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่าความทุกข์มี ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

๑) ทุกข์ประจำหรือทุกข์โดยสภาวะ เป็นสิ่งที่มีชีวิตจะต้องประสบ อันเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ อันได้แก่ การเกิด ความแก่และความตาย สิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดมาในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งรวมเรียกว่า กายิกทุกข์

๒) ทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจ อันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา เมื่อปรารถนาแล้วไม่สมหวังก็เป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ รวมเรียกว่า เจตสิกทุกข์

๓. มุทิตา หมายถึง ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า "ดี" ในที่นี้ หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป ไม่มีจิตใจอิจฉาริษยา

๔. อุเบกขา หมายถึง การรู้จักวางเฉย การวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่าใครทำดียอมได้ดี ตามกฎแห่งกรรม ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำเมื่อเราเห็นใครได้รับผลกรรมในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้นเราควรมีความปรารถนาดี คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

อิทธิบาท ๔^{๒๖} หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ,คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย

๑. ฉันทะ ได้แก่ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

^{๒๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓.

๒. วิริยะ ได้แก่ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

๓. จิตตะ ได้แก่ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิต ผักใฝ่ไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

๔. วิมังสา ได้แก่ ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

จากอิทธิบาท ๔ ข้างต้น อธิบายได้ดังนี้

๑. ฉันทะ ความพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือพอใจรักใคร่ในงานที่ตนทำ หรือในสิ่งที่จะศึกษาเล่าเรียน ดังนั้น เราจึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานที่จะทำ หรือเรื่องที่เรา จะต้องศึกษาก่อนว่า จะทำให้เราได้รับประโยชน์อะไรบ้าง เช่น การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทำให้เรามีความรู้ดี ไม่โง่เขลา เป็นที่รักใคร่ของพ่อแม่ ครูอาจารย์ เป็นต้น ฉันทะ จึงเป็นหลักธรรม ข้อแรกในการทำงานต่างๆ ซึ่งจะทำให้เกิดหลักธรรมอีก ๓ ข้อตามมา

๒. วิริยะ ความขยันหมั่นเพียร เมื่อเรามีความพอใจในงานที่จะทำ หรือสิ่งที่เรา จะศึกษาแล้ว ก็จะทำให้เกิดความขยันในการจะทำสิ่งนั้น เมื่อครูอาจารย์ให้งานอะไรมา ก็จะทำให้ จงจนสำเร็จ

๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ หนทางไปสู่ความสำเร็จอีกประการหนึ่ง คือ ความเอาใจใส่ในการทำงาน การศึกษา มีจิตใจจดจ่อต่องานที่ทำหรือสิ่งที่เรียน ซึ่งจะมีมาก หรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับความพอใจ และมีความขยันหมั่นเพียร

๔. วิมังสา การพิจารณาไตร่ตรอง คือ การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองงานที่ทำว่า ยังมีอะไรบกพร่องที่ต้องแก้ไข หรือควรเพิ่มเติมอะไร ซึ่งจะทำให้งานนั้นดีขึ้น เพราะเมื่อเรา มีความรักในงานที่ทำ รวมทั้งทำอย่างพากเพียร เอาใจใส่ ย่อมต้องการให้งานที่เสร็จนั้น ออกมา เป็นที่น่าพอใจ จึงต้องพิจารณางานที่ทำว่า ดีแล้วหรือยัง มีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอีก ซึ่ง วิมังสาจะทำให้งานที่ทำสมบูรณ์และไม่บกพร่อง หรือทำให้งานที่ยังบกพร่องอยู่ มีความสมบูรณ์ มากยิ่งขึ้น

ทิศ ๖^{๒๗} หมายถึง บุคคลประเภทต่างๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ทางสังคมดุจทิศ ที่อยู่รอบตัว

๑. ทิศเบื้องหน้า (ปรัตถิมทิศ) คือ ทิศตะวันออก ได้แก่ มารดาบิดา เพราะเป็นผู้มี อุปการะแก่เรามาก่อน

ก) บุตรธิดาพึงบำรุงมารดาบิดา ผู้เป็นทิศเบื้องหน้า ดังนี้

(๑) ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ

^{๒๗}ที่.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๙๘-๒๐๔/๒๐๒-๒๐๖.

- (๒) ช่วยทำการงานของท่าน
  - ๓) ดำรงวงศ์สกุล
  - (๔) ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท
  - (๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน
- ข) บิดามารดาข่มมอญเคราะห์์บุตรธิดา ดังนี้

- (๑) ห้ามปรามจากความชั่ว
- (๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี
- (๓) ให้ศึกษาศิลปวิทยา
- (๔) หาคู่ครองที่สมควรให้
- (๕) มอบทรัพย์สมบัติให้ในโอกาสอันสมควร

๒. ทิศเบื้องขวา (ทักษิณทิศ) คือ ทิศใต้ ได้แก่ ครูอาจารย์ เพราะเป็นทักษิณยุคผล
ควรแก่การบูชาคุณ

ก) ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ ผู้เป็นทิศเบื้องขวา ดังนี้

- (๑) ลูกต้อนรับ
- (๒) เข้าไปหา (เพื่อบำรุง คอยรับใช้ ปรีกษา และรับคำแนะนำ เป็นต้น)
- (๓) ใฝ่ใจเรียน (คือ มีใจรัก เรียนด้วยศรัทธา และรู้จักฟังให้เกิดปัญญา)
- (๔) ประนินบัติ ช่วยบริการ
- (๕) เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ (คือ เอาจริงเอาจัง ถือเป็นกิจสำคัญ)

ข) ครูอาจารย์ข่มมอญเคราะห์์ศิษย์ ดังนี้

- (๑) ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี
- (๒) สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
- (๓) สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง
- (๔) ยกย่องให้ปรากฏในหมู่คณะ
- (๕) สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ (สอนฝึกให้รู้จักเลี้ยงตัวรักษาตนในอันที่จะ

ดำเนินชีวิตต่อไปด้วยดี)

๓. ทิศเบื้องหลัง (ปัจฉิมทิศ) ทิศตะวันตก ได้แก่ บุตรภรรยา เพราะติดตามเป็น
กำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลัง

ก) สามีบำรุงภรรยา ผู้เป็นทิศเบื้องหลัง ดังนี้

- (๑) ยกย่องให้เกียรติสมกับฐานะที่เป็นภรรยา
- (๒) ไม่ดูหมิ่น
- (๓) ไม่นอกใจ
- (๔) มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้านให้
- (๕) หาเครื่องประดับมาให้เป็นของขวัญตามโอกาส

- ข) ภรรยายอมอนุเคราะห์สามี ดังนี้
- (๑) จัดงานบ้านให้เรียบร้อย
  - (๒) สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี
  - (๓) ไม่นอกใจ
  - (๔) รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้
  - (๕) ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง

๔. ทิศเบื้องซ้าย (อุตตะระทิศ) ทิศเหนือได้แก่ มิตรสหาย เพราะเป็นผู้ช่วยให้ข้ามพ้นอุปสรรคภัยอันตราย และเป็นกำลังสนับสนุน ให้บรรลุความสำเร็จ

- ก) บุคคลพึงบำรุงมิตรสหาย ผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย ดังนี้
- (๑) เผื่อแผ่แบ่งปัน
  - (๒) พุดจามีน้ำใจ
  - (๓) ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
  - (๔) มีตนเสมอ ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน
  - (๕) ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน
- ข) มิตรสหายยอมอนุเคราะห์ตอบ ดังนี้
- (๑) เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาป้องกัน
  - (๒) เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สมบัติของเพื่อน
  - (๓) ในคราวมีภัย เป็นที่พึ่งได้
  - (๔) ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก
  - (๕) นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร

๕. ทิศเบื้องล่าง (เหฎฐิมทิศ) ได้แก่ คนรับใช้และคนงาน เพราะเป็นผู้ช่วยทำการงานต่าง ๆ เป็นฐานกำลังให้

- ก) นายพึงบำรุงคนรับใช้และคนงาน ผู้เป็นทิศเบื้องล่าง ดังนี้
- (๑) จัดการงานให้ทำตามความเหมาะสมกับกำลังความสามารถ
  - (๒) ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่
  - (๓) จัดสวัสดิการดี มีช่วยรักษาพยาบาลให้ยามเจ็บไข้ เป็นต้น
  - (๔) ใต้ของแปลกๆ พิเศษมา ก็แบ่งปันให้
  - (๕) ให้มีวันหยุดและพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาสอันควร
- ข) คนรับใช้และคนงานยอมอนุเคราะห์นาย ดังนี้
- (๑) เริ่มทำการงานก่อนนาย
  - (๒) เลิกงานทีหลังนาย
  - (๓) ถือเอาแต่ของทีนายให้
  - (๔) ทำการงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น

- (๕) นำเกียรติคุณของนายไปเผยแพร่
๖. ทิศเบื้องบน (อุปริมทิศ) ได้แก่ สมณพราหมณ์ คือ พระสงฆ์ เพราะเป็นผู้สูงด้วยคุณธรรม และเป็นผู้นำทางจิตใจ
- ก) คฤหัสถ์ย่อมบำรุงพระสงฆ์ ผู้เป็นทิศเบื้องบน ดังนี้
- (๑) จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา
  - (๒) จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา
  - (๓) จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา
  - (๔) ต้อนรับด้วยความเต็มใจ
  - (๕) อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย ๔
- ข) พระสงฆ์ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ ดังนี้
- (๑) ห้ามปรามจากความชั่ว
  - (๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี
  - (๓) อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี
  - (๔) ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
  - (๕) ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง
  - (๖) บอกทางสวรรค์ คือทางชีวิตที่มีความสุขความเจริญให้

มงคล ๓๘ ประการ^{๒๔} หมายถึง สิ่งที่ทำให้มีโชคดี, ชรร้อนนำมาซึ่งความสุข ความเจริญ เรียกเต็มว่า อุดมมงคล คือมงคลอันสูงสุด

๑. ไม่คบคนพาล (อเสวะนา จะ พาลานัง) ลักษณะของคนพาลมี ๓ ประการคือ
- ๑) คิดชั่ว คือการมีจิตคิดอยากได้ในทางทุจริต มีความพยายาบ และมีจกาทิฏฐิ คือเห็นผิดเป็นชอบ
  - ๒) พูดชั่ว คือคำพูดที่ประกอบไปด้วยวจีทุจริตเช่น พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพื่อเจ้อ
  - ๓) ทำชั่ว คือทำอะไรที่ประกอบด้วยกายทุจริตเช่น การฆ่าสัตว์ ลักขโมย ฉ้อโกง จูตคร่าอนาจาร ประพฤติผิดในกาม
- รูปแบบของคนพาลมีข้อควรสังเกตคือ
- ๑) ชอบแนะนำไปในทางที่ผิด หรือที่ไม่ควรแนะนำ อาทิเช่น แนะนำให้ไปเล่นการพนัน ให้ไปลักขโมย ให้กินยาบ้า ให้เสพยา ชวนไปจูตคร่าอนาจารเป็นต้น เหล่านี้ถือว่าเป็นพาล

^{๒๔} บุ.พ.๒๕/๕/๓ ; บุ.สุ.๒๕/๓๑๗/๓๗๖.

๒) ชอบทำในสิ่งที่ไม่ใช่ธุระ อาทิเช่น ไม่ทำงานตามหน้าที่ของตนให้เรียบร้อย แต่กลับชอบจะไปก้าวกายยุ่งกับ หน้าที่การงานของผู้อื่น หรือไปจับผิดเพื่อนร่วมงาน แกล้งยุยง นินทาว่าร้ายกันและกันเป็นต้น

๓) ชอบทำผิดโดยเห็นสิ่งผิดเป็นของดี อาทิเช่น การสูบบุหรี่ได้เป็นฮีโร่ เห็นคนที่ซื่อสัตย์เป็นคนโง่ไม่กินตามน้ำ ชอบรับสินบน ทุจริตในหน้าที่ หรือช่วยพวกพ้องให้พ้นจากความผิดเป็นต้น

๔) จะโกรธเคืองเมื่อพูดเตือน อาทิเช่น การเตือนเรื่องการเที่ยวเตร่ เตือนเรื่องการดื่มเหล้า กลับบ้านดึก เตือนเรื่องการคบเพื่อนเป็นต้น คนพวกนี้จะโกรธเมื่อได้รับการตักเตือนและไม่รับฟัง

๕) ไม่มีระเบียบวินัย อาทิเช่น ไม่เข้าคิวตามลำดับก่อนหลัง แต่ชอบแซงคิวอย่างหน้าด้านๆ ทิ้งขยะลงคลอง หรือข้างทาง ไม่เคารพกฎหมายของบ้านเมือง หรือของท้องถิ่นเป็นต้น

๒. คบบัณฑิต(บัณฑิตานัญจะ เสวะนา) บัณฑิต หมายถึง ผู้ทรงความรู้ มีปัญญา มีจิตใจที่งาม และมีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง รู้ดีรู้ชั่ว (ไม่ใช่คนที่จบปริญญาโดยนัย) มีลักษณะดังนี้คือ

๑) เป็นคนคิดดี คือการไม่คิดละโมภ ไม่พยายามปกป้องร้ายใคร รู้จักให้อภัย เชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษความกตัญญูรู้คุณเป็นต้น

๒) เป็นคนพูดดี คือวจีสัจจิต พูดจริง ทำจริงไม่โกหก ไม่พูดหยาบ ถากถาง นินทาว่าร้าย

๓) เป็นคนทำดี คือทำอาชีพสุจริต มีเมตตา ทำทานเป็นปกตินิสัย อยู่ในศีลธรรม ทำสมาธิภาวนา

รูปแบบของบัณฑิตมีข้อควรสังเกตคือ

๑) ชอบชักนำในทางที่ถูกที่ควร อาทิเช่นการชักนำให้เลิกทำในสิ่งที่ผิด ตักเตือนให้ทำความดีอย่างเช่นให้เลิกเล่นการพนันเป็นต้น

๒) ชอบทำในสิ่งที่เป็นธุระ อาทิเช่นการทำหน้าที่ของตนให้ลุล่วง และใช้เวลาที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ไม่ก้าวกายเรื่องของผู้อื่นวันแต่จะได้รับการร้องขอ

๓) ชอบทำและแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควร อาทิเช่นการพูดและทำอย่างตรงไปตรงมา แนะนำการทำทานที่ถูกต้องทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อคนอื่น

๔) รับฟังดี ไม่โกรธ อาทิเช่นเมื่อมีคนมาว่ากล่าวก็ไม่ถือโทษ หรือโกรธ หรือทำอวดดีแต่จะรับฟังแล้วนำไปพิจารณาโดยยุติธรรมแล้วนำมาแก้ไขปรับปรุง

๕) รู้ระเบียบ และกฎกติกาบรรยาที่ดี อาทิเช่นการรักษาระเบียบวินัยขององค์กร เพื่อให้หมู่คณะมีความเป็นระเบียบ และการดำเนินงานไม่สับสน หรือการรักษาความสะอาด ปฏิบัติ และเคารพกฎของสถานที่ ไม่ทำตามอำเภอใจ

๓. บุชาคคนที่ควรบูชา (บูชา จะ บูชานียานัง) คือการแสดงความเคารพบุคคลที่เรานับถือ ยกย่อง เลื่อมใสในบุคคลคนนั้น ซึ่งการบูชาแบ่งออกเป็น ๒ อย่างคือ

๑) อามิสบูชา คือการบูชาด้วยสิ่งของเช่น การนำเงินให้พ่อแม่ไว้ใช้จ่าย หรือมอบทรัพย์สินให้พ่อแม่หรือการนำดอกไม้รูปเทียนไปบูชาพระก็ถือเป็นอามิสบูชาเป็นต้น

๒) ปฏิบัติบูชา คือการบูชาด้วยการเจริญสมาธิภาวนา การฝึกจิตให้ไม่ฟุ้งซ่านเห็นความจริง ในความเป็นไป ของโลกเป็นต้น

บุคคลที่ควรบูชา มีดังนี้คือ

- ๑) พระพุทธเจ้า
- ๒) พระปัจเจกพระพุทธเจ้า หมายถึงพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา
- ๓) พระมหากษัตริย์ผู้ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม
- ๔) บิดามารดา
- ๕) ครูอาจารย์ ที่มีความรู้ดี มีความสามารถ และประพฤติดี
- ๖) อุปัชฌาย์ หรือผู้บังคับบัญชาที่มีความประพฤติดี ตั้งอยู่ในธรรม

๔. อยู่ในปฏิรูปเทศ, อยู่ในถิ่นมีสิ่งแวดล้อมดี (ปฏิรูปะเทศะวาโส จะ) ถิ่นอันสมควรควรประกอบด้วยสิ่งแวดล้อม ๔ อย่างได้แก่

๑) อาวาสเป็นที่สบาย หมายถึงอยู่แล้วสบาย เช่นสะอาด เดินทางไปมาสะดวก อากาศดีเป็นแหล่งชุมชนไม่มีแหล่งอบายมุข เป็นต้น

๒) อาหารเป็นที่สบาย หมายถึงอาหารการกินอุดมสมบูรณ์ เช่น มีแหล่งอาหารที่สามารถจัดซื้อหามาได้ง่าย เป็นต้น

๓) บุคคลเป็นที่สบาย หมายถึงที่ที่มีคนดี จิตใจโอบอ้อมอารี ถ้อยที่ถ้อยอาศัย มีศีลธรรมไม่มีโจรนักเลงหรือใกล้แหล่งอิทธิพล เป็นต้น

๔) ธรรมะเป็นที่สบายหมายถึงมีที่พึ่งด้านธรรมะและการมีที่พึ่งธรรม เช่น มีวัดอยู่ในละแวกนั้น มีโรงเรียน หรือแหล่งศึกษาหาความรู้ เป็นต้น

๕. ได้ทำความดีให้พร้อมไว้ก่อน, ทำความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น (ปุพเพ จะ กะตะปุญญะตา) ขึ้นชื่อว่าบุญนั้นมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้คือ

- ๑) ทำให้กายวาจาและใจสะอาดได้
- ๒) นำมาซึ่งความสุข
- ๓) ติดตามไปได้หมายถึงบุญจะติดตามเราไปได้ตลอดจนถึงชาติหน้า
- ๔) เป็นของเฉพาะตนหมายถึงขอยืมหรือแบ่งกันไม่ได้ทำเองได้เอง

๕) เป็นที่มาของโรคทรัพย์ทั้งหลาย คือว่าผลของบุญจะบันดาลให้เกิดขึ้นได้เองโดยไม่ได้หวังผล

๖) ให้มนุษย์สมบัติ ทิพย์สมบัติ และนิพพานสมบัติแก่เราได้ หมายถึงความสมบูรณ์ตั้งแต่ทางโลก จนถึงนิพพานได้เลย

๗) เป็นปัจจัยให้ถึงซึ่งนิพพาน ก็คือเป็นปัจจัยในการส่งเสริมให้บรรลุถึงนิพพานได้เร็วขึ้นเมื่อปฏิบัติ

๘) เป็นเกราะป้องกันภัยในวัฏฏะสงสาร หมายถึงในวงจรการเกิด แก่ เจ็บ ตาย หรือที่เรียกว่าเวียนว่ายตายเกิดนั้น บุญจะคุ้มครองให้ผู้นั้นเกิดในที่ดี อยู่อย่างมีความสุข หรือตายอย่างไม่ทรมาน ขึ้นอยู่กับกำลังบุญที่สร้างสมมา การทำบุญนั้นมีหลายวิธี แต่พอสรุปได้สั้นๆ ดังนี้ คือ

- (๑) การทำทาน
- (๒) การรักษาศีล
- (๓) การเจริญภาวนา

๖. ตั้งตนไว้ชอบ (อัตตะสัมมาปณิธิ จะ) คือ การดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย ด้วยความถูกต้องและสุจริต อยู่ในสัมมาอาชีพ มีแผนการที่จะไป ให้ถึงจุดหมายนั้น ด้วยความไม่ประมาท มีการเตรียมพร้อม และมีความอดทนไม่ละทิ้งกลางคัน

๗. เล่าเรียนศึกษามาก, ทรงความรู้กว้างขวาง, ใสใจสดับตรับฟัง คั่นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ (พาหุสัจฉัญจะ) คือเป็นผู้ที่ฟังมาก เล่าเรียนมาก เป็นผู้รอบรู้ โดยมีลักษณะดังนี้ คือ

๑) รู้ลึก คือการรู้ในสิ่งนั้นๆ เรื่องนั้นๆอย่างหมดจดทุกแง่ทุกมุม อย่างมีเหตุมีผล รู้ถึงสาเหตุจนเรียกว่าความชำนาญ

๒) รู้รอบ คือการรู้จักข้างสังเกตุในสิ่งต่างๆ รอบตัว เช่นเหตุการณ์แวดล้อม

๓) รู้กว้าง คือการรู้ในสิ่งใกล้เคียงกับเรื่องนั้นๆ ที่เกี่ยวข้องกัน สัมพันธ์กัน

๔) รู้ไกล คือการศึกษาถึงความเป็นไปได้ ผลในอนาคต เป็นต้น

ถ้าอยากจะเป็นพหุสุตก็ควรต้องมีคุณสมบัติดังนี้คือ

๑) ความตั้งใจฟัง ก็คือชอบฟัง ชอบอ่านหาความรู้ และคั่นคว้าเป็นต้น
๒) ความตั้งใจจำ ก็คือรู้จักวิธีจำ โดยตั้งใจอ่านหรือฟังในสิ่งนั้นๆ และจับใจความให้ได้

๓) ความตั้งใจท่อง ก็คือท่องให้รู้โดยอัตโนมัติ ไม่ลืม ในสิ่งที่เป็นสาระสำคัญ

๔) ความตั้งใจพิจารณา ก็คือการรู้จักพิจารณา ตรึกตรองในสิ่งนั้นๆ

๕) ความเข้าใจในปัญหา ก็คือการรู้อย่างแจ่มแจ้งในปัญหาอย่างถ่องแท้

๘. มีศิลปวิทยา, ชำนาญในวิชาชีพของตน (ศิลปปัญจะ) ศิลปะ คือสิ่งที่แสดงออกถึงความงดงาม และมีความสุนทรีย์ โดยลักษณะของมันมีดังนี้ คือ

- ๑) มีความประณีต
- ๒) ทำให้ของดูมีค่ามากขึ้น
- ๓) ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
- ๔) ไม่ทำให้เกิดความกำเริบ
- ๕) ไม่ทำให้เกิดความพยายาท
- ๖) ไม่ทำให้เกิดความเบียดเบียน

ถ้าท่านอยากเป็นคนมีศิลปะ ควรต้องฝึกให้มีคุณสมบัติเหล่านี้ไว้ในตัว คือ

- ๑) มีศรัทธาในความงามของสิ่งต่างๆ
- ๒) หมั่นสังเกตและพิจารณา
- ๓) มีความประณีต อารมณ์ละเอียดอ่อน
- ๔) เป็นคนสุขุม มีความคิดสร้างสรรค์

๙. มีระเบียบวินัย, ใต้ฝ่ามือบรมตนไว้ดี (วินะโย จะ สุลิกขิตโต) วินัย ก็คือข้อกำหนดข้อบังคับ กฎเกณฑ์เพื่อควบคุมให้มีความเป็นระเบียบนั่นเอง มีทั้งวินัยของสงฆ์และของคนทั่วไป สำหรับของสงฆ์นั้นมีทั้งหมด ๗ อย่างหรือเรียกว่า อนุการิยะวินัย ส่วนของบุคคลทั่วไปก็มี ๑๐ อย่าง คือการละเว้น จากอกุศลกรรม ๑๐ ประการ อนุการิยะวินัยของพระมีดังนี้

๑) ปาฏิโมกขะสังวร คือการอยู่ในศีลทั้งหมด ๒๒๗ ข้อ การผิดศีลข้อใดข้อหนึ่งก็ถือว่าต้องโทษแล้วแต่ความหนักเบา เรียงลำดับกันไปตั้งแต่ ชั้นปาราชิก สังฆาทิเสส ฤกษ์จัจฉัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ ทุพภาสิต เป็นต้น

๒) อินทริยะสังวร คือการสำรวมอายตนะทั้ง ๕ และกาย วาจา ใจ ให้อยู่กับร่องกับรอย โดยอย่าไปเพลิดเพลิดติดกับสิ่งที่มาสัมผัสเหล่านั้น

๓) อาชีวะปาริสุทธิสังวรคือการหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบนั้นก็คือการออกบิณฑบาตไม่ได้เรียกร้องเรียไรหรือเที่ยวขอเงินชาวบ้านมาเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของตัวเอง

๔) ปัจจะยะปัจจะเวกขณะะ คือ การพิจารณาในสิ่งของทั้งหลายถึงคุณประโยชน์โดยเนื้อแท้ของสิ่งของเหล่านั้นอย่างแท้จริง โดยใช้เพื่อบริโภค เพื่อประโยชน์ความอยู่รอด และเป็นไปของชีวิตเท่านั้น

นัยสำหรับฆราวาส หรือบุคคลทั่วไป เรียกว่าอนุการิยะวินัย มีดังนี้ อกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ

- (๑) ไม่ฆ่าชีวิตคน หรือสัตว์ไม่ว่าน้อยใหญ่
- (๒) ไม่ลักทรัพย์ ยักยอกเงิน สิ่งของมาเป็นของตัว
- (๓) ไม่ประพฤติผิดในกาม ผิดลูกผิดเมีย ช่มชู้นกระทำชำเรา

- (๔) ไม่พูดโกหก หลอกลวงให้หลงเชื่อ หรือชวนเชื่อ
- (๕) ไม่พูดส่อเสียด นินทาว่าร้าย ยุยงให้คนแตกแยกกัน
- (๖) ไม่พูดจาหยาบคาย ให้เป็นที่แสลงหูคนอื่น
- (๗) ไม่พูดจาไร้สาระหรือที่เรียกว่าพูดจาเพื่อเจ้อไม่มีสาระเหตุผลหรือประโยชน์

อันใด

- (๘) ไม่โลภอยากได้ของเขา คือมีความคิดอยากเอาของคนอื่นมาเป็นของเรา
- (๙) ไม่คิดร้าย ผูกใจเจ็บ แค้น ปองร้ายคนอื่น
- (๑๐) ไม่เห็นผิดเป็นชอบ เช่นเห็นว่าพ่อแม่ไม่มีความสำคัญ บุญหรือกรรมไม่มีจริง

๑๐. วาจาสุภาสิต, รู้จักใช้วาจาพูดให้เป็นผลดี (สุภาสิตา จะ ยา วาจา) คำว่าวาจาอันเป็นสุภาสิตในที่นี้มีได้หมายถึงเพียงว่าต้องเป็นคำร้อยกรอง ร้อยแก้ว เป็นคำคมบาดใจ มีความหมายลึกซึ้งเท่านั้นแต่รวมถึงคำพูดที่ดีมีประโยชน์ต่อผู้ฟังซึ่งสรุปว่าประกอบด้วยลักษณะดังนี้

- ๑) ต้องเป็นคำจริง คือข้อมูลที่ถูกต้อง มีหลักฐานอ้างอิงได้ไม่ได้ปั้นแต่งขึ้นมาพูด
- ๒) ต้องเป็นคำสุภาพคือพูดด้วยภาษาที่สุภาพมีความไพเราะในถ้อยคำ ไม่มีคำหยาบโลนหรือคำด่า
- ๓) พูดแล้วมีประโยชน์คือมีประโยชน์ต่อผู้ฟังถ้าหากนำแนวทางไปคิดหรือปฏิบัติในทางสร้างสรรค์
- ๔) พูดด้วยจิตที่มีเมตตาคือพูดด้วยจิตใจที่มีความปรารถนาดีต่อผู้ฟังมีความจริงใจต่อผู้ฟัง
- ๕) พูดได้ถูกกาลเทศะ คือพูดในสถานที่เหมาะสม และในเวลาที่เหมาะสม โดยความเหมาะสม จะมีมากน้อยเช่นไร ก็ขึ้นอยู่กับเรื่องที่พูด

๑๑. บำรุงมารดาบิดา (มาตาปิตุอุปภูฏานัง) พ่อแม่นั้นเปรียบได้เป็นทั้งครูของลูก เทวดาของลูก พรหมของลูก และอรหันต์ของลูกความหมายโดยละเอียดมีดังต่อไปนี้คือที่ว่าเป็นครูของลูก เพราะว่าท่านได้คอยอบรมสั่งสอนลูกเป็นคนแรกก่อนคนอื่นใดในโลกที่ว่าเป็นเทวดาของลูก เพราะว่าท่านจะคอยปกป้อง ค้ำครอง เลี้ยงดู ประคบประหงมมาตั้งแต่อ่อนแต่ออก บำรุงให้เติบโตใหญ่ เป็นอย่างดี ไม่ให้เกิดอันตรายต่อลูกในทุกด้าน ที่ว่าเป็นพรหมของลูก เพราะว่าท่านมีพรหมวิหาร ๔ นั่นก็คือ มีเมตตา หมายถึงความเอ็นดู ความปรารถนาดี ต่อลูกในทุกๆด้าน ไม่มีที่สิ้นสุด มีกรุณา หมายถึงให้ความกรุณาต่อลูก ลูกอยากได้อะไรก็หามาให้ลูก ให้การศึกษาเล่าเรียน ส่งเสียเท่าที่มีความสามารถจะให้ได้ มีมุทิตา หมายถึงความรักที่ยอมสละได้แม้ชีวิตของตัวเองเพื่อลูกยอมเสียสละได้ทุกอย่างและมีอุเบกขาหมายถึงการวางเฉยไม่ถือโกรธเมื่อลูกประมาททำผิดพลาดเพราะความไร้เดียงสาหรือเพราะความไม่รู้ที่ว่าเป็นอรหันต์ของ

ลูกและเพราะว่าท่านมีคุณธรรม ๔ ประการอันว่าได้แก่ เป็นผู้มือุปการคุณต่อลูก คืออุปการะเลี้ยงดูมาด้วยความเหนื่อยยาก กว่าที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เป็นผู้มืพระเดชพระคุณต่อลูก คือให้ความมอบอุ้มเลี้ยงดู ปกป้องจากภยันตรายต่าง ๆ นานา เป็นเนื้อนาบุญของลูกคือลูกเป็นส่วนหนึ่งของกรรมดีที่พ่อแม่ได้ทำไว้ และเป็นผู้รับผลบุญที่พ่อแม่ได้สร้างไว้แล้วทางตรง เป็นอาหุไนยบุคคล คือเป็นเหมือนพระที่ควรแก่การเคารพนับถือและรับของบูชาเพื่อเทิดทูนไว้เป็นแบบอย่างแก่ลูกหลาน การทดแทนพระคุณบิดามารดาท่านสามารถทำได้ดังนี้

ระหว่างเมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ ก็เลี้ยงดูท่านเป็นการตอบแทน ช่วยเหลือเป็นธุระเรื่อง การงานให้ท่านดำรงวงศ์ตระกูลให้สืบไปไม่ทำเรื่องเสื่อมเสียรวมทั้งประพฤตินั้นให้ควรแก่การเป็นสืบทอดมรดกจากท่าน ครั้นเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ก็ทำบุญอุทิศกุศลให้ท่าน

ส่วนการเป็นลูกกตัญญูต่อพ่อแม่ในคำสอนของพระพุทธเจ้าท่านกล่าวไว้ดังนี้

๑) ถ้าท่านยังไม่มีศรัทธา ให้ท่านถึงพร้อมด้วยศรัทธา คือ พยายามให้ท่าน มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เชื่อในเรื่องการทำดี

๒) ถ้าท่านยังไม่มีศีล ให้ท่านถึงพร้อมด้วยศีล คือพยายามให้ท่านเป็นผู้รักษาศีล ๕ ให้ได้

๓) ถ้าท่านเป็นคนตระหนี่ ให้ท่านถึงพร้อมด้วยการให้ท่าน คือพยายามให้ท่าน รู้จักการให้ ด้วยเมตตา โดยไม่หวังผลตอบแทน

๔) ถ้าท่านยังไม่ทำสมาธิภาวนา ให้ท่านถึงพร้อมด้วยปัญญา คือเรานั้น พยายามให้ท่านเองรู้จักหัด ทำสมาธิภาวนาให้ได้

๑๒. การสงเคราะห์บุตร (บุตรที่ท้าวสละ สังคะโห = บุตรที่สังคะหะ) คำว่าบุตรนั้น มีอยู่ ๓ ประเภทได้แก่

๑) อภิชาติบุตร คือบุตรที่มีความดี คุณธรรม และความสามารถเหนือกว่าบิดามารดา

๒) อนุชาติบุตรคือบุตรที่มีความดี คุณธรรมและความสามารถเสมอบิดามารดา

๓) อวชาติบุตร คือบุตรที่มีความดี คุณธรรม และความสามารถต่ำกว่าบิดามารดา

การที่เราเป็นพ่อ เป็นแม่ของบุตรนั้น มีหน้าที่ที่ต้องให้กับลูกของเราคือ

๑) ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว

๒) ปลุกฝัง สนับสนุนให้ทำความดี

๓) ให้การศึกษาหาความรู้

๔) ให้ได้คู่ครองที่ดี (ใช้ประสบการณ์ของเราให้คำปรึกษาแก่ลูก ช่วยดูให้)

๕) มอบทรัพย์ให้ในโอกาสอันควร (การทำพินัยกรรม ก็ถือว่าเป็นสิ่งถูกต้อง)

๑๓. สงเคราะห์ภรรยา (ทาระสังคะหะ)

เมื่อว่าด้วยเรื่องคนที่จะมาเป็นคู่ครองของชาย หรือที่เรียกว่าจะมาเป็นภรรยา นั้น ในโลกนี้ท่านแบ่งลักษณะ ของภรรยาออกเป็น ๗ ประเภทได้แก่

๑) วัระกาภริยา หมายถึง ภรรยาเสมอด้วยเพชรฆาต เป็นพวกที่มีจิตใจคิดไม่ดี ชอบทำร้าย ชอบด่าทอสาปแช่ง คิดฆ่าสามี หรือมีชู้กับชายอื่น

๒) โจริภริยา หมายถึงภรรยาเสมอด้วยโจร เป็นคนล้างผลาญ สร้างหนี้สิน หาได้เท่าไรก็ไม่พอ หรือเอาเรื่องในบ้าน โทหนาทให้คนข้างนอกรับรู้ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง

๓) อัยยาภริยา หมายถึง ภรรยาเสมอด้วยนาย เป็นคนชอบข่มสามีให้อยู่ในอำนาจ ไม่ให้เกียรติสามี เมื่ออยู่ต่อหน้าผู้อื่น ชอบสั่งการหรือเอาแต่ใจตัวเอง เห็นสามีเป็นคนไร้ความสามารถ แต่ตัวเองเป็นผู้นำ

๔) มาตาภริยา หมายถึง ภรรยาเสมอด้วยแม่ คือผู้ที่มีความรักต่อสามีอย่างสุดซึ้ง ไม่เคยทอดทิ้งแม้ยามทุกข์ยาก ป่วยไข้ ไม่ทำให้มีเรื่องสะเทือนใจ

๕) ภคินีภริยา หมายถึง ภรรยาเสมอด้วยน้องสาว คือผู้ที่มีความเคารพต่อสามี ในฐานะพ่อบ้าน แต่ขัดใจกันบ้าง ตามประสาคนใกล้ชิดกันแล้วก็ให้อภัยกัน โดยไม่คิดพยายาบท เเดินตามแนวทางของสามี ต้องฟังพาสามี

๖) สุษีภริยา หมายถึง ภรรยาเสมอด้วยเพื่อน ต่างคนต่างก็มีอะไรที่เหมือนกัน ความสามารถพอกัน ไม่จำเป็น ต้องพึ่งพากัน ไม่ค่อยยอมกัน เป็นตัวของตัวเอง แต่ก็รักกันและช่วยเหลือกันโดยต่างคนต่างทำหน้าที่ของตัวเอง

๗) ทาสีภริยา หมายถึง ภรรยาเสมอด้วยคนรับใช้ คือภรรยาที่อยู่ภายใต้คำสั่งสามีโดยไม่มีข้อโต้แย้ง สามีเป็นผู้เลี้ยงดู สั่งอะไรก็ทำอย่างนั้นแม้จะไม่เห็นด้วยก็ไม่ออกความเห็น อดทนทำงานตามหน้าที่ตามแต่สามีจะสั่งการ แม้ถูกดุด่า เหยียดตีก็ยังไม่ทนอยู่ได้โดยไม่โต้ตอบ

คนที่จะมาเป็นสามี ภรรยาได้ดีหรือคู่สร้างคู่สมนั้นควรต้องมีคุณสมบัติดังนี้

(๑) สมะสัทธา คือมีศรัทธาเสมอกัน

(๒) สมะสีลา คือมีศีลเสมอกัน

(๓) สมะจาคา คือมีการเสียสละเหมือนกัน

(๔) สมะปัญญา คือมีปัญญาเสมอกัน

เมื่อได้แต่งงานกันแล้ว แต่ละฝ่ายก็มีหน้าที่ที่ต้องทำดังนี้

สามีมีหน้าที่ต่อภรรยาคือ

(๑) ยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา คือการแนะนำเปิดเผยว่าเป็นภรรยา ไม่ปิดบังกับผู้อื่น และให้เกียรติภรรยา ในการตัดสินใจเรื่องต่างๆด้วย

(๒) ไม่ดูหมิ่น คือไม่ดูถูกภรรยาเมื่อทำไม่เป็น ทำไม่ถูก หรือเรื่องชาติตระกูล การศึกษาว่าต่ำต้อยกว่าตน แต่ต้องสอนให้

(๓) ไม่ประพฤตินอกใจภรรยา คือการไปมีเมียน้อยนอกบ้าน เลี้ยงต้อย หรือเที่ยวเตร่หาความสำราญกับหญิงบริการ

(๔) มอบความเป็นใหญ่ให้ในบ้าน คือการมอบธุระทางบ้านให้กับภรรยาจัดการรับฟังและทำตามความเห็น ของภรรยาเกี่ยวกับบ้าน

(๕) ให้เครื่องแต่งตัว คือให้ความสุขกับภรรยาเรื่องการแต่งตัวให้พอดี เพราะสตรีเป็นผู้รักสวยรักงามโดยธรรมชาติ

ฝ่ายภรรยาก็มีหน้าที่ต้องตอบแทนสามีคือ

(๑) จัดการงานดี คืองานบ้านการเรือนต้องไม่บกพร่อง ดูแลด้านความสะอาด ทำนุบำรุงรักษา ด้านโภชนาการ ให้เรียบร้อยดี

(๒) สงเคราะห์ญาติสามี คือให้ความเอื้อเฟื้อญาติฝ่ายสามี เท่าที่ตนมีกำลังพอทำได้ ไม่ได้หมายถึง เรื่องทรัพย์สินเงินทองอย่างเดียว

(๓) ไม่ประพฤตินอกใจสามี คือไม่คบชู้ หรือปันใจให้ชายอื่น ซื่อสัตย์ต่อสามีคนเดียว

(๔) รักษาทรัพย์ให้อย่างดี คือรู้จักรักษาทรัพย์สินไว้ไม่ให้หมดไปด้วยความสิ้นเปลือง แต่ก็ไม่ถึงกับตระหนี่

(๕) ขยันทำงาน คือไม่เกียจคร้านเอาแต่ออกงาน นอน กิน หรือเที่ยวแต่อย่างเดียว ต้องทำงานบ้านด้วย

๑๔. การงานไม่อาภูล (อนาภูลา จะ กัมมันตา) ว่าด้วยสาเหตุที่ทำให้งานตั้งคั่งนั้นสรุปสาเหตุได้เพราะว่า

๑) ทำงานไม่ถูกกาล

๒) ทำงานไม่ถูกวิธี

๓) ไม่ยอมทำงาน

หลักการงานให้เสร็จลุล่วงมีดังนี้

๑) ฉันทะ คือมีความพอใจในงานที่ทำ

๒) วิริยะ คือมีความตั้งใจ พากเพียรในงานที่ทำ

๓) จิตตะ คือมีความเอาใจใส่ในงานที่ทำ

๔) วิมังสา คือมีการคิดพิจารณาทบทวนงานนั้นๆ

๑๕. รู้จักให้,เผื่อแผ่แบ่งปัน,บริจาคสงเคราะห์,บำเพ็ญประโยชน์(ทานัญจะ การให้ทาน คือการให้ที่ไม่หวังผลตอบแทนโดยหมายให้ผู้ที่ได้รับได้พ้นจากทุกข์ แบ่งออกเป็น ๓ อย่างได้แก่

๑) อามิสทาน คือการให้วัตถุ สิ่งของ หรือเงินเป็นทาน

๒) ธรรมทาน คือการสอนให้ธรรมะเป็นความรู้เป็นทาน

๓) อภัยทาน คือการให้อภัยในสิ่งที่คนอื่นทำไม่ดีกับเราไม่จองเวรหรือพยาบาท

การให้ทานที่ถือว่าเป็นความดี และได้บุญมากนั้นจะประกอบด้วยปัจจัย ๓ ประการอันได้แก่

๑) วัตถุบริสุทธิ์ คือเป็นของที่ได้มาโดยสุจริต ไม่ได้ไปยกยอกมา โกงมา หรือได้มาด้วยวิธีแยบยล

๒) เจตนาบริสุทธิ์ คือมีจิตยินดี ผ่องใสเบิกบาน ไม่รู้สึกเสียดายสิ่งที่ให้ ตั้งแต่ก่อนให้ ขณะให้ และหลังให้

๓) บุคคลบริสุทธิ์ คือให้กับผู้รับที่มีศีลธรรม ตัวผู้ให้เองก็ต้องมีศีลที่บริสุทธิ์ การให้ทานที่ถือว่าไม่ดี และยังเป็นบาปกรรมถึงเราทางอ้อมอีกด้วยได้แก่

๑) ให้สุรา ยาเสพติด เป็นต้น(ถ้าเขาเมาแล้วขับรถชนตาย เราก็มมีส่วนบาปด้วย)

๒) ให้อาวุธ (ถ้าอาวุธนั้นถูกเอาไปใช้ประหารชีวิต บาปก็มาถึงเราด้วย)

๓) ให้มหรสพ คือการบันเทิงทุกรูปแบบ

๔) ให้สัตว์เพศตรงข้ามเพื่อผสมพันธ์ อันนี้รวมถึงการจัดหาสาว ๆ ไปบำเรอผู้มีอำนาจหรือผู้น้อยด้วย เป็นต้น

๕) ให้ภาพลามก หรือสิ่งพิมพ์ลามก เพราะทำให้เกิดความกำหนัด เกิดกามกำเริบ (เมื่อดูแล้วเกิดไปฉุดคร่า ช่มชืดใคร บาปก็ตกทอดมาถึงเราด้วย)

๑๖. ประพฤติธรรม, ดำรงอยู่ในศีลธรรม (ซัมมะจริยา จะ) การประพฤติธรรม ก็คือ การปฏิบัติให้เป็นไป แบ่งออกได้เป็น ๓ อันได้แก่

กายสุจริต คือ

๑) การไม่ฆ่าสัตว์ หมายรวมหมดตั้งแต่สัตว์เล็กสัตว์ใหญ่ และมนุษย์

๒) การไม่ลักทรัพย์ หมายรวมถึงการคอร์ปชั่นไปหลอกหลวงปล้นจี้ด้วย

๓) การไม่ประพฤติผิดในกาม รวมถึงการคบชู้ นอกใจภรรยา และการ

ช่มชืด

วจีสุจริต คือ

๑) การไม่พูดเท็จ คือการพูดแต่ความจริง ไม่หลอกหลวง

๒) การไม่พูดคำหยาบ คือคำที่ฟังแล้วไม่รื่นหู เกิดความรู้สึกไม่สบายใจ

๓) การไม่พูดจาส่อเสียด การนินทาว่าร้าย

๔) การไม่พูดเพ้อเจ้อเหลวไหล คือการพูดที่ไม่เป็นสาระหาประโยชน์อันใด

มิได้

มโนสุจริต คือ

๑) การไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น คือการนึกอยากได้ของเขามาเป็นของเรา

๒) การไม่คิดพยาบาทปองร้ายผู้อื่น คือการนี้คอยทำให้คนอื่นประสพเคราะห์กรรม คิดจะทำร้ายผู้อื่น

๓) การเห็นชอบ คือมีความเชื่อความเข้าใจในความเป็นจริง ความถูกต้องตามหลักคำสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนา

๑๗. สงเคราะห์ญาติ (ญาติกานัญจะ สังคะโห) ลักษณะของญาติที่ควรให้การสงเคราะห์ เมื่ออยู่ในฐานะดังนี้คือ

- ๑) เมื่อยากจนหาที่พึ่งมิได้
- ๒) เมื่อขาดทุนทรัพย์ในการค้าขาย
- ๓) เมื่อขาดยานพาหนะ
- ๔) เมื่อขาดอุปกรณ์ทำมาหากิน
- ๕) เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย
- ๖) เมื่อคราวมีธุระการงาน
- ๗) เมื่อคราวถูกใส่ความหรือมีคดี

การสงเคราะห์ญาติ ทำได้ทั้งทางธรรมและทางโลกได้แก่ ในทางธรรมก็ช่วยแนะนำให้ทำบุญกุศล ให้รักษาศีล และทำสมาธิภาวนา ในทางโลก ก็ได้แก่

- ๑) ให้ทาน คือการสงเคราะห์เป็นทรัพย์สิน หรือเงินทองเพื่อให้เขาพ้นจากทุกข์หรือความลำบากตามแต่กำลัง
- ๒) ไข้ยยะวจา คือการพูดเจรจาด้วยถ้อยคำที่อ่อนโยน สุภาพ และประกอบไปด้วยความปรารถนาดี
- ๓) มีอัตตะจริยา คือการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์กับเขา อาจช่วยเหลือด้วยแรงกาย กำลังใจ หรือด้วย ความสามารถที่มี
- ๔) รู้จักสมานัตตะตา คือการวางตัวให้เหมาะสม อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ร่วมทุกข์ร่วมสุข ไม่ถือตัว

๑๘. การงานที่ไม่มีโทษ, กิจกรรมที่ดีงาม เป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เป็นทางเสียหาย (อะนะวัชชานิ กัมมานิ)

งานที่ไม่มีโทษ ประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

- ๑) ไม่ผิดกฎหมาย คือทำให้ถูกต้องตามกฎหมายของบ้านเมือง
  - ๒) ไม่ผิดประเพณี คือแบบแผนที่ปฏิบัติกันมาแต่เดิม ควรดำเนินตาม
  - ๓) ไม่ผิดศีล คือข้อห้ามที่บัญญัติไว้ในศีล ๕
  - ๔) ไม่ผิดธรรม คือหลักธรรมทั้งหลายอาทิเช่น การพนัน การหลอกลวง
- ส่วนอาชีพต้องห้ามสำหรับพุทธศาสนิกชนได้แก่

- ๑) การค้าอาวุธ

- ๒) การค้ำมนุษย์
- ๓) การค้ำยาพิษ
- ๔) การค้ำยาเสพยาติ
- ๕) การค้ำสัตว์เพื่อนำไปฆ่า

๑๙. เว้นจากความชั่ว (อาระตี วิระตี ปาปา) บาปคือสิ่งที่ไม่ดี เสีย ความชั่ว ที่ติดตัว ซึ่งไม่ควรทำ ท่านว่าสิ่งที่ทำแล้วถือว่าเป็นบาปได้แก่ อุกุศลกรรมบถ ๑๐ คือ

- ๑) ฆ่าสัตว์
- ๒) ลักทรัพย์
- ๓) ประพฤติผิดในกาม
- ๔) พุดเท็จ
- ๕) พุดส่อเสียด
- ๖) พุดคำหยาบ
- ๗) พุดเพื่อเจ้อ
- ๘) โลกอยากได้ของเขา
- ๙) คิดพยาบาทปองร้ายคนอื่น
- ๑๐) เห็นผิดเป็นชอบ

๒๐. เว้นจากการดื่มน้ำเมา(มีชชะปานา จะ สัญญะโม) ว่าด้วยเรื่องของ น้ำเมานั้น อาจทำมาจากแป้ง ข้าวสุก การปรุงโดยผสมเชื้อ หรืออะไรก็ได้แต่ที่ดื่มแล้วทำให้ มีนเมา เช่นเบียร์ ไวน์ ไม่ใช่แค่เหล้าเท่านั้น ล้วนมีโทษอันได้แก่

- ๑) ทำให้เสียทรัพย์ เพราะต้องนำเงินไปซื้อหาสิ่งๆ ที่เงินจำนวนเดียวกันนี้ สามารถนำเอาไปใช้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างอื่นได้มากกว่า
- ๒) ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาท ซึ่งนำไปสู่ความวุ่นวาย เจ็บตัวหรือถึงแก่ชีวิต และคดีความ เพราะน้ำเมา ทำให้ขาดการยับยั้งชั่งใจ
- ๓) ทำให้เกิดโรค โรคที่เกิดเนื่องมาจากการดื่มสุราล้วนแล้วแต่บั่นทอนสุขภาพ กายจนถึงตายได้เช่น โรคตับแข็ง โรคหัวใจ โรคความดัน
- ๔) ทำให้เสียชื่อเสียง เมื่อคนเมาไปทำเรื่องไม่ดีเข้า เช่นไปลวนลามสตรี ปล่อย ตัวปล่อยใจ ก็ทำให้วงศ์ตระกูล และหน้าที่การงานเสื่อมเสีย
- ๕) ทำให้ลืมตัวไม่รู้จักอาย คนเมามากทำสิ่งที่ไม่ควรทำ ทำสิ่งที่คนมีสติจะไม่ทำ เช่น แก้วเดิน หรือนอน ในที่สาธารณะ เป็นต้น
- ๖) ทอนกำลังปัญญา ทานแล้วทำให้เซลล์สมองเริ่มเสื่อมลง ก็จะทำให้สุขภาพ และปัญญาเสื่อมถอย ความสามารถ โดยรวมก็ด้อยลง

๒๑. ไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย (อัปปะมาโท จะ ชัมเมสุ) ธรรมในที่นี้ก็คือหลักปฏิบัติที่ทำแล้วมีผลในทางดีและเป็นจริงที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงโปรดแนะทางไว้ คนที่ประมาทในธรรมนั้นมีลักษณะที่สรุปได้ดังนี้คือ

- ๑) ไม่ทำเหตุดี แต่จะเอาผลดี
- ๒) ทำตัวเลว แต่จะเอาผลดี
- ๓) ทำย่อหย่อน แต่จะเอาผลมาก

สิ่งที่ไม่ควรประมาทได้แก่

- ๑) การประมาทในเวลา คือการปล่อยให้เวลาล่วงเลยไปโดยไม่ทำอะไรให้เกิดประโยชน์ หรือผลัดวันประกันพรุ่ง เป็นต้น
- ๒) การประมาทในวัย คือคิดว่าอายุน้อย ไม่ต้องทำความเพียรก็ได้ เพราะยังต้องมีชีวิตอยู่อีกนาน เป็นต้น
- ๓) การประมาทในความไม่มีโรค คือคิดว่าตัวเองแข็งแรงไม่ตายง่าย ๆ ก็ปล่อยปละละเลย เป็นต้น
- ๔) การประมาทในชีวิต คือการไม่กำหนดวางแผนถึงอนาคต คิดอยู่แต่ว่ายังมีชีวิตอยู่อีกนาน เป็นต้น
- ๕) การประมาทในการงาน คือไม่ขยันตั้งใจทำให้สำเร็จ ปล่อยตามเรื่องตามราว หรือปล่อยให้ดินพอกหางหมู เป็นต้น
- ๖) การประมาทในการศึกษา คือการไม่คิดศึกษาเล่าเรียนในวัยที่ควรเรียน หรือขาดความเอาใจใส่ที่เพียงพอ
- ๗) การประมาทในการปฏิบัติธรรม คือการไม่ปฏิบัติสมาธิภาวนาหรือศึกษาหลักธรรมให้ต้องแท้ เพราะคิดว่า เป็นเรื่องไกลตัว เป็นต้น

๒๒. ความเคารพ, การแสดงออกที่แสดงถึงความเป็นผู้รู้จักคุณค่าของบุคคล สิ่งของหรือกิจการนั้นๆ และรู้จักให้ความสำคัญและความใส่ใจเอื้อเฟื้อโดยเหมาะสม(คาระโว จะ)

สิ่งที่ควรเคารพมีอยู่ดังนี้

- ๑) พระพุทธเจ้า
- ๒) พระธรรม
- ๓) พระสงฆ์
- ๔) การศึกษา

๕) ความไม่ประมาท คือการดำเนินตามหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาอื่นๆ ด้วยความเคารพ

- ๖) การสนทนาปราศรัย คือการต้อนรับอาคันตุกะผู้มาเยือนด้วยความเคารพ

๒๓. ความสุภาพอ่อนน้อม, ถ่อมตน (นิวาโต จะ) ความอ่อนน้อมถ่อมตน คือ การไม่แสดงออกถึงความสามารถที่ตัวเองมีอยู่ให้ผู้อื่นทราบเพื่อข่มผู้อื่น หรือเพื่อโอ้อวด การไม่อวดดี เยอหยิ่งจองหอง แต่แสดงตนอย่างสงบเสถียร โทษของการอวดดีนั้นมีอยู่ดังนี้ คือ

๑) ทำให้เสียคน คือไม่สามารถกลับมาอยู่ในร่องในรอยได้เหมือนเดิม เสียอนาคต

๒) ทำให้เสียมิตร คือไม่มีใครคบหาเป็นเพื่อนด้วย ถึงจะมีก็ไม่ใช่เพื่อนแท้

๓) ทำให้เสียหมู่คณะ คือถ้าต่างคนต่างถือดี ก็ทำให้ไม่สามารถตกลงกันได้ ในที่สุดก็ไม่ถึงจุดหมาย หรือทำให้เป็นที่เบียดเบียนของคนอื่น

การทำตัวให้เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนนั้นมีหลักดังนี้คือ

๑) ต้องคบกับญาติมิตร คือเพื่อนที่ดีมีศีลมีธรรม คอยตักเตือนหรือชักนำไป ในทางที่ดีที่ถูกต้องควร

๒) ต้องรู้จักคิดไตร่ตรอง คือการรู้จักคิดหาเหตุผลอยู่ตลอดถึงความเป็นไป ใน ธรรมชาติของมนุษย์ ต่างคนย่อมต่างจิตต่างใจ และรวมทั้งหลักธรรมอื่นๆ

๓) ต้องมีความสามัคคี คือการมีความสามัคคีในหมู่คณะ ออมชอมในหลักการ ตักเตือน รับฟังและเคารพความคิดเห็น ของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล

ลักษณะของคนถ่อมตนนั้นมีดังนี้

๑) มีกิริยาที่นอบน้อม

๒) มีวาจาที่อ่อนหวาน

๓) มีจิตใจที่อ่อนโยน

สรุปแล้วก็คือ สมบูรณ์พร้อมด้วยกาย วาจา และใจนั่นเอง

๒๔. ความสันโดษ, ความเอิบอ้อมพึงพอใจในผลสำเร็จที่ได้สร้างขึ้น หรือในปัจจัยลาภ ที่แสวงหามาได้ ด้วยเรี่ยวแรงความเพียรพยายามของตนเองโดยทางชอบธรรม (สันตุภฺจฺฐิ จะ) คำว่าสันโดษไม่ได้หมายถึงการอยู่ลำพังคนเดียวอย่างเดียวกัหาไม่ แต่หมายถึงการพอใจในสิ่งที่ตน มีอยู่ในของของตัว ซึ่งท่านได้ให้นิยามที่เป็นลักษณะของความสันโดษเป็น ดังนี้

๑) ยะถาลาภะสันโดษ หมายถึงความยินดีตามมีตามเกิด คือ มีแค่ไหน ก็พอใจเท่านั้น เป็นอยู่อย่างไคร้ควรพอใจ ไม่คิดน้อยเนื้อต่ำใจในสิ่งที่ตัวเองเป็นอยู่

๒) ยะถาพะละสันโดษ หมายถึงความยินดีตามกำลัง เรามีกำลังแค่ไหน ก็พอใจเท่านั้น ตั้งแต่กำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังบารมี หรือกำลังความสามารถ เป็นต้น

๓) ยะถาสารูปะสันโดษ หมายถึงความยินดีตามควร ซึ่งโยงโยไปถึงความ พอเหมาะพอควรในหลายๆ เรื่อง เช่นรูปลักษณะของตนเอง และรวมทั้งฐานะที่เราเป็นอยู่

๒๕. มีความกตัญญู (กตัญญูตา) คือการรู้จักคุณ และตอบแทนท่านผู้นั้น บุญคุณที่ว่ามีไม่ใช่ว่าตอบแทนกันแล้วก็หายกัน แต่หมายถึงการรำลึกถึง พระคุณที่เคยให้ความอุปการะแก่เราด้วยความเคารพยิ่ง ท่านว่าสิ่งของหรือผู้ที่ควรกตัญญูนั้นมีดังนี้

๑) กตัญญูต่อบุคคล บุคคลที่ควรกตัญญูก็คือใครก็ตามที่มีบุญคุณควรระลึกถึง และตอบแทนพระคุณ เช่น บิดา มารดา อาจารย์ เป็นต้น

๒) กตัญญูต่อสัตว์ ได้แก่สัตว์ที่มีคุณต่อเราช่วยทำงานให้เรา เราก็ควรเลี้ยงดูให้ดีเช่นช้าง ม้า วัว ควาย หรือสุนัขที่ช่วยเฝ้าบ้าน เป็นต้น

๓) กตัญญูต่อสิ่งของ ได้แก่สิ่งของทุกอย่างที่มีคุณต่อเรา เช่น หนังสือที่ให้ความรู้แก่เรา อุปกรณ์ทำมาหากินต่างๆ เราไม่ควรทิ้งขว้าง หรือทำลายโดยไม่เห็นคุณค่า

๒๖. ฟังธรรมตามกาล, หาโอกาสแสวงหาความรู้เกี่ยวกับหลักความจริงความดีงาม และเรื่องที่เป็นประโยชน์ (กาลณะ รัมมัสสะวะนัง) เมื่อมีโอกาส เวลา หรือ ตามวันสำคัญต่างๆ ก็ควรต้องไปฟังธรรมบ้าง เพื่อสติบตรับฟังสิ่งที่เป็นประโยชน์ ในหลักธรรมนั้นๆ และนำมาใช้กับชีวิตเราเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น ท่านว่าเวลาที่ควรไปฟังธรรมนั้นมีดังนี้คือ

๑) วันธรรมสวนะ ก็คือวันพระ หรือวันที่สำคัญทางศาสนา

๒) เมื่อมีผู้มาแสดงธรรม ก็อย่างเช่น การฟังธรรมตามวิทยุ การที่มีพระมาแสดงธรรมตามสถานที่ต่างๆ หรือการอ่านจากสื่อต่างๆ

๓) เมื่อมีโอกาสอันสมควร อาทิเช่นในวันอาทิตย์เมื่อมีเวลาว่าง หรือในงานมงคล งานบวช งานกุศล งานวัด เป็นต้น

คุณสมบัติของผู้ฟังธรรมที่ดีควรต้องมีดังนี้คือ

๑) ไม่ดูแคลนในหัวข้อธรรมว่าง่ายเกินไป

๒) ไม่ดูแคลนในความรู้ความสามารถของผู้แสดงธรรม

๓) ไม่ดูแคลนในตัวเองว่าโง่ ไม่สามารถเข้าใจได้

๔) มีความตั้งใจในการฟังธรรม และนำไปพิจารณา

๕) นำเอาธรรมนั้นๆ ไปปฏิบัติให้เกิดผล

๒๗. มีความอดทน (ขันตี จะ

ลักษณะของความอดทนนั้นสามารถจำแนกออกได้เป็นดังต่อไปนี้คือ

๑) ความอดทนต่อความลำบาก คือความลำบากที่ต้องประสบตามธรรมชาติ ซึ่งอาจมาจากสภาพแวดล้อม เป็นต้น

๒) ความอดทนต่อทุกข์เวทนา คือทุกข์ที่เกิดจากสังขารของเราเอง เช่น ความไม่สบายกาย เป็นต้น

๓) ความอดทนต่อความเจ็บใจ คือการที่คนอื่นทำให้เราต้องผิดหวัง หรือพูดจาให้เจ็บช้ำใจ ไม่เป็นอย่างที่หวัง เป็นต้น

๔) ความอดทนต่ออำนาจกิเลส คือสิ่งยั่ววนทั้งหลายถือเป็นกิเลสทั้งทางใจ และทางกาย อาทิเช่น ความนึกโลก อยากรู้ของเขา หรือการพ่ายแพ้ต่ออำนาจเงิน เป็นต้น
วิธีทำให้มีความอดทนคือ มีหิริอัมปะ

๑) หิริ ได้แก่การมีความละอายต่อบาป การที่รู้ว่าเป็นบาปแล้วยังทำอีก ก็ถือว่าไม่มีความละอายเลย

๒) อัมปะ ได้แก่การมีความเกรงกลัวในผลของบาปนั้นๆ

๒๘. เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย, พุดกัณง่าย ฟังเหตุผล (โสวะจัสสะตา)

ผู้ว่าง่ายนั้นมีลักษณะที่สังเกตได้ดังนี้คือ

๑) ไม่พุดกลบเกลื่อนเมื่อได้รับการว่ากล่าวตักเตือน คือการรับฟังด้วยดี ไม่ใช่ แก้วแล้วปิดประตูความคิดไม่รับฟัง

๒) ไม่นิ่งเฉยเมื่อได้รับการเตือน คือการนำคำตักเตือนนั้นมาพิจารณาและแก้ไข ข้อบกพร่องนั้นๆ

๓) ไม่จับผิดผู้ว่ากล่าวสั่งสอน คือการที่ผู้สอนอาจจะมีความผิดพลาด เนื่องจาก ความประมาท เราควรให้อภัยต่อผู้สอน เพราะการจับผิดทำให้ผู้สอนต้องอับอาย ขายหน้าได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ดีงาม

๔) เคารพต่อคำสอนและผู้สอน คือการรู้จักสัมมาคารวะต่อผู้ทำให้คำสอน และ เคารพในสิ่งที่ผู้สอนได้นำมาแนะนำ

๕) มีความอ่อนน้อมถ่อมตน คือไม่แสดงความมโหฬาร ถือตัวว่าอยู่เหนือผู้อื่นเพราะ สิ่งของตัวเองเป็นตัวเองมี

๖) มีความยินดีต่อคำสอนนั้น คือยอมรับในคำสอนนั้นๆ ด้วยความยินดี เช่น การไม่แสดงความเบื่อหน่าย เพราะเคยฟังมาแล้ว เป็นต้น

๗) ไม่ดี้อริ้น คือการไม่อวดดี คิดว่าของตัวเองนั้นผิดแต่ก็ยังดันทุรังทำต่อไป เพราะกลัวเสียชื่อ

๘) ไม่ขัดแย้ง เพราะว่าการว่ากล่าวตักเตือนหรือสั่งสอนนั้นก็คือ สิ่ง ที่ตรงข้ามกับที่เราทำอยู่แล้ว เราควรต้องเปิดใจ ให้กว้างไม่ขัดแย้งต่อคำสอน คำวิจารณ์นั้นๆ

๙) ยินดีให้ตักเตือนได้ตลอดเวลา คือการยินดีให้มีการแสดงความคิดเห็นตักเตือน ได้โดยไม่มีข้อยกเว้นเรื่องเวลา

๑๐) มีความอดทนต่อการเป็นผู้ถูกสั่งสอน คือการไม่เอาความขัดแย้ง ในความเห็นเป็นอารมณ์ แต่ให้เข้าใจเจตนา ที่แท้จริงของผู้สอนนั้น

การทำให้เป็นคนว่าง่ายนั้นทำได้ดังนี้

๑) ลดมานะของตัว คือการไม่ถือดี ไม่ถือตัว ความไม่สำคัญตัวเองว่า เป็นอย่างไรอย่างนี้ อาทิเช่นถือตัวว่า การศึกษาดีกว่า เป็นต้น

๒) ละอุปาทาน คือการไม่ยึดถือในสิ่งที่เรามี เราเป็น หรือถือมั่นในอำนาจกิเลสต่าง ๆ

๓) มีสัมมาทิฐิ คือมีปัญญาที่เห็นชอบ การเห็นถูกเห็นควรตามหลักอริยสัจ ๔ เชื่อเรื่องความไม่เที่ยง เชื่อในเรื่องบุญเรื่องบาป เป็นต้น

๒๙. พบเห็นสมณะ, เยี่ยมเยียนเข้าหาท่านผู้สงบกิเลส (สละภณานิฎฐะ ทัสสะนัง) คำว่าสมณะแปลตรงตัวได้ว่า ผู้สงบ (หมายถึงผู้อยู่ในสมณเพศ) ท่านว่าคุณสมบัติของสมณะต้องประกอบไปด้วย ๓ อย่างคือ

๑) ต้องสงบกาย คือมีความสำรวมในการกระทำทุกอย่าง รวมถึงกิริยา มรรยาทตามหลักศีลธรรม

๒) ต้องสงบวาจา คือการพูดจาให้อยู่ในกรอบของความพอดี มีความสุภาพสงบ สละเยียมในคำพูดและภาษาที่ใช้ เป็นไปตามข้อปฏิบัติ ประเพณี

๓) ต้องสงบใจ คือการทำให้สงบปราศจากกิเลสครอบงำ ไม่ว่าจะเป็น โลก โกรธ หลง หรือความพยายาบทใดๆ ตั้งมั่นอยู่ในสมาธิภาวนา

การได้เห็นสมณะมีอยู่ดังนี้คือ

๑) เห็นด้วยตา ความหมายก็ตรงตัวคือการเห็นจากการสัมผัสด้วยสายตาของตนเอง แล้วมีความประทับใจ ในความสำรวมในกาย

๒) เห็นด้วยใจ เนื่องจากความสำรวมกาย วาจา ใจของสมณะจะช่วย โนมน้ำวจิตใจของเราให้อ่อนอ่อนผ่อนตาม และรับฟังหลักคำสอนด้วยใจที่ยินดี ซึ่งนั้นก็หมายถึง การเปิดใจเราให้สมณะได้ชี้แนะนั่นเอง

๓) เห็นด้วยปัญญา หมายความว่ารู้โดยการใช้ปัญญาใคร่ครวญ พิจารณา ในการสัมผัส และเข้าถึง และรับรู้ถึงคำสอนของสมณะผู้นั้น และรู้ว่าท่านเป็นผู้ตั้งมั่น อยู่ในศีลธรรมอย่างแท้จริง เมื่อเห็นแล้วก็ต้องทำอย่างนี้ คือ

(๑) ต้องเข้าไปหาคือเข้าไปขอคำแนะนำชี้แนะจากท่านหรือให้ความเคารพท่าน

(๒) ต้องเข้าไปบำรุงช่วยเหลือ คือการช่วยเหลือท่านในโอกาสอันควร เพื่อแบ่งเบาภาระของท่าน

(๓) ต้องเข้าไปฟัง คือการรับฟังคุณธรรม หลักคำสอนของท่านมาไว้ เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาชีวิต

(๔) หมั่นระลึกถึงท่านคือระลึกถึงความดีที่ท่านมีแล้วนำมาเป็นตัวอย่างกับตัวเราเอง

(๕) รับฟังรับปฏิบัติ คือการรับคำแนะนำของท่านมาปฏิบัติทำตามเพื่อให้เกิดผล ครั้นเมื่อติดขัดก็ใคร่แก้ไข เพื่อให้รู้จักจริงเห็นจริงตามนั้น

๓๐. สันทนาธรรมตามกาล, หาโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นกันเกี่ยวกับหลักความจริงความดีงามและเรื่องที่เป็นประโยชน์ (กาเลนะ ธรรมะสากัจฉา) การได้สนทนากันเรื่องธรรม ทำให้ขยายขอบเขตการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ และได้รู้ในสิ่งใหม่ๆ ที่เราอาจนึกไม่ถึง หรือเป็นการเผื่อแผ่ความรู้ที่เรามีให้แก่ผู้อื่นได้ทราบด้วย

ก่อนที่จะสนทนาธรรม ควรต้องพิจารณาและคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้คือ

- ๑) ต้องรู้เรื่องที่จะพูดดี
- ๒) ต้องพูดเรื่องจริง มีประโยชน์
- ๓) ต้องเป็นคำพูดที่ไพเราะ
- ๔) ต้องพูดด้วยความเมตตา
- ๕) ต้องไม่พูดจาโอ้อวด ยกตนข่มท่าน

ข้อปฏิบัติเมื่อมีการสนทนาธรรม

- ๑) มีศีลธรรม คือการเป็นผู้ที่รักษาศีล ๕ หรือศีล ๘ เป็นนิจศีลอยู่แล้ว การเป็นผู้ปฏิบัติถือเป็นหน้าที่ขั้นต้น ในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี
- ๒) มีสมาธิ คือการมีจิตใจจดจ่ออยู่กับเรื่องที่สนทนา ไม่วอกแวก พร้อมทั้งเป็นผู้ที่หมั่นเจริญสมาธิภาวนาด้วย
- ๓) แต่งกายสุภาพ คือการแต่งตัวให้เหมาะสมกับยุคสมัย อยู่ในกรอบประเพณีของสังคมแวดล้อม ณ ที่นั้นๆ ถูกกาลเทศะ
- ๔) มีกิริยาสุภาพ คือมีความสุภาพในท่วงท่าไม่ว่าจะเดิน นั่ง ยืน หรือการกระทำใดๆ การที่มีกิริยาตรงตาม สุภาพ ย่อมโน้มน้าวจิตใจผู้พบเห็นให้เกิดความประทับใจที่ดี
- ๕) ใช้วาจาสุภาพ คือการใช้ถ้อยคำที่สุภาพในการสนทนา ไม่ใช่คำหยาบคาย หรือก้าวร้าว
- ๖) ไม่กล่าวคำนพระพุทธรูป คือการไม่นำเอาคำสั่งสอนของพระพุทธรูปมาเป็นข้อสงสัย หรือกล่าวคำน เพราะสิ่งที่กล่าวไว้ในพระพุทธรูปย่อมเป็นความจริงตลอดกาล
- ๗) ไม่ออกนอกประเด็นที่ตั้งไว้ คือการพูดให้อยู่ในหัวข้อที่ตั้งไว้ ไม่พูดแบบน้ำท่วมทุ่งผักบุ้งโหรงเหรง
- ๘) ไม่พูดนานจนน่าเบื่อ คือการเลือกเวลาที่เหมาะสมตามสถานการณ์ เนื่องจากเรื่องบางเรื่อง อาจไม่จำเป็น ต้องขยายความมากเกินไป

๓๑. มีความเพียรเพิกกิเลส, รู้จักบังคับควบคุมตนไม่ปรนเปรอตามใจอยาก (ตะโป จะ) ตบะ โดยความหมายแปลว่า ทำให้ร้อน ไม่ว่าด้วยวิธีใด การบำเพ็ญตบะหมายถึงความถึงการทำให้กิเลส ความรุ่มร้อนต่างๆ หมดไป หรือเบาบางลง ลักษณะการบำเพ็ญตบะมีดังนี้

๑) การมีใจสำรวมในอินทรีย์ทั้ง ๖ (อายตนะภายใน ๖ อย่าง) ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ไม่ให้หลงติดอยู่กับสัมผัสภายนอกมากเกินไป ไม่ให้กิเลสครอบงำใจเวลา ที่รับรู้ อารมณ์ผ่านอินทรีย์ทั้ง ๖ (อินทรีย์สังวร)

๒) การประพฤติกษพรหมจรรย์ เว้นจากการร่วมประเวณี หรือกามกิจ ทั้งปวง

๓) การปฏิบัติธรรม คือการรู้และเข้าใจในหลักธรรมเช่นอริยสัจ เป็นต้น ปฏิบัติตนให้อยู่ในศีล และถึงพร้อมด้วยสมาธิ และปัญญา โดยมีจุดหมายสูงสุดที่พระนิพพาน กำจัดกิเลส ละวางทุกสิ่งได้หมดสิ้นด้วยปัญญา

๓๒. ประพฤติพรหมจรรย์, ดำเนินตามอริยมรรค, การรู้จักควบคุมตนในทางเพศ หรือถือเมถุนวิรัตตามควร (พรหมะจริยัญจะ) คำว่าพรหมจรรย์หมายความว่า การบวชซึ่งละเว้นเมถุน การครองชีวิตที่ปราศจากเมถุน การประพฤติกษพรหมจรรย์อันประเสริฐ ท่านว่าลักษณะของธรรมที่ถือว่าเป็นการประพฤติพรหมจรรย์นั้น (ไม่ใช่ว่าต้องบวชเป็นพระ) มีอยู่ดังนี้คือ

๑) ให้ทาน บริจาคทานไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินของ เงินทอง หรือปัญญา
๒) ช่วยเหลือผู้อื่นในกิจการงานที่ชอบ ที่ถูกที่ควร (เวทย์ยาวัจจะมัย)
๓) รักษาศีล ๕ คือไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่ทำผิดในกาม ไม่พูดปด ไม่ดื่มน้ำเมา (เบญจศีล)
๔) มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา กับคนที่เราต้องพบปะด้วยทุกคน (อัปปะมัญญา)

๕) งดเว้นจากการเสพกาม (เมถุนวิรัต)
๖) ยินดีในคู่ของตน คือการมีสามีหรือภรรยาคนเดียว (สทาระสันโดษ)
๗) เพียรพยายามที่จะละความชั่ว ไม่ทอดทิ้งในความบากบั่น (วิริยะ)
๘) รักษาซึ่งศีล ๘ คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่รวมประเวณี ไม่พูดปด ไม่ดื่มน้ำเมา ไม่บริโภคอาหาร ตั้งแต่เที่ยงวัน เป็นต้นไป ไม่ฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงดนตรี ดูการละเล่น ใช้นางหรือเครื่องประดับ ไม่นอนบนที่สูงใหญ่ หูหรา (อุโบสถ)
๙) ใช้ปัญญาเห็นแจ้งใน ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค (อริยะธรรม)
๑๐) ศึกษาปฏิบัติในศีล สมาธิ ปัญญา ให้อุจเฉฐเห็นแจ้ง (สิกขา)

ขออธิบายเพิ่มเติมว่าข้อ ๕ ที่บอกว่าให้งดเว้นการเสพกาม แต่ข้อ ๖ ให้ยินดีในคู่ของตนนั้น เพราะว่าการประพฤติกษพรหมจรรย์ ในที่นี้หมายถึงบุคคลทั่วไปที่อาจมีครอบครัวแล้ว ก็ประพฤติพรหมจรรย์ได้โดยการงดเว้นการร่วมประเวณี เช่นในวันสำคัญๆ เป็นต้น

๓๓. เห็นอริยสัจ, เข้าใจความจริงของชีวิต (อริยะสัจจานะ ทัสสะนัง) อริยสัจ หมายถึงความจริงอันประเสริฐ หลักแห่งอริยสัจมีอยู่ ๔ ประการตามที่ท่านได้สั่งสอนไว้มีดังนี้

๑) ทุภษ คือความไม่สบายกายไม่สบายใจ ความเป็นจริงของสัตว์โลกทุกผู้ทุกนามต้องมีทุภษ ๓ ประการคือ การเกิด ความแก่ ความตาย นอกจากนี้ก็มีความทุภษที่เป็นอาการ หรือเกิดจากสภาพแวดล้อมสรุปได้ดังนี้คือ

- ความโศกเศร้า (โศกะ)
- ความรำพันด้วยความเสียใจ (ปริเทวะ)
- ความเจ็บไข้ได้ป่วย (ทุกขะ)
- ความเสียใจ (โทมะนัสสะ)
- ความท้อแท้ สิ้นหวัง คับแค้นใจ (อุปายาสะ)
- การตรอมใจ ผิดหวังจากสิ่งที่ไม่รัก (อัปปิเยหิ สัมปะโยคะ)
- การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก (ปิเยหิ วิปะโยคะ)
- ความหม่นหมองเมื่อปรารถนาแล้วไม่ได้สิ่งนั้น (ยัมปิจันัง นะละกะติ)

๒) สมุทัย คือเหตุที่ทำให้เกิดทุภษ นอกจากเหตุแห่งทุภษตั้งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ต้นตอของทุภษก็อยู่ที่ใจของเราด้วยนั่นก็คือความอยาก ท่านว่าเป็นตัณหา ๓ อย่าง ซึ่งแบ่งออกได้เป็นดังนี้คือ

- ความอยากได้ หมายถึงถึงอยากทุกอย่างที่นำมาสนองสัมผัสทั้ง ๕ และกามารมณ์ (กามตัณหา)
- ความอยากเป็น คือความอยากเป็นโน่นเป็นนี่ (ภวตัณหา)
- ความไม่อยากเป็น คือความไม่พอใจในสิ่งที่ตัวเองเป็นอยู่ (วิภวตัณหา)

๓) นิโรธ คือความดับทุภษ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป ความหลุดพ้น หรือหมายถึงภาวะของพระนิพพานนั่นเอง

๔) มรรค คือข้อปฏิบัติ หรือหนทางที่นำไปสู่การดับทุภษ การเดินทางสายกลางเพื่อไปให้ถึงการดับทุภษ คือ มรรคมี ๘ ประการ คือ

- ความเห็นชอบ เช่นความศรัทธาในเบื้องต้นต่อหลักธรรม คำสอน เช่นการเชื่อว่ากรรมดีกรรมชั่วมีจริงเป็นต้น (สัมมาทิฐิ)
- ความดำริชอบ หรือความคิดชอบ มีความคิดที่ถูกต้องตามหลักธรรม เช่นการใช้ปัญญาพิจารณา ความไม่เที่ยง ของสังขาร หรือการไม่คิดอยากได้ของเขามาเป็นของเราเป็นต้น (สัมมาสังกัปปะ)
- เจรจาชอบ คือการปฏิบัติตามหลักธรรม ไม่พูดโกหก ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้าเป็นต้น (สัมมาวาจา)
- ทำการชอบ หรือการมีกรกระทำที่ไม่ผิดหลักศีลธรรม เช่นไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์เป็นต้น (สัมมากัมมันตะ)

- เลี้ยงชีพชอบ คือการทำมาหากินในทางที่ถูก ไม่เบียดเบียนหรือทำความเดือดร้อนให้กับสัตว์หรือผู้อื่น อยู่ในหลักธรรมที่กำหนด เช่น ไม่มีอาชีพค้ามนุษย์ หรืออาชีพค้าอาวุธเป็นต้น (สัมมาอาชีพะ)

- ความเพียรชอบ คือการหมั่นทำนุบำรุงในสิ่งที่ถูกต้อง อาทิเช่นการพยายามละกิเลสออกจากใจ หรือการพยายามสำรวม กาย วาจา ใจให้ดำเนินตามหลักธรรมของท่านเป็นต้น (สัมมาวายามะ)

- ความระลึกชอบ คือมีสติตั้งมั่นในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักธรรม เช่น การพึงระลึกถึงความตายที่ต้องเกิดกับทุกคนเป็นต้น (สัมมาสติ)

- จิตตั้งมั่นชอบ คือมีจิตที่มีสมาธิ ไม่วอกแวกหรือคิดฟุ้งซ่าน และการทำสมาธิภาวนา ตามหลักการทำท่าน ได้บัญญัติแนะนำเอาไว้ (สัมมาสมาธิ)

๓๔. ทำพระนิพพานให้แจ้ง, บรรลุนิพพาน (นิพพานะสังจิกิริยา จะ) นิพพาน คือภาวะของจิตที่ดับกิเลสได้หมดสิ้น หลุดจากอำนาจกรรม และไม่ต้องวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏอีก ซึ่งก็คือพ้นจากทุกข์นั่นเอง ลักษณะของนิพพานมีอยู่ ๒ ระดับดังนี้คือ

๑) การดับกิเลสขณะที่ยังมีเบญจขันธ์เหลืออยู่ หรือการเข้าถึงนิพพานขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ - สอุปาทิเสสนิพพาน

๒) การดับกิเลสที่ไม่มีเบญจขันธ์เหลืออยู่เลย คือการที่ร่างกายเราแตกดับแล้วไปเสวยสุขอันเป็นอมตะในพระนิพพาน - อนุปาทิเสสนิพพาน (ตรงนี้ไม่สามารถอธิบายให้กระจ่างมากไปกว่านี้ได้)

การที่จะเข้าถึงพระนิพพานได้ ก็ต้องปฏิบัติธรรมและเจริญสมาธิภาวนาจนถึงขั้นสูงสุด

๓๕. ถูกโลกธรรม จิตไม่หวั่นไหว (มุจฺจัสสะ โลกะขัมเมหิ จิตตัง ยัสสะ นะกัมปะติ) คำว่าโลกธรรม มีความหมายถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำบนโลกนี้ ซึ่งเราไม่ควรมัวจิตหวั่นไหวต่อสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ลักษณะของโลกธรรมมี ๔ ประการคือ

๑) การได้ลาภ เมื่อมีลาภผลก็ย่อมมีความเสื่อมเป็นธรรมดา มีแล้วก็ย่อมหมดไปได้ เป็นแค่ความสุขชั่วคราวเท่านั้น

๒) การได้ยศ ยศถาบรรดาศักดิ์ล้วนเป็นสิ่งสมมุติขึ้นมาทั้งนั้น เป็นสิ่งที่คนยอมรับกันว่าเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ พอหมดยศก็หมดบารมี

๓) การได้รับการสรรเสริญ ที่ได้มีคนนิยมชมชอบ ที่นั่นก็ย่อมต้องมีคนเกลียดชังเป็นเรื่องธรรมดา การถูกนินทาจึงไม่ใช่เรื่องผิดปกติ

๔) การได้รับความสุข ที่ได้มีสุขที่นั่นก็จะมีทุกข์ด้วย มีความสุขแล้วก็อย่าหลงระเริง ไปจนลืมนึกถึง ความทุกข์ ที่แฝงมาด้วย

การทำให้จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม มีวิธีดังนี้คือ

๑) ใช้ปัญญาพิจารณา โดยตั้งอยู่ในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา พิจารณาอยู่
เนื่อง ๆ ถึงหลักธรรมต่างๆ

๒) เจริญสมาธิภาวนา ใช้กรรมฐานพิจารณาถึงความเป็นไปในความไม่เที่ยงใน
สรรพสิ่งทั้งหลายในโลก และสังขาร

๓๖. จิตไร้เศร้า (อะโสกัง) มีเหตุอยู่ ๒ ประการที่ทำให้จิตเราต้องโศกเศร้าคือ

๑) ความโศกเศร้าที่เกิดเนื่องมาจากความรักรวมถึงรักสิ่งของทรัพย์สิน
เงินทอง

๒) ความโศกเศร้าที่เกิดจากความใคร่

การทำให้จิตใจไม่โศกเศร้านั้น มีข้อแนะนำดังนี้

๑) ใช้ปัญญาพิจารณาอยู่เนื่อง ๆ ถึงความไม่เที่ยง ในสิ่งของทั้งหลาย และ ร่างกาย
ของเรา

๒) ไม่ยึดมั่นในตัวตนหรือความจริงยั่งยืนในคนหรือสิ่งของว่าเป็นของเรา

๓) ทุกอย่างในโลกล้วนเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ แม้ร่างกายเราก็ใช้เป็นที่อาศัย
ชั่วคราวเท่านั้น

๔) คิดว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนไม่เที่ยงด้วยกันทั้งนั้น

๓๗. จิตปราศจากฐลี (วิระขัง) กิเลส ก็คือสิ่งที่ทำให้เกิดความเศร้าหมอง
ซึ่งได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ท่านได้แบ่งประเภทของกิเลสออกเป็นดังนี้ คือ

๑) รากะ สามารถแบ่งย่อยออกได้เป็น

(๑) ความโลภอย่างแรงจนแสดงออกมา เช่นการลักขโมย ปล้น จี้ ช่มชู้
กระทำชำเรา เป็นต้น (อภิขฌาวิสะมะโลภะ)

(๒) ความเพ่งเล็งจะเอาของคนอื่นมาเป็นของตัวเอง มีใจอยากได้ของ
คนอื่นแต่ยังไม่ถึงกับแสดงออก (อภิขฌา)

(๓) ความอยากได้ในทางไม่ชอบ เช่นการยอมรับสินบน การทุจริตเพื่อแลก
กับการมีทรัพย์สินเป็นต้น (ปาปิจฌา)

(๔) ความมักมากเห็นแก่ได้ ด้วยการเอามาเป็นของตนจนเกินพอดี
เอาประโยชน์ใส่ตัวโดยไม่คำนึงถึงคนอื่น (มะหิจฌา)

(๕) ความยินดีในกาม ก็คือยังไม่สามารถละกิจกรรมทางเพศได้
ยังมีความรู้สึก มีแรงกระตุ้น มีความพอใจในเรื่องเพศ (กามรากะ)

(๖) ความยินดีในรูปธรรมอันปราณีต ก็คือติดอยู่ในอารมณ์ของรูปฌาณ
ปรารภณาในรูปของภพเมื่อทำสมาธิขั้นสูงขึ้นไป (รูปรากะ)

(๗) ความยินดีในอรุณรูปฌาณ ก็คือติดอยู่ในอารมณ์ของอรุณรูปฌาณเมื่อทำ
สมาธิถึงภพของอรุณรูปพรหม (อรุณรากะ)

- ๒) โทสะ สามารถแบ่งย่อยออกได้เป็น
- (๑) พยาบาท คือการผูกใจอาฆาต มีใจที่ไม่หวังดี การจ้อง
  - (๒) โทสะ คือการคิดประทุษร้ายเนื่องด้วยมีใจพยาบาทแล้วก็มีใจคิดหมาย
- ทำร้าย
- (๓) โกรธ คือความโกรธ ความเดือดร้อนใจ ซึ่งล้วนเป็นเหมือนไฟที่เผา
- ตัวเอง
- (๔) ปฏิฆะ คือความขัดใจ ความไม่พอใจอันทำให้อารมณ์หงุดหงิด
- ๓) โมหะ สามารถแบ่งย่อยออกได้เป็น
- (๑) ความเห็นผิดเป็นชอบ เช่นการไม่เชื่อในเรื่องบาปเรื่องบุญ เป็นต้น
  - (๒) ความหลงผิด ไม่รู้ตามความเป็นจริง
  - (๓) การเห็นว่ามีตัวตน เช่นการเชื่อในสิ่งที่มองเห็นด้วยตาเปล่าเท่านั้น
  - (๔) ความสงสัย คือสงสัยในพระธรรม คำสั่งสอนในเรื่องการปฏิบัติเพื่อ
- ความพ้นทุกข์
- (๕) การยึดถืออย่างมกมาย เช่นการไปกราบไหว้สัมพะเวสีที่อยู่ตามต้นไม้ขอ
- ลาภ เป็นต้น
- (๖) ความถือตัว คือการสำคัญตัวเองผิดว่าเป็นอย่างไรเป็นอย่างไร
  - (๗) ความฟุ้งซ่าน คือการที่จิตใจวอกแวก คิดไม่เป็นสาระ ไม่อยู่กับร่องกับ
- รอย ไม่มีสมาธิ หรือการทำสมาธิไม่นิ่ง
- (๘) ความไม่รู้จริง คือการที่รู้แค่ผิวเผิน หรือการที่กตัญญูเอาเอง ไม่ปฏิบัติ
- ตามหลักพระธรรม ยังไม่เกิดปัญญา

โทษของการมีกิเลสดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้สั้นๆ ดังนี้คือ

- (๑) ราคะ มีโทษน้อย แต่คลายช้า หมายความว่า คนจะรักกัน อยู่กันฉันสามีภรรยา ถือว่าไม่ผิดศีลธรรม ขออย่าไปนอกใจหรือไปมีชู้ก็แล้วกัน โทษของราคะไม่ค่อยหนักนัก แต่การจะเลิกนั้นยากมาก คลายช้า คนลองรักกันแต่ไม่เห็นหน้าไม่กี่วันก็ทำท่าจะตายเอาให้ได้ บางที่ตายแล้วเกิดใหม่ใจยังผูกพันกันอยู่เลย จะให้เลิกรักเลิกยาก
- (๒) โทสะ มีโทษมาก แต่คลายเร็ว หมายความว่า เวลาโกรธขัดใจขึ้นมาชกกันได้ บางทีถึงขนาดฆ่าพ่อฆ่าแม่ ทำอนันตริยกรรมก็ยังได้ มีโทษมาก แต่ทว่าคลายเร็วถ้าเขาขอโทษขอโพย เอาอกเอาใจไม่นานก็หาย โทสะคลายเร็วอย่างนี้
- (๓) โมหะ มีโทษมาก แต่คลายช้า หมายความว่า ความหลง ความไม่รู้ พระสัทธรรมนี้มีโทษมาก ทำให้เราหลงไปทำบาปตกนรกเสียย่ำแย่ เราต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสารกันมานับภพนับชาติไม่ถ้วน ทนทุกข์กันตลอดมาก็เพราะโมหะนี่เอง และแถมเจ้าโมหะความหลงนี้ยังคลายช้าอีกด้วย คนลงไม่รู้จักบุญไม่รู้จักบาปละก็ กว่าจะแก้ได้

ท่านว่าหืดขึ้นคอเลย บางทีก็ต้องรอพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ต่อๆ ไปโน้นมาโปรด ซึ่งยังไม่รู้ว่า จะแก้หายหรือเปล่า

๓๘. จิตเกษม (เขม็ง) เกษม หมายถึงมีความสุข สบาย หรือสภาพที่มีจิตใจที่เป็นสุข มีจิตเกษมก็คือว่ามีจิตที่เป็นสุขในที่นี้หมายถึงการละแล้วซึ่งกิเลสที่ท่านว่าไว้ว่าเป็นเครื่องผูกอยู่ ๔ ประการ คือ

๑) การละกามโยคะ คือการละความยินดีในวัตถุ สิ่งมีชีวิตทั้งหลายเรียกว่า กามคุณซึ่งประกอบด้วย รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส

๒) การละภวโยคะ คือการละความยินดีในภพ โดยให้เห็นว่าสิ่งใดๆในโลก ล้วนไม่เที่ยงแท้ หรือคงอยู่ตลอดไป

๓) การละทิฏฐิโยคะ คือการละความยินดีในความเห็นผิดเป็นชอบ โดยให้ ดำเนินตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่กล่าวมาแล้ว

๔) การละอวิชชาโยคะ คือการละความยินดีในอวิชชาทั้งหลาย ความไม่รู้ ทั้งหลาย โดยให้มุ่งปฏิบัติเพื่อปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริง

จากการศึกษาพบว่าจริยธรรมระดับต้น ได้แก่ ศีล ๕ จริยธรรมระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ จริยธรรมระดับสูง ได้แก่ มรรคมืองค์ ๘ และจริยธรรมในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒ พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ

๒.๒.๒ จริยธรรมระดับกลาง

จริยธรรมระดับกลาง หมายถึง จริยธรรมที่เป็นทางแห่งความดีที่จะนำผู้ประพฤติ ปฏิบัติไปสู่ความสุข ความเจริญ ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอเนื้อหาของกุศล กรรมบถ ๑๐ ดังต่อไปนี้

กุศลกรรมบถ ๑๐^{๒๘} หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม, ทางทำความดี, กรรมดีอันเป็น ทางนำไปสู่สุคติ ว่าโดยหัวข้อย่อ ดังนี้^{๓๐}

ก. กายกรรม ๓ การกระทำทางกาย ประกอบด้วย

๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากปลงชีวิต งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ที่มีชีวิต ให้ตาย และไม่ใช้ให้ผู้อื่นฆ่า สร้างจิตให้เมตตารักใคร่คน และสัตว์ดิรัจฉาน มีความปรารถนา อย่างจริงใจที่จะให้คน มีความปราศจากทุกข์โดยทั่วหน้ากัน มีความกรุณาสงสารคนและสัตว์ ผู้ประสบความทุกข์ยากพร้อมทั้งงดเว้นการเบียดเบียนให้คนและสัตว์เดือดร้อน เช่น ทำให้อวัยวะ มีแขน ขา เป็นต้น ของคนและสัตว์ให้หักหรือพิการ หรือทรมานสัตว์ให้ได้รับความ

^{๒๘} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๘๕/๕๒๓.

^{๓๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓๔.

เหน้อยยากลำบาก พลอยยินดีในเมื่อคนและสัตว์ได้ดี มีลาภ มียศ มีความสุข ความเจริญงดเว้นจากการอิจฉาริษยาคนแลสัตว์ที่ดีกว่าตนและตั้งจิตเป็นอุเบกขาวางเฉย

๒) อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากถือเอาของที่เขามิได้ให้โดยอาการโมย งดเว้นจากการลักขโมยสิ่งของ ใดๆคนและสัตว์ และไม่ใช้ให้ผู้อื่นนั้นทำการลักขโมยและการไม่ทำการหลอกลวงให้ผู้อื่นต้องเสียหายและชื่อเสียงทำให้อับอาย

๓) กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤติดินในกาม งดเว้นจากการประพฤติดินในกามทั้งหลาย คือ ไม่ข่มขืน ทำลามกอนาจาร ทำการล่วงละเมิดสิทธิสตรีและบุรุษอื่น เรียกว่าไม่ทำชั่วในสามีและภรรยาของผู้อื่น พยายามถือสันโดษ ยินดีเฉพาะในภรรยาหรือสามีของตนเท่านั้น ไม่รักหญิงอื่นยิ่งกว่าภรรยาของตนแม้สิ่งของใด ๆ ของใคร ๆ ก็ไม่ถือโอกาสเอาไปใช้ หรือตะตองก่อนได้รับอนุญาตจากเจ้าของ โดยถือหลักว่า “เมื่อไม่มีสิ่งที่ตัวชอบจงชอบสิ่งที่ตัวมี”

ข. วชิกรรม ๔ การกระทำทางวาจา ประกอบด้วย

๔) มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากพูดเท็จ งดเว้นจากการพูดเท็จ คือ ไม่พูดโกหกหลอกลวงให้ผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่ตนพูด เช่น สิ่งใดที่เรารู้เราเห็น เมื่อเขาถาม เรากลับตอบว่าเราไม่รู้เราไม่เห็น และสิ่งใดที่เราไม่รู้ไม่เห็น แต่กลับตอบว่าเรารู้เราเห็น เป็นต้นเช่นนี้พยายามพูดแต่คำที่สัตย์จริง หากคำใดเราเห็นว่าพูดออกไปแล้วแม้เป็นความจริง แต่จะทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เราก็งดเสียไม่พูดเลย เพราะถ้าไม่พูดคำจริงเราก็พูดเท็จ อันเป็นการทำให้เราเสียกุศลกรรมบถอันนี้

๕) ปิสุณายะ วาจาเย เวรมณี เว้นจากพูดส่อเสียด งดเว้นจากการพูดส่อเสียดได้แก่การฟังข้างนี้ แล้วเอาไปบอกข้างโน้น เพื่อจะทำลายข้างนี้ หรือได้ฟังข้างโน้นแล้วเอามาบอกข้างนี้ เพื่อจะทำลายข้างโน้น คือ มุ่งหมายยุยงให้เขาแตกจากกัน ทำลายความพร้อมเพรียงกันส่งเสริมผู้ที่แตกกันแล้วให้แตกมากยิ่งขึ้น ยินดีเฟลิตเฟลิตในความเป็นพรรคเป็นพวก เข้าข้างพวกโน้นบ้างพวกนี้บ้าง ทำพรรคต่อพรรคให้แตกจากกัน ตั้งใจพูดแต่คำที่จะสมานไมตรีเชื่อมโยงให้คนโน้นคนนี้มีความรักใคร่ นับถือกัน พูดให้พรรคต่อพรรคปรองดองกลมเกลียวสามัคคีกันถ้าเห็นว่าจะช่วยให้เขาสามัคคีกันไม่ได้ก็งดเสีย

๖) ผรุสย วาจาเย เวรมณี เว้นจากพูดคำหยาบ^{๓๑} งดเว้นจากการพูดวาจาหยาบคายที่เผ็ดร้อน ที่เป็นปม เป็นที่ขัดข้องของผู้อื่น เป็นที่ระคายหูของผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ยิ่งเป็นคำตำหนิ คำตำหนิ แม้แต่กับสัตว์ดิรัจฉานก็ไม่ควรพูดเลย เพราะเป็นการส่อสันดานของตนเองว่าเป็นคนเลวพยายามพูดแต่คำที่อ่อนหวาน เรียบร้อย นุ่มนวลละมุนละไม

^{๓๑} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๔๙.

๗) สัมผัสปะลาปา เวรมณี เว้นจากพูดเพื่อเจ้า^{๓๒} เว้นจากพูดเหลวไหลไม่เป็นประโยชน์ พูดคำจริง มีเหตุผล มีประโยชน์ถูกกาลเทศะ ได้แก่ งดการพูดในเวลาที่ไม่ควรพูด ในสถานที่ที่เขาไม่ต้องการให้เราพูด การพูดมากไปกว่าความจริง พูดไม่มีเหตุผล พูดวาจาไม่มีหลักฐาน ไม่พูดตามธรรมเนียม พูดไม่รู้จักหยุด แม้ไม่มีใครอยากฟังแล้วยังพูดเรื่อยเปื่อยไปโดยไม่มีประโยชน์ต้องใช้สติสัมปชัญญะในการพูดทุกครั้ง ถึงเป็นเรื่องจริงก็ต้องพูดให้ถูกกาลเทศะ พูดให้มีเหตุผลพอที่จะเชื่อถือได้ พูดให้ถูกตามธรรมตามวินัย พูดแต่พอเหมาะพอสมควรไม่ให้มากเกินไปจนเรื่องราวจนจับไม่ได้ว่าเรื่องอะไร ซึ่งเรียกว่า “พูดเป็นน้ำท่วมทุ่ง ผักบุ้งโหรงเหรง” ถ้าเห็นว่าพูดแล้วมีประโยชน์แก่ผู้ฟังจึงพูด ถ้าเห็นว่าพูดแล้วจะไม่มีประโยชน์เลยก็อย่าพูดเสียดีกว่า

ค. มโนกรรม ๓ การกระทำทางใจ ประกอบด้วย

๘) อนภิชฌา ไม่โลภอยากได้ของเขา ไม่คิดจ้องจะเอาของเขา^{๓๓} ได้แก่ เมื่อเห็นพัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้สอย ทั้งที่มีวิญญูณ และไม่มีวิญญูณของผู้อื่นแล้ว แม้นตนจะชอบพอใจก็ไม่พยายามเพ่งว่า ขอให้สมบัติของผู้นั้นจงมาเป็นของเรา หรือครุ่นคิดแต่ในใจว่า ทำไฉนเราจึงจะได้ทรัพย์สมบัติของผู้นั้นหนอตั้งนี้ จงพยายามคิดให้เห็นว่า ทรัพย์สมบัติเครื่องใช้สอยอย่างดีเป็นอันมาก เกิดขึ้นแก่ผู้นั้นก็เพราะเขาได้ทำความดีเป็นบุญเป็นกุศลมาก่อน แม้ชาตินี้เราไม่เห็นเขาทำอะไร ก็คงเป็นเพราะเขาทำมาแล้วแต่อดีตชาติโน้น ผลจึงเกิดสนองให้เขาเป็นคนมั่งมีด้วยทรัพย์สมบัติอันน่าปลื้มใจ เช่นนั้นถ้าเรา ไปโลภอยากได้ของเขา จะทำให้เกิดเป็นบาปแก่ใจ คือเป็นสนิมเกาะกินจิตใจของเราเหมือนสนิมอันเกิดแก่เหล็ก และเกาะกินเนื้อเหล็ก ฉะนั้น ทำให้จิตใจของเรากร่อนอ่อนกำลังลงไม่สามารถ จะทำความดีอย่างอื่นได้ควรพยายามแสดงมุทิตาจิตพลอยยินดีต่อผู้นั้น แล้วพยายามบำเพ็ญบุญกุศล เช่นให้ทาน เสียสละความโลภของตนให้เบาบางลง และชวนช่วยช่วยเหลือผู้อื่นในการทำความดีเป็นต้น ผลจะบังเกิดแก่ตนเองในภายหลัง

๙) อพยาบาท ความไม่คิดร้าย^{๓๔} ไม่พยาบาทปองร้ายเขา มีเมตตา คือ ไม่คิดอยากให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่จ้องเวรต่อสัตว์และคนอื่น ๆ ไม่ตั้งใจที่จะให้ใคร ๆ เป็นผู้เสียหายหรือวิบัติด้วยการใด ถึงแม้เราจะโกรธเคืองบ้างโดยที่เขาทำอะไรให้เสียหาย หรือมาตำราให้เกิดความเจ็บช้ำน้ำใจก็ไม่อาจอาฆาตพยาบาทจ้องเวรผู้นั้นต่อไปอีก เช่น เขามาทำร้ายเราก็ให้คิดเสียว่าเราระวังตัวไม่ดีหรือเพราะเราเคยทำร้ายให้เขาเดือดร้อนมาก่อนแล้วกรรมจึงติดตามมาสนองเราขอให้เป็นการใช้หนี้กรรมกันสุดสิ้นแต่เพียงชาตินี้เถิด หรือเขามาโกง

^{๓๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๗๖.

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๙.

^{๓๔} อ่างแล้ว.

เงินเรา โดยยืมไปแล้วไม่ใช่คืน หรือเข้าหุ่กันแล้วเขาโกงไปเสีย เช่นนี้จึงคิดว่าเราเคยโกงเขา มาแล้วในชาติก่อนโน้น เขาจึงโกงเอาคืนไป ขอให้สิ้นสุดเวรกรรมกันเสียที่ ตั้งใจแผ่เมตตาให้เขา เหล่านั้นจึงเป็นผู้มีความสุขปราศจากทุกข์ มีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปเถิด อย่าพยายามทวงเวรซึ่งกันและกันเลย

๑๐) สัมมาทิฏฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ^{๓๕} คือ เห็นอริยสัจจ์ เห็นชอบตามคลองธรรมว่า ธรรมดี มีผลดี ธรรมชั่ว มีผลชั่ว ดังจะเห็นได้ว่าบุญมีจริงบาปมีจริง ผลของบุญมีผลของบาปมี คนทำดีย่อมได้ดี คนทำชั่วย่อมได้ชั่ว นรกมี สวรรค์มี และนิพพานก็มี โลกนี้โลกอื่นมี ชาตินี้ชาติหน้ามี

๒.๒.๓ จริยธรรมระดับสูง

จริยธรรมระดับสูง หมายถึง จริยธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างถ่องแท้ เพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน บรรลุถึงบรมสุขความสุขที่ไม่หวนมาสู่ความทุกข์อีกได้แก่ มรรคมีองค์ ๘ ซึ่งผู้วิจยจะได้นำเสนอเนื้อหาของมรรค ๘ ดังต่อไปนี้

มรรคมีองค์ ๘^{๓๖} หรือ อัญ्ञจิ่งคิกมรรค เรียกเต็มว่า อริยอัญ्ञจิ่งคิกมรรค แปลว่า “ทางมีองค์ ๘ ประการ อันประเสริฐ”มรรค ๘ คือ หนทางสู่ความพ้นทุกข์อันชอบ ประกอบด้วย^{๓๗}

๑. ความเห็นชอบ (สัมมาทิฏฐิ) ได้แก่ ความรู้หรืออริยสัจจ์ ๔ หรือ เห็นไตรลักษณ์ หรือ รู้กุศลและอกุศลมูลกับกุศลและกุศลมูล หรือเห็นปัจฉิมสมุปบาท การเห็นในอริยสัจจ์ ๔ คือ ทุกข์ เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ (สมุทัย) ความดับทุกข์ (นิโรธ) ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ (มรรค)

๒. ความดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ) ได้แก่ เนกขัมมะสังกัปป อพยายามสังกัปป อวิหิงสาสังกัปป ดำริที่จะออกจากกาม (เนกขัมมะ) ดำริในการไม่พยายามทวงร้ายผู้อื่น ดำริในการไม่เบียดเบียนผู้อื่น

๓. เจรจาชอบ (สัมมาวาจา) ได้แก่ วจีสุจจริต ๔ คือไม่ประพตติชั่วทางวาจาอันได้แก่ ไม่พูดเท็จ (มุสาวาทา) ไม่พูดส่อเสียด ยุยงให้เขาแตกร้าวกัน (ปิสุณายะ วาจาเย) ไม่พูดคำหยาบคาย (ผรุสสายะ วาจาเย) ไม่พูดเพื่อจ้อเหลวไหลไร้สาระ (สัมผัปะลาปา)

๔. กระทำชอบ(สัมมากัมมันตะ) ได้แก่ กายสุจจริต ทำการงานชอบโดยประกอบ การงานที่ไม่ผิดประเพณี ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม และเว้นจากการทุจริต ๓ อย่างได้แก่

^{๓๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๗๗.

^{๓๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๕๙/๓๔๘.

^{๓๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๑๕.

การเบียดเบียนฆ่าสัตว์ตัดชีวิต (ปาณาติบาต) การลักขโมยและฉ้อฉลคดโกง แกล้งทำลายผู้อื่น (อทินนาทาน) การประพฤติดีในกาม (กาเมสุมิจจาร))

๕. เลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ) ได้แก่ เว้นมิจอาชีพ ประกอบสัมมาชีพ เลี้ยงชีวิตชอบ ได้แก่ การเว้นจากการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด การประกอบสัมมาอาชีพคือ เว้นจากการค้าขายเครื่องประหารมนุษย์และสัตว์ เว้นจากการค้าขายมนุษย์ไปเป็นทาส เว้นจากการค้าสัตว์สำหรับฆ่าเป็นอาหาร เว้นจากการค้าขายน้ำเมา เว้นจากการค้าขายยาพิษ

๖. พยายามชอบ(สัมมาวายามะ)ได้แก่ ปธานหรือสัมมัปปธาน ๔ มีความเพียรชอบ ๔ ประการ ได้แก่ เพียรระวังมิให้บาปหรือความชั่วเกิดขึ้นเพียรละบาปหรือความชั่วที่เกิดขึ้นแล้วเพียรทำกุศลหรือความดีให้เกิดขึ้น เพียรรักษากุศลหรือความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่

๗. ระวังชอบ (สัมมาสติ) ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ ระวังชอบได้แก่ การระลึกร่างกาย เวทนา จิต และธรรม ๔ ประการคือ พิจารณาร่าง ระวังได้เมื่อรู้สึกสบายหรือไม่สบาย พิจารณาลมหายใจเข้าออก พิจารณาเวทนา ระวังได้เมื่อรู้สึกสุข หรือทุกข์ หรือเฉยๆ มีราคะ โทสะ โมหะหรือไม่ พิจารณาจิต ระวังได้ว่าจิตกำลังเศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว รู้เท่าทันความนึกคิด พิจารณาธรรมให้เกิดปัญญา ระวังได้ว่าอารมณ์อะไรกำลังผ่านเข้ามาในใจ

๘. ตั้งจิตมั่นชอบ (สัมมาสมาธิ) ได้แก่ ฉาน ๔ คือตั้งใจชอบ ทำจิตให้สงบระงับจากกิเลส เครื่องเศร้าหมอง ให้มีอารมณ์แน่วแน่เป็นอันเดียว เพื่อให้จิตจดจ่อไม่ฟุ้งซ่านหาอารมณ์อันไม่มีโทษให้จิตยึด จะได้ไม่พร่าไปหลายทางได้แก่ การเจริญฉานทั้ง ๔

๒.๓ เกณฑ์การตัดสินจริยธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางพระพุทธศาสนามีปรัชญาจารย์ที่กล่าวถึงเกณฑ์การตัดสินจริยธรรมไว้ ดังนี้

วิทย์ วิศทเวทย์ ได้สรุปเกณฑ์การตัดสินจริยธรรมไว้ ๔ ประการคือ^{๓๘}

๑. มนุษย์ควรทำตามจารีตประเพณีของสังคม สมาชิกคนใดประพฤติปฏิบัติตามจารีตก็ถือว่าทำดีทำถูกต้อง แต่ไม่ควรนำเกณฑ์ของสังคมหนึ่งไปตัดสินการกระทำของคนที่อยู่ในอีกสังคมหนึ่ง เพราะจารีตประเพณีของสังคมใดก็เหมาะสมสำหรับสังคมนั้น

๒. มนุษย์ควรทำตามมโนสำนึกหรือจิตสำนึกที่ดี มนุษย์ทุกคนต่างมีอินทรีย์พิเศษหรือมโนธรรมทางศีลธรรม อันเป็นความสำนึกในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง ซึ่งเป็นเสียงภายในจิตใจ ที่ทำให้เราตัดสินได้ว่า อะไรถูก อะไรผิด มโนธรรมนี้จะฝังอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดแต่มีอยู่ในลักษณะแฝง เมื่อมโนธรรมได้รับการพัฒนาถึงที่สุดแล้ว ทุกคนจะเห็นความถูกต้องดีงาม

๓. มนุษย์ควรทำประโยชน์ให้แก่มหาชน สิ่งใดก็ตามที่บุคคลประพฤติปฏิบัติแล้วเป็นประโยชน์แก่คนทั่วไป ให้ความสุขมากกว่าความทุกข์ สิ่งนั้นก็เป็นการกระทำที่ดี

^{๓๘}วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๑๙), หน้า ๕๙.

๔. มนุษย์ควรทำตามหน้าที่ เป็นการกระทำที่เกิดจากจิตสำนึกในหน้าที่ การกระทำที่เกิดจากหน้าที่ เป็นการกระทำที่เกิดจากเหตุผล การกระทำที่ตั้งอยู่บนเหตุผล เป็นการกระทำที่เกิดจากกฎศีลธรรม การกระทำตามหน้าที่จึงเป็นการกระทำที่ปราศจากเงื่อนไขใด ๆ

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า การตัดสินใจคุณค่าหรือเกณฑ์การตัดสินใจทางพุทธจริยธรรมจะพิจารณาจากเจตนาเป็นลำดับแรก ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในพฤติกรรมการกระทำที่เป็นกุศลมูลและอกุศลมูล ลำดับต่อมาคือ พิจารณาถึงความดี ความชั่วของตนเองซึ่งเรียกว่า “มโนธรรม” โดยมีหลักเกณฑ์ตามสภาวะว่าเป็นสภาพเกื้อกูล แก่ชีวิตจิตใจหรือไม่ และพิจารณาโดยใช้มโนธรรม คือ ความรู้สึกผิดชอบ ชั่วดีของตนเอง ตลอดจนพิจารณาความยอมรับของของวิญญู หรือนักปราชญ์ หรือบัณฑิตชนว่าเป็นสิ่งที่วิญญูชนยอมรับหรือไม่ ซึ่งชมสรรเสริญ หรือตำหนิติเตียน เบียดเบียนตนเองและเบียดเบียนผู้อื่น ทำตนเองหรือผู้อื่นให้เดือดร้อนหรือไม่

ดร.วิทย์ วิศทเวทย์ ปรัชญาจารย์^{๓๓} ได้ให้เกณฑ์ในการตัดสินใจ พฤติกรรมทางจริยศาสตร์ของมนุษย์ ดังนี้^{๓๔}

๑. ใช้มนุษย์เป็นผู้ตัดสิน ทศณะนี้ถือว่ามนุษย์เป็นผู้วัดทุกสิ่ง คนแต่ละคนเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่ง ความดีความชั่วขึ้นอยู่กับความรู้สึกของแต่ละคน

๒. ใช้สังคม จารีตประเพณี ศาสนาเป็นเกณฑ์ตัดสิน ทศณะนี้ถือเอาความเห็นสังคม จารีตประเพณีของสังคมหรือศาสนาเป็นเกณฑ์ตัดสิน เพราะสังคมแต่ละสังคมย่อมมีวัฒนธรรมแตกต่างกันตามความเห็นของสังคม จึงไม่ควรนำเกณฑ์ของสังคมหนึ่งไปตัดสินการกระทำของคนที่อยู่ในอีกสังคมหนึ่ง

๓. ใช้มโนธรรมเป็นเกณฑ์ตัดสิน มโนธรรมคือสำนึกในความดี ความชั่วหรือปัญญา หรืออินทรีย์ทางศีลธรรม ซึ่งมนุษย์มีติดตัวมาตั้งแต่เกิด ในฐานะที่มนุษย์หยั่งเห็นความดี ความชั่ว ความถูก ความผิดได้โดยตรง จึงใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินความถูก-ผิด-ดี-ชั่วได้

๔. ใช้ประโยชน์สุขเป็นเกณฑ์ตัดสิน ทศณะนี้ถือว่าการกระทำอันใดอันหนึ่งไม่ดีหรือชั่วในตัวเอง แต่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่า มันก่อให้เกิดประโยชน์ได้แค่ไหน สำหรับลัทธินี้ สิ่งที่เป็นประโยชน์คือ สิ่งที่ทำให้เกิดความสุขหรือให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ลัทธินี้เรียกว่า “ลัทธิประโยชน์นิยม” และเป็น”สุขนิยม” คือการกระทำที่ถูกจัดเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขมากที่สุดของมนุษย์ หลักการในการตัดสินใจการกระทำยึดหลักมสุข คือการกระทำที่ถูกจัดเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขมากที่สุดกับคนจำนวนมากที่สุด

^{๓๓}วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑๒๑-๑๒๒.

๕. ใช้เจตนาหรือหลักการเป็นเกณฑ์ตัดสิน ทัศนะนี้ถือว่า ความดี-ความชั่ว ผิด-ถูก ซึ่งเป็นค่าทางศีลธรรมเป็นสิ่งตายตัว ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งใด ถ้าสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือ การกระทำใดการกระทำหนึ่งเป็นสิ่งดี มันจะต้องดีเสมอ เช่น การพูดความจริง เป็นสิ่งดีไม่ว่า ใครจะพูด พูดที่ใดเวลาใด จะก่อให้เกิดผลอย่างไร มันก็ยังเป็นความดีอยู่เสมอ เพราะความดี มีอยู่ที่ตัวการกระทำ การกระทำที่ถูกคือการกระทำตามเจตนาดี เป็นเจตนาที่กระทำตามหน้าที่ ของมนุษย์ซึ่งทุกคนยอมรับและปฏิบัติได้ เป็นกฎทางศีลธรรมที่เป็นกฎสากลใช้กับทุก ๆ คนได้ ในทุกสังคมโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึก อารมณ์หรือผลประโยชน์อย่างใดที่จะเกิดตามมา

ในจริยศาสตร์ของอริสโตเติลกล่าวว่า “ความดีมี อย่าง คือ ความดีที่เป็นเครื่องมือ ได้แก่อาชีพต่าง ๆ ที่มนุษย์ต้องใช้ในสังคม และความดีที่เป็นเนื้อแท้ ได้แก่จุดหมายของกิจกรรม ต่าง ๆ ความดีประเภทนี้สำคัญกว่าความดีประเภทแรก เพราะมุ่งเอาความสุข สำเร็จเป็นที่ตั้ง คนดีทำอะไรย่อมมีสติปัญญาเป็นตัวนำจึงจะเกิดความสุขอย่างแท้จริงได้”^{๕๐}

อริสโตเติลยังกล่าวถึง คุณค่าทางจริยธรรม ความดี นี้คนสามารถบรรลุถึงความดี สูงสุดของชีวิตโดยอาศัยสิ่งเหล่านี้ เช่น ประการแรก คนเราจะต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กันหรืออยู่ ร่วมกันเป็นสังคม จึงสามารถพัฒนาความดีและความสามารถออกมาได้หรือ ประการที่สองถ้า สังคมนั้นมีการปกครองแบบเลว ๆ คนในสังคมนั้นจะไม่มีโอกาสพัฒนาตนเองเลย ไม่ว่าจะ เป็นไปโดยแรงแด็กก็ตาม จึงเป็นหน้าที่ของสังคมที่จะต้องมีหน้าที่รักษาพื้นฐานแห่งความดีของ สมาชิกในสังคมไว้เพื่อให้ความคิดและจิตใจของคนในสังคมนั้นมีความเป็นอิสระในการที่จะ กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามหน้าที่เฉพาะของเขา อริสโตเติล ย้ำเสมอว่าคนเราจะสามารถพัฒนา ตนเองได้ ก็ต่อเมื่อได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในสังคมหนึ่งเท่านั้น^{๕๑}

สมภาร พรหมทา ได้กล่าวถึงระบบจริยศาสตร์ในพุทธศาสนาว่าเป็นแบบสมบูรณ์นิยม (Absolutism) ความดี-ความชั่ว ในการกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดไว้แล้วโดยธรรมชาติ มนุษย์ไม่ใช่ผู้ตัดสินว่าการกระทำใดเป็นความดี การกระทำใดเป็นความชั่ว เพราะวาระบบ พุทธจริยศาสตร์ วางอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า มีความเป็นระเบียบสม่ำเสมออยู่แล้ว ธรรมชาติ คือ ความเป็นระเบียบเรื่องจิตนิยาม กับ กรรมนิยาม ความเป็นระเบียบหรือกฎเกณฑ์ ธรรมชาติเหล่านี้ ไม่ขึ้นกับการรับรู้ของมนุษย์และการกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดโดยเจตสิก สังขารซึ่งเจตสิก คือ นามธรรมชาติที่อิงอาศัยอยู่กับจิตสังขาร มี ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดี ซึ่งธรรมชาติสองส่วนนี้ผลักดันให้มนุษย์ ทำกรรมต่าง ๆ เมื่อใดที่ธรรมชาติฝ่ายดีผลักดัน

^{๕๐} บุญมี แทนแก้ว และคณะ, *ปรัชญาเบื้องต้นทั่วไป*, (กรุงเทพมหานคร : ห.จ.ก. ธนะการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑๘.

^{๕๑} จักรสิน พิเศษสาทร, *ทฤษฎีและนักปรัชญาการศึกษาตะวันตก*, (กรุงเทพมหานคร : ดารง การพิมพ์, ๕), หน้า ๕.

การกระทำนั้นเป็นความดี เมื่อใดที่ธรรมชาติฝ่ายชั่วผลักดัน เมื่อนั้นการกระทำนั้นเป็นความชั่ว^{๔๒}

จากการศึกษาเอกสารทางพระพุทธศาสนา และทฤษฎีของปรัชญาจารย์ ที่กล่าวถึงเกณฑ์การตัดสินจริยธรรม ผู้วิจัยสรุปความได้ว่าเกณฑ์การตัดสินทางพุทธจริยธรรม จะพิจารณาจากเจตนาเป็นลำดับแรกเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ในพฤติกรรมการกระทำ ที่เป็นกุศลกรรมและอกุศลกรรม เป็นการสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมหรือเป็นการเบียดเบียนผู้อื่น และพิจารณาจากผลของการกระทำนั้น นอกจากนี้ต้องพิจารณาปัจจัยทางสังคมอื่นๆ ในเรื่องมโนธรรมที่เป็นจิตสำนึก ในการหยั่งรู้ถึงพฤติกรรมที่กระทำว่าดีหรือไม่ดีเป็น คุณประโยชน์หรือเป็นโทษ การกระทำกรรมย่อมมีผลกระทบโดยตรงในคุณค่าของศีลธรรม จริยธรรมและสังคม ในทางพระพุทธศาสนาคำนึงถึงการฝึกฝนอบรมบุคคลให้มีคุณธรรมพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ที่ดี คือ ให้มีศีลเป็นลำดับแรกแล้วพัฒนาให้เกิด สมာธิ และปัญญาเป็น องค์รวมในการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

มาตรฐานในการตัดสินปัญหาทางจริยธรรม เมื่อก้าวในทางปฏิบัติ พระพุทธเจ้าสอนให้ถือการพิจารณาเกี่ยวกับกุศล(ความดี) และอกุศล(ความชั่ว) เป็นหลัก แกนกลางแล้วขยายลดลงตามลำดับ ให้ยึดความดีความชั่วของตนผู้ใช้เกณฑ์นั้นด้วยที่เรียกว่า “มโนธรรม”และยึดมติขิงผู้รู้เป็นเครื่องประกอบด้วย เพราะทั้งสองประการเป็นฐานของhiriและ โอตตปปะ นอกจากนั้นให้พิจารณาผลของการกระทำที่เกิดขึ้นแก่ตนเองและผู้อื่นที่พระพุทธองค์ ตรัสไว้เช่นนี้ เพราะคนบางคนอาจจะมีสติปัญญาไม่กว้างขวาง ลึกซึ้ง เพียงพอ อาจจะไม่เห็น สภาวะที่เป็นกุศลและอกุศลไม่แจ่มชัด จึงทำให้ถ่อมติของผู้รู้เป็นเกณฑ์ด้วยและถ้ามองไม่ชัดแจ้ง ให้พิจารณาไปถึงผลของการกระทำด้วย^{๔๓}

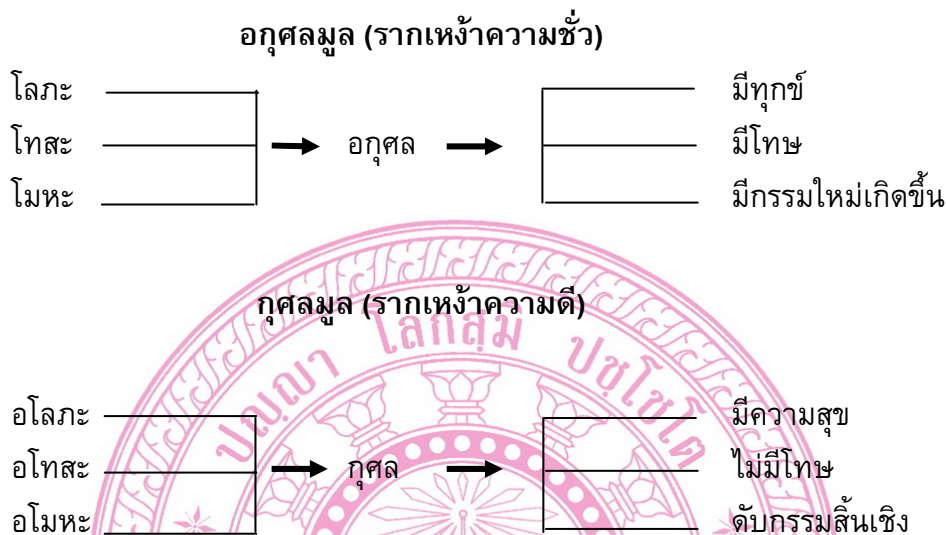
การพิจารณาในแง่ของกุศลมูลและอกุศลมูล ถ้าว่าโดยสสารก็คือกุศลธรรมเป็นธรรมที่ เอื้อต่อสุขภาพจิต และชีวิตให้นำไปสู่ความสุข ส่วนอกุศลธรรมนั้นเป็นธรรมที่บั่นทอนสุขภาพจิต และชีวิตให้ตกลงสู่อบายดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

“...กรรมใดทำด้วยโลภะ...โทสะ..โมหะ เกิดจากโลภะ...โทสะ...โมหะ เป็นต้นเหตุ เป็นตัวก่อกำเนิด กรรมนั้นเป็นอกุศล กรรมนั้นมีโทษ กรรมนั้นมีทุกข์เป็นผล กรรมนั้นย่อม เป็นไปเพื่อเกิดกรรมต่อไป ไม่เป็นไปเพื่อดับกรรม กรรมใดทำด้วยอโลภะ...อโทสะ...อโมหะ

^{๔๒} สมภาร พรหมทา, พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สารมวลชน, ๒๕๒๕), หน้า ๓๑.

^{๔๓} ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญมี แทนแก้ว, จริยธรรมกับชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๒), หน้า ๙๗.

เป็นต้นเหตุ เป็นตัวก่อกำเนิด กรรมนั้นเป็นกุศลกรรม กรรมนั้นไม่มีโทษ กรรมนั้นมีสุขเป็นผล ย่อมเป็นไปเพื่อความดับกรรม ไม่เป็นไปเพื่อความเกิดกรรมอีกต่อไป”^{๔๔}

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและแนวความคิดเรื่องเกณฑ์การตัดสินจริยธรรมจากเอกสารต่าง ๆ จะได้นำเสนอเรื่องเกณฑ์การตัดสินจริยธรรมดังต่อไปนี้

การตัดสินคุณค่า หรือเกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางพุทธจริยธรรม ได้ถือเกณฑ์ตัดสินพฤติกรรมของบุคคลในลักษณะการกระทำ ถูก ผิด ดี ชั่ว อย่างไรก็ตามโดยถือเอาเจตนาเป็นการตัดสินการกระทำ เพราะการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อนเป็นลักษณะการกระทำที่บ่งบอกถึงมีเจตนาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เหมือนพุทธพจน์ว่า ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะทำชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วยถ้าคนมีใจดีก็จะพูดดีหรือทำดีตามไปด้วย เหมือนล่อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไปหรือเหมือนเงาที่ติดตามตัวเขาไปฉะนั้น”^{๔๕}

เจตนา หมายถึง ความตั้งใจ, ความมุ่งใจหมายจะทำ, เจตจำนง, ความจำนง ความจงใจ, เป็นเจตสิกที่เกิดกับจิตทุกดวง เป็นตัวนำในการคิดปรุงแต่ง หรือประธานในสังขารชั้นหยาบ และเป็นตัวการในการทำกรรม หรือกล่าวได้ว่าเป็นตัวกรรมทีเดียว ดังพุทธพจน์ว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กัมมํ วทามิ” แปลว่าเรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม”^{๔๖} การกระทำความดี

^{๔๔} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม ๒๐ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๕), หน้า ๓๓๘.

^{๔๕} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑-๒/๒๓-๒๔.

^{๔๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๐.

เรียกว่า กุศลกรรม การทำความชั่วเรียกว่า อกุศลกรรม จะต้องมีความคิดความตั้งใจเกิดขึ้นภายในจิตใจ ดังพุทธพจน์ว่า เรากล่าวเจตนาว่าเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำด้วยกาย วาจา ใจ^{๔๗}

กรรม แปลว่าการกระทำ หมายถึงพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกในเชิงสัมพันธ์กับบุคคลในสังคมในลักษณะที่ดีหรือชั่ว และพฤติกรรมที่ดีหรือชั่วย่อมมีเงื่อนไขที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับลักษณะของท้องถิ่นภูมิประเทศ ทางสังคมและด้านอื่นๆ โดยตรง กรรมเป็นตัวกำหนดสถานภาพความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังมีพุทธพจน์ว่า สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้แล้วและดีต่างกัน^{๔๘} ถึงแม้ว่ากรรมจะเป็นตัวกำหนดลักษณะของบุคคลให้ดีและเลวอย่างไร แต่พุทธธรรมก็เน้นให้บุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่ให้มีการเบียดเบียนกัน ให้คำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวม กรรมที่แสดงออกทางพฤติกรรมในสังคมนั้นจะต้องอยู่ในกรอบของพุทธธรรม ดังนั้น การแสดงพฤติกรรมจำแนกตามลักษณะหรือตามธรรมที่เป็นมูลเหตุได้เป็น ๒ อย่าง^{๔๙} คือ

๑. อกุศลกรรม กรรมที่เป็นอกุศล การกระทำที่ไม่ดี กรรมชั่ว เป็นการกระทำที่เกิดจากอกุศลมูล(รากเหง้าของอกุศล)
๒. กุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศล การกระทำที่ดี กรรมดี เป็นการกระทำที่เกิดจากกุศลมูล(รากเหง้าของกุศล)

การแสดงออกของกรรมหรือการกระทำแสดงออกได้ ๓ ทาง^{๕๐} คือ

๑. กายกรรม การกระทำกรรมทางกาย
๒. วจีกรรม การกระทำกรรมทางวาจา
๓. มโนกรรม การกระทำกรรมทางใจ

ดังนั้นการตัดสินคุณค่า หรือเกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางพุทธจริยธรรมให้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังนี้

๑. เกณฑ์หลักให้พิจารณาว่า

๑) พิจารณามูลเหตุว่าเป็นเจตนาที่เกิดจากกุศลมูล^{๕๑} คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ หรือเกิดจากอกุศลมูล^{๕๒} คือ โลภะ โทสะ โมหะ

^{๔๗} อก.ฉก. (ไทย) ๒๒/๖๓/๕๗๗.

^{๔๘} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๘๗/๓๕๐.

^{๔๙} อก.ติก. (ไทย) ๒๐/๗๐/๒๗๕.

^{๕๐} อก.ติก. (ไทย) ๒๐/๑๔๗/๓๗๕.

^{๕๑} กุศลมูล คือ รากเหง้าของกุศล, ต้นเหตุของกุศล, ต้นเหตุของความดีมี ๓ อย่างคือ ๑.อโลภะ

๒) พิจารณาตามสภาวะว่าเป็นสภาพที่เกื้อกูลแก่ชีวิต จิตใจหรือไม่ หรือ บั่นทอนคุณภาพสมรรถภาพจิต ช่วยให้เกิดคุณธรรมทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้น อุกุศลธรรมทั้งหลาย ลดน้อยลงหรือทำให้คุณธรรมลดน้อยลง อุกุศลธรรมทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้น ตลอดจนมีผลต่อบุคลิกภาพอย่างไร

๒. เกณฑ์รองหรือเกณฑ์ร่วมให้พิจารณาปัจจัยทางสังคม ดังนี้

๑) ใช้นิยม คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเองพิจารณาว่า การที่กระทำนั้นตนเองดีเทียบตนเองได้หรือไม่ เสียความเคารพตนหรือไม่

๒) พิจารณาความยอมรับของวิญญูชน หรือนักปราชญ์หรือบัณฑิตชนว่าเป็นสิ่งที่วิญญูชนยอมรับหรือไม่ ชื่นชมสรรเสริญหรือตำหนิติเตียน

๓) พิจารณาลักษณะและผลของการกระทำต่อตนเองว่าเป็นการเบียดเบียนตนเอง เบียดเบียนผู้อื่น ทำตนเองหรือผู้อื่นให้เดือดร้อนหรือไม่

๔) พิจารณาว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขหรือเป็นไปเพื่อโทษทุกข์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

การใช้เกณฑ์ตัดสินการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาเพียงด้านเดียวถือว่ายังไม่ครบองค์ประกอบของกรรมหรือการกระทำ เพราะว่าการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ว่าจะดีหรือชั่วตามหลักของพระพุทธศาสนาจะต้องมีเจตนาเป็นพื้นฐานและคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่นและสังคมด้วย ทำให้การวินิจฉัยกรรมเป็นไปตามลักษณะถูกต้องตามความเป็นจริง สอดคล้องตามพุทธพจน์ว่า

ยาทิสัง ะปะเต พิชัง ตาทิสัง ละปะเต ณะลัง

กัลยาณะการี กัลยาณัง ปาปะการี จะ ปาปะกัง^{๕๓}

บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น

คนทำดี ย่อมได้ดี คนทำชั่ว ย่อมได้ชั่ว^{๕๔}

ปัญหาที่ถกเถียงกันมากที่สุดเกี่ยวกับเรื่องกรรมก็คือ การให้ผลของกรรมโดยสงสัยเกี่ยวกับหลัก “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ว่าเป็นจริงอย่างนั้นหรือไม่...จุดสำคัญที่ก่อให้เกิด

(ไม่โลก) ๒.อโทะสะ (ไม่คิดประทุษร้าย) ๓.อโมหะ (ไม่หลง)

^{๕๒} อุกุศลมูล คือ รากเหง้าของอกุศล, ต้นเหตุของอกุศล, ต้นเหตุของความชั่วมี ๓ อย่างคือ โลกะ โทะสะ โมหะ

^{๕๓} ส.ส. (บาลี) ๑๕/๒๕๖/๒๗๓.

^{๕๔} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๕๖/๓๗๔.

ปัญหา คือ ความสับสนเกี่ยวกับขอบเขตที่แตกต่างหากจากกัน เบื้องแรกขอให้พิจารณาการให้ผลของกรรม โดยแบ่งเป็น ๔ ระดับ^{๕๕} คือ

๑. ระดับภายในจิตใจ ว่ากรรมทำให้เกิดผลภายในจิตใจ มีการสั่งสอนคุณสมบัติคือ กุศลธรรมและอกุศลธรรม คุณภาพและสมรรถภาพของจิต มีอิทธิพลปรุงแต่งความรู้สึกนึกคิด ความโน้มเอียง ความนิยมชมชอบ และความสุกความทุกข์อย่างไบบ้าง

๒. ระดับบุคลิกภาพว่า กรรมทำให้เกิดผลในด้านการเสริมสร้างลักษณะนิสัย ปรุงแต่งลักษณะความประพฤติการแสดงออก ท่างที่ การวางตน ปรับตัว อาการตอบสนอง ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ และต่อสถานการณ์สภาพแวดล้อมต่างๆไปอย่างไรบ้าง การให้ผลระดับนี้ต่อเนื่องมาจากระดับที่ ๑ นั้นเอง และมีขอบเขตคาบเกี่ยวกัน แต่แยกพิจารณาเพื่อให้มองเห็นแง่มุมของการให้ผลชัดเจนยิ่งขึ้น

๓. ระดับวิถีชีวิตของบุคคล ว่ากรรมชักนำความเป็นไปในชีวิตของบุคคล ทำให้เขาได้รับประสบการณ์ที่น่าปรารถนาและไม่น่าปรารถนา ประสบผลตอบสนองจากภายนอก พบความเสื่อม ความเจริญ ความล้มเหลว ความสำเร็จ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ และความสูญเสียต่างๆที่ตรงข้าม ซึ่งรวมเรียกว่า โลกธรรมทั้งหลาย อย่างไรบ้าง

๔. ระดับสังคม ว่ากรรมที่บุคคลทั้งหลายกระทำ มีผลต่อความเป็นไปของสังคมอย่างไรบ้าง เช่นทำให้เกิดความเสื่อมความเจริญ ความร่มเย็นเป็นสุข ความทุกข์ยากเดือดร้อนร่วมกันของมนุษย์ทั้งหลายรวมทั้งผลจากการกระทำต่อสภาพแวดล้อมอื่นๆ แล้วย้อนกลับมาหาตัวมนุษย์เอง

^{๕๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, หน้า ๑๘๗-๑๘๘.

บทที่ ๓

ความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

ในบทนี้ผู้วิจัยแบ่งประเด็นที่จะศึกษาเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ออกเป็น ๕ ส่วน คือ (๑) บทเพลงที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก (๒) ความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ (๓) ประเภทของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ (๔) การสืบทอดเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ (๕) แนวทางการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

๓.๑ บทเพลงที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก

บทเพลงในพระพุทธศาสนานั้นมิได้มีแต่บทเพลงกล่าวถึงแต่เรื่องโลกียวิสัยแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีแฝงแง่คิดเชิงจริยธรรมอย่างลึกซึ้ง และมีสารัตถประโยชน์มาก เพราะฉะนั้นบทเพลงในพระพุทธศาสนา จึงมีทั้งบทเพลงที่ประกอบด้วยโลกียธรรมและโลกุตระธรรม ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของบทเพลงต่างๆ ในปัจจุบัน ที่สอดแทรกหลักจริยธรรมที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตไว้อย่างลึกซึ้งอีกด้วย นอกจากนี้บทเพลงในพระพุทธศาสนากับเพลงพื้นบ้านยังมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ การร้องโต้ตอบกัน แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องกันของบทเพลงพื้นบ้านกับพระพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจน

สมัยพุทธกาล ปัญจสิขะเทพบุตรได้ขับเพลงถวายพระผู้มีพระภาคเจ้าขณะที่ประทับอยู่ในถ้ำอินทสาละ ณ เวทียกบรรพต แล้วทรงตรัสถามปัญจสิขะเทพบุตรว่าประพันธ์บทเพลงนี้ขึ้นเมื่อใด ซึ่งในคัมภีร์พระไตรปิฎกได้กล่าวไว้ ดังนี้

เมื่อปัญจสิขะคันธรรพบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกะปัญจสิขะคันธรรพบุตรว่า ดูกรปัญจสิขะ เสียงสายของท่านเทียบได้กับเสียงเพลงขับ และเสียงเพลงขับของท่านเทียบได้กับเสียงสาย ก็เสียงสายของท่าน ไม่เกินเสียงเพลงขับ และเสียงเพลงขับ ไม่เกินเสียงสาย ก็คาถาเหล่านี้อันเกี่ยวด้วยพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ พระอรหันต์และกาม ท่านประพันธ์ขึ้นเมื่อไร ๙

ปัญจสิขะคันธรรพบุตรทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ประพันธ์ขึ้นเมื่อสมัยที่พระผู้มีพระภาคแรกตรัสรู้ ประทับอยู่ที่ใต้ต้นไม้ชบาลนิโครธ แทบฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา

---

^๑พระมหาสาคร ศรีดี, "วิเคราะห์พุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดสุพรรณบุรี : ศึกษากรณีเพลงอีแซว", วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕).

ในอุรุเวลาประเทศ ก็สมัยนั้นข้าพระองค์ได้รักใคร่ธิดาของท้าวติมพรคันทรรพราชผู้มีนามว่า ภัททาสุริยวัจนสา แต่นางรักใคร่กับผู้อื่นเสียคือรักใคร่บุตรของมาตลีสังคาหกเทวบุตร นามว่า สิขัณฑิ เมื่อข้าพระองค์ไม่ได้นางนั้นโดยปริยายอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว จึงถือเอาพิณมีสี่เหล็อง ดั่งผลมะตูม เข้าไปยังนิเวศน์ของท้าวติมพรคันทรรพราช ครั้นแล้วจึงถือพิณมีสี่เหล็อง ดั่งผลมะตูมบรรเลงขึ้น และได้กล่าวคาถาเหล่านี้ อันเกี่ยวกับพระพุทธรเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ พระอรหันต์ และถามว่า คุณแม่ภัททาสุริยวัจนสา ฉันทขอไหว้ท้าวติมพรบิดาเธอ โดยเหตุที่ เธอเกิดเป็นนางงาม ปลูกความปลื้มให้แก่ฉัน ฯลฯ คุณแม่ผู้เฉลียวฉลาด ท่านผู้ใดมีธิดา เช่นนี้ ฉันทขอน้อมไหว้ท่านผู้เป็นบิดาของเธอ ซึ่งเป็นประดุจศาลพฤกษ์ผลัดดอกไม้ไม่นาน ฉะนั้น ฯ^๒

จากการศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎกดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่าสาเหตุหนึ่งแห่งการ ขับเพลงสมัยพุทธกาล คือ การไม่สมหวังในความรักของปัญจสิขะเทพบุตร ซึ่งมีต่อธิดา ของท้าวติมพรคันทรรพราช นามว่าภัททาสุริยวัจนสา และเมื่อครั้งที่ผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ในถ้ำอินทสาละ ณ เวทียกบรรพต ปัญจสิขะเทพบุตร ได้ขับเพลงถวายพระผู้มีพระภาค และ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า เสียงเพลงขับอันไพเราะนี้เกี่ยวกับพระพุทธรเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ พระอรหันต์ และถาม จึงตรัสถามว่าท่านประพันธ์ขึ้นเมื่อไร ปัญจสิขะเทพบุตรจึงทูลเหตุแห่ง การประพันธ์เพลงให้พระผู้มีพระภาคทราบ

จากบทสรุปผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงบทเพลงที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เพื่อเป็นตัวอย่าง พอสั่งเขป จำนวน ๕ เพลง ดังนี้

๓.๑.๑ บทเพลงที่ทำให้ภิกษุผู้เริ่มวิปัสสนาชื่อติสสะบรรลุประอรหันต์.^๓

ปาตมุลล์ โภกนทำ สุริยาโลเกน ตชชียเต

เอวี่ มนุสสุตตคตา สตตะ ชราภิเวเคน มิลายนติ

ดอกบัวบานในเวลาเช้าถูกแสงอาทิตย์แผดเผาย่อมเหี่ยวแห้ง

สัตว์ทั้งหลายผู้ถึงความเป็นมนุษย์ก็เหมือนอย่างนั้น

ย่อมเหี่ยวแห้งไปด้วยอำนาจของเรา ดังนี้.

๓.๑.๒ บทเพลงที่ทำให้บุรุษผู้หนึ่งมาจากป่าพร้อมด้วยบุตร ๗ คน บรรลุ ปัจเจกโพธิญาณ.^๔

ชราย ปริมทุทิต์ เอตัง มิลาตจจวิจมุมนิสสิตัง

^๒ที่.ม. (ไทย) ๒/๒๔๙/๑๒๔.

^๓อ้างแล้ว

^๔อ้างแล้ว

มรณณ ภิษชติ เอตํ มจฺจุสฺส ฅสมามิสฺ คตํ
 กิมีนํ อาลยํ เอตํ นานากุณเปณ ปุริตํ
 อสฺจุสฺส ภาชนํ เอตํ กทลิกฺขนฺธสมํ อิทํ.

สรีระนี้ถูกขร่าयी ผิวหนังเหี่ยวแห้ง
 ย่อมแตกไปด้วยมรณะ ถึงความเป็นอาหารและเหยื่อของมัจจุราช.
 สรีระนี้เป็นที่อาศัยของเหล่าหนอนเต็มไปด้วยซากศพนาหานชนิด
 สรีระนี้เป็นภาชนะของอสุจิ สรีระนี้ เสมอด้วยต้นกล้วย ดังนี้.

๓.๑.๓ บทเพลงที่ปัญญาลีละเทพบุตร ขับร้องเพื่อแสดงความรักที่ตนมีต่อ นางภัททาสूरียวัจฉสา^๕

ยํ เม อตฺถิ กตํ ปุญฺญํ อรหฺนเตสฺ ตาทิสฺ
 ตํ เน สพฺพคกฺลยาณิ ตยา สทฺธํ วิปฺจจตํ ๕
 โอ...น้องผู้งามล้ำทั่วสรรพางค์ บุญใดที่เจ้าสร้างไว้ในพระอรหันต์ผู้มีจิตคงที่
 ขอบุญนั้นจงแผ่ผลให้ได้นฤมล เป็นคู่ครอง ๕
 สกฺยปฺตุโตว ฅมานเน เอโกทิ นิปโก สโต
 อมตํ มุนิ ชิตฺสโน ตมฺหํ สรียวฺจฺฉเส ๕
 สุรียายอแสง เอย ชำรึกและปรารถนาเจ้าอย่างสุดซึ้ง
 ดั่งหนึ่งศากยมุนี มีสติ ปรีชาญาณทรงบำเพ็ญฅานสมาธิจิต
 ปรารถนาอมฤตนฤพาน ๕

๓.๑.๔ บทเพลงที่พญานาคชื่อเอเรกปัตตะออกอุบายให้ธิดาชื่อมาณวิกา ขับร้องในวันอุโบสถทุกกึ่งเดือน เพื่อทราบความที่พระพุทธรเจ้าบังเกิดขึ้น^๖

กิสฺ อธิปตี ราชา ผู้เป็นใหญ่อย่างไรเล่า ชื่อว่าพระราชา ?
 กิสฺ ราชา รชสฺสิโร อย่างไรเล่า พระราชาชื่อว่ามีฐลีบนพระเศียร ?
 กถํ สฺสุ อย่างไรเล่า ชื่อว่าปราศจากฐลีอย่างไร? ท่านจึงเรียกว่า 'คนพาล.'

^๕ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๔๘/๒๓๖.

^๖ช.ธ.อ. (ไทย) ๒๕/๒๔/๑๓๑.

๓.๑.๕ บทเพลงที่พระศาสดาทรงสอนให้อุตตรมาณพเพื่อใช้สำหรับขับแก้ แก่นางมาณิกาผู้เป็นธิดาพญานาคที่ชื่อเอรภัตตะ^๗

ฉทวารราชปตี ราชา	ผู้เป็นใหญ่ในทวาร ๖ ชื่อว่าเป็นพระราชชา,
ราชมาโน รชสสิโร	พระราชชาผู้กำหนดอยู่ ชื่อว่าฐลิบนพระเศียร,
อรช	ผู้ไม่กำหนดอยู่ ชื่อว่าปราศจากฐลี,
รช	ผู้กำหนดอยู่ ท่านเรียกว่า คนพาล."

จากบทเพลงที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก ผู้วิจัยสรุปว่าการขับร้องเพลงเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์และความคิดเห็นคำนึงถึงคุณค่าในด้านจิตใจ ซึ่งเกิดมีขึ้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยพระศาสดาทรงเห็นว่าธรรมที่พระองค์ทรงบรรลุแล้วนั้น เป็นธรรมอันลึกสัตว์อื่นเห็นได้ยาก จึงใช้พุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยวิธีการกำหนดรู้จากตัวของบุคคล ที่กำลังรับฟัง คือ ถ้าหากว่าบุคคลมีระดับสติปัญญาน้อย พระองค์ก็จะใช้วิธีสอนธรรมอีกรูปแบบหนึ่ง ถ้าผู้มีสติปัญญาแก่กล้าแล้วก็จะปรับใช้อีกวิธีหนึ่ง ดังเช่นที่พระองค์ทรงสอนเพลงขับแก้ให้อุตตรมาณพ เพื่อนำไปร้องแก้แก่นางมาณิกาผู้เป็นธิดาพญานาคที่ชื่อเอรภัตตะซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล

๓.๒ ความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

เพลงพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรมทางดนตรี ซึ่งมีความเก่าแก่สืบทอดจากปากต่อปากมาหลายชั่วอายุคน โดยอาศัย การจดจำไม่มีกำเนิดที่แน่ชัดเป็นที่รองรับกันอย่างแพร่หลาย ลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้านคือ ความเรียบง่ายและมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น ความเรียบง่ายนั้นปรากฏอยู่ในรูปแบบและทำนองของธรรมชาติ ความเรียบง่ายของรูปแบบ คือ การซ้ำคำ ซ้ำวรรค ซ้ำโครงสร้างของจังหวะสัมผัส (Isorhythmic structure) ภาษาที่ใช้เป็นภาษาพูดธรรมดา ส่วนความเรียบง่ายนั้น ในท่วงทำนอง คือ มีทำนองไม่ซับซ้อน และมีระดับเสียงซ้ำไปซ้ำมา^๘

จังหวัดนครสวรรค์ โดยลักษณะแล้วเหมาะแก่การทำการเกษตรกรรม อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรจึงเป็นเกษตรกร นอกจากนั้นนครสวรรค์ยังเป็นชุมทางทางน้ำใช้เป็นเส้นทางคมนาคมในอดีต ทำให้เกิดอาชีพรองจากเกษตรกรรม คือพาณิชยกรรม ทำการค้าขายกันตามริมแม่น้ำสายสำคัญคือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำปิง และแม่น้ำน่าน และจากความอุดมสมบูรณ์ จึงมีประชาชนหลายเชื้อชาติพากันอพยพเข้ามาตั้งรกรากทำมาหากินตั้งแต่อดีต เช่น ชาวจีน ชาวมอญ ชาวอินเดีย และชาวไทยจากภาคอีสาน การเข้ามารวมตัวกันทำให้เกิดการ

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๒.

^๘ นางสาวกฤษณา แสงทอง, "เพลงปฏิพากษ์ : วัฒนธรรมดนตรีและภาพสะท้อนสังคมของชาวดำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์", วิทยานิพนธ์, (ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ : โรงพิมพ์สวรรค์วิธีการพิมพ์, ๒๕๔๐).

แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมประเพณี ผสมผสานภูมิปัญญาพื้นบ้านของกันและกัน จนกลายมาเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดที่น่าสนใจ^๕

ต่อมาสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนจังหวัดนครสวรรค์เปลี่ยนไป จากชุมชนที่เคยเจริญรุ่งเรืองด้านศิลปวัฒนธรรม กลับกลายเป็นเมืองที่เจริญรุ่งเรืองอย่างมากทางเศรษฐกิจทำให้มีชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานและประกอบการค้าในนครสวรรค์เป็นจำนวนมาก เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นที่ราบอุดมสมบูรณ์ตอนกลางของจังหวัด และเป็นที่รวมของแม่น้ำสำคัญหลายสายของภาคเหนือ ทำให้นครสวรรค์เป็นศูนย์กลางการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างภาคเหนือกับภาคกลางเป็นต้นมา ดังนั้นเยาวชนรุ่นใหม่ของอำเภอเมืองนครสวรรค์ จึงเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ชาวจีนยังได้ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด และปฏิบัติสืบเนื่องต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณีของจังหวัดนครสวรรค์ไปโดยปริยายเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป คือ ประเพณีตรุษจีน ส่วนชาวบ้านชุมชนเมืองนครสวรรค์แต่เดิม ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตนอกตัวเมืองในอำเภอรอบนอก รวมถึงศิลปะพื้นบ้านที่เคยร่วมเล่นร่วมแสดงซึ่งมีจำนวนมากที่สุดในเขตอำเภอพยุหะคีรี สันนิษฐานได้จากหลักฐานการเป็นต้นกำเนิดของการแสดงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์เป็นส่วนใหญ่ การตั้งถิ่นฐานของศิลปิน และสังเกตจากยังมีการแสดงพื้นบ้านปรากฏให้เห็นมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่โอกาส ในงานเทศกาลงานบุญประเพณีต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งแสดงเฉพาะชุมชนเล็กๆ โดยผู้แสดงที่ชราภาพมากแล้วเป็นส่วนใหญ่ ส่วนในเขตอำเภออื่น ๆ มีปรากฏให้เห็นบ้างเป็นครั้งคราว แต่เป็นไปในลักษณะของการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยในปัจจุบัน^๖

เพลงพื้นบ้านอำเภอพยุหะคีรี มีประวัติความเป็นมาสืบเนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวขยาย มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นการทำงาน ความเป็นอยู่ หรืองานบุญทางศาสนา ชาวบ้านก็มักจะรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันเสมอโดยใช้วิธี ผลัดกันเอาแรงเรียกว่าลงแขก เริ่มตั้งแต่การดำนา การเกี่ยวข้าวและการนวดข้าวจนกว่าจะเสร็จในระหว่างการทำงานจึงต้องผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยลงบ้าง เช่นอาจเปล่งเสียงร้องพร้อมๆ กัน เพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงและ

^๕ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, “วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดนครสวรรค์”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕๗.

^๖ พันทิพา สิงห์ขจิต, “การแสดงพื้นบ้านอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์” วิทยานิพนธ์, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๓๙).

จังหวะในการทำงาน ต่อมาอาจเพิ่มทำนองในการร้อง จึงเกิดเป็นเพลงขึ้นซึ่งมีทั้งการร้องร่วมกัน และร้องโต้ตอบกัน^{๑๑}

เพลงพื้นบ้าน นับว่าเป็นอีกแขนงหนึ่งของภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เพลงพื้นบ้านเป็น“มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ก็ได้ เพราะ“มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” หมายถึงการปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือวัตถุสิ่งของและพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชนกลุ่มคนหรือในบางกรณีปัจเจกบุคคล บุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นสิ่งที่ชุมชนและกลุ่มชนสร้างขึ้นมาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความภูมิใจในตัวตนและความรู้สึกสืบเนื่อง ก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์^{๑๒}

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงบันทึกเหตุการณ์ครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสต้นมณฑลนครสวรรค์ เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๔๔๙ ว่า “วันที่ ๒๕ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๕ (พ.ศ. ๒๔๔๙) เสด็จพระราชดำเนินผ่านอำเภอเก้าเลี้ยว ได้มีผู้หญิงตีเถิงประโคมรับเสด็จ” ซึ่งเป็นหลักฐานที่ทำให้ทราบว่า จังหวัดนครสวรรค์ ได้มีการเล่นเถิงหรือกลองยาว โดยใช้ผู้หญิงเป็นผู้เล่นหรือผู้ตี มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๔๙ หรือเมื่อ ๑๐๖ ปีที่ผ่านมา^{๑๓}

บ้านเขาทองเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ มีเชื้อสายมอญอยู่ที่ตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี มีถนนแยกจากถนนพหลโยธิน นครสวรรค์-พยุหะคีรี เข้าไปประมาณ ๕ กิโลเมตร ประเพณีที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบันนี้ คือ การเล่นเข้าผี มีผีนางสุม ผีนางสาก ผีนางดั่ง ผีลิงลม เป็นต้น และยังมีการเล่นเพลงพิชฐาน เพลงซำเจ้ามะโลมซึ่งเป็นเพลงโต้ตอบเกี่ยวพาราสีกันระหว่างชายกับหญิง และเพลงร่าวงประกอบบท ซึ่งมีบทเพลงที่ไพเราะและทำร่าที่อ่อนช้อยสวยงาม การละเล่นต่างๆ เหล่านี้ท้องถิ่นอื่นไม่เล่นกันแล้ว แต่ที่อำเภอพยุหะคีรียังคงอนุรักษ์และสืบทอดกันไว้ต่อไป

^{๑๑}สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, ศิลปะการแสดงในประเทศไทย เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕๕.

^{๑๒}กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐.

^{๑๓}พันทิพา สิงห์ขจริต, “การแสดงพื้นบ้านอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์” วิทยานิพนธ์, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๓๙).

ตำบลเขาทอง มีประเพณีที่ที่สืบทอดกันมากหลากหลาย เช่น การเล่นเข้าผี การเล่นเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงพิชฐาน เพลงร่ำวงประกอบบท เพลงเกี่ยวข้าว เพลงโกลกแปง เพลงแห่นาค เป็นต้น การเล่นเข้าผี-เชิญผีนั้น เล่นกันทั่วไปในอำเภอพยุหะคีรี นิยมเล่นกันมานานแล้ว และมักเล่นกันในเทศกาลสงกรานต์เท่านั้น เพราะเชื่อกันว่าเป็นเวลาที่เขาล่องผีเข้าป่าหรือไปเที่ยวนอกวัดได้ การเล่นเข้าผีนั้นเล่นง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตองหรืออุปกรณ์อะไรมากแล้วแต่ชนิดของผีที่เล่น เช่น ผีนางควาย ก็ใช้เขาควาย ผีนางสุม ก็ใช้สุม เป็นต้น และมีคนทรงผีคนหนึ่งต่อจากนั้น จะมีการร้องเพลงเชิญผี ซึ่งจะมีเนื้อร้องแตกต่างกันไปตามชนิดของผี ขณะที่ผีเข้าคนทรงจะสั่น เมื่อผีเข้าแล้วจะมีอาการต่าง ๆ กัน เช่น นางควายจะเอาเขาควายไล่ชีวิต นางสาจะเอาสาจดำดิน นางตั้งจะเอากระดิ่งไล่โชคคนดู เป็นต้น^๔

๓.๓ ประเภทของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

จากการศึกษา ค้นคว้า รวบรวม เอกสารสิ่งพิมพ์ หนังสือ ตำรา เพลงพื้นบ้าน ตำบลเขาทองจังหวัดนครสวรรค์ และจากการสัมภาษณ์ศิลปินพื้นบ้านผู้แสดงอาวูโส และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุปประเภทของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ได้ ๓ ประเภท คือ เพลงร่ำวง, เพลงปฏิพากย์ และเพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด

๓.๓.๑ เพลงร่ำวง ร่ำวงตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้ “ร่ำวง ก. ร่ำโดยมีผู้เล่นล้อมเป็นวง มีดนตรีหรือร้องเพลงประกอบ จะร่ำเรียงตามกันไปเป็นวง หรือร่ำเป็นคู่ ๆ ระหว่างชายกับหญิงก็ได้” ส่วนในด้านศิลปะการร่ำวงนั้น ในหนังสือร่ำวงของกรมศิลปากรกล่าวไว้ว่าสืบเนื่องมาจากการรำโทน ซึ่งเป็นการละเล่นพื้นเมืองที่ชาวไทยนิยมเล่นกันในฤดูเทศกาลเฉพาะท้องถิ่นในบางจังหวัด เครื่องดนตรีที่จะใช้มี ฉิ่ง กรับ โทน ต่อมาราวพุทธศักราช ๒๔๘๓ มีผู้นำเอารำโทนไปเล่นในท้องถิ่นต่าง ๆ และไม่ได้เล่นเฉพาะในฤดูกาลเท่านั้น จึงเป็นที่แพร่หลายมากขึ้น...บทขับร้องจะเป็นบทที่เชิญชวน สัพยอกหยอกเย้า ชมโฉม และบทรำพันรักระหว่างหนุ่มสาว บทกลอนพรัลล่าลา บทร้องเพลงเหล่านี้จะไม่พิถีพิถันด้านการใช้ถ้อยคำและสัมผัส ทั้งไม่มีรายชื่อบอกว่าใครแต่ง หากบทไหนมีความไพเราะก็จดจำได้นาน ในทำนองเดียวกันบทใดไม่ไพเราะข้อความไม่ประทับใจชวนจดจำก็ลืมไป^๕

^๔ วิทยาลัยครูนครสวรรค์, พัฒนาการทางวัฒนธรรมของเมืองนครสวรรค์, (กรุงเทพมหานคร : หจก.เม็ดทรายพริ้นติ้ง, ๒๕๓๕), หน้า ๒๙-๓๐.

^๕ นางสาวกฤษณา คงยิ้ม, “การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านประกอบการละเล่นเพลงพื้นบ้านจากตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์”, ปริญญาโทพนธ์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๑).

ประวัติความเป็นมาของศิลปะการรำวงนั้น มีกล่าวไว้ในหนังสือ “รำวง” ของกรมศิลปากรว่า

การรำวง สืบเนื่องมาจากการรำโทน ซึ่งเป็นการเล่นพื้นเมืองของชาวไทยที่นิยมเล่นกันในฤดูเทศกาลเฉพาะท้องถิ่นในบางจังหวัด เครื่องดนตรีที่ใช้ก็มี ฉิ่ง กรับ และโทน สำหรับตีเป็นจังหวะประกอบการฟ้อนรำ โดยเหตุที่การฟ้อนรำใช้จังหวะโทนตีตามหน้าทับซึ่งประดิษฐ์ขึ้นโดยเฉพาะเป็นหลักสำคัญ จึงเรียกฟ้อนรำแบบนี้ว่า “รำโทน” มาแต่เดิม ต่อมาเมื่อราว พ.ศ.๒๔๘๓ มีผู้นำแบบอย่างรำโทนไปเล่นกันในท้องถิ่นอื่น ๆ และเล่นกันไม่เฉพาะแต่ฤดูกาล...ทั้งนี้ผู้คิดแต่งบทร้องกับประดิษฐ์ทำนองเพลงให้เข้ากับจังหวะหน้าทับของโทนที่ใช้อยู่เดิมอีกด้วยบทขับร้องเหล่านั้น โดยปรกติเป็นบทเชยชวน บทสัพยอกหยอกเย้า บทชมโฉม และบทรำพันระหว่างหนุ่มสาว...^{๑๖}

เนื้อหาของเพลงรำวงที่ปรากฏในตำบลดวงของส่วนใหญ่มักกล่าวถึงความรัก การเกี่ยวพาราสี การต่อว่าประชดประชันฝ่ายชายและฝ่ายหญิงที่ร้างรักไป คำที่ใช้จะไม่มีศัพท์ยาก ด้านรูปแบบฉันทลักษณ์เพลงรำวงมักแต่งเป็นกลอนสุภาพ มีความยาวตั้งแต่ ๒ คำกลอน ถึง ๘ คำกลอน ในวรรคหนึ่งอาจมีคำตั้งแต่ ๓ ถึง ๑๕ คำ อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบการเล่น ได้แก่ กลอง กรับ ฉิ่ง และอาจมีคนปรบมือให้จังหวะในขณะที่ร้องเพลง เพลงรำวงนี้นิยมเล่นในเทศกาลสงกรานต์^{๑๗}

ต่อมาการเล่นรำวงก็แพร่หลายไปทั่ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ (พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๘) ประชาชนในกรุงเทพมหานครนิยมเล่นรำโทนกันทั่วไปทั้งนี้อาจเป็นเพราะรำง่ายและรำได้ทุกเพศทุกวัย จึงใช้เพลงรำวงเป็นเครื่องปลุกปลอบใจได้เป็นอย่างดี”

ในปี พ.ศ.๒๔๘๗ กรมศิลปากรได้ปรับปรุงการเล่นรำโทนใหม่และเปลี่ยนชื่อจาก “รำโทน” เป็น “รำวง” โดยที่เห็นว่า ผู้เล่นย่อมร่วมวงกันเล่นหรือรำเล่นเคลื่อนย้ายไปเป็นวง การเล่นรำวงในอำเภอพยุหะคีรีนั้น จะเริ่มเล่นเมื่อใดไม่มีใครทราบ แต่มีเพลงอยู่เพลงหนึ่ง เนื้อร้องว่าดังนี้ “หว่าๆ มาได้เวลาไซเรน พี่ชายต้องวิ่งเต้นตามไซเรนหลบภัย พี่ชายจะต้องลงหลุม เพื่อให้คุ้มความตาย ลูกกระเบิดทำลายตายเสียด้วยความจำเป็น”^{๑๘}

^{๑๖}นางสาวกฤษณา คงยิ้ม, “การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านประกอบการละเล่นเพลงพื้นบ้านจากตำบลดวงของ อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์”, ปรินญาณีพนธ์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๑).

^{๑๗}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

^{๑๘} ผศ.วิเชียร เกษประทุม, เพลงพื้นบ้านจากพยุหะคีรี, (ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : วิทยาลัยครูนครสวรรค์, ๒๕๒๘), หน้า ๗๔-๗๕.

จากการศึกษา ค้นคว้าหนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถรวบรวมเนื้อเพลง
 รวบรวมได้จำนวน ๕๐ เพลง ดังนี้

๑. เพลงยีนเสียงโทน

ได้ยีนเสียงโทนละกลุ่มใจ	อยู่ไม่ได้กลุ่มใจเหลือเกิน
จัดแจงแต่งเนื้อแต่งตัว (ซ้า)	ผัดหน้าหวีหัวอย่ามัวนานเนิ่น
เสร็จแล้วก็พากันเดิน (ซ้า)	หาความเจริญในวงเพื่อนรำ (ซ้า)

๒. เพลงสาวสวยรำนาดู

สาวสวยรำนาดู	ถ้าได้รำคู่คงจะเป็นบุญตา
อย่ามาทำอย่ามาทำพุดจา	ประเดี๋ยวจะว่าเสียให้เธออายุ
ชาย หึงอะไรทำใจแองอน	
หญิง รู้ว่างอนจะมวอนทำไม	
ชาย ฉันรักนะซีถึงมวอนพุดจา	
หญิง เสียเวลาจะไม่สนใจ	
ชาย รับรักฉันหน้อยได้ไหม	
หญิง อู้ไม่ได้หวานใจเธอมี	

๓. เพลงเสียตายตัว

เสียตายตัว	อย่ามัวไปหลงระเริง
รักเรานั้นคือเพลง	อย่าระเริงใจเล่น
รักเอามือเข้าไปจี	คงจะมีรอยไหม้
รักเรานั้นคือไฟ	ยังจำได้ไหมเธอ

๔. เพลงแสงจันทร์วันเพ็ญ

แสงจันทร์วันเพ็ญมาเด่นดวง	จะมาล่อลวงกระต่ายน้อย
กระต่ายมุ่มหมายแลคอย	พอจันทร์ลอยเมื่อไรจะลอยลง(ซ้า)

๕. เพลงกุหลาบบานเย็น

กุหลาบบานเย็น	ลอยเด่นเขาพากันมา เออ เอ่ง เอย
พอมมาถึงห้องยา น้องยาไม่ปราณี	
ชาย ก็เสียแรงฉันรัก	
หญิง ใครใช้ให้มา	
ชาย ไม่เวทนาขอลาไปที่ เออ เอ่ง เอย	

๖. เพลงยามเย็น

	ยามเย็นเดินเล่นสนทนา	สนทนาเวลาเที่ยงคืน
ชาย	ถ้าน้องไม่ขาด	
หญิง	นัดให้มาเจอ	
ชาย	อย่างนั้นซิเอออยากเจอเสียจัง	
หญิง	อยากเจอตัวฉันต้องการอะไร	
ชาย	ที่พูดกันไว้อย่างไรเล่าเธอ	

๗. เพลงสายลม

	สายลม สายลม พัดล่อง	นกยูงทองร้องรำแพน
	จากถิ่นหากินไกลแดน (ซ้ำ)	รำเอ๋ยรำแพนพัดแดนมาไกล

๘. เพลงสาวเอย

	สาวเอยไม่เคยเห็นหน้า	เป็นบุญตาวาสนาเหลือเกิน
	หล่ออย่างน้องยิ่งมอญิ่งเพลิน (ซ้ำ)	สวยอย่างน้องยิ่งมอญิ่งเพลิน (ซ้ำ)
	น่ารักเหลือเกินช่างเพลินใจนัก	รักเขากายเราไม่เจียมศักดิ์ (ซ้ำ)
	วาสนาน้อยน้าอย่าไปรักเขาเลย	

๙. เพลงงามแท้แม่งาม

	งามแท้แม่งาม	เมื่อยามที่ฉันได้มาเจอ
	งามสวยเลิศเลอ	สวยจริงหนอเธอละใครจะเท่าเทียมกัน
	งามวิไลพรรณ	ใครจะเท่าเทียมทันเล่าหนอเธอ

๑๐. เพลงรำวงชาวไร่

	ฉันเป็นรำวงชาวไร่	รำได้แต่ก็ไม่ดี
	กริยาหรือจะว่าทำที่	ฉันรำไม่ดีต้องขอภัย
	วันนี้รำวงจะไม่มาหรือก็ไม่ได้	ฝากดวงใจสมานไมตรี

๑๑. เพลงบ้านอยู่ไกล

	บ้านอยู่ไกลแสนไกล	ฉันอุตส่าห์มาเที่ยว
	ฉันรักเธอคนเดียว	จะมาเที่ยวในวงฟ้อนรำ
	หากว่ารักฉันจริงจริง	พาฉันไปเที่ยวบ้าน
	พาฉันสาบาน	สาบานต่อหน้ามารดาของเธอ

๑๒. เพลงนกน้อย

นกน้อยจับกิ่งมะนาว	สาว ๆ หน้าขาวนวลล่อ
ผัดหน้าด้วยแป้งบาหยัน	คู่รักของฉันไม่มีฟันเลี่ยมทอง

๑๓. เพลงกาเหว่า

กาเหว่าบินมาลอยล่อง กา (ซ้ำ)	ไม่ใช่คู่ครองฉันมองมะเมอ
ยื่นเฉยใครเลยจะไม่เก้อ (ซ้ำ)	ไม่ใช่คู่เธอละเมอแลมอง

๑๔. เพลงไถ่ยามยามบิน

ไถ่ยามเมื่อยามจะบิน	โผผินหากินไกลรัง
นาน ๆ หันหน้ามามอง	เขามีเจ้าของจงแล้วหรือยัง

๑๕. เพลงชีควายเกี้ยวสาว

ยามเย็นเดินเล่นชายทุ่ง	ผ้าขาวม้าเคียดงุ่นง่านางเกวียน
ชีควายจะเกี้ยวสาว ๆ นุ่งกางเกงขายาว	ผ้าขาวม้าเคียดงุ่น

๑๖. เพลงคอยแห่ง

คอยแห่ง คอยแห่งเป็นผง	โคมยงขอน้ำกินที่
น้ำบ่อพีก็ไม่มีเอา (ซ้ำ)	จะเอาน้ำเหล่าสี่สิบตีกรี

๑๗. เพลงโค้งแม่โค้ง

โค้งแม่โค้ง	คนในวงของฉันรำดี
รำได้ก็ให้รำมา	อย่ามัวอยู่ซ้ำเจ้าแม่เทวี
โค้งก็โค้ง	เปิดกระโปรงมาเห็นเต่าทอง
เต่าทองของน้องใหญ่จริง	ควักปิ่นเปาเงินมายิงเต่าทอง
ยิงให้หัวหกบั้ง	หมดกำลังนั่งดูเต่าทอง

๑๘. เพลงจันทร์ครึ่งซีก

ยามพระจันทร์ครึ่งซีก	เมฆก็หลีกลอยลงมา
ดาวเคียดเดือนมาเป็นพยาน (ซ้ำ)	เธอกับฉันรักกันไม่นานลือ (ซ้ำ)

๑๙. เพลงข้อมาลี

เจ้าข้อมาลีคนดีของพี่ก็มา	สวนจริงหนาเวลาค่ำคืน (ซ้ำ)
ไอ้จันทร์ไปไหน	ทำไมไม่ส่องแสง
จันทร์แสดแสดสว่าง	เมฆน้อยลอยมาบัง (ซ้ำ)
แสงสว่างก็จางหายไป	

๒๐. เพลงใจชายเปรียบเทววัลย์

ใจชายเปรียบเทววัลย์
พันต้นนี้แล้วก็พันต้นโน้น

เห็นต้นไม้ก็พันไปเสียทุกต้น
พันไปเสียทุกต้นใจช่างเปลี่ยนแปลงผัน

๒๑. เพลงใจหญิงเปรียบใบไม้อ่อน

ใจหญิงเปรียบใบไม้อ่อน
ถ้าใครหลงรักก็ต้องระทม

สายลมพัดผ่อนอ่อนไปตามลม
ถ้าใครหลงชมจะตรมใจตาย

๒๒. เพลงช่อมะลิ

ช่อมะลิป่า สัญญากันว่าไม่ลือ
ดาวกระจายแสงแสงเดือนจะแข่งแสงจันทร์
อยากจะชมดวงจันทร์ ฉันจะไม่ลือเธอ
รักกันก็มาลืมนกัน

หัวใจปลาบปลื้มไม่ลืมนั้น
เธอกระซิบเบาๆ หัวใจฉันเฝ้าผูกพัน
เธอจะมาลืมนฉัน
รักให้มันระวิงเรรวน

๒๓. เพลงดาวเคียงเดือน

อยู่ในดวงหลงชมแต่ดอกไม้(ซ้ำ)
พบคนรักใหม่ชื่นใจก็ใหม่เล่า (ซ้ำ)
ดาวเคียงเดือนเดือนหัวใจให้หมอง
เฝ้าแต่แลมองไม่รู้ว่ามีใคร

สัญญาไว้ว่าจะไม่ลืมนกัน
มาลืมนรักเก่าเสียเมื่อดาวเคียงเดือน
เจ็บใจยิ่งนักคนรักใจสอง (ซ้ำ)

๒๔. เพลงดาวไกล

ดาวไกลกำลังบ่ายเร่
ไหนเล่าดาวลูกไก่
โน้นแน่ดาวม้า

ดาวจะเข้บ่ายเร่หัวลง
นั้นไงเล่าเธอจำ
คู่กับดาวธง

๒๕. เพลงหมู่มาลี

ดูซีหมู่มาลีสวยดีตัดดอกจำปา
ชาย พี่แบกรักมา
หญิง ฉันไม่รับรัก
ชาย หัวอกจะหัก
หญิง ช่างเธอเป็นไร
ชาย แม่ช่อมะกอก
หญิง พ่อดอกมะไฟ
ชาย เธอรักฉันใหม่
หญิง ฉันไม่รัก ไม่รัก เธอพูดหลอนหลอก
ชาย ใครบอกเธอเล่า สาบานก็เอา

หญิง ให้งูเห่ากัดตาย
ชาย ให้งูเห่ากัดผิด ให้จิ้งหรีดกัดตาย

๒๖. เพลงแหงนดูดาว

แหงนดูดาวเมื่อคราวฟ้าสาง   คนรักจะมาเห็นห่าง
อ้างว้างไปเสียจากเรา   กับเราเขาไม่ยอมรับ
เขาทำกระบิตกระบวน   ชวนคนอื่นเขารำ

๒๗. เพลงเสียงมัลลย์

โยนๆ ไปพวงนี้จะขอเสียงตาย   ขอให้มัลลย์นี้ต้องเจ้าเงาะรูปทองตัวเสนาหา
งามจริงหรือเจ้าเงาะ   สามเกาะไปเมืองลงกา
รูปหล่อลอยตา   รจนาเสียงพวงมัลลย์

๒๘. เพลงแสงเดือนดารา

แสงเดือนดาราประดับประดาเวลาค่ำคืน   คิดไปหัวใจชุ่มชื้นระรวยระรินในคืนต้นรำ
รำเด่นเป็นคู่ๆ ยิ่งสวนยิ่งดูยิ่งพิศยิ่งงาม   มองมาตาหวานนำมาชิมารำเมื่อยามเคลียคลอ
ไม่มีคู่เดินอยู่เคลียคลอ   พระเน้าพระนอเดินคลอกันไป
คู่ใครเป็นคู่ใคร   ชะเง้อและไปอกเราเศร้ายตรม
คู่ฉันนั้นเห็นห่าง   เพราะคู่ร้างห่างคู่ชม
คิดไปหัวใจตรอมตรม   มารำวระบมระทมใจเอ๋ย

๒๙. เพลงสาวน้อยเอวกลม

สาวน้อย เอวกลม   ไข่มุกตัดลอนตัดคลื่น
ใส่น้ำมันหอมชื่น   สวมแต่หมวกใบลาน
แต่งตัวทันสมัย   สาวไทยแบบหลวงพิบูลย์
หิ้วกระเป๋าเพชรบุรณี   แม่คุณจะไปไหนกัน
ชาย ฉันจะไปดูโฉน
หญิง ฉันจะไปดูหน้า
มาขึ้นรถรางไปด้วยกัน

๓๐. เพลงน้ำในทะเล

น้ำในทะเลมองไปยังมีสีเขียว   ฉันรักเธอคนเดียว
ไม่มีคู่พอรำ   ฉันนี้แหละคนรัก
เพียงสมัครใจจำ   กลัวเธอจะชอกจะช้ำ
เปรียบเหมือนน้ำในทะเล

๓๑. เพลงบักเป่า

บักเป่าบินถ่าล่องลม	ขึ้นชมกระเช้ากระชิก
บักเป่าสายหางตุ๊กตัก	บักเป่าตัวนิตแผลงฤทธิ์น่ารัก
ยักหนึ่งยักสองยักยัก	ชายใดพะวงหลงรัก
หลงรักจะลุ่มจม	

๓๒. เพลงพวงมาลัยคล้องคอ

พวงมาลัยคล้องคอ	หอมแต่ช่อเจ้าช่อราตรี
นาน ๆ ได้ผ่านมาก็	ดวงชีวีแทบขาดรอน
ดวงชีวีแทบขาดรอน	หอมเกสรเจ้าพวงมาลัย

๓๓. เพลงยามเดือนหงาย

ยามเดือนหงาย	แสงกระจายสว่างนภา
เมฆน้อยลอยลงมา	สว่างนภาสอดแสงกลางวัน
ตัวพี่กระต่ายต่ำต้อย	ไอ้แม่สาวน้อยเปรียบเหมือนดวงจันทร์
มาชิมารักกัน	รักให้มันได้ไหมเล่าเธอ

๓๔. เพลงสายลมเซย

ยามเมื่อสายลมเซย	หอมเรื่อยหอมเลยจิตใจไหวหวั่น
หนาวใจจนสันจิตใจไหวหวั่น	เมื่อยามค่ำใครหนอมาร้องรำ
เมื่อยามค่ำใครหนอมารอดพิณ	ฟังเพราะเสนาะเหลือเกิน
ฉันฟังเพลิน เดินกลับไปฟังเธอ	อ้อ อ้อ อ้อ อ้อ ฟังเสียงของจับใจฉัน

๓๕. เพลงเรียมเคยรำ

เรียมเคยรำดูหรือมาทำใจน้อย	เรียมอุตุสำหรับมาคอย
ร้อยกรอมมาร้อยเป็นเพลง	ร้องรำ ร้องรำกับพี่
อย่าหลบอย่าหนีให้พี่วังเวง	สาวเอยอย่าเกรง
อย่าทำให้เพลงของเรียมจิตจาง	

๓๖. เพลงลา

ออกปากว่าจะลา	น้ำตาไหลร่วง
ออกปากว่าจะลา	น้ำตาไหลร่วง
สงสารแม่แก้มเป็นพวง (ซ้า)	น้ำตาไหลร่วงบนพวงมาลัย
อย่าเพิ่งไปเลย	ทราชมเซยแม่น้ำใจบุญ
หันหน้ามาหาพี่ก่อน	อย่าทำใจร้อนจะถนพิกุล
จงจะรับบรรจง	สุริยงไบย้อย
วันนี้จะจำใจจาก (ซ้า)	จงมาฝากรักกันเสียให้พอ

๓๗. เพลงชักชวนสาวงาม

ชักชวนสาวงาม	พื่อนรำถวายพ่อ
อนิจจารูปหล่อ	รูปหล่อยักคิ้วข้างเดียว
เอาเรือเข้าไปรับ	ขากลับกระไรน้ำเซียว
รักเธอคนเดียว	น้ำเซียวก็ต้องพายไป

๓๘. เพลงชีวิตบ้านนา

รุ่งแสงพระสุริยา	ไถ่ขันมากองกังวาน
กาเหล่าร้องครวญเสียงหวานหวาน	ก้องกังวานป่าดงพงไพร
ชีวิตชาวบ้านนา	เข้าตื่นมาไล่ควายไป
บ้านี้แบบคันไถ (ซ้ำ)	จุดหลักไฟสูบยาไปดอง
โถนาพลางร้องเพลง	ไม่หวั่นเกรงแดดร้อนจะส่อง
ตกเพลวัดในตึกลอง	ตะลุ่มตุ่มหยุดไถนาพลัน (ซ้ำ)
ค่ำแล้วกลับเข้ามา	หาข้าวหาปลาแบ่งกันกิน
นี่แหละแดนสวรรค์ (ซ้ำ)	ที่พวกฉันอยู่ทำจำจง

๓๙. เพลงเชิญมาชิมาร้าง

เชิญชิเชิญชิ	เชิญมาทางนี้รำโทนด้วยกันเอย
เชิญชิเชิญชิ	เชิญมาทางนี้รำโทนด้วยกัน
วันนี้เป็นวันสำคัญ	วันนี้เป็นวันสำคัญ
เออ เอ้อ เอย	พบกันรำโทน

๔๐. เพลงดอกบัวไทย

ดอกบัวไทยนั้นงามผุดผ่อง	แต่ฉันมองเห็นว่าเธอสวยกว่า
เธอนั้นสวยจริงๆ	สวยยิ่งกว่าเทพธิดา
เธอนั้นสวยหนักหนา	สวยกว่าชีวาของฉัน
หากเธอตายฉันต้องวายชีวัน	มาตายด้วยกันขึ้นสวรรค์ด้วยกัน

๔๑. เพลงดีใจรำ

ดีเอ๋ยดีใจรำ	พบเธอในวงพื่อนรำ
รำคู่กับเธอ	เธอรำสวยฉันรำด้วยได้ไหม
เธอรำสวยจริงเอย	แม้งามงอนอรชรช่างงาม
เป็นบุญตาที่ได้มาเจอ	ปรบมือให้เป็นจังหวะ
ปากอย่าละในการร้อง	พวกเราทั้งสองมาร้องรำ
ร้องด้วยความรื่นเริง	บันเทิงใจรำ

๔๒. เพลงคูชิวุ่นกเขา

คูชิวุ่นกเขา	ตื่นแต่เช้าเฝ้าแต่ขัน
ส่งเสียงลั่น	ฟังเพราะเสนาะจับใจ
เลื่อนลอยไปตามสายลม	ชื่นชมแล้วเศร้าใจ
คูชิวุ่นกเขา	ไปจับอยู่ยอดภูเขาทอง
จับเรียงเคียงคู่	จู้จุกกรูหาคู่ประคอง
เปรียบเหมือนน้อง	เฝ้าประคองให้เรารักกัน

๔๓. เพลงเดินเล่นสระแก้ว

ยามเย็นเดินเล่นสระแก้ว	ค่าแล้วน้ำใส่น้ำดู
หนุ่มสาวมาเคล้าเคียงคู่	คู่เขาฉันไม่เอาเป็นคู่
น่ารักหน้าดูเดินเคียงกัน	

๔๔. เพลงไตรรงค์

ไตรรงค์ธงชาติ	โบกสะบัดสวยงามสง่า
แต่พอแก่นาฬิกา	สัญญากันว่ายืนตรง
สีแดงคือชาติสีขาวคือศาสนา	สีน้ำเงินนั้นหมาคือมหาจักรพรรดิ

๔๕. เพลงไตรรงค์

ไตรรงค์เป็นธงชาติไทย	ถ้าแม้ผู้ใดใครมาย่ำยี
ชาติใดใครมาข่มขี่	ชีวิตเรามีรักษาเอาไว้
รักกันรักกัน	รักให้มั่นอย่าให้มีสองใจ
เลือดเนื้อเป็นเชื้อชาติไทย	รักษาไว้ศาสนาถาวร

๔๖. เพลงทะเลใต้

ยามเย็นเดินเล่นทะเลใต้	หาดทรายชายน้ำน้ำดู
หนุ่มสาวมาเคล้าเคลียคู่	น่ารักดูเดินคู่เคียงกัน

๔๗. เพลงทิง โน่ง โน่ง โน่ง

ทิง โน่ง โน่ง โน่ง	นกกลิ้งโครงมาจับหลังคา
มากเมียแก้วเมียหลับแล้วฉันจะมา	จับแมวแจจเรือจับเอาเสื่อมาไถนา
จับแพะชนกันที่หลังบ้านพ่อตา	พ่อตาตกร่องตีด้วยบ้องกัญชา

๔๘. เพลงไทรย้อย

ไทรย้อยห้อยระย้า	ลมพัดมาถลาลอยลิว
นั้นต้นพยอมสูงลิ่ว	โน่นต้นพยอมสูงลิ่วเป็นทิวมา

สองคนเดินเล่นชมสวน
นั้นดอกอะไรเธอจำ

เก็บดอกลำดวนกระดังงา
โน้นดอกอะไรเธอจำ หอมชื่นใจ

๔๙. เพลงเธอมารักกับฉันซี

เธอมารักกับฉันซี
เธอสวยจริงเออ
เชิญซิเชิญมารำฟ้อน
ดูพระจันทร์วันเพ็ญ

คนดีที่ฉันรัก
บุญของเธอเมื่ออยู่ใกล้ฉัน
แดดอ่อนเวลาเย็น
ลอยเด่นเป็นสัญญาณ

๕๐. เพลงนกเขา

นกเขabinข้ามเขา
คุณี่เหมาะกันดีหรือไม่

ไม่ใช่ของเราเฝ้าแต่แลมอง
พวกเราชาวไทยช่วยกันแลมอง

๓.๓.๒ เพลงปฏิพากย์

หรืออาจเรียกอีกอย่างว่าเพลงโต้ตอบ หมายถึง เพลงพื้นบ้านซึ่งมีวิธีการร้องโดยผู้เล่นชายและหญิงร้องโต้ตอบกันในเชิงเกี่ยวพาราสี ซึ่งจุดเด่นอยู่ที่โวหารและปฏิภาณในการคิดคำร้องโต้ตอบกัน เพลงปฏิพากย์เป็นเพลงพื้นบ้านที่พบในทุกภาคของประเทศไทยโดยเฉพาะภาคกลาง^{๑๙}

จากการศึกษา ค้นคว้าหนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถรวบรวมเนื้อเพลงปฏิพากย์ได้จำนวน ๓๕ เพลง ดังนี้

๑. เพลงฉ่อย (บทไหว้ครูชาย)

เอ็ง เออ เอ เอ็ง เอ๊ย
สิบนิ้วประนมขึ้นประจงเจียน
ลูกจะไหว้บาทองค์พระศาสดา
ลูกเป็นนกเป็นไก่มาก็หลายอย่าง
ทรมานตนเหี่ยวไต้หวันเวียน
อยู่ในธานีนทร์เมืองกบิลพัสดุ์
ขอให้สมหาดังใจนึก

อีกต่างรูปเทียนประทุมทอง
ที่สั่งสอนลูกมาทั้งผอง
ก็ได้เป็นข้าเผือกสีขาวผ่อง
ได้พ่อค้าเกียนเที่ยวได้ขายของ
ท่านก็เป็นกษัตริย์มีคู่ครอง
จิตลูกตรึงใจลูกนี้ตรองเอ๋ย..ไว้

(ลูกคู่รับ ขอให้สมหมาย ขอให้สมหมายเอ๋ยใจนึกไปตั้งจิตลูกตั้งใจของลูกนี้ตรอง เอ่อ เอ็ง เอ๊ย ไว้ เอ้อชา เอ้อชา ซา ฉ่าชา หน้อยแม่)

^{๑๙}นางสาวกฤษณา คงยิ้ม, “การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านประกอบการละเล่นเพลงพื้นบ้านจาก ตำบล เขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์”, *ปริญญาานิพนธ์*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๑).

เอ๋ยลูกจะไหว้พรหมตรีเรศ   ลูกจะไหว้พรหมเทวา
 อีกระทั่งตริ้งษาทำนอยู่ในสุขสิงขร   ลูกจะไหว้เพชรฉลุกรรม
 ที่ท่านได้จัดสรรบทกลอนเอ๋ย ไว้
 (ลูกคู่รับ ลูกจะไหว้ครูเพชรฉลุกรรม ที่ท่านได้จัดสรรบทกลอน เออ เอ็ง เอี้ย ไหว้)

พอไว้คุณครูเสร็จสรรพ   ลูกจะขอกลับลงมา
 ไว้คุณบิดรมารดา   ลูกรักมิได้นิ่งนอนใจ
 (ลูกคู่รับ ซา ชัด ช้ำ ซา ละ ชัด ซา หนอยแม่)

ลูกรักมิได้นิ่งนอนใจ   อีกทั้งคุณพ่อละก็แม่เฒ่า
 จะหาใครเทียมเท่าก็ไม่ได้   แผ่นดินว่าหน้าแผ่นดินฟ้าว่าหนัก
 ก็ยังไม่เท่าเทียมรักก็ไม่ได้   คุณบิดรอยู่ข้างหน้า
 พระมารดาอยู่บนหัว   พระพุทธเจ้าเข้าล้อมตัวลูกเข้าไว้ เออ
 ฮา เเฮอ เอ เอ่อ ละ เอ่อ เออ ขอให้ปกปมรมเกล้า ลูกจะเข้าชิงชัย เอ้อ เเฮอ เอ่อ
 เอ็ง เงย มาปกปมรมเกตค้อมได้ทั้งเทพทั้งภัยๆ เอ้อ เออ
 (ลูกคู่รับ คุณบิดรอยู่ข้างหน้า คุณมารดาอยู่หัว พระพุทธเจ้าล้อมตัวลูกเข้าไว้
 เออ เอ้อ เเฮอ ซา ชัด ช้ำ ซา ละ ฉ่า ซา)

๒. เพลงฉ่อย(บทไหว้ครูหญิง)

เอ...เออ...เออ สิบนิ้วลูกจะประนมจะกรกัมเหนือเกต จะไหว้เทวีฐชั้นเทเวศร์
 หมดทั้งเทพประทับ เออ ทิง เหนอะ ทิง เนท ไพรวัลย์ จะไว้พระลักษณะอักษรที่ท่านจัดกลอน
 ป้องกัน เออ...

(ลูกคู่รับ จะไหว้พระลักษณะ จะไหว้อักษรให้มาจัดกลอนป้องกัน เอ เอ ซา ชัด ช้ำ ซาละฉ่าซา)
 จะไหว้พระภูมิเจ้าที่ จะไหว้พระพีเจ้าของทาง ลูกจะว่าไว้วางของให้ลูกเข้าจิงหะลูกจะเล่นที่ไหน
 ขอให้ลูกมีชัยเอ๋ย...ชนะ

(ลูกคู่รับ ลูกจะเล่นที่ไหนๆ ขอให้ลูกมีชัยชนะ เออ เอี้ย ชัย ทิงหนอย ละหนอย ละนอย ละหนอย
 เอ้อ เออ ไหว้คุณครูเสร็จสรรพก็จะกลับลงมา ไหว้คุณบิดรมารดา ลูกรักมิได้นิ่งนอนใจ (เอ ช้ำ
 ชัดช่า ละ ฉ่าซา เออ เออ)

(ลูกคู่รับ ลูกรักก็มิได้นิ่งนอนใจ)

ลูกจะว่าอย่างไรขออย่าให้ลูกติด	ให้หลุดเลยอย่างสิตตาไม้
ให้ว่าอย่างไรก็ให้ว่าคล่อง	อุปมาเหมือนยังชองน้ำไหล
ให้มาปกปมรมโพธิ์	ของอย่าให้ลูกมีโจรภัย
เป็นฉัตรชั้นลงมากันเทศ	หมดทั้งพระนเรศนารายณ์
พระบิดรอยู่หน้าพระบิดาอยู่หัว	พระพุทธเจ้าล้อมตัวลูกเข้าไว้

(ลูกคู่รับ พระพุทธรูปเจ้าล้อมตัวลูกเข้าไว้ เอ้อ เออ เอ้อ เฮย ให้พวกผู้ชายมันแพ้งไปเกงเก้เออ ให้แม่ผู้หญิงมีเดโชชัย ให้แม่ผู้หญิงมีเดโชชัยซ้ำเจ้าเออ เออ เออ เออ เออ...)

๓. เพลงฉ่อย(บทเกริ่นชายเกริ่น)

ชา ละ ชา ชัดซาๆ
โอ เงอ เอ้อ เอ็ง เงย
ร้องเรียกแม่หนาวนี้มอนงค์
พิศดูเอวอวช่างกลม
มันให้ชื่นอารมณ์มีแรง เออ เอ้ยใจ

ชัดซา ลา ฉ่า ฉ่า
พี่ก็ได้ร้องเชิญเกริ่นชวน
พี่เองยกเท้าเท้าก้าวมาในวง
แต่พอเหลือบเห็นหน้าก็หอมนม

(ลูกคู่รับ พอ เหลือบเห็นหน้าก็หอมนม พอให้ชื่นอารมณ์มีแรงเออ เอ้อ เอ้อ ไว้

ชา ชัด ซ้ำ ชา ละ ชา ซ้ำ)

เอ้อ เอ็ง เงย พี่รักน้องติดตา
บอกว่าติดสูงละติดต่ำ
ถ้ามันได้ เสียมาเป็นเมียของฉัน
เออ เงยไว้

ทุกวันที่ได้มาติดตาม
ความรักก็แม่เต้านมเต่ง
จะให้ดูตพวยตาลที่มันห้อยโตงเตงเออ

(ลูกคู่รับ ถ้ามันได้เสียมาเป็นเมียของฉัน จะให้ดูตพวยตาลที่มันห้อยโตงเตง เอ้ย...ไว้ ชา ชัด ซ้ำ ชา ละ ชัด ชา หน้อยแม่)

พี่เวียนถามมาก็หลายรอบ
อีกทั้งผู้ฟังที่มานั่งคอยรอ
ก็เมื่อดใครมันยาว หรือเมื่อดใครมันจะสั้น

ว่าพี่ชายมาตอบก็ตั้งหลายข้อ
ที่เขายากจะฟังเพลงหล่อน

หรือเมื่อดใครมันจะคลอนเออ เออ ไว้

(ลูกคู่รับ เมื่อดใครมันยาว อีเมื่อดใครมันจะสั้นๆ อีเมื่อดใครมันจะคลอน เออ เออ ไว้ ชา ชัด ชา ละ ชัด ชา หน้อยแม่)

บอกว่าจมส่งลงกา
อีกทั้งไม้เส้นสายกระสัน
วันนี้พลัดบ้านพลัดช่อง
ก็ให้แก่คุณเกริ่นเพลงลงมา
เราก็ได้มาร้องเพลงเกริ่น

อีกทั้งปีพาทย์รับสาธุการ
ก็ไม่ให้ของเก่าเสื่อมสูญ
มาเจอนวลน้องช่วยกันเกื้อกูล
พวกเราอย่าช้าแล้วรำไร
มีในคืนวันนี้เราไม่ช้ากันที่ไวไว

(ลูกคู่รับ เอชา ชัด ซ้ำ ชา ละฉัด ชา หน้อยแม่)

ลูกกระจองอแงติดแม่ตามมา
บ้างเอาลูกมากอดคอเอากระตอถูหลัง

โหนหน้าเหนียวบ่อหว่างไหล่
ไปดูเพลงกันหรือยังละคุณยาย

(ลูกคู่รับ เอชา ชัด ซ้ำ ชา ละฉัด ชา หน้อยแม่)

นอก นอด ทิงนะนอยที่นี้พี่จะลง
ขอให้หัวหน้าแม่อย่างเก่ง

ขอให้แม่คุณช่วยส่งเสียงไป
มารับลูกแห่งสามใบ

(ลูกคู่รับ มารับลูกมะเห่งสามใบ เอย ช้า เจ้า เอย เอยใจ น่ารักเอย ช้า ซา ฉ่า ซา ๆ ชัด ช้า ละ ฉ่า ซา ...)

๔. เพลงฉ่อย(บทเกริ่นหญิงเกริ่น)

ยกมือประคองป้องกัน	เอ๊ะพวกพี่แกมากันมาก
ฉันยังไม่แจ่มแห่งที่พัก	ฉันจึงตรงไปซักไซ้ไล่ถาม
ถ้าแม้รักจริงให้เธอบอก	พอชื่นใจจะมาหลอกแม่งาม เอ้อ เออ เอ้อ เอย

(ลูกคู่รับ พี่รักจะเล่นอย่าอยู่ช้า ก็แหงนดูเวลาก็จวนเอ๋ย ใจ)

ฉันมาเก็บดอกไม้พี่เอ๋ยร่วมต้น	เดี๋ยวนี้มานั่งเสียคนรักจริง
ถึงพี่เป็นชายน้องก็เป็นหญิง	มาเก็บเข้าไว้เสียคนละกอง
ถึงพี่จะสร้างหนอพระเงิน	น้องเห็นจะไม่งามเกินพระทอง

(ลูกคู่รับ ถึงพี่จะสร้างพระเงินๆ ก็จะไม่งามเกินพระทอง เออ เอ๋ย ไว้)

ทั้งส้มทั้งเสียงลูกไม้ใครจะดี ก็ไม่เหมือนเสียงปี่ในเวียง ราชสีห์เอ๋ยมาแผดเสียง
เล่นจนตัวสั้นขวัญตก ร้องว่าเสียงข้าผาแล้ง สองมือกุมสองนอแรดของน้องกลัวจะตก

(ลูกคู่รับ เสียงจำชัดแจ่มๆ ก็มีอกุมนอแรดกลัวของน้องจะตก เอ๋ย ไป) เอ้อ เออ เหว เอ๋ย ครั้น
จะเกริ่นไปหนักแล้วจะซักช้าเนิ่น ทั้งสายัณห์มันก็เกินลงไป เอชา เอชา ละชัดซา สายัณห์ก็เกิน
เวลาไป การเป็นก็พามันก็ยากจิต พี่น้องอาชีพของนักร้องแสนลำบากกาย ถ้าร้องดีรำดี
เขาก็มีคนชม ถ้าไม่ดีก็ถ่มน้ำลาย ถ้าลูกผิดไปบ้างพลั้งหิวข้อ ลูกขอยกมือไหวขออภัย ซา เอ้อซา
ช้า ซา ละชัดซา ยกมือขึ้นขออภัยไม่ช่วยเสียงเขาเสียบ้าง เขาจะว่านั่งกินแต่เงิน มันยากใจ
เหลือเกินต้องทนลำบากยากกายยากกาย

ว่าพาลางจัดแจงหนอแต่งกายๆ จะลงไปหาพวกพ่อผู้ชาย ก็นั่นเสียงใครหนา
ใครหนา นี่ใครหนอมาเรียกหาแม่อยู่ตรงไหน จะออกไปดูเดี๋ยวนี้ให้รู้แน่ ว่าใครหนอมาเรียกแม่
ขวัญใจ จะออกไปดูเสียให้รู้จริงว่าเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย ใครหนอ ใครหนอ ซ่อมะกอก ว่ามัน
จะเห็นคู่รักหรือใคร เอ เอ้อซา เอ้อ ซา ละ ชัดซา

(ชาย) ออกมาแล้วละแม่บุญชูชู้รัก เหตุไฉนซำนัก จะไปมัวอยู่ที่ไหน ว่าพี่มา
เรียกหาหล่อน ตั้งแต่ตอนย่ำค่ำเหตุไฉนใจดำมานั่งเฉยอยู่ได้ จะยืนดูดูแต่ไกล นึกว่าคุณนาย
คุณหญิง แต่งสำรวสวยจริงหนาแม่ชื่นใจ อย่างแต่งตัวสวยดอกเหมือนสาวกรอกไอสน
พี่เกือบจะจำคู่กันเสียไม่ได้ เอ้อซา เอ้อซา ซา ละชัดซา

๕. เพลงฉ่อย(บทประ)

(หญิง) เอ๋ย...แจ้วๆ ก็แว่วเสียงฉันจำน้ำสาเนียงไม่ได้ ฉันมายกมือขวานขึ้นมา
ป้องกัน เอยใครเหวย ใครเหวย ใครมาทางไหน ก็จะเป็นใครที่ไหนเล่า เสียงมาเรียกตัวเราอยู่ที่
ไหน หรือจะเป็นใครที่ไหนเล่า เสียงมาเรียกตัวเราอยู่ไหน หรือจะให้ป็นแจ็กอ้ายที่ชาขาว หรือ

จะเป็นพวกลาวที่ขาลาย หรือจะเป็นไอ้หรั่งไอ้ที่อังกฤษ ไอ้ตีทัพเข้าติดแดดไกล นี่ว่าพ่อหน้าขาว คล้ายๆ เหมือนตั้งหน้าขาคูระมีจะหาเอี้ยอะไร เอชา เอ้ชา ละซัดชา

(ชาย) สองคนกับชมเราไม่รั้งรอ เรามายืนรอหม้ออยู่ที่ในพุ่มไม้ เอี้ยวโสตฟัง เสียงไต้ยีนสำเนียง ผู้หญิงฟังเพราะเสนาะจริงมันช่างหวานจับใจ เสียงแกแหมโหยหวาน โอดครวญ เม็ดคลอน ไซ้ฉันทายไปหนึ่งลอน ไม่รู้ว่าหายไปเสียเมื่อไร (ชา เอชา เอ้ชา ละ ซัด ชา)

(หญิง) เอ เอ้อ เอย ไซ้แกหายไปหนึ่งลอน ไม่รู้ว่าหายไปเสียเมื่อไร เมื่อไร แจ้วๆ แว่วเสียงก็สำเนียงจ่าก็ท่านผู้ใดหนอใครมาทางไหน จะออกไปดูเสียให้รู้จริงว่าเป็นผู้หญิงหรือว่าผู้ชายก็เสียงที่โหยหวานโอดครวญเม็ดคลอนว่าไซ้ฉันทายไปหนึ่งลอน ไม่รู้ว่าหายไปเสียเมื่อไร ว่าเสียงแหบโหยหวานโอดครวญเม็ดคลอนว่าเล่นจนเต่าฉันทายไป (เอชา เอ้ชา เอ้ชา ละซัดชา)

(ชาย) เล่นเอาเต่าฉันทายไป อ้อ แกจะเป็นใครที่ไหนเล่าหนอ มาขานชื่อ เรียกชื่อดอกไม้กึ่งไม้กึ่งไม้โยนกันนั้นหมาหรือคน จะเป็นคู่รักหรือใครๆ มาแลเห็นหัวอยู่ด่าๆ ก็โกลนถนังฉันทายไม่ได้ เอ้อมมือกำหวังจะชม อ้ายเม็ดกะแมมีผมด้วยดอกไม้ (เอชา เอ้ชา เอ้ชา ละซัดชา)

(หญิง) เม็ดกะแมมีผมด้วยดอกไม้ ค่อนเขยื้อน ค่อยขยับ ค่อยกระเถิบ หนอกระถับค่อยๆ ขยับเข้าไปใกล้ๆ ว่าเจ้าเดิมเจ้าอัปรีดิ์ ฉันทายว่า...ใครเอาหมีเรามาขายเอี้ย (เอชา เอ้ชา เอ้ชา เอย ซัดชา)

(ชาย) ไอ้ว่าแสงนีออนแม่คุณเอี้ยแสบๆ ไม่ควรเลยเองมาแปลกฉันทายไปได้ ทำไม่เห็นคนดำก็ว่าคนขาว แกเห็นคนลาวก็ว่าคนไทย เห็นด้ามมีดดอกอกแกก็ว่าด้ามมีดโต้ เห็นเม็ดแดงโม แกก็ว่าเม็ดแดงไทย ถ้าแกไปเห็นคนฝรั่งจะว่าสิ่งมนุษย์ จะจับมันมายัด (หือดู) เขียวหมาไม่ได้ (เอชา เอ้ชา ชา ละซัดชา)

(หญิง) แจ้วๆ ละก็แว่วหู แม่สาวน้อยไม่รู้ว่าใคร กิ่งไม้ไหวไปไม้หวั่น จะเป็นไอ้เสื่อหุสั่นก็ไม่ใช่ ครั้นจะเดินออกไปไม่รู้ว่าร้ายหรือดี ถ้าโฮกฮากกัด (หี) แล้วก็ตาย (เอชา เอ้ชา เอ้ชา ละซัดชา)

(ชาย) ถ้าโฮกฮากกัด หี แล้วก็ตาย ข้ามาเรียกเตือนหล่อนตั้งแต่ก่อนย่ำคำ เหตุกระไรใจดำนั่งเฉยอยู่ได้ แม่ไปมัวตะบอย หรือแกไปคอยตะปัด แกไปค้าปลาสลิดกันหรืออย่างไร รับคำมั่นสัญญาว่าจะมาแต่เช้า วันนี้ทำไมถึงมา (เอา) กันจนตาย (เอชา เอ้ชา ชา ละซัดชา)

(หญิง) รับคำมั่นสัญญาว่าจะมาแต่เช้า ก็เหตุไฉนจึงมาเอากันจนสาย อ้อจนสาย ค่อยเขยื้อนเอิบ ค่อยกระเถิบหวังจะปรึกษาพ่อชื่นใจ เวลาแกมาในเวลาวันนี้รู้อร้อน แกมีหรือแกมาอย่างไร ให้แกไปกินข้าวบุตเถอะแกบอนตามบ้านห้องก่อนเอยกก็ได้ (เอชา เอ้ชา ชา ละซัดชา)

(ชาย) วันนี้เจอหน้าแม่ก้านตอง วาสนาหนองบ้านแกอยู่ที่ไหนแกมากันทางโนน เจอคนกันไหมน้อง ฉันมาทางหนองไม่เจอใครที่ไหน มาเจอกันกลางทางในระหว่างปลอดคน มาสร้างมนุษย์กันสักคนได้หรือไม่ (เออ เอชา เอ้ชา ซา ละซัดซา)

(หญิง) เจอะกันหนอว่าเจ็บ พุดจาข้างเหน็บเอาเม็ดใน พวกที่เป็นจำ อยู่เมืองเหนือจะหวังเอยกินเนื้อสันใน จะมากินหมูแถบแอบกขาอ่อน ซ้า ซ้า ซ้า เข้าไว้ เข้าไว้ ก่อนยังก็ไม่ได้ มันไม่ใช่หมูหันที่เจ๊กหามมาถึงจะได้คาบเอยเอาไป (ซา เอ้ชา ละซัดซา)

(ชาย) เอ ไม่ใช่หมูหันที่เจ๊กหามมาถึงจะได้คาบเอาไป แกจะหวงเข้าไว้ใหญ่ ไร้เต่าในตัวน้อย เพราะมันไม่มีรอยก็ตรงไหน เป็นของ ชิน ชิน คล้ายๆ กับหินขว้างน้ำ มันไม่ซอกไม่เข้าไปที่ตรงไหน เหมือนเอาอิฐเหวียงน้ำลงในสำวาริ บาดผลไม่มีไปที่ตรงไหน พอเอาอิฐเหวียงน้ำเสียงดังตุ้ม ประเดี้ยวแหนมันก็หุ้มแผลมันก็หาย มันไม่ฉีกดังแควัก มันไม่แตกดังควักยังกะนากแหกไซ้ มันไม่บานมะร่าทำแยะอำโล่ง เหมือนกับผักสำโรง เสียเมื่อไร (เออ เอชา เอ้ชา ซา ละซัดซา)

(หญิง) ผักสำโรงเสียเมื่อไร ร้องว่าน้อย น้อย น้อย นี่แหละถ้อยหน้าชี้ถ่อน หน้ามึงเนรคุณ เสียตาย เสียตายเอยแกมาว่าเอาจริงหนอแหล่ พวกผู้หญิงก็ต้องเป็นแม่เจ้านะ ผู้ชาย กว่าเองจะมุดออกมาจากปลวก หมอเองจะลอกออกมาจากไผ่ ถ้ามันมันดินนะยังหน้าอิฐ เจ้าหมอเต็มคงจะตีตรูตาย (อ้อย เอชา เอ้ชา ซา ละซัดซา)

(ชาย) ขุดสระสร้างบั้ง หาผิวสร้างบุตร หาผิวสร้างมนุษย์เอาไว้ใช้ ดับจิตเมื่อไร เกิดร้ายเมื่อนั้นโยพะบานทานก็ถามไถ่ เจ้าเป็นมนุษย์สร้างบุตรกันหรือเปล่า เองจะบอกจะเล่า กะทำนอย่างไร ถ้ามันบอกว่าเปล่าตัวเจ้าก็ปรุ จะโดนหอกพายูเซียวอี่เล่มใหญ่ เมื่อเวลาทำน แทงทำทำทางจับขาเอ็งง้างให้เอ็งนอนหงาย แต่พอเลิกหางกระเบนและเห็นรูหอก ถ้ามึงเอง โดนด้ามหอกจะไปนอนร้องไห้(เอชา ซัดซา ซา ละซัดซา)

(หญิง) โดนด้ามหอกเดี้ยวจะนอนร้องไห้ ร้องไห้ ร้องว่า น้อย น้อย น้อย ซาติเจ้าถ้อยตะละแเรด จะมาพุดมากเกินไป มึงจะเล่นก็ไม่ได้เล่น ประเดี้ยวจะห่อเวร กูแน่ใจ มึงจะไปห่อหิ้นก็ขึ้นเขากะแม่ก้านตองเสียทุกก้าวตีนไป เขาไม่สมัยเสียละน้ำเจอ แม่ก้าน ตอง เขาไม่เสมอจริงก็น้ำใจ ขอให้ไปหาหมอกชิกพลูของ มาวันหากระดองแม่ถึงจะได้ (เอ้ชา เอ้ ชา ซา ละซัดซา)

๖. เพลงฉ่อย (ไฟไหม้ปากน้ำโพ)

มนุษย์สานันอนิจจันต์ดา
คำพระท่านกล่าวว่าประสพสุข
ไม่มีเสบียงจะเลี้ยงจะเลี้ยงลูก
หม่มมันทุกข์ไปเสียทั่วตลอดกระทั้ง
หม่มมันทุกข์ไปเสียทั่วตลอดกระทั้ง

กุสลาธัมมา กุสลาธัมมา
ทุกข์ไหนทุกข์ซ้ำทุกข์ตั้งแต่กองทุกข์
ไม่มีนามีไรไม่คราดมีไถไม่มีควายมีวัว
ร่างกายๆ กูเอยอย่ามีไถไม่มีควายมีวัว
ร่างกายๆ กูเอยอย่าแก่เลยมันก็ไม่พัง

มันกลับมาพังไปเป็นผงมันไม่ยังยืนยง
 แก่ตายก่อนหนุ่ม หนุ่มตายก่อนแก่
 คำพระท่านกล่าวอ้างอนิจจังไม่เที่ยง
 ตัวอย่างก็มีเช่นเศรษฐีปากน้ำโพ
 ผมจะเล่าข่าวร้ายไฟไหม้ปากน้ำโพ
 ไฟไหม้เผาผลาญตึกกรมบ้านช่อง
 ผมจะเล่าประวัติกาลอันก็ตะโฆ
 ไฟไหม้ครั้งนี้

เมื่อเวลาสามยามเกิดเพลิงลุกลาม
 สาเหตุต้นไฟร้านใต้ภัตตาคาร
 ตั้งอยู่ในชอกครอกท่าแม่สีแดง
 ไฟมันติดน้ำมันหมูที่เจียวอยู่ในกระทะ
 แหมมันลุกรุ่งโรจน์โชติธรรมาคาร
 ไฟไหม้ลามยามดึกไปถึงตึกสามชั้น
 โรงแรมสำราญที่ผู้คนอาศัย
 ข้ามถนนโกสีย์ห้างมุกชಾಯี่ไหม้ลุกลามใหญ่
 โรงหนังไทยไหม้ยับห้องเล็กห้องใหญ่
 จนกระทั่งตึกขาวแหมไฟมันไหม้
 สงสารเจ้าพ่อค้าไทย

ร้อนแก่นรันกั้งแทบไม่รอดเป็นกาย
 หัวกระเป่าออกมากำลังจะเกิดไฟไหม้
 ไม่หันดูหน้าดูหลังกำลังเป็นลมตาลาย
 นิ่งอมมวงอมงา
 แม่สาวบำเรอที่อยู่ในตรอกโอรัน
 หลบหลีกหนีไฟวิ่งไปจากห้อง

๗. เพลงฉ่อย (เพลงตำนานบ้านเขาทอง)

ผมจะกล่าวประวัติบอกให้ชัดถ้วน
 เมื่อก่อนเขาวามอนั้นมาอยู่
 ใต้หินหน้าโบสถ์ไปทิศตะวันตก
 ถ้าใครไปเที่ยวเขาทองเชิญไปชมเถิดหญิงชาย
 ใจคอเขาก็ประเสริฐเขามีจิตแจ่มใส
 เมื่อยามตรุษสงกรานต์เขาเล่นจับข้อมือได้

กันไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่หนุ่มตายก่อนแก่
 นี่มันเอาแน่กันไม่ว่าใครจะได้
 ถึงใครจะหลีกจะเลี่ยงมันไม่วายเคราะห์ร้าย
 ไฟไหม้หมดดอดโศกไม่มีที่อาศัย
 เกิดอัคคีใหญ่โตถึงกับผู้คนล้มตาย
 รวมเกือบสามร้อยห้องพังพินาศเสียหาย
 ตลาดปากน้ำโพจะประสบอัคคีภัย
 วันที่สี่สิบสี่เดือนเมษายน พ.ศ.๒๔๘๓

คนกำลังหลับไหล
 ร้านที่ขายอาหารของ ฝรั่งเศส จีน ไทย
 เวลานั้นลมแรงล่องไปทางใต้
 เลยเอาน้ำสาดตะไฟก็ดับไม่ได้
 ไฟมันติดตั้งลุกเพราะติดน้ำมันเป็นเชื้อไฟ
 โรงไฮเต็ลและกลางนั้น
 ไฟไหม้บันไดแล้วลามขึ้นไปชั้นบน
 ตรอกโอรันไหม้เรียบสเตโอริยมไหม้ราบ
 ตั้งแต่สี่แยกโรงหนังกลาง
 เป็นถ่านเถ้าไม่ว่าร้านจีนและร้านไทย
 ที่ไม่ได้ประกันไฟไหม้เผาผลาญ
 นายห้างแขกกาก็ที่ชายผ้า
 ส่งกระเป่าให้เขาเข้าใจว่าเป็นลูกจ้าง
 ดิ้นขึ้นมานั่งเหงางวง
 เพราะว่ามันขาดสัญญาประกันไฟ
 วังมาตัวสั้นไม่มีผ้าพันกาย
 กกขาเป็นพวงกลีบกล้วยหีจะไฟไหม้

ประวัติเขาทองนั้นมีมาตั้งแต่ไรไร
 เขาสร้างโบสถ์ไว้ให้ดูท่านคงจำกันได้
 ไม่ได้โกหกนะพี่น้อง
 เมื่อก่อนนั้นไงเล่าตั้งแต่เรายังไม่เกิด
 เขาอยู่เย็นเป็นสุขเขาสนุกสนาน
 นับตั้งแต่นั้นประเพณีบ้านเขามี

ตรุษที่สงกรานต์ที่เขาจึงจับข้อมือได้
 เวลาตรุษสงกรานต์เขาเล่นนางสุมนางควาย
 สงกรานต์ที่ละรำแต่ไม่ว่าใครเป็นใคร
 จะบอกญาติพี่น้องเสียให้เข้าใจ
 บอกพี่น้องตรงตรงเสียให้เข้าใจ
 ทั้งเข้าค้ำมิได้ขาด
 ตะวันออกเป็นวัดตะวันตกเป็นบ้าน
 สมัยนี้เจริญแล้วสระแก้วศูนย์กลาง
 จะกล่าวประวัติถึงวัดเขาบัวทอง
 ยังมีหญิงรูปงามมาตักน้ำที่เขา
 เห็นว่าเป็นบ้านเจ้าทรัพย์
 จึงได้จำแลงเปลี่ยนแปลงกายา
 หลังคดหลังงอปากคอกหรือก็เฒ่า
 จึงร้องเรียกสาวน้อยนี้กว่าช่วยสงสาร
 ฝ่ายนางสาวคนสวยน้ำใจไม่บริสุทธ์
 ดูเฒ่าเปื่อยพุงพองเป็นน้ำหนองไปทั้งตัว
 นึกเกลียดฝิปากกูไม่อยากจะกิน
 จะทำให้สมน้ำหน้าหากะลาให้กิน
 ว่าหนูจะหนูจ๋าตาหิวน้ำเต็มที
 อีสาวโกรธจัดลูกสะบัดตูดหนี
 คว่าหาบขึ้นบ่าไม่หันหน้ามามอง
 ฝ่ายเทพเจ้าเห็นใจว่ามีนิสัยบกร่อง
 เขาจึงลงโทษทัณฑ์ไปเข้าฝันคนอื่น
 มาซุกกันไปเหลือไว้แต่บ่อทอง
 ได้แต่ชื่อลือแต่นาม
 จึงใส่เงินแหวนแทนทองมาเสียหลายสิบปี
 มาสมัยปัจจุบันคนบ้านเขาทอง

ไม่ว่าจะหญิงหรือชายเล่นกันได้ทั้งนั้น
 ไม่ว่าจะหนุ่มสาวไม่ว่าเฒ่าแก่
 เมื่อก่อนนี้ชื่อวัดไม่ชื่อวัดเขาทอง
 เขาเรียกวัดสุวรรณคีรีท่าโขลง
 เพราะว่าช่างปานนั้นมากินน้ำ
 เขาจึงได้ตั้งชื่อวัดกันเข้าไว้
 อยู่กันมานานนับตั้งแต่ไหนไหน
 เป็นศูนย์กลางตัวอย่างให้ท่านจดจำไว้
 จะบอกกับพี่น้องประวัติเขามีแต่ไหนไหน
 ฝ่ายเทพเจ้ามาลงใจ
 เงินทองมาทับอยู่เสียมากหลาย
 เป็นคนแก่ชราจนเสียโดยไว
 ทั้งหน้าแข็งหัวเข่าก็ขรุขระไปทั้งกาย
 ขอกินน้ำสักขันจะได้หรือไม่
 ให้รีงเก็ยจมนุชย์ไอ้แก่นี่มาแต่ไหน
 นึกเกลียดน่ากลัวไม่อยากจะเข้าไปใกล้
 ปากเหมือนอย่างฝาดินให้มึงหิวให้ตาย
 ตาแก่เขาก็ไม่กินไม่รู้จะทำอย่างไร
 ขอดืมในปีปลักที่จะได้ไหม
 เกลียดไอ้แก่เต็มทีขึ้นอยู่ไม่ได้
 รีบกลับบ้านกลับช่องเสียโดยไว
 ไม่สมควรจะมีทองกันเขาไว้
 ไม่ว่าจะกลางวันกลางคืนเขาก็มาซุกทองไป
 เชิญเถิดพี่น้องไปชมดูกันก็ได้
 จิตใจเลวทรามจึงไม่มีทองใส่
 จนถึงสมัยนี้จึงได้มีทองใส่
 มีจิตใจทั้งผองไม่ว่าหญิงว่าชาย

๘. เพลงระบำชาวบ้านไร่

สำนวนที่ ๑

(ชาย) ระบำทางไหนเล่าเอ๋ย เอ๋ยระบำบ้านไร่ (ลูกคู่ซ้า)
 ที่มาตั้งวงคอยท่า หวังที่ลาหรือไร (ลูกคู่ ไอ้ดั่งไหนเอ๋ยลำไย)
 ตั้งวงก่อหวอด แม่่นกกระหริดไซ้ลาย (ลูกคู่ ไอ้ดั่งไหนเอ๋ยลำไย)

มาเถิดก็มาแม่มา น้องรักอย่าช้ารำไร (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

แขนเจ้าอ่อนดังท่อนไม้ขีด ร้าวงสักรัดจะเป็นไร (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

มายืนขาแข็งแ่งขึง ที่รักน้องจริง ๆ ให้เห็นใจ

(ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย หอมหวาน อยู่ในดงเอี้ย อยู่ในดงเออย)

(หญิง) ระบุว่าทางไหนเล่าเอย เอ่ยระบุว่าบ้านไร่ (ลูกคู่ ซ้ำ)

พี่มาคอยตั้งวงคอยท่า น้องไม่นิ่งช้ารำไร (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

ถ้าน้องมาจะออกไปก่อน ตัวพี่จะค่อนนางใน (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

มาจัดแจงแต่งตัวไม่มัวช้า หวีผมผัดหน้าว่าจะไป (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

หยิบมิดโกนขึ้นมากอนหน้า เป็นวงจันทราว่าจะไป (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

ฉันจะแต่งตัวเสียให้สวยสด พอหนุ่มเห็นจะได้ชดน้ำลาย (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

เสียขามาเรียกน้อยไม่ต้องแล เสียงขามาเรียกแม่จะต้องไป (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

ลูกชายใครเสียงที่เด็ด ดังลอดตอดเม็ดดวงใน (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

ดูผ้าผืนนี้ท่วงที่มันจะเก่า ผลัดเสียจะเอาผืนใหม่ (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

จะนุ่งผ้าลายสีเหล็ก ให้มันบาดตาเจ๊กตาไทย (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

จะนุ่งผ้าลายดูชายนะตื่น เลยนุ่งผ้าพื้นเดินไป (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

จัดแจงแต่งตัวไม่มีมอม เอกกุ่มกระดองเลยลงกระเด

(ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย หอมหวาน อยู่ในดงเอี้ย อยู่ในดงเออย)

(หญิง) ระบุว่าทางไหนเล่าเอย เอ่ยระบุว่าบ้านไร่ (ลูกคู่ ซ้ำ)

พี่มาเรียกน้องสาว ที่มีเรื่องราวอะไร (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

(ชาย) ที่มีฐานะที่ตรงนี้ พี่ไม่เลยไปตรงไหน (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

(หญิง) ถ้าเป็นฐานะเย็นให้แฉะบ้านน้องก่อน ถ้าเป็นฐานะร้อนให้รีบไป (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

จัวแหกหายหรือควายแกสญู หรือเผ่าประยูรแกลัมตาย (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

(ชาย) จัวที่ไม่หายควายพี่ไม่สญู พงศ์เผ่าประยูรก็ได้เป็นอะไร (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

ก็ฐานะนั้นแหละที่น้ำแฉะไหลลุด ที่ตรงใต้ตูด-แม่นางใน (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

(หญิง) แกจะมาฟุ้งเงินหรือฟุ้งทอง แกจะมาฟุ้งของข้าก็จะให้ (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย)

แกจะมาฟุ้งที่ร่วมกัน มันจะคุ้มฟ้าคุ้มฝนเมื่อไหร่ (ลูกคู่ ไฉ่ตงไหเนอเยล่ำไย หอมหวาน อยู่ในดงเอี้ย)

๙. เพลงระบุว่าชาวบ้านไร่

สำนวนที่ ๒

(ชาย) ระบุว่าที่ไหนเล่าเอย เอ่ยระบุว่าบ้านไร่ (ลูกคู่ ซ้ำ)

บอกว่าบ้านเหนือเราเขาชื่อนคร ขอให้ล่อยก่อนไม่เป็นเอ๋ยไร

(ลูกคู่ เอ่อระเหยล่อยมา ลอยมา ลอยไป)

- (ชาย) ก็พอตรุษสงกรานต์ ก็เป็นงานของหลวงเล่นกันต่างพวงมาลัย
 (ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
 พอที่ตั้งวงก่อหวอด เขิญแม่ันกระหอดไซ่ลาย
 (ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
 เขาลือว่าน้องเป็นเพลง ก็ร้องเก่งทางกลอน ก็ให้ตอบสุนทรคำชาย
 (ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
 แม่ันกเขาเจ้าคารม ที่อยากจะชมเสียงดีนลือกสักเพียงก็ไรไป
 เอาเพนียดเข้ามารอ เอานกต่อเข้ามาตั้งให้แม่ันกลัวขึ้นมบ้าง มันจะเป็นกระไร
 หรือว่าน้องกระดากด้ามเข้า ของพ่อไสวเขาไม่ขาวเอ๋ยเท่าไร
 (ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
 ให้มาเต้นโค้งรำโค้ง นกเล็กเล่นกันสักรวงไม่เป็นเอ๋ยไร
 (ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
 อยามัวกระดกด้ามเข้า พ่อไสวมันไม่ยาวเหมือนอย่างควาย
 (ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
 (หญิง) จะมัวกระดกด้ามเข้า ของไสวเขาไม่ยาวอย่างควาย
 ฉันมีถ้อยคำเข้าไปถามข่าว พ่อไสวจะเอาอะไร
 (ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
 ว่ามาถึงก็จะมาเอา มันอยู่ที่หัวเขานะเมื่อไร
 บอกว่าซ้าๆ เข้าไว้ก่อน อย่าทำใจร้อนไวไฟ
 (ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
 เขามีลูกเต็มบ้านมีหลานเต็มเมือง จะรักกันด้วยเรื่องอะไร
 (ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
 (ชาย) ก็นกลีกรเป็นหม้าย เหมือนดังควายเป็นหมัน
 เห็นดีไหมซี้มัน ฉันจึงมาหาแม่ยังง
 (ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
 (หญิง) เธอว่าเป็นหม้าย จะหวังเข้ามา เห็นจะไม่ได้ทำหรือกับแม่หม้าย
 (ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
 เมินเสียถ้าจะมาปรารภนา แต่เขามีปัญญายังนะไม่ได้
 แต่วิสัยผู้สาวต้องเล่าโลม มึงจะมาพูดหักโหมยังงเล่าไอ้ไสว
 (ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
 ไสวมึงจะมากินข้าวต้มกระโจมกลาง ไม่เสียริมสองรางลงไป
 (ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)

- (ชาย) พ่อไสวแบกหัวนอนเสียจนเหี่ยวขอให้แก่สักประเดี๋ยวได้หรือไร
(ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
- (หญิง) ให้มาแบกหัวนอนย่อนหัวสังข์ ให้กลับไปให้เสียยังบ้านชาย
(ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
- (ชาย) ใ้อเรื่องบ้านเอ๋ยไม่ยอมกลับคืน ไสวจะจ้างคนอื่น เขาเอ๋ยไป
(ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
จะให้พี่ถอนกลับคืน จะให้ไสวไปขึ้นหลังใคร
(ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
- (หญิง) ให้แก่ไปเหี่ยวตะกาศไปลากตะขุ ตามเหล่าอียุทธนะแม่ควาย
(ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
- (ชาย) พี่ได้แบกรักมาจะให้พี่พารักกลับ เขามีเขี้ยวฉันยับนกลีเกอยหรือไร
เสียแรงฉันแบกรักมานึกว่ารับรักไว้ใช้สักครึ่ง แม่ข้าวเหนียวหนึ่งอ่อนใน
(ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
- (หญิง) แบกรักมาให้แก่พารักกลับ จะมาเขี้ยวมายับไม่ได้
ให้แกย่อนลอยถอยหลัง ให้กลับไปกินรังเอ๋ยรอยควาย
(ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
- (ชาย) มันเหลืออดเหลือทนนกลีเกอยคนเกี่ยวทอง วันนี้ฉันมาหาน้อง แม่ชื่นใจ ชื่นใจ
แผ่นดินว่าหนา ท้องฟ้าว่าหนัก ยังไม่เท่าความรักของชาย
ฉันรักนกลีกลั่นเหลือ แม่ใส่เรือมันลุ่ม
แม่ใส่แพมันจบ นกลีเกอยไม่เล็งเห็นใจ
(ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
- (หญิง) จะรักจริงรักเล่น นกลีเกอยไม่เห็นดวงจิต ก้าวที่ได้เซยซิดแล้วจะจากฉันไป
(ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
- (ชาย) ฉันไม่ล่อลอกลวง หรอกแม่พวงมาลี แม่จะโคกโคกไปทำไม
ฉันไม่ล่อลอกปด เหมือนพระรถเมรี ใต้หนักแล้วก็หนีไปเมื่อไร
(ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
- (หญิง) ถ้าพี่ไม่ล่อลอกปด เหมือนพระรถเมรี ใต้หนักแล้วจะหนีไปเมื่อไร
กลัวเป็นอย่างอภัยมณี ใต้จดหนีผีเสื้อน้อง ลงไปยังหนองแม่น้ำใส
นางผีเสื้อไม่คิดชีวิต กระโดดต่อตามติด โดยไม่คิดกลัวตาย
พระอภัยเห็นเมียตัว เป่าปี่ระรัว ผัวคิดจะทำลาย
สงสารแต่ผีเสื้อ ต้องมาสิ้นชีวิ เมื่อได้ยินเสียงปี่พระอภัย
(ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)

(ชาย) ฉันไม่ใช่พระอภัยนกลีเก้เอย ไม่ใช่คนรักชมนกลีเก้เอย
 รักเซยรักเจ้าเอาเลยหนอนางใน ไม่หลอกชิมเปิดขาให้เสียชื่อไสว
 รักชิตหลายชั้น โปรตจงเห็นใจชาย
 ถ้าเป็นเมียเป็นผัวจะฝากตัวฝังตน อยู่กับนกลีเก้จนวันตาย
 (ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)

๑๐. เพลงโขลกแป้ง

สำนวนที่ ๑

เอ้อ เอ็ง เอย หน้าเศรำเสียแล้วพอยืมละไม (ฮ้า ใฮ้)
 ว่ามาประสบหรือพบพัคตร์ หรือมักจะเป็นคู่รักหรือไม่ใช่
 พอพานประสบเข้ามาเห็นหน้า ถามว่าไปไหนมา (รับ) ให้ชื่นหัวใจ
 ให้ไปจริงแบ่งแ่งให้แจ้งหัวใจ ว่าหงส์นเป็นนายเพลงเอย
 (รับยาว ให้ไปจริงแบ่งแ่งให้แจ้งหัวใจ ว่าหงส์นเป็นนายเพลงเอย)
 เอ้อ เอ็ง เอย หน้าเศรำก็หนาแม่ชื่นชูใจ
 ที่ได้เห็นหน้าห้องตั้งแต่ครั้งกระนั้น ให้ละเมอเพื่อฝัน (รับ) ไม่วาย
 มันเหลืออดเหลือทนวันนี้จึงได้มาเกี่ยว มาพบพรราวลห้อง (รับ) นางไม่
 แม่ทองงามขำอย่างรำไร แม่คนสวยเป็นนายเพลงเอย
 (รับยาวแม่ทองงามขำอย่างรำไร แม่คนสวยเป็นนายเพลงเอย)
 เอ้อ เอ็ง เอย เห็นหน้าเจ้าก็หนาแม่ชื่นชูใจ
 แต่พอเห็นหน้าแวบ ใจมันก็รักวาบ (รับ) อยู่ในใจ
 นึกว่ารับรักของพี่ไว้สักหน วันนี้พี่เข้าเข้าตาจร (รับ) เห็นใจ
 รักห้องเหลือเกินพี่จึงได้เดินมาเกี่ยว แต่สาวอื่นกรราวเกรียว (รับ) ไม่อยากจะไย
 ฉันมารักห้องแ่นวแ่ก็คล้ายเหมือนแหนรักหนอง มาหลงรักเล็กลห้อง (รับ) ไม่วาย
 แม่ทองงามขำเอ็งอย่างรำไร ให้รับรักพี่ชายเถิดเอย
 (รับยาว) แม่ทองงามขำอย่างรำไร ให้รับรักพี่ชายเถิดเอย)
 เอ้อ เอ็ง เอย หน้าเจ้าเสียแล้วพอยืมละไม
 อย่ามาเวียนไตตันฉันยังไม่หล่นใส่มือ จะอ้อยอิ่งฉันยังไม่อ้อม (รับ) ประเด็ยวแจะจะอาย
 ให้แกถอยหลังคืนให้กลับไปขึ้นหลังควาย ส่งห้องจะหมายนางเอย
 (รับยาวให้แกถอยหลังคืนให้กลับไปขึ้นหลังควาย ส่งห้องจะหมายนางเอย)
 เอ้อ เอ็ง เอย หน้าเจ้าเถิดหนาแม่ชื่นชูใจ
 ก็มันเหตุไฉนอย่างไรเล่าห้อง หรือมีผู้ใดเกี่ยวดอง (รับ) เข้าใจ
 หรือดีว่ารูปที่ลายหรือดีว่ากายซี้เหร่ มันจะไม่สมคะเน (รับ) หรืออย่างไร
 แม่ทองงามขำเอ็งอย่างรำไร ขอให้ห้องตอบไปเถิดเอย

(รับ แม่ทองงามฆ่าเอ็งร่ำไร	ขอให้ห้องตอบไปเถิดเอ๋ย)
เอ๋อ เอ็ง เอย	
หน้าเจ้าเสียแล้วพ่อยิ้มละไม (รับ)	พ่อหมานิลสิ้นคำฉันอยากจะถามข่าว
เดี๋ยวนี้ไปกินน้ำข้าว (รับ) รางใคร	ไอ้พ่อทองงามฆ่าอย่าร่ำไร
เชิญบอกฉันไปเถิดเอ๋ย	
(รับ พ่อทองงามฆ่าอย่าร่ำไร เชิญบอกเขาไปเถิดเอ๋ย)	
เอ๋อ เอ็ง เอย	
หน้าเจ้าเกิดหน้าแม่ชื่นชูใจ (รับ)	ฉันได้ตั้งใจมาพบหน้า
วันนี้ห้องจะยินดี (รับ) บ้างไหม	เจ้าโกรธหมาด่าอย่ามาทำหมาแดง
ตัวพี่มันไม่ได้แก้ง	พี่รักห้องด้วยความจริงใจ
แม่ทองบุญหนักให้มารับรักชาย	แม่คนสวยแม่นายเพลงเอย
(รับ แม่ทองบุญหนักให้มารับรักชาย แม่คนสวยแม่นายเพลงเอย)	
๑๑. เพลงโฆลกแบ่ง	
<u>สำนวนที่ ๒</u>	
(ชาย) เออ เอ็ง เอยนะเจ้า...	แม่ชูชื่นใจ (ฮ้า) ไ้-เฮียะเฮียะเฮียะ)
เรามาโฆลกแห่ง	วากันให้เลือดแดง (รับ) สมไป
แม่ทองคู่เชิญแม่จะเป็นคู่ใคร	ให้มาเป็นคู่ชายเถิดเอ๋ย
(รับยาว ไอ้แม่ทองคู่เชิญแม่จะเป็นคู่ใคร	(ฮ้า) ให้มาเป็นคู่ชายเถิดเอ๋ย (เฮียะ ๆ)
เอ๋อ เอ็ง เอย แม่คิ้วไปล์...	
พานประสบเข้ามาพบกันตอง	ไอ้แม่เรือสารอง (รับ) แน่ใจ
นาน ๆ ได้พบลองกะทบดูจึก	มันจะตื่นหรือลึก (รับ) เป็นอย่างไร
มันจะตื่นหรือลึกหรือมันจะหนาจะบาง จะคืบตึงแน่นตั้ง (รับ) แม่ทองงามฆ่าแม่อย่าร่ำไร	
ให้เอ๋ยปากออกไปเถิดเอ๋ย	
(รับยาว ไอ้แม่ทองงามฆ่าแม่อย่าร่ำไร (ฮ้า) เปิดปากออกไปเถิดเอ๋ย)	
(หญิง) เอ๋อเอยพ่อคิ้วไปล์... (เฮียะ ๆ ๆ) ท่านผู้จัดการเขาให้มา	
ตลอดกระทั่งศึกษาเขาให้แสดง	เล่นเพลงโฆลกแบ่ง (รับ) เหมือนอย่างหมาย
นี่มาว่ากันให้งาม ๆ	เอาเสมอสองง่าม (รับ) แก้งาย
เสมอสองง่ามพ่อสืवल	ควรหรือก็ไม่ควร (รับ) จะเล่าไซ
พ่อทองงามปลดปล่อยอดผู้ชาย	มาไว ๆ เถิดเอ๋ย
(รับยาว มาไว ๆ เถิดเอ๋ย พ่อทองงามปลดปล่อยอดผู้ชาย (ฮ้า) มาไว ๆ เถิดเอ๋ย)	
เอ๋อ พ่อคิ้วไปล์... (เฮียะ ๆ ๆ)	
เอ๋ยสำเหนียกร้องเรียกหา เรียกห้องก็ออกมา	(รับ) เหมือนอย่างหมาย

ครั้งนี้จะออกไปแต่งกายเสียให้สวย ไม่เช่นนั้นมันจะป่วย (รับ) การไป
จะเอาแป้งเข้ามาเกล็ดดอกเพชรออกพราวจะห่มแพรเงินเจา (รับ) ซึ้งใจ
ร้องว่าใครหนอ บัดโธเอียงาม มาเรียกหาไปทำ (รับ) อะไร
ซึ้งแฉงแฉง บอกมาให้แฉงใจ พ่อคนสวยเป็นนายเพลงเอย (รับยาว)

เอ๋อ เอ๋อ พ่อคิวไปล์... (เซี่ยะ ๆ ๆ)

แต่พอเหยียบหัวรอดตลอดทั้งหัวพริ้ง สาวทำแก๊งถึง (รับ) กะไต
แต่พอลงกะไตก็หมายใจจะไปเล่น ต้องผิดหน้ากลับมาเห็น (รับ) กะไต
ฉันมายกมือสองขึ้นไปป้องข้างหน้า ไปบ่อเห็นมีใครมา (รับ) ทำไฉน
นี่ว่าจะเป็นใครก็ทีไหนเล่าหนอ ให้ชานชื่อเรียกช่อ (รับ) ดอกทำไม
พ่อหน้าขาวคล้ายๆ เหมือนอย่างหน้าชา ชูจะมีนี่จะมา (รับ) เอ๋ออย่างไร
ไต่ยีนเสียงคนแทรกๆ สองแหวกฝา ทอดทัศนาศนา (รับ) เอ๋อแลไป
ฉันจะออกไปไม่รู้จะร้ายหรือดี ถ้าโหกฮากักต “หู” (รับ) จะตาย
นี่พ่อทองบุญเหลือนี้แฉงฉันเชื่อใจ พ่อคนสวยเป็นนายเพลงเอย (รับยาว)

(ชาย) เอ๋อ เอ็ง เอย แม่ซึ้งใจ...
เสนาะน้อยๆ ไต่ฟังถ้อยผู้หญิง เสียงเสนาะเพราะจริง (รับ) จับใจ
ฉันเองเป็นหนุ่มตะกอยู่ที่ตอตะโก ฉันยังไม่อาจจะโผล่ (รับ) ออกไป
ครั้งนี้จะโผล่หัวดำฉันกลัวจะจำตำแหน่ง ฉันเลยโผล่หัวแดง (รับ) ออกไป
ไอ้แม่คุณงามสรรพให้เชิญมารับหัวไป แม่คนสวยแม่เข้าใจเอยเพลงเอย(รับยาว)

๒๒

๑๒. เพลงแห่หน้าหรือเพลงบวชนาค

สำนวนที่ ๑

(ชาย) ญาติโยมทั้งหลายเขายากเห็นชายผ้าเหลืองถึงจะหมดจะเปลือง ฉ่า ชะ ฉะ
ให้พ่อนาคกล่อมนาคครองไกร เอ๋อ เอ๋อ เอย เอย (ซ้ำ) ญาติโยมทั้งหลาย ยากเห็น
ผ้าเหลืองๆ ถึงจะหมดจะเปลืองไม่เสียดายนาคกล่อมนาคครองไกร เอ๋อ เอ๋อ เอ๋อ เอย

(หญิง) เกิดมาเป็นชายชาติ ต้องหาพานเข้ามาเชิญพานทอง พานเงิน ฉ่า ชะ ฉะ มิได้เกิด
มาง่ายนะพอมัน ขวัญยา แล้วบอกว่าจะบวชกล่อมนาค ฉ่า ชะ ฉะ ครองไกร ชายใด
มิได้บวชจะหาแต่คุณอนเบียด ศาสนาเขาเกลียด ฉ่า ชะ ฉะ ไม่เอาเข้าใกล้ เมื่อยาม
ตัวตายจะหากายไปตกในปรโลก ฉ่า ชะ ฉะ อาบาย มิได้เกิดมาร่วมชาตินี้กับ
พระศาสนา เอานรกทำศาลา ฉ่า ชะ ฉะ อาศัยพิมานมาลอยนาคอยทำ ให้พี่จงอุตสาหกรรม
ฉ่า ชะ ฉะ ขอให้พ่อนาคตั้งอกตั้งใจ เอ๋อ เอ๋อ เอย (ซ้ำ) สุตริกนะพ่อไปทองรัก (ซ้ำ)
นี่ต้องเข้าวัดชะแล้วเอย (ซ้ำ)

(ชาย) เอ๋อ เอ๋อ แม่ซึ้งใจ ฉ่า ชะ ฉะ หัวใจตั้งสติอารมณ์ข่มกิเลส พຽນนี้จะลาเพศ ฉ่า ชะ ฉะ
ครองไกร ระวังไว้ให้มันอยู่ในขันติ ระวังหนอย่าให้มี ฉ่า ชะ ฉะ หยาบคาย ให้พ่อ

บวชแทนคุณพระมารดาที่เขาได้เลี้ยงนาคมา ฉ่า ชะ ฉะ โตใหญ่ จะคอยพะวังพะวง
ได้ด้วย สึกงสีกา ก็นั้นเขาเลี้ยงนาคมา ฉ่า ชะ ฉะ นี้ก็จะสวยก็สวย ยายตามใครช่วย
ก็ไม่ได้คิดตัดสาหะไปบวชเป็นพระเดินไพร

เอ่อ เอ้ย เกิด เอย (ซ้ำ)

(หญิง) จะกล่าวถึงกำหนดถึงพ่อนาคนะเกิดมาอุปมาดังว่า ฉ่า ชะ ฉะ นอนไพร ปากก็ดูด
สายรก มือก็ชกลูกคางพลิกหน้ามาข้างหลัง ฉ่า ชะ ฉะ ของมารดา พอครบกำหนด
เก้าเดือนแล้วกว่าจะคลอดจะเคลื่อน ฉ่า ชะ ฉะ มาเป็นกาย พอดกถึงฟาก ปากก็ร้อง
อุแว้วว่ายายหมอต้าแย ฉ่า ชะ ฉะ ยุงใหญ่ ก็ตัดสายรกเอาไป หมกขี้เค้าขัดสีขี้เทา
ฉ่า ชะ ฉะ ทำเนียบไทยเอาน้ำใส่อ่าง ล้างน้ำอุ่นเบาะมีนูน ฉ่า ชะ ฉะ ยัดในก็พอลูก
ร้องประคองเปลร้องว่าโอละเห่ ฉ่า ชะ ฉะ แกว่งไกว ทั้งหมดไม่ให้ไตไรไม่ให้ตอม
แม่อุตสำหรับนอม ฉ่า ชะ ฉะ ลูกชาย ออกจากโบสถ์สะพายบาตรไปโปรดญาติ
โปรดโยม ที่มารดาจะได้ไซ้ ฉ่า ชะ ฉะ ลูกชายให้พ่อนาคตั้งอกตั้งใจ เอ่อ เอย เกิด
เอย (ซ้ำ)

(ชาย) เอ่อ เอย ให้พ่อนาคสวดมนต์เอาบุญเสียที่จะให้ลงทุน ฉ่า ชะ ฉะ ถือไกร อุตสำหรับ
สวดมนต์บ่นภาวนาให้แทนคุณมารดา ฉ่า ชะ ฉะ จนได้เห็นผมโปร่งผมเป่เดินเกร
ตามวัด ที่หน้าเที่ยวสักต ฉ่า ชะ ฉะ กันไว้มีฉะนั้นจะก่อการทำเวรเพราะชาตินี้
เราก็เห็น ฉ่า ชะ ฉะ มากมาย คิดทำทานที่ก่อการกุศลไว้ช่วยตนในยามตายเอ่อ
เอย เกิด (ซ้ำ)

(หญิง) เอ่อ เอย ฉ่า ชะ ฉะ ฉวยผ้าออกจากโบสถ์สะพายบาตรไปโปรดญาติโปรดโยม
จะสืบสายซุบเลี้ยงมาตลอดจนกว่าจะรอดออกมาเป็นคน ฉ่า ชะ ฉะ ยิ่งกว่าอะไรๆ
เอาธรณีใส่ใส่เอาภูเขายใหญ่เข้ามาตั้งมาแทนน้ำนมฉันสักข้าง ฉ่า ชะ ฉะ ก็ไม่ได้เกิด
เป็นหญิงสักทีจะทำ ฉ่า ชะ ฉะ ถึงจะแทนคุณก็ละหนอแม่ได้ เอ่อ เอย เอย (ซ้ำ)

(ชาย) เอ่อ เอย แม่ขึ้น ฉ่า ชะ ฉะ หัวใจ หวังจะไปเข้าโบสถ์ หวังจะไปบวชโปรด
ฉ่า ชะ ฉะ บรรดาไทย พี่เป็นห่วงนะแสนห่วงห่วงเสียจริงละแม่พวง ฉ่า ชะ ฉะ ใจโล
เป็นข้าวต้มอยู่อีกสองพ่อ เป็นห่วงอีกมะละกอ ฉ่า ชะ ฉะ สองใบ ไร่ที่ดอกบัวตูมห้อง
หุ้มเป้หรือเอาไว้รอนาคเห่ ฉ่า ชะ ฉะ ให้เราเอาผ้าห่มไป โอบอุ้ม คอยระวังเซียวนะ
ไอ้หนุ่ม ฉ่า ชะ ฉะ มือไว ขอให้เชื่อนาคสั่งค่านาคไว้ เอ่อ เอย เอย (ซ้ำ)

(หญิง) เอ่อ เอย เอย พ่อกระสอระยรอบปุตะแคงหูคอยฟัง ฟังน้องจะสั่ง ฉ่า ชะ ฉะ เข้าไว้
กลัวจะสึกออกมาแล้วไปหาที่อื่น จะไม่หันหลังคืน ฉ่า ชะ ฉะ มาใหม่ จะให้น้องรอ
คอยดอกกระมังผู้ชาย เอ่อ เอย เอย (ซ้ำ)

(ชาย) เอ่อ เอย เอย แม่ขึ้น ฉ่า ชะ ฉะ หัวใจ ที่กลัวจะรอไปไม่ตลอดเหมือนเรือจอดไม่แจว
ไม่แน่แนวเหมือนดังปาก ถ้าวักจริงที่ไม่จาก ฉ่า ชะ ฉะ ขึ้นใจ แต่ขอให้หัวใจหญิงนั้น
สัจจริงเหมือนดังวาจาให้ถือคำมั่นสัญญา ฉ่า ชะ ฉะ ฉะ ที่จะไปรับศีลห้าพูดจาไม่โกหก

- ก็กลัวเมื่อตายจะไปตก ฉ่า ชะ ฉะ น่องยกมือขึ้นโมทนาจะได้พลาณิสงค์ เผื่อกุศล
นำส่ง ฉ่า ชะ ฉะ ปราศรัยก็ขอให้เทพเจ้ามาเข้าดลใจ เอ่อ เอง เอย (ซ้ำ)
- (หญิง) เอ่อ เอง เอย จะบวชวัดไหนก็ไม่ว่าขอให้จำพรรษา ฉ่า ชะ ฉะ บ้านฉันน้องจะหา
เลี้ยงให้ดีๆ ผัดฉู่ฉี่ ฉ่า ชะ ฉะ ทอดมัน ทอดสายบัวบรรจงน้องจะเอาไปส่ง ฉ่า ชะ ฉะ
จิ้งหรีดมีให้วายเว้นสักวัน เอง เอย (ซ้ำ)
- (ชาย) เอ่อ เอง เอย แม่ชื่นใจ ฉ่า ชะ ฉะ หัวใจ ได้ยินเสียงหวานชวนไปยังบ้านนวลน้องที่
ยังกึกยังกรอง ฉ่า ชะ ฉะ ทางไกล กลัวจะเอาข้าวไปทิ้งเสียกลางทุ่งจะไม่สมจิตมุ่ง
ฉ่า ชะ ฉะ ใจหมาย ไม่น่าทั้งชั้นจะทำให้ฉันตั้งขึ้น ถึงบ้านกลัวจะมีด ฉ่า ชะ ฉะ จะ
ไปเที่ยวเลาะข้างรั้วจนหนทางอื่น พี่กลัวจะหาเรือนขึ้น ฉ่า ชะ ฉะ ไม่ได้ ที่ไหนเขา
มีหนุ่ม หนุ่มเขาจะมารุ่มกันโกรธ จะส่อด้วยลูกโตด ฉ่า ชะ ฉะ มาไกล ถึงจะสวยก็
สวยพี่ไปด้วยไม่ได้ เอ่อ เอง เอย (ซ้ำ)
- (ชาย) เอ่อ เอง เอย แม่ชื่น ฉ่า ชะ ฉะ หัวใจ ได้ยินเสียงสีกามาสั่งหัวอกพ่อนาคแทบพังฉ่า
ชะ ฉะ ลง ไป เกิดเป็นหญิงหอสตรี พอเกิดขึ้นมาเองพอทะเลาะเปล่าๆ ฉ่า ชะ ฉะ
ขึ้นได้ เขากลับจะพากันหนี เอา เอาตะปูเข้าไปตี ฉ่า ชะ ฉะ เข้าไว้ไม่เชื่อ ไปนั่งย่างๆ
มองดูแลเห็นหัวตะปู ฉ่า ชะ ฉะ ใดๆให้น้องเชื่อพี่เสียเถอะแม่ศรีไพรเอ่อ เอง เอย (ซ้ำ)
- (หญิง) จะสีกมาเถจจริงๆ หรือพ่อนาคจะมาทิง ฉ่า ชะ ฉะ นาล่าง
- (ชาย) เอ่อ เอง เอย แม่ชื่น ฉ่า ชะ ฉะ หัวใจ พี่จะสีกมาเถจจริงๆ พี่นี่จะไม่ทิง ฉ่า ชะ ฉะ นา
ล่างพอ เดือนสิบสองกฐินเสร็จพี่นาคจะลาเพศ ฉ่า ชะ ฉะ แม่สาวน้อยๆ จงรอกอย
พ่อนาค เอง เอย เถิด เอย (ซ้ำ)
- (ชาย) เอ่อ เอง เอย แม่ชื่น ฉ่า ชะ ฉะ หัวใจ ใครที่เป็นคู่ยากของพ่อนาคอยู่บ้าง ก็ให้มาร้อง
เพลงสั่ง ฉ่า ชะ ฉะ ไวๆ สั่งไอโน่น สั่งไอนี้ พี่จะสั่งเสียที่ พี่จะสั่งข้างล่าง ข้างบน พี่จะ
สั่งข้างนอกข้างใน และพี่เป็นห่วงและแสนห่วง ห่วงเสียจริงละแม่พวง ฉ่า ชะ ฉะ มาลัย
พี่เป็นห่วงข้าวในนา พี่เป็นห่วงปลาในหนอง ขอให้เชื่อพี่บ้าง พังคำพี่ไว้ เอ่อ เอง (ซ้ำ)
เอง เอ่อ เอย แม่ชื่น ฉ่า ชะ ฉะ หัวใจ น้องจะสั่งอะไรก็สั่ง ให้พี่นาคนี้ฟัง ฉ่า ชะ ฉะ ไวๆ
เป็นห่วงโน่นเป็นห่วงนี่ ห่วงปี่ห่วงป่น ห่วงล่างห่วงบน ฉ่า ชะ ฉะ ห่วงใหญ่ ให้น้อง
ระวังสวนพริกอย่าให้นกมันจิก ฉ่า ชะ ฉะ หนอนมันไซ ให้น้องระวังสวนอ้อยว่าอย่าให้มี
รอย ฉ่า ชะ ฉะ แมงไซ พอเดือนสิบสองข้างแรม พี่นาคจะสีกมาแต่ง ฉ่า ชะ ฉะ หน้าใส
ให้น้องระวังเข้าไว้ เอ่อ เอง เอย (ซ้ำ)
- (หญิง) เอ่อ เอง เอย ฉ่า ชะ ฉะ อีกทั้งข้าวต้มสองห่อ ฉ่า ชะ ฉะ มะละกอสองใบ น้องระวังสวน
อ้อยไม่ให้มีรอย ฉ่า ชะ ฉะ ของใคร น้องจะระวังสวนพริกไม่ให้นกจิก ฉ่า ชะ ฉะ หนอน
ไซ ทั้งมีดน้อยในฝักเมินเถิดจะไม่ซึก ฉ่า ชะ ฉะ ให้ใคร อีกทั้งส้มโอสองกลีบ น้องจำจะ
หนีบ ฉ่า ชะ ฉะ เข้าไว้ มันไม่โยนไม่โยน มันไม่ฟาดกบาล ฉ่า ชะ ฉะ ของใคร ไม่เชื่อใจ
น้องก็ให้มาลองดูใจ เอง เอย เถิด (ซ้ำ)

- (ชาย) เอง เอย แม่ชื่น ฉ่า ชะ ฉะ หัวใจ พ่อภาคจะไปสั่งบรรพชา พ่อภาคจำจงดุตสำห
ฉ่า ชะ ฉะ ตั้งใจ อย่าพะวัภพะวงนั้นมันสีกาเขาได้เลี้ยงนาคมา ฉ่า ชะ ฉะ เมื่อไรดู
ตัวอย่างท่าน พุทธองค์ ท่านทรงญาณยังมีพระยามาร ฉ่า ชะ ฉะ มากมาย มีพระยามาร
มารำล่อนนมโต่อกเท่าหม้อ ฉ่า ชะ ฉะ เท่าให้ ท่านยังยกมือไปปราบมารยังเหนียวเอา
นิพพาน ฉ่า ชะ ฉะ จนได้ ให้ท่านสร้างกุศลช่วยตนในยามตาย เอ้อ เอง เอย (ซ้ำ)
- (หญิง) เอง เอย ยกมือองๆ ขึ้นมาขอสมา คราวนี้ฉันจะลา ฉ่า ชะ ฉะ ไปไกลแผ่นดินไม่ไ
ภูเขาใหญ่ไม่กั้นคงจะแลเห็นกันฉ่า ชะ ฉะ ไฉไลนี้เป็นคราวจำเป็นจากไกลเอง เอย (ซ้ำ)
- (ชาย) เอง เอย แม่ชื่น ฉ่า ชะ ฉะ หัวใจ ฟังซิหนอ ฟังพี่จะสั่งจะให้พี่หมดหวัง ฉ่า ชะ ฉะ เสียใจ
จงสงวนเต่านา ฉ่า ชะ ฉะ ใจเต่ามันจะหนีลงหนองเอาเชือกร้อยกระดองฉ่า ชะ ฉะ เข้าไว้
ถ้าเต่ามันหิวจงเอานิ้วมือล่อหลอหล้อ ฉ่า ชะ ฉะ เข้าไว้ ถ้าเหยื่อไม่พอไปล่อเหยื่ออื่น
ถ้านาครู้จะเอาปิ่น ฉ่า ชะ ฉะ ยิงให้ตาย ขอให้นาคนี้จุ่มหางนาค ก็จะได้เป็นสัตนุญรัก
ฉ่า ชะ ฉะ กันไว้ ขอให้น้องเห็นอกเห็นใจ เอ้อ เอง เอย (ซ้ำ)
- (หญิง) เอง เอย ฉ่า ชะ ฉะ อีกทั้งข้าวต้มสองห่อ อีกทั้งมะกอก ฉ่า ชะ ฉะ สองใบ ระวังสวนอ้อย
ไม่ให้มีรอย ฉ่า ชะ ฉะ ของใคร จะระวังสวนพริกจะไม่ให้หนักจิก ฉ่า ชะ ฉะ หนอนไซ ฉัน
จะสงวนเต่านาเอาไว้ให้โตเท่าหน้า ฉ่า ชะ ฉะ พี่ชายอีกทั้งส้มโอสองกลีบน้องจะหนีบ
ฉ่า ชะ ฉะ เข้าไว้ อีกทั้งมีดน้อยในฝักเหม็นเถิดน้องไม่ชัก ฉ่า ชะ ฉะ ให้ใคร ถ้าไม่เชื่อใจ
น้องก็มาลองดูใจเถิด เอง เอย (ซ้ำ)

๑๓. เพลงแห่ นาคหรือเพลงบวชนาค

สำนวนที่ ๒

- (ชาย) เฮอ เออ เอ้ย แม่ชื่นใจเอ้ย ใครไม่มีเวรเขาก็อยู่ พี่นาคมีเวรจะต้องสู้ ฉ่า ชะ ฉ่า กัน
ไป ฉ่า ช่า ชะ ทำบุญด้วยสังข์เคาะระฆังด้วยหอย วาสนานาคน้อง ฉ่า ชะ ฉะ จากไกล เห็น
จะอยู่ด้วยกับคนสวยไม่ได้เอ๋ยแล้วเอ๋ย (ซ้ำ) โย้ย เอ้า โย้ย ๆ
เฮอ เอ้อ เออ แม่ชื่นเอ๋ยใจ กลับบ้านประคอง เอ๋ยว่าน้องรัก ว่าคราวนี้พี่จะจากเอ๋ยจาก
ไกล ฉ่า ชะ ฉะ พ่อภาคจะไปก็ให้ละล้าละลั้ง ขอให้นาคจูบแก้มสั่ง ฉ่า ช่า ชะ จากไป ให้
จูบแก้มสั่งเอ๋ยไปข้างละที่ เข้ากรูร่ากรี ฉ่า ชะ ฉะ จากไกล เห็นจะอยู่ด้วยกับคนสวยไม่ได้
นางเอ๋ย เออ แล้วเอ๋ย
(ลูกคู่ซ้ำ) เห็นจะอยู่ด้วยกับคนสวยไม่ได้ นางเอ๋ย เออ แล้วเอ๋ย โหยย ๆ
- (หญิง) เห็นจะไกลเสียแน่ เห็นจะจากเสียแน่ เออ เอ้อ เอ๋ยใจ จะจูบแก้มซ้ายจะหันหา หรือจะจูบ
แก้มขวา ฉ่า ชะ ฉะ หันให้มาจูบแก้มก็พ่อเอ๋ยแก้มสั่ง จูบคนละฝั่ง ฉ่า ชะ ฉะ หอมไป หรือ
ว่าต่างคนเอ๋ยต่างไป เอ๋ย ไปกัน (ลูกคู่ซ้ำ) หรือว่าต่างคนเอ๋ยต่างไปเอ๋ย ไปกันโหยย ๆ

- (หญิง) ใจน้องจะขาดแล้วเอ๊ย จะขาดเสียแล้วเอ๊ย
- (ชาย) เฮอ เอ่อ แม่ชื่นเอ๊ยใจอยู่เกิดหนา หย่อมหนาก็พอไสวเขาจะลา ฉา ชะ ฉ่า ลาไกล ไสวเขาจะอยู่ด้วยจะอยู่เป็นคู่ม้วย ฉา ชะ ฉ่า เกะหนานายเป็นหวัง ข้าวต้มแม่คุณเอ๊ย สองห่อ ห่วงมะละกอ ฉา ชะ ฉ่า สองใบ เม็ดมะกอกอย่าให้หนักมันจิก พยอมเอานะแพรสี นวล ฉา ชะ ฉ่า คลุมไว้อย่าให้ใครถูกนะพยอมเอ๊ยใครถือ อย่าให้ตกถึงมือ ฉา ชะ ฉ่า คนใด จะไม่ไว้เนื้อเอ๊ย เชื่อใจ เอย เลย จะไม่ไว้เนื้อเอ๊ย เชื่อใจ เอยเลย(ลูกคู่) อย่าให้ใคร ถูกนะพยอมเอ๊ย ใครถืออย่าให้ตกถึงมือคนใด ฉา ชะ จะไม่ไว้เนื้อเชื่อใจโย้ย เอ้า โย้ย ะ
- (หญิง) จากชะแนละพ่อคุณเอ๊ย อี๊ว เอ๊ยพ่อชื่นใจ อย่าห่วงนะข้าวต้มพอนาคเอยสองพ่อ อย่าวห่วงเลยนะ มะละกอ ฉา ชะ ฉ่า สองใบ เขาว่าของดี จะที่จับเอ๊ยน้องจะใส่ซาชัก ฉา ซ่า ฉ่า เข้าไว้ ชะ ชัด ชัด ซ่า จะสงวนนะสงวนอ้อย เอาเถอะไม่ให้มีรอย ฉา ชะ ฉ่า จากใคร ก็ใครมาพูดหรือรังแก ก็ฉันจะร้องตำแม่ ฉะ ซ่า ฉ่า โห้ย โห้ยๆ เจ็บ เซ็บ ว่า น้องเป็นหม้ายขึ้นโรง ฉา ซ่า ฉ่า ถ้าใครจะจับน้องจะหลับตาปี๋ ไม่เชื่อเถอะให้ดี ฉา ชะ เชื่อใหม่ เขาว่าของดีนะพีโคก เอ๊ย นะสีกา จะโตกเข้าไว้ ฉ่า ซ่า ฉ่า น้องจะสงวนสวน พริก เอาเถอะไม่ให้หนักจิก ฉา ชะ ฉ่า ซุกไซ้ ให้บวชได้พอนาคจำบวชไปเอ๊ยบวชไปเกิด เอ๊ย โหยย โย้ย (ลูกคู่ซ้า) น้องจะสงวนสวนพริกเอาเถอะไม่ให้หนักจิก ฉา ชะ ฉ่า ซุกไซ้ ให้บวชได้พอนาคจำไปเอ๊ยบวชไปเกิดเอ๊ย โหยย โย้ย
- (ชาย) เอ่อ เอย แม่ชื่นเอ๊ยใจ ขอให้ระวังสีกาหนาก็คอยระวังเต้านา ฉา ซ่า เข้าไว้ ขอให้ระวัง แม่คุณเอ๊ยเต้านา ก็มันจะหนักหนองเอาเชือกร้องกระดองฉา ซ่า ชะ เข้าไว้ถ้าเต้านาหิว จงเอานิ้วมือรอกทำเหยื่อคอยล่อ ฉา ซ่า ชะ เข้าไว้ ถ้าเหยื่อไม่พอ สีกาอย่าล่อเหยื่ออื่น ไสวรู้แล้วก็ผีน ฉา ซ่า ชะ คำตายจะไม่ไว้เนื้อเชื่อใจเอย โหยย (ลูกคู่ซ้า) เหยื่อไม่พอ อย่าวไปล่อเหยื่ออื่นไสวรู้แล้วเอาปืนยิงตายเลยเอย

๑๔. เพลงแห่หน้าหรือเพลงบวชนาค

สำนวนที่ ๓

- (ชาย) บวชเสียแน่ ไกลน้องเสียแน่ ละแม่คุณเอ๊ย หยิวๆ ฉาชะ เออเงย แม่ชื่นใจ น้อยอยู่ ข้างหลังให้ระวังตัว นอกบ้านหลังรั้ว ฉาชะ อย่าวไป ใครเรียกออย่าขาน หรือว่าใครวาน อย่าวไป พี่ไม่ไว้เนื้อเชื่อใจ เอ๊ย เลย เอย (ซ้า) สุตรรักจะผลักของรัก ใจนาคจะขาดแล้วเอย (ซ้า)
- (หญิง) บวชเสียแน่ ไกลน้องเสียแน่เอย เลยเอย พ่อยิ้มละไม ฉา ชะ จะมาสั่งน้องยากก็ทำ น้ำตาน้องไหล จะสั่งหรือก็สั่ง เห็นน้องนั่งอยู่ใกล้ พรุ่งนี้พอนาคจะจากไปไกล เอย เลย เอย สุตรรักพอดอกโตนดเอละว่า (ซ้า) จะหนีน้องเข้าไปโบสถ์ละแล้วเอย (ซ้า)
- (ชาย) บวชเสียแล้วไกลน้องเสียแล้ว เอย หยิว เออ เงย ฉาชะ แม่ชื่นหัวใจเขาพูดถูกคอก ล้วนน้องจะแก้ห่อผ้าให้ลับตาพอนาคกลัวน้องจะกระดากอย่างไก่พี่ไม่ไว้เนื้อเชื่อใจ เฮย

- เลย เอย (ซำ) ลับตากะไรพอนาคกลัวน้องจะกระตาคอย่างไก่อ (ซำ) พี่ไม่วไ้เนื้อเชื่อใจ เอยเลยเอยสุตรักจะผลักของรัก (ซำ) ใจที่จะขาดเสียแล้วเอย (ซำ)
- (หญิง) จากเสียแน ไกลน้องเสียแนเอย เอย ว่าพอยิ้มละไม กลับหน้ามาสั่งกลับหลังมาสั่ง ให้ละล้าละลึง ฉา ละ ให้ไวโยนๆ เลื่อยหัวตอได้ที่เลื่อยมันตัดไม่ให้แตกสะบัดขึ้นได้ พอนาคอย่าห่วงเรื่องน้องจะไม่ได้ครองผ้าไตร อย่าห่วง ห่วงห่วง อย่าห่วงไปเลย พอพวงมาลัย อีเรื่องเต่าน้อยที่อยู่ใน เอย เอลวดร้อยกระดองเต่าไว้ พอนาคไว้เนื้อเชื่อใจ เอย เอย (ซำ) สุตรักพอดักกระแด (ซำ) จะไม่ได้เสียเม็ดเสียแล้วเอย (ซำ) บวชเสียเถิดเอย เอย ว่าก็ยังมีกฎหมายไม่ห้ามน้องจะบวชตามก็ได้
- (ชาย) พี่จะบวชเสียแล้ว ไกลน้องเสียแล้ว เอย เอย เงย แม่ชื่นหัวใจ น้องอยู่ข้างหลังให้ระวังตัว อย่าให้ใครปิ่นรั้วขึ้นได้ ลับตาพอนาค กลัวน้องกระตาคอย่างไก่อ ลับตาพอนาคไม่เห็น กลัวจะปลดกระเบนเล่นไปพี่ไม่วไ้เนื้อเชื่อใจ เอย เลย เอย (ซำ) สุตรักพอดักกระพา (ซำ) ไม่ใช่ของเราเสียแล้วเอย (ซำ)
- (หญิง) บวชเสียแล้ว ไกลน้องเสียแล้ว เอย หยิวเอย เงย พ่อชื่อหัวใจ ฉา ชะ ข้อนั้น พอนาค อย่ากลัวไปเลย พ่อแหวนหัวดอกไม้ พันจากพอนาคคู่เข็ญเอาเถอะน้องจะไม่ใช่ใคร ของดีที่ลับ น้องจะใส่กลับไว้ให้ พอลงไว้เนื้อเชื่อใจเอยเลย (ซำ) สุตรักพอดักกาด (ซำ) ในน้องจะขาดเสียแล้วเอย (ซำ)
- (หญิง) บวชเสียเถิดเอย เอย ฟองามหน้า จะมัวพะวัภพะวงไปด้วยสีงสีกา ฉา ชะ เจ็ดตำนาน หรือขึ้นต้นให้พอดูตสาห์ป็นอดสาห์ว่า สีกาเขาเดินลัดหรือเข้ามาในวัดในวา พอดอย่า แหวกตามช่องหรือพอดอย่ามองข้างฝา จะให้พอนาคฟังคำน้องว่า เอยว่าเอยไว้ (ซำ) เอย อย่าแหวกอะไรตามช่องหรือพอดอย่าเทียมมองตามฝา (ซำ) จะให้จำคำน้องว่าเอยไว้เอย (ซำ) สุตรักพอดักโดนด (ซำ) จะหนีน้องเข้าโบสถ์เสียแล้วเอย
- (หญิง) บวชเสียเถิดเอย เอย เงย พอร้อยเอยซัง ได้ยินกลองเสียงตึงๆ ได้ยินเสียงกระดิ่งฉ่างๆ กัมหน้ากัมตาเข้าไปในฝาผนัง ให้ฟังคำน้องสั่งเอย เถิดเอย (ซำ) สุตรักพอดักโดนด มา หันหน้าเข้าโบสถ์เสียเถิดเอย
- (ชาย) จากไกลเสียแน ไกลน้องเสียแนเอย เอยว่าให้แม่ยิ้มละไม อยู่ข้างหลังจะให้ระวังตัว นอกบ้านหลังรั้วจะไปก็ให้ เห็นลู่ไปคอยท่า ก็เอาแต่นอนนิ่งหน้า ฉา ชะ ดอกไม้ ซ้ำ ชะ โอ้ย โย้ย ไม้ใหญ่ โอ้ย โย้ย แล้วก็จะป็นห่วงเป็นใย เอย เอย เอย ชะปล่อยกระไรแม่เนา อ้าละว่าชะปล่อยกระไรแม่เนา พอนาคกำพรา้เมียเอย กำพรา้เมียเอย ฉา ซำ เอยใจ
- (หญิง) ต้องจากเสียแล้ว ไกลน้องเสียแล้วเอย เอยเอย พ่อชื่น ฉา ซำ เอยใจ ชะ ฉาชะ เอย อยู่ข้างหลังให้ระวังละล้าละลึงกระไร หลังคาใหญ่ของน้องก็รั้วอีกข้างหลังข้างคร้ว ก็ไหล ไบจากนั้นหรือก็อ่อน นั้นใครจะช้อนหลังคาให้เกิดทำพนาคอร้องดิน ฉนมากอดตืน ฉา ฉา ชะ ร้องให้ ไม้รู้จะทำยังงเอย เอย โย้ย โย้ย โย้ย (ลูกคู่) เอยไม้รู้จะทำยังงเอยเลย โย้ย สุตรักแล้วมาขาดของรัก เอละว่า สุตรักแล้วก็ขาดของรักใจน้องจะขาดเสียแล้ว

เอ๋ย แล้วเอ๋ย โห่เอ๋ย เอ๋ย กฎหมายไม่ห้ามแล้วน้องจะบวชตาม ฉา ฉ่า ชะ หลวงพี่ฉันไม่
 ขี้น้อยอย่างนี้ เอ๋ยเลย เอ๋ยเลย ขอย้อย่างนี้ เอ๋ยเลย (ลูกคู่) โอ๊ยเลย กฎหมายอะไรไม่
 ห้ามน้องจะบวชตามหลวงพี่เอ๋ย กฎหมายอะไรไม่ห้าม น้องจะบวชตามหลวงพี่ ฉันไม่
 ขี้น้อยอย่างนี้ เอ๋ยเลย เอ๋ย เอ๋ย สุตรรักจะพอดอกผักกาด ใจน้องจะขาดเสียแล้วเอ๋ย
 จะขาดเสียแล้วเอ๋ย

- (ชาย) จากเสียแน่ ไกลน้องเสียแน่เอ๋ย ฮิ้ว อยู่ข้างหลังละให้ระวังตัว นอกบ้านนอกรั้วอย่าไป
 ใจหัวตอไอ้ที่เลื่อยมันตัด อย่าให้มันแตกกระบัดขึ้นได้ ฉา ฉ่า ชะ โอ๊ย โอ๊ย อย่าไว้เนื้อเอ๋ย
 เชื้อใจ เอ๋ยเลย
- (ลูกคู่) อย่าได้ไว้เนื้อเชื้อใจ เอ๋ยเลย เอ๋ยเอ๋ยหัวตอไอ้ที่เลื่อยมันตัด ให้มันแตกกระบัดขึ้นได้
 หัวตอไอ้ที่เลื่อยมันตัดให้แตกกระบัดขึ้นได้ ให้ไว้เนื้อเชื้อใจเอ๋ย เอ๋ย เอ๋ย สุตรรักแม่
 ดอกโตนด อาละว่า สุตรรักแม่ดอกโตนด พี่ต้องเข้าโบสถ์เสียแล้วเอ๋ย
- (หญิง) จากเสียแล้ว ไกลน้องเสียแล้วเอ๋ย เอ๋ย พ่อร้อยชั่วเสียงกลองหรือตึงๆ เสียงกระดิ่ง
 ดังฉ่างๆ ให้พี่ก้มหน้าหรือก้มตา เข้าไปละก็ในฝาผนัง ละให้ฟังคำพ่อนาคเอ๋ยน้องสั่ง สั่ง
 พ่อนาคเอ๋ย เกิดเอ็งเอ๋ย ฟังน้องสั่ง เอ๋ย เอ๋ย เอ๋ย (ลูกคู่) ก้มหน้าเข้าไป ก้มหน้ากระไร
 ก้มตาเข้าไปในฝาผนังเอ๋ย ก้มหน้ากระไรก้มตาเข้าไปในฝาผนัง จะให้ฟังคำน้องสั่ง
 เอ๋ยเกิดเอ๋ย สุตรรักพ่อฟักทองรัก อาละว่าสุตรรักพ่อฟักทองรัก ใจน้องจะขาดชะแล้วเอ๋ย
 จะขาดชะแล้วเอ๋ย เกิดเอ๋ย

๑๕ เพลงพวงมาลัย

สำนวนที่ ๑

- (ลูกคู่) เอ่อระเหยล่อยไป ลอยไปก็ลอยมา
- (ชาย) ลอยมาทางนี้ ลอยมาหาพี่เสียบ้างเกิดหนา
- (สร้อย) พวงเจ้าเอยมมาลา พวงเจ้ามาลัยเอ๋ย พวงเจ้าเอยมมาลัยรักใจจะขาดแล้วเอ๋ย
- (หญิง) พวงมาลัยเอ๋ย เอ่อระเหยล่อยไป ลอยไปที่ต้นผักกาด (ลูกคู่ซ้ำ) เอ่อระเหยล่อยไป ลอย
 ไปที่ต้นผักกาด เราเป็นลูกเสื่อชาวไทยจะต้องเอาใจรักชาติ (สร้อย)
- (ชาย) พวงมาลัยเอ๋ย เอ่อระเหยล่อยไป ลอยไปก็ลอยล่อย (ลูกคู่ซ้ำ) เอ่อระเหยล่อยไป ลอยไป
 ก็ลอยล่องลอยมาทางนี้ ก็มาทางนี้บ้างเกิดนะน้อง (สร้อย)
- (หญิง) พวงมาลัยเอ๋ย เอ่อระเหยล่อยไป ลอยไปที่ต้นพุทรา (ลูกคู่ซ้ำ) เอ่อระเหยล่อยไป ลอยไป
 ที่ต้นพุทรายามเมื่อตรุษสงกรานต์ จะมิงานได้เห็นหน้า (สร้อย)

๑๖. เพลงพวงมาลัย

สำนวนที่ ๒

- (หญิง) พวงมาลัยเอ๋ย เออระเหยลอยไป ลอยไปก็ลอยเลิศ ลอยมาทางนี้ ลอยมาหาบ้างเถิด
ฉันรักเจ้าพวงมาลาพวงนั้นมาลัยเอ๋ย (ลูกคู่ ฮั้ ฮั้ เเห่ เเห่ โยน โยน ๆ ตะละล้า)
- (ชาย) พวงมาลัยเอ๋ย เออระเหยลอยไป ลอยไปยังฝั่งข้างโน้น ใครเป็นเมียพี่จะให้ขี่เรือโขน
ฝั่งข้างโน้นข้างรำ ใครจะรำเหมือนเอ๋ย (ลูกคู่ ฮั้ ฮั้ เเห่ เเห่ โยน โยน ๆ ตะละล้า)
- (หญิง) พวงมาลัยเอ๋ย เออระเหยลอยไป ลอยไปยังฝั่งข้างโน้นถึงได้เป็นพี่จะให้ขี่เรือโขน
ฝั่งข้างโน้นข้างรำ ใครจะรำเหมือนเอ๋ย (ลูกคู่ ฮั้ ฮั้ เเห่ เเห่ โยน โยน ๆ ตะละล้า)

๑๗. เพลงพิชฐาน

สำนวนที่ ๑

- (ชาย) พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยผักตบ
(ลูกคู่ ๑) มือหนึ่งถือพาน พานเอ๋ยดอกผักตบ
ไอ้ที่ตีขอให้ลูกได้ แต่ว่าไอ้ที่เข้ญใจ ขออย่าให้ลูกพบ
(ลูกคู่ ๒) พิชฐานวานไหว้ ขอให้ได้ตั้งพิชฐาน ฐานเอ๋ย
พิชฐานวานไหว้ ขอให้ตรงตั้งพิชฐาน ฐานเอ๋ย
พิชฐานเอ๋ยพิมาน ขอให้พานพบเอ๋ย
- (หญิง) พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยตะขบ (ลูกคู่ ๑)
ไอ้ที่ตีขอให้ลูกได้ ไอ้ที่ร้าย ๆ ขออย่าให้ลูกคบ (ลูกคู่ ๒)
- (ชาย) พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยทับเยี่ยว (ลูกคู่ ๑)
ทำบุญด้วยสิ่งใดหนอ จึงจะได้ร่วมหอกับคนใจเดียว (ลูกคู่ ๒)
- (หญิง) พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยพิกุล (ลูกคู่ ๑)
ทำบุญด้วยสิ่งใดหนอ จึงจะได้ร่วมหอกับคนใจบุญ (ลูกคู่ ๒)
- (ชาย) พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยพังพวย (ลูกคู่ ๑)
ทำบุญด้วยสิ่งใดหนอ จึงจะได้ร่วมหอกับคนสวย (ลูกคู่ ๒)

๑๘. เพลงพิชฐาน

สำนวนที่ ๒

- (ชาย) พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน ถือพานเจ้าดอกละมุด
(ลูกคู่ ๑) มือหนึ่งถือพาน ถือพานดอกละมุด
- (หญิง) เกิดมาชาติใดแสนใด ขอให้ได้พบพระพุทธร
(ลูกคู่ ๒) พิชฐานวานไหว้ ขอให้ได้ตั้งใจลูกพิชฐานเอ๋ย
พิชฐานวานไหว้ ขอให้ตรงตั้งองค์ ที่พิชฐานเอ๋ย
- (ชาย) พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน ถือพานเจ้าดอกกระกำ (ลูกคู่ ๑)

- เกิดมาชาติใดแสนใด ขอให้ได้พบพระธรรม (ลูกคู่ ๒)
 (หญิง) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน ถือพานเจ้าดอกบุษบง (ลูกคู่ ๑)
 เกิดมาชาติใดแสนใด ขอให้ได้พบพระสงฆ์ (ลูกคู่ ๒)
 (ชาย) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน ถือพานเจ้าดอกตาล (ลูกคู่ ๑)
 เกิดมาชาติใดแสนใด ขอให้ได้พบพระศรีอารีย์ (ลูกคู่ ๒)
 (หญิง) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน ถือพานเจ้าดอกจำปี (ลูกคู่ ๑)
 เกิดมาชาติใดแสนใด ขอให้ได้พบคนดี (ลูกคู่ ๒)
 (ชาย) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน ถือพานเจ้าดอกบัว (ลูกคู่ ๑)
 เกิดมาชาติใดแสนใด ขอให้ได้พบคนชั่ว (ลูกคู่ ๒)

๑๙. เพลงพิษฐาน

สำนวนที่ ๓

- (ชาย) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน เจ้าดอกเอ๋ยพง
 (ลูกคู่ ๑) มือหนึ่งถือพาน พานเจ้าดอกเอ๋ยพง
 เรามาพิษฐานกันหนอเข้าใจ เพื่อให้ชาติไทยของเราเย็นยง
 (ลูกคู่ ๒) พิษฐานวานไหว ขอให้ได้ตั้งใจลูกพิษฐาน ฐานเอย
 พิษฐานวานลง ขอให้ตรงตั้งพิษฐาน ฐานเอย
 ยอดฐานเอย พิมาณขอให้พานพบเอย
 (หญิง) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานเจ้าดอกเงิน (ลูกคู่ ๑)
 เกิดมาชาติไหน ขอให้ชาติไทยของเราเจริญ (ลูกคู่ ๒)
 (หญิง) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานเจ้าดอกกลอย (ลูกคู่ ๑)
 ตายเป็นผีไปแล้วก็จน อยู่เป็นคนตัวน้องจะคอย (ลูกคู่ ๒)
 (ชาย) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานเจ้าดอกมะพร้าว (ลูกคู่ ๑)
 ทำบุญสิ่งใดหนอ จะได้กินจาว (ลูกคู่ ๒)
 (ชาย) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยคุณ (ลูกคู่ ๑)
 ทำบุญสิ่งใดหนอ จะได้เข้าร่วมหอกับคนใจบุญ (ลูกคู่ ๒)
 พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยเทียบ (ลูกคู่ ๑)
 จะเป็นดองทำอะไร ก็ให้ถูกทำได้กันแนบเนียน (ลูกคู่ ๒)
 (ชาย) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกตะเคียน (ลูกคู่ ๑)
 มาทำบุญสิ่งใด จึงจะได้กับคนชื้อเนียน (ลูกคู่ ๒)
 (หญิง) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานเจ้าดอกเอ๋ยเทียน (ลูกคู่ ๑)
 ทำบุญกันไว้เถิดหนอ ชาติหน้าจะได้กับคนชื้อเนียน (ลูกคู่ ๒)
 (หญิง) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานเจ้าดอกผักตบ (ลูกคู่ ๑)

- ที่ที่ดี เขาให้ลูกได้ ที่ร้าย ร้าย อย่าให้ลูกคบ (ลูกคู่ ๒)
- (ชาย) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยหนู (ลูกคู่ ๑)
ทำบุญกันไว้เถิดหนอ จะได้เข้าหอกับพ่อคนใจบุญ (ลูกคู่ ๒)
- (หญิง) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกราตรี (ลูกคู่ ๑)
พิษฐานกันเอาไว้ ขอให้ชาติไทยของยินดี (ลูกคู่ ๒)
- (ชาย) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานเอ๋ยดอกพั่งพวย (ลูกคู่ ๑)
ทำบุญสิ่งใดหนอ จะได้ร่วมหอกับคนสวย ๆ (ลูกคู่ ๒)
- (หญิง) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกกลอย (ลูกคู่ ๑)
ไอ้ที่ที่ดี เขาให้ลูกได้ ไอ้ที่ร้ายเขาให้เลื่อนลอย (ลูกคู่ ๒)
- (ชาย) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกตะเคียน (ลูกคู่ ๑)
ทำบุญสิ่งใดหนอ จะได้ร่วมหอกับแม่ชื่อก่อง (ลูกคู่ ๒)

๒๐. เพลงข้าเจ้าโลม

สำนวนที่ ๑

- (ชาย) ข้าเจ้ามะโลมเอย (ฮิ้ว) เสมือนหนึ่งข้างจะเข้าโลมเจ้าดอกตะเคียน
(ลูกคู่) เสมือนหนึ่งข้างจะเข้ามาดลมเจ้าดอกตะเคียน เกิดชาติหน้าทำบุญกันสิ่งใด
ทำไมหนอ จะได้กับคนชื่อจำเพียร
(ลูกคู่) โอ ละเห เอ๋ย เอละซ่า ข้าเจ้าโลมเจ้าโลมเอ๋ย โลมเอ๋ย โลมซ่า รักที่นี้แล้วพี่ถึงมา
จึงได้มาข้าโลมเอย
- (หญิง) ข้าเจ้ามะโลมเอย (ฮิ้ว) เสมือนหนึ่งข้างจะเข้าโลมเจ้าดอกตะเคียน
(ลูกคู่) ให้พี่โลมกันเสียให้ตายก็ไม่ได้กับคนที่ชื่อจำเพียร (ลูกคู่)
- (ชาย) ข้าเจ้ามะโลมเอย (ฮิ้ว) เสมือนหนึ่งข้างจะเข้าโลมเจ้าใบตะคอง
(ลูกคู่) ปลุกสมัครจึงหนอรักใคร่ ฉันทอยากจะได้กับคนชื่อก่อง
(ลูกคู่) โอละเห โอละซา ซะเจ้ามะโลม เจ้าโลมเอ๋ย โลมซ่า ขอเหนี่ยวเกี่ยวเข้ามา
เป็นเมียของข้าให้หมดเลย
- (หญิง) ข้าเจ้ามะโลมเอย (ฮิ้ว) เสมือนหนึ่งข้างจะเข้าโลมเจ้าใบตะคอง
(ลูกคู่) ให้พี่โลมให้เสียให้ตายก็ไม่ได้กับคนชื่อ ก่อง
(ลูกคู่) โอละเห เฮโอละซ่า ซะเจ้าโลม เจ้าโลมเอ๋ย โลมเอ๋ย โลมซ่า
ขอเหนี่ยวเกี่ยวเข้ามา เป็นผัวของข้าให้หมดเลย
- (ชาย) ข้าเจ้ามะโลมเอย เสมือนหนึ่งข้างจะเข้าโลมเจ้าดอกแตงกวา
(ลูกคู่) ทำบุญสิ่งใดจะได้ร่วมหอกับแม่แตงกวา (ลูกคู่)
- (หญิง) ข้าเจ้ามะโลมเอย เสมือนหนึ่งข้างจะเข้าโลมเจ้าดอกแตงกวา
(ลูกคู่) ให้พี่โลมกันเสียให้ตาย ก็ไม่ได้กับคนชื่อแตงกวา

- (ชาย) ข้าเจ้ามะโลมเอ๋ย (ฮิ้ว) เสมือนหนึ่งข้างจะเข้าโลมไปผักเจด
 (ลูกคู่) ผูกสมัครจึงหนอรักใคร่ อยากรออยู่ใกล้กับคนใส่แหวนเพชร
- (ลูกคู่) โอละเห เอโอละชา ข้าเจ้าละโลม เจ้ามะโลมเอ๋ย โลมเอ๋ย โลมข้า
 มัวช้าเป็นผัวแก่ตา ใครใช้มาช้าโลมเอ๋ย
- (หญิง) ข้าเจ้ามะโลมเอ๋ย เสมือนหนึ่งข้างจะเข้าโลมกับใบผักเจด
 (ลูกคู่) ให้พี่โลมกันเสียให้ตายก็ไม่ได้กับคนใส่แหวนเพชร

๒๑. เพลงข้าเจ้าโลม

สำนวนที่ ๒

- (ชาย) ข้าเจ้ามะโลมเอ๋ย เสมือนหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยแจง
 (ลูกคู่ เสมือนเอ๋ยหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยแจง)
 ทำบุญกับสิ่งใด จะได้ร่วมหอกับแม่คนนุ่งแดง
 (ลูกคู่) ชะโอละเห เอ๋ยเอละชา ชะข้าเจ้าโลม ว่าโลมละเหวยโลมละวา)
 กอดคอหลังกระทิงคนหน้า สองมือก็คว้าโลมเอ๋ย
- (หญิง) ข้าเจ้ามะโลมเอ๋ย เสมือนหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยแจง
 (ลูกคู่ เสมือนเอ๋ยหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยแจง)
 ทำบุญไปเสียให้ตาย เห็นจะไม่ได้หอรอกแม่คนนุ่งแดง
 (ลูกคู่) ชะโอละเห เอ๋ย เอละชา ชะข้าเจ้าโลม ว่าโลมละเหวยโลมละวา)
 ถีบคนหลังกระทิงคนหน้าใครใช้ให้มาโลมเอ๋ย
- (ชาย) ข้าเจ้ามะโลมเอ๋ย เสมือนหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยไผ่
 (ลูกคู่ เสมือนเอ๋ยหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยไผ่)
 ทำบุญกับสิ่งใด จะได้ร่วมหอกับแม่คนนุ่งแดง
 (ลูกคู่) โอละเห เอ๋ยเอละชา ชะข้าเจ้าโลม ว่าโลมละเหวย โลมละวา)
 จวบคนหลังกระทิงคนหน้า จวบแล้วไม่ลาโลมเอ๋ย
- (หญิง) ข้าเจ้ามะโลมเอ๋ย เสมือนหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยไผ่
 (ลูกคู่ เสมือนเอ๋ยหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยไผ่)
 ทำบุญไปเสียให้ตายเห็นจะไม่ได้หอรอกแม่คนนุ่งแดง
 (ลูกคู่) ชะโอละเห เอ๋ยเอละชา ชะข้าเจ้าโลม ว่าโลมละเหวยโลมละวา)
 หน้าเสียๆ เหมือนแก่ตาใครใช้ให้มาโลมเอ๋ย
- (ชาย) ข้าเจ้ามะโลมเอ๋ย เสมือนหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยระกำ
 (ลูกคู่ เสมือนเอ๋ยหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยระกำ)
 ทำบุญกับสิ่งใด จะได้ร่วมหอกับแม่คนนุ่งแดง

(ลูกคู่ ซาโอะละเห่ เอ๋ยเอละซา ชะซ้าเจ้าโลม ว่าโลมละเหวย โลมละวา)
 ขอรักคนหลังกระทั่งคนหน้า ทุกคนที่มาโลมเอย

(หญิง) ซ้าเจ้ามะโลมเอย เสมือนหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยระกำ

(ลูกคู่ เสมือนเอ๋ยหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยระกำ)

ทำบุญไปเสียให้ตายเห็นจะไม่ได้หรือแม่คนนุ่งแดง

(ลูกคู่ โอะละเห่ เอ๋ยเอละซา ชะซ้าเจ้าโลม ว่าโลมละเหวย โลมละวา)

ขอตอบคนหลังกระทั่งคนหน้าทุกคนที่มาโลมเอย

(ชาย) ซ้าเจ้ามะโลมเอย เสมือนหนึ่งข้าง จะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นดาวเรือง

(ลูกคู่ เสมือนเอ๋ยหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นดาวเรือง)

พี่ผู้สมัครรักใคร่ฉันนอยางจะได้แม่คนนุ่งเหลือง

(ลูกคู่ โอะละเห่ เอ๋ยเอละซา ชะซ้าเจ้าโลม ว่าโลมละเหวย โลมละวา)

หน้าเหมือนต้วก ที่ตักน้ำยา ใครใช้ให้มาโลมเอย

(ชาย) ซ้าเจ้ามะโลมเอย เสมือนหนึ่งข้าง จะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นมะกอก

(ลูกคู่ เสมือนเอ๋ยหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นมะกอก)

พี่ผู้สมัครรักใคร่ พี่อยากจะได้แม่คนนุ่งดอก

(ลูกคู่ ซาโอะละเห่ เอ๋ยเอละซา ชะซ้าเจ้าโลม ว่าโลมละเหวย โลมละวา)

จับคนหลังกระทั่งคนหน้า สองมือก็คว้านมเอย

(หญิง) ซ้าเจ้ามะโลมเอย เสมือนหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นมะกอก

(ลูกคู่ เสมือนเอ๋ยหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นมะกอก)

ถึงพี่จะโลมเสีย มันก็ไม่ได้กับคนนุ่งดอก

(ลูกคู่ ชะโอะละเห่ เอ๋ยเอละซา ชะซ้าเจ้าโลม ว่าโลมละเหวย โลมละวา)

ต้วกน้อยๆ อยากรหน้า ใครใช้ให้มาโลมเอย

(ชาย) ซ้าเจ้ามะโลมเอย เสมือนหนึ่งข้าง จะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นชมพู

(ลูกคู่ เสมือนเอ๋ยหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นชมพู)

พี่ผู้สมัครรักใคร่ พี่อยากจะได้กับแม่คนชื้อหนู

(ลูกคู่ ซาโอะละเห่ เอ๋ยเอละซา ชะซ้าเจ้าโลม ว่าโลมละเหวยโลมละวา)

กอดคนหลังกระทั่งคนหน้า กอดแล้วก็ลาโลมเอย

(หญิง) ซ้าเจ้ามะโลมเอย เสมือนหนึ่งข้าง จะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นชมพู

(ลูกคู่ เสมือนเอ๋ยหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นชมพู)

ถึงพี่จะโลมเสียให้สลบคงไม่ได้พบกับคนชื้อหนู

(ลูกคู่ ซาโอะละเห่ เอ๋ยเอละซา ชะซ้าเจ้าโลม ว่าโลมละเหวยโลมละวา)

ถองคนหลังกระทั่งคนหน้า ถองแล้วก็ลาโลมเอย

(ชาย) ข้าเจ้ามะโลมเออย เสมือนหนึ่งช้าง จะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยสลอด
(ลูกคู่ เสมือนเอ๋ยหนึ่งช้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยสลอด)

จะให้พี่ทำอย่างไร ถึงจะได้นางมานอนกอด

(ลูกคู่ ข้าโละเห่ เอ๋ยเอละซา ชะช้าเจ้าโลม ว่าโลมละเหวยโลมละวา)
กอดคนหลังกระทั้งคนหน้า กอดทุกคนที่มาโลมเออย

(หญิง) ข้าเจ้ามะโลมเออย เสมือนหนึ่งช้าง จะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยสลอด
(ลูกคู่ เสมือนเอ๋ยหนึ่งช้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยสลอด)

ถึงจะได้ไ้ไ้ที่แดนเขาเขี่ยถึงจะได้เมียก็ที่แดนเขาทอด

(ลูกคู่ ข้าโละเห่ เอ๋ยเอละซา ชะช้าเจ้าโลม ว่าโลมละเหวย โลมละวา)
ชอบตบคนหลังกระทั้งคนหน้า ตบทุกคนที่มาโลมเออย

(ชาย) ข้าเจ้ามะโลมเออย เสมือนหนึ่งช้าง จะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยกล้วย
(ลูกคู่ เสมือนเอ๋ยหนึ่งช้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยกล้วย)

ทำบุญด้วยสิ่งใด จะได้ร่วมหอกับแม่คนสวย

(ลูกคู่ ข้าโละเห่ เอ๋ยเอละซา ชะช้าเจ้าโลม ว่าโลมละเหวยโลมละวา)
เอาขอเหนียวเกี่ยวเข้ามา เป็นเมียของข้าหมดเลย

(ชาย) ข้าเจ้าโลมเออย เหมือนนางช้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นหน้าแว้งเหมือน เออ เออ เอย
นางช้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยแว้ง ทำบุญแต่สิ่งใดหนอ (ข้า) จะได้ร่วมหอกับ
แม่คนหนุ่มแน่น โยละเห่ เยซา ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเออย โลมจำ จวบคนหลังกระทั้งคนหน้า
จวบแล้วไม่ลาโลมเออย

(หญิง) ข้าเจ้าโลมเออย เหมือนนางช้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยแว้งเหมือน เออ เออ เอย
นางช้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยแว้ง ทำบุญไปเสียให้ตายมันก็ได้กับคนหนุ่มแดง
โยละเห่ เยซา ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเออย โลมจำ เอาหน้าเสียๆ ไปให้เมียเขาต่อ
เขาให้หามาโลมเออย

(ชาย) ข้าเจ้าโลมเออย เหมือนนางช้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นอะไรเหมือน เออ เออ เอย
นางช้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นอะไร ทำบุญแต่สิ่งใดหนอ (ข้า) จะได้ร่วมหอกับแม่
คุณใหญ่ๆ โยละเห่ เยซา ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเออย โลมจำ จวบคนหลัง กระทั้งคนหน้า
จวบแล้วไม่ลาโลมเออย

(หญิง) ข้าเจ้าโลมเออย เหมือนนางช้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นอะไรเหมือน เออ เออ เอย
นางช้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นอะไร ทำบุญไปเสียให้ตาย มันก็ไม่ได้แม่คนใหญ่ๆ
โยละเห่ เยซา ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเออย โลมจำ ตวั๊กน้อย ๆ หนอนา จะใช้ให้มาโลมเออย

(ชาย) ข้าเจ้าโลมเออย เหมือนนางช้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นมะขามเหมือน เออ เออ เอย
นางช้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นอะไร ทำบุญแต่สิ่งใดหนอ (ข้า) จะได้ร่วมหอกับ

แม่คนงาม ๆ โยละเห่ เย้ชา ช้ำเจ้าโลม เจ้าโลมเอย โลมจ่า จูบคนหลังกระทิงคนหน้า
จูบแล้วไม่ลาโลมเอย

(หญิง) ช้ำเจ้าโลมเอย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นอะไรเหมือน เออ เออ เอย
นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นอะไร ทำบุญไปเสียให้ตายมันก็ได้คนรูปงาม
โยละเห่ เย้ชา ช้ำเจ้าโลม เจ้าโลมเอย โลมจ่า ถีบคนหลังกระทิงคนหน้า ถีบแล้ว
ไม่ลาโลมเอย

(ชาย) ช้ำเจ้าโลมเอย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นมะขามเหมือน เออ เออ เอย
นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นอะไร ทำบุญแต่สิ่งใดหนอ (ช้ำ) จะได้ร่วมหอกับแม่
ตูดคว่า โยละเห่ เย้ชา ช้ำเจ้าโลม เจ้าโลมเอย โลมจ่า กอดคนหลังกระทิงคนหน้า
กอดแล้วไม่ลาโลมเอย

(หญิง) ช้ำเจ้าโลมเอย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นอะไรเหมือน เออ เออ เอย
นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นอะไร ทำบุญไปเสียให้ตายมันก็ได้แม่คนตูดคว่า
โยละเห่ เย้ชา ช้ำเจ้าโลม เจ้าโลมเอย โลมจ่า เอาหน้าเสียๆ ไปเมียเขาด่า เขาใช้ให้
มาโลมเอย

(ชาย) ช้ำเจ้าโลมเอย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นตาล เออ เออ เอย นางข้าง
จะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอยตาล ทำบุญแต่สิ่งใดหนอ (ช้ำ) จะได้ร่วมหอ กับแม่ตูด
บาน โยละเห่ เย้ชา ช้ำเจ้าโลม เจ้าโลมเอย โลมจ่า จูบคนหลังกระทิงคนหน้า จูบแล้วไม่
ลาโลมเอย

(หญิง) ช้ำเจ้าโลมเอย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นตาล เออ เออ เอย นางข้าง
จะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอยตาล ทำบุญไปเสียให้ตายๆ มันก็ได้คนตูดบาน โยละเห่
เย้ชา ช้ำเจ้าโลม เจ้าโลมเอย โลมจ่า ตวักันน้อยๆ ใคร ใช้มาโลมเอย

(ชาย) ช้ำเจ้าโลมเอย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นกำปัดเหมือน เออ เออ เอย
นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นกำปัด ทำบุญแต่สิ่งใดหนอ (ช้ำ) จะได้ร่วมหอกับแม่
คนผมตัด โยละเห่ เย้ชา ช้ำเจ้าโลม เจ้าโลมเอย โลมจ่า จีบคนหลังกระทิงคนหน้า
สองมือคว้านมเอย

(หญิง) ช้ำเจ้าโลมเอย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นกำปัดเหมือน เออ เออ เอย
นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นกำปัด ทำบุญไปเสียให้ตายมันก็ได้คนผมตัด
โยละเห่ เย้ชา ช้ำเจ้าโลม เจ้าโลมเอย โลมจ่าตวักันน้อยๆ (หน้อยนา) เขาใช้ให้มาโลมเอย

(ชาย) ช้ำเจ้าโลมเอย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นหนารากกล้วยเหมือน เออ เออ
เอย นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอยกล้วย ทำบุญแต่สิ่งใดหนอ (ช้ำ) จะได้ร่วมหอ
กับอีลุ่มคนสวย โยละเห่ เย้ชา ช้ำเจ้าโลม เจ้าโลมเอย โลมจ่ากอดคนหลังกระทิงคนหน้า
กอดแล้วไม่ลาโลมเอย

- (หญิง) ข้าเจ้าโลมเออย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นกล้วยเหมือน เออ เออ เอย นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอยกล้วยทำบุญไปเสียให้ตาย มันก็ไม่ได้ยายลุ่ม รูปสวย โยละเห่ เย้ซา ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเออย โลมจำ ตวักน้อยๆ หนอยนาเขาใช้ให้ มาโลมเออย
- (ชาย) ข้าเจ้าโลมเออย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นจำฉาเหมือน เออ เออ เอย นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นจำฉา ทำบุญแต่สิ่งใดหนอ (ข้า) จะได้ร่วมหอกับ คนตูดอ้า โยละเห่ เย้ซา ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเออย โลมจำ จวบคนหลังกระทั่งคนหน้า จวบแล้วไม่ลาโลมเออย
- (หญิง) ข้าเจ้าโลมเออย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นจำฉาเหมือน เออ เออ เอย นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นจำฉา ทำบุญไปเสียให้ตาย ๆ มันก็ไม่ได้คนตูดอ้า โยละเห่ เย้ซา ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเออย โลมจำ ถีบคนหลังกระทั่งคนหน้าถีบแล้วไม่ลา โลมเออย
- (ชาย) ข้าเจ้าโลมเออย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นฝรั่งเหมือน เออ เออ เอย นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นฝรั่ง ทำบุญแต่สิ่งใดหนอ (ข้า) จะได้ร่วมหอกับ คนชื้อหรั่ง โยละเห่ เย้ซา ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเออย โลมจำ ถีบคนหลังกระทั่งคนหน้าถีบ แล้วไม่ลาโลมเออย
- (หญิง) ข้าเจ้าโลมเออย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นฝรั่ง เหมือน เออ เออ เอย นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นฝรั่ง ทำบุญไปเสียให้ตาย ๆ มันก็ไม่ได้คนชื้อหรั่ง โยละเห่ เย้ซา ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเออย โลมจำ ถีบคนหลังกระทั่งคนหน้า ถีบแล้วไม่ลา โลมเออย ๆ
- (ชาย) ข้าเจ้าโลมเออย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นชิงชัง เออ เออ เอย นางข้าง จะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นชิงชัง ทำบุญแต่สิ่งใดหนอ (ข้า) จะได้ร่วมหอกับอีนางยี่ขัน โยละเห่ เย้ซา ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเออย โลมจำ ถีบคนหลังกระทั่งคนหน้า ถีบแล้วไม่ลา โลมเออย
- (หญิง) ข้าเจ้าโลมเออย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นชิงชัง เหมือน เออ เออ เอย นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นชิงชัง ทำบุญไปเสียให้ตาย มันก็ไม่ได้อีนางยี่ขัน โยละเห่ เย้ซา ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเออย โลมจำ เอาหน้าเสียๆ ไปเมียเขาต่อ เขาใช้ให้มา โลมเออย
- (ชาย) ข้าเจ้ามาโลมเออย หน้าจะเหมือนหญิงชาย จะเขามาโลมในอะไร (ข้า) ผมมาเป็นผู้นำ ทำตามประเพณีแต่คือผู้หญิงบวชชี ถ้าผู้ชายก็เอาไว้ใช้ (สร้อย)
- (หญิง) ข้าเจ้ามาโลมเออย หน้าจะเหมือนหญิงชาย จะเขามาโลมในผักชี (ข้า) แม้จะโลมไปเสียให้ตายมันก็ไม่ได้เขาไปย่ายี (สร้อย)

- (ชาย) ข้าเจ้ามาโลมเอย หน้าจะเหมือนหญิงชาย จะเขามาโลมในฝักซี (ข้า)
ถ้าจะหาคุไปตีผิว ถ้าไม่เสียตัว ก็ต้องเสียที (สร้อย)
- (หญิง) ข้าเจ้ามาโลมเอย หน้าจะเหมือนหญิงชาย จะเขามาโลมในฝักซี (ข้า)
แกลงโลมไปเสียให้ตาย มันก็ไม่ได้เอ่ยมาจวบ.. (สร้อย)
- (ชาย) ข้าเจ้ามาโลมเอย หน้าจะเหมือนหญิงชาย จะเขามาโลมในฝักซี (ข้า)
มึงไม่ให้กูก็ไม่ว่า และมันมาทำกูไปหนึ่งที (สร้อย)
- (หญิง) ข้าเจ้ามาโลมเอย หน้าจะเหมือนหญิงชาย จะเขามาโลมในฝักซี (ข้า)
พ่อเหลิมจะนอนกันเสียให้ตายมันก็ไม่ได้ เอ่ยเข้ามาบี (สร้อย)
- (ชาย) ข้าเจ้ามาโลมเอย หน้าจะเหมือนหญิงชาย จะเขามาโลมในฝักซี (ข้า)
เอ่ย แม่กลิ่นหอมเหมือนดั่งควันธูป ขอให้ดำจวบไปสักที (สร้อย)
- (หญิง) ข้าเจ้ามาโลมเอย หน้าจะเหมือนหญิงชาย จะเขามาโลมในฝักซี (ข้า)
ให้แก่โลมไปเสียให้ตายมันก็ไม่ได้กิน หอ สระอี (สร้อย)
- (ชาย) ข้าเจ้ามาโลมเอย หน้าจะเหมือนหญิงชาย จะเขามาโลมในฝักซี (ข้า)
ขอให้พี่จวบน้องสักฟอดขอให้พี่กอดแม่เมียนสักที (สร้อย)
- (ชาย) ข้าเจ้ามาโลมเอย หน้าจะเหมือนหญิงชาย จะเขามาโลมในฝักซี (ข้า)
ข้าเป็นหม้ายมาตั้งนาน นึกว่าให้ทานกันดูสักที (สร้อย)
- (หญิง) ข้าเจ้ามาโลมเอย หน้าจะเหมือนหญิงชาย จะเขามาโลมในฝักซี (ข้า)
เมียเป็นหม้ายมาหลายปีพอมูลจะมาบี เอ่ยไม่เป็นไร (สร้อย)

๒๒. เพลงข้าเจ้าโลม

สำนวนที่ ๓

- (ชาย) ข้าเจ้าโลมเอย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นข่อย เออ เออ เอย นางข้าง
จะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นข่อย ทำบุญแต่สิ่งใดหนอ (ข้า)
จะได้ร่วมหอกับสาวน้อยๆ โยละเห่ เยชา ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเอย โลมจำ จวบคนหลัง
กระทั่งคนหน้า จวบแล้วไม่ลาโลมเอย
- (หญิง) ข้าเจ้าโลมเอย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นข่อยเหมือน เออ เออ เอย
นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นข่อยข่อย คุณพ่อก็ดวงทำบุญไปเสียให้ตายมันก็ไม่ได้
กับแม่หนูน้อยตัวน้อยๆ (หนอยนา) จะใช้ให้มาโลมเอย
- (ชาย) ข้าเจ้าโลมเอย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นหน้าคุณเหมือน เออ เออ เอย
นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอยคุณ ทำบุญแต่สิ่งใดหนอ (ข้า)
จะได้ร่วมหอกับคนเนื้อหนู โยละเห่ เยชา ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเอย โลมจำ กอดคนหลัง
กระทั่งคนหน้า กอดแล้วไม่ลาโลมเอย

(หญิง) ข้าเจ้าโลมเอ๋ย เออ เออ เออ นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นคูน เออ เออ เออ
นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นคูน ทำบุญไปเสียให้ตายมันก็ไม่ได้กับแม่คนนู่น ๆ
โยละเห่ เยชา ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเอ๋ย โลมจ๋า จะดูหน้าเสีย ๆ หรือเมียแก่ดำ เขาให้มา
โลมเอ๋ย

๒๓. เพลงเกี่ยวข้าว

สาเทก็หันสายัณห์ก็หวน ถึงเวลาหรือมันก็จวน (ฮ่ำไอ้ แล้วหนา ทั้งผู้ฟังผิดพลาด
เปลอปลั่ง(ฮ่ำไอ้) ฉันทว่า ก็มันเป็นอย่างนี้เถอะหนาแม่สีชมพู ก็คนฟังหรือคนดู (ฮ่ำไอ้) ที่มา
เราก็เริ่มเล่นกัน ตั้งแต่สองพันห้าร้อย ก็นับว่านานไม่น้อย (ฮ่ำไอ้) แล้วหนา ถ้าผิดบ้างปลั่งไป
ก็ขอภัยให้กับผม ว่าท่านผู้ชม (ฮ่ำไอ้) เมตตา จะขอภัยทั้งผู้ใหญ่และเด็กไทยและเจ๊ก (ฮ่ำไอ้)
ที่ได้มา

เป็นเพลงเกี่ยวข้าวของเราแน่ไซ้รู้ ดูท่าจะเป็นของชาวไร่ (ฮ่ำไอ้) ชาวนา ทั้งจังหวัด
จะโคนหรือต่างคนต่างร้อง ถ้าขาดตกบกพร่อง (ฮ่ำไอ้) ร้องว่า ถ้าผิดบ้างปลั่งไป ขอภัย
ให้กระผม นี้กว่าท่านผู้ชม (ฮ่ำไอ้) เมตตา เล่นเพลงกันไปหรือเกี่ยวข้าวกันไป เสียในกลางไร่
(ฮ่ำไอ้) กลางนา ถ้ามันผิดบ้างปลั่งไปก็ให้อภัยเถิดหนา ท่านมาชมเอ๋ย (เอ้อ เอ้ย ชมเอ๋ย ถ้ามัน
ผิดบ้างปลั่งไปก็ให้อภัยเถิดหนา ท่านที่มาชมเอ๋ย)

สองคำก็เรียกสามคำก็เรียน ก็เสียงระงมพรมเพรียก (ฮ่ำไอ้) กลางนา ถ้ามันว่าจะเล่น
ขอให้มากกลางวงนะแม่คิ้วโก่ง (ฮ่ำไอ้) ของข้า อย่าทำเอียงอายเออหนอว่าไม่เป็นเราก็คนเคยเล่น
(ฮ่ำไอ้) กันมา ถ้ามันเราไม่เล่นไม่หวั เขาจะว่าถือตัว (ฮ่ำไอ้) อย่างว่า เสียแรงเจ้าของเขา
มาว่านว่า เสียเขี้ยวแม่ตากลมเอ๋ย (เอ้อ เอ้ย กลมเอ๋ย เจ้าเอ๋ยของเขาจะมาว่านว่า เสียเขี้ยว
แม่ตากลมเอ๋ย

ชาย เอ้อ เอ้ย นะเจ้า (ฮ่ำไอ้) มากับพี่มาร้อง น้องนางก็เพลิน น้องไม่ต้องเก้อเขิน
เอ๋ย เอ๋ย

หญิง พี่จ๋าเรามาตามมาสันทนา น้องไม่นั่งอยู่ข้า เอ้อ เอ้ย (ยุนน...) ยกพานลูปตัน
ขึ้นมาสันทนา (ข้า) น้องไม่นั่งอยู่ข้า เอ้อ เอ้ย เอ๋ย

ชาย เอ้อ เอ้ย นะเจ้า (ฮ่ำไอ้) มากัน อยากจะเล่นกันจะไม่หลง จะมาน้องถือตัวคือกัน
เสียแรงอาจารย์ เขาวานให้ว่า น้องไม่นั่งอยู่ข้า (เอ้อ เอ้ย เอ๋ย ยุนน...)

หญิง เอ้อ เอ้ย เสียแรงอาจารย์เขามาว่า (ข้า) น้องไม่นั่งอยู่ข้าเอ้อ เอ้ย เอ๋ย

ชาย ได้ยินสุนทรน้องมาอ่อนเอ๋ยไซ้ นึกชอบในใจ (ฮ่ำไอ้) ของข้า ฉันทหรือพี่น้องหรือ
นางน้องก็เก่งหรือแม่สกุลหรืองามเกิน (ฮ่ำไอ้) ของข้า เขามาชอบเข้ามาแต่งงาม
แต่งงามจริงเท่ากันแม่ผู้หญิง (ฮ่ำไอ้) ของข้า แต่พอสงคำพูด น้องก็อุปตั้งปลา(ข้า)
นึกชอบในอารมณ์ เอ๋ย เอ้อ เอ้ย เอ๋ย ลม (ฮ่ำไอ้) เอ๋ย

- หญิง เอ้อ เอ้ย นะเจ้า นางฟ้ามาเรียก เสียงน่องก็ขานมาพอเพียงวัน (ฮ้าไอ้) ก็มาไม่ใช่
คนอื่นจะได้ตื่นได้แต่ง ไม่ใช่มอญไซ้แขก (ฮ้าไอ้) ถ้ามาถ้าจะแข่งกันร้องจะร้องจะว่า
ให้มาสักห้าคำ เอ้ย คำเอ้ย เอ้ย เอ้ย จะแข่งใจร้อง ลองใจว่า (ฮ้า) จะได้สักห้า
คำเอ้ย
- ชาย ในใจของพี่ ใจดีของฉัน เขียวนะแม่สุวรรณ (ฮ้าไอ้) เอาว่าพี่ได้พบประสบตัวน้อง
พี่นี่กอยากลอง (ฮ้าไอ้) ฟังว่า จะมาชวนแม่หนู มาเป็นคู่ปรึกษา นึกชอบในอารมณ์
เอ้ย เอ้ย เอ้ย ลมเอ้ย จะมาชวนแม่หนูมาเป็นคู่ปรึกษา(ฮ้า) นึกชอบในเอาเอ่ยรณเอ้ย
- หญิง เอ้อ เอ้ย นะเจ้า (ฮ้าไอ้) ฟังว่า พี่จะมารักเอ๋ยมาใคร อันตัวนะก็ใหญ่หลายอย่าง
เหมือนกับน้องที่ร้อยผู้หญิง เอ้ย (หันหน้ามาทางนี้ จูบที่แก้มโวย จะหลงว่ากัน
มันแพ่งกันละเว้ย) มันเสียนานหลาย จะเอามีดมาฟัน ถึงจะเอาขวานมาผ่ามัน
จะเหลือแต่กุนอยู่ที่กันกะลาเขียวละมั้ง พ่อตานางเอ้ย (ยูนหน...) มันจะเหลือแต่กุน
อยู่ที่กันกะลา (ฮ้า) เขียวละมั้งไอ้หมา เอ้ยมอญเอ้ย
- ชาย ได้ยินสุนทร น้องว่าวอนเอ๋ยไซ้ นึกชอบในใจ (ฮ้าไอ้) ดังว่า จะได้พบลองกระทบ
ดูหน่อย พี่เข้าแม่จะน้อย (ฮ้าไอ้) ดูนาน แล้วทำทางนางคงเหมือนพรานจีนใหม่
จะไปเป็นหมอนใหญ่ (ฮ้าไอ้) เลยมา มาชวนนวลน้องมาเป็นคู่ผองไล่ เขียวนะ
แม่สุวรรณ (ฮ้าไอ้) ของข้าก็มันเป็นอย่างนั้น สายใจจงมา หอมตงส่งดอก (ฮ้าไอ้)
ฟังว่า แม่ภูรินสวยเอ้ย (อีหน้าควายทุย ผินหน้ามาทางนี้ จูบที่ไปทางอื่น)
แม่ภูรินจะบินเกล้าคลึงเกสร (ฮ้าไอ้) พอกลีบส่วนกลิ้งภูรินไม่ลา เสียตายแม่
ตากลมเอ้ย เอ้อ เอ้อ กลมเอ้ย น้องแหกกลีบส่งกลิ้งภูรินไม่ลา เสียเที่ยว
แม่ตากลมเอ้ย
- หญิง เอ้อ เอ้อ นะเจ้าฟังว่า มาถึงจะมาฟังพา นะทั้งสองอย่างหนักอยู่หนา แมลงภูบินอยู่
เกล้าคลึงเกสร (ฮ้าไอ้) ดังข้า พอสิ้นรสหมดกลิ้ง ภูรินจะลา เขียวนะมัง...
- ชาย ฟังคำสายของพี่ น้องดำใจดี (ฮ้าไอ้) ฟังว่า บอกว่ารักน้องยาซั๊กหน้าเป็นเขียวนะแม่
เนื้อเย็น (ฮ้าไอ้) ของข้า หัวจิตหัวใจ หรือว่ากายซี้เหร่หรือไม่สมคะเน
(ชะ ช้า ชะ) ดังว่าเมื่อฉันมาแลเห็นให้มันเจ็บน้ำตากระเด็น (ฮ้าไอ้) มองหน้า
ถึงมาผลมันก็ไม่แข็งแรงมีเรียวยายมันก็ตามกันเกลียว(ฮ้าไอ้) ฟังว่าให้น้องมีผิว
เหมือนยังมีพระภูมิ ไปไหนจะได้คุ้ม (ฮ้าไอ้) กันมา เจ็บไข้พอใหญ่โตดี จะได้ฝากผี
(ฮ้าไอ้) กันมา จะเคี้ยวพาฟัน จะได้ฝนยาให้ก็อยู่กับแม่ยาย (ฮ้าไอ้) ปลายนาจะได้
ช่วยกันทำ ฟังคำที่บอก หอมตง ส่งดอก (ฮ้าไอ้) ตามป่าให้แม่เนื้อเย็นจงเอ็นดูหนา
เสียเที่ยวแม่ตากมเอ้ย เอ้อ เอ้ย กลมเอ้ย ให้แม่เนื้อเย็น จงเอ็นดูพี่ยา เสียเที่ยวแม่
ตากลมเอ้ย

หญิง เอ่อ เอ้ย นะเจ้า (ฮ้ำฮั้) ฟังว่า จะมารักถ้อยน้องเอย คนจะแยบ (ฮ้ำฮั้) พุดจา
 ลูกผิว น้อง อยากจุมี่ ก็ยังหาคนดีไม่ได้จ้า (ชะแมชะ) ลูกหนึ่งมันก็ไม่มอง ลูกสอง
 (ฮ้ำฮั้) ไม่มาถ้าใครเชื่อพ่อเมือง มันจะเปลืองเม็ดงา เสียแล้วพ่อตากลมเอ้ย

๒๔. เพลงเกี่ยวข้าว

บทจาก

ชาย จะจากกันแน่ไกลน้องเอย สองมือประคอง (ฮ้ำฮั้) น้องไว้ ตัวน้องนี้ตัวพี่แสนรักเย็นลง
 ก็มาจาก(ฮ้ำฮั้)กันไป จากกันวันนี้จะพบกันที่วันไหนแม่สุดเสียตายจริงเอย (ลูกคู่รับซ้ำ)

หญิง แสนเสียตายอาลัยรักเอย พ่อคุณเอยมาจาก (ฮ้ำฮั้) กันไป ตอนเช้าว่ารัก ตอนเย็น
 มาจาก (ฮ้ำฮั้) กันไป มาทรงโศกาน้ำตาไหลเขามาจากน้องไปเสียแล้วเอย (ลูกคู่รับซ้ำ)

หญิง เอยพ่อหญิงเป็นใหญ่ ตอนเช้าก็ว่ารัก ตอนเย็นมาจาก (ฮ้ำฮั้) น้องไป คิดๆ ขึ้นมา
 พระชลนาหลังไหล ทั้งน้ำตาบนก็ไหลหลัง ทั้งน้ำตาส่าง (ฮ้ำฮั้) ไม่กลั่นได้มันยิ่งอัน
 ยิ่งปริบ ยิ่งขมิบนิ่งไหล ไม่รู้จะทำอย่างไรเอย (ลูกคู่รับซ้ำ)

ชาย สองมือประคองน้องพี่เคย (ลูกคู่ต่อลูกคู่ให้มึงกับกูได้กัน พ่อเพลงกับแม่เพลงได้กันเอง
 ช่างมัน) สองมือประคองน้องพี่ใจคอไม่ดี (ฮ้ำฮั้) เผลอใจ ว่าเคยเห็นหน้ากันอยู่หลังๆ
 น้องก็มาพลัด (ฮ้ำฮั้) กันไป พุทโธพุทถึงอนิจจังเนื้อเย็นมาจากกันเย็น ๆ (ฮ้ำฮั้) ไปได้
 พี่นี้เป็นห่วง เอ้ย หวงห้วง อยู่กับน้องแม่พวง (ฮ้ำฮั้) มาลัย ไ้อ้แม่แก้มหอมไม่ปลงใจ
 เห็นจะจากกันเย็นๆ (ฮ้ำฮั้) อาศัย ไปจากวันอื่นนะแม่ชื่นหัวใจ เสียเที่ยวแม่สายทอง
 เอย (ลูกคู่ซ้ำ)

หญิง หญิงเอยแม่หญิงเป็นใหญ่ มาจากตัวน้องให้จิตใจมัวหมอง (ฮ้ำฮั้) วุ่นวาย ฉันทากินข้าว
 ก็ไม่ลงคอ เสมอพ่อช่อ (ฮ้ำฮั้) มะไฟ เคี้ยวข้าวก็แข็งเคี้ยวปลาแห้งใจนอง ไม่เห็นหน้า
 กลืนลง (ฮ้ำฮั้)เมื่อไรเวรกรรมก็ที่ทำนา นั้นเป็นวาสนา (ฮ้ำฮั้) ทำไว้ ก่อพระทรายไว้
 แปรหมีนสีพัน ฝนตกชะคน (ฮ้ำฮั้) ละลาย ทั้งบุญก็ทำทั้งกรรมก็สร้าง ยังไม่ลบล้าง
 (ฮ้ำฮั้) กันได้ คิดๆ ขึ้นมาน้ำตาไหลเขามาจากน้องไปเอ้ยแล้วเอย (ลูกคู่ซ้ำ)

ชาย แสนอาลัยเสียตายรัก เย็นลงก็มาจาก (ฮ้ำฮั้) กันไป นึกขึ้นมาน้ำตาพี่ย่อย เอ หนอยอก
 สร้าง (ฮ้ำฮั้) แก่นใจ จะจากกันแน่จะไกลกันแน่ ไปเชียวหนอแม่แพร (ฮ้ำฮั้) สีไพร
 หยุดโหนข้อมือเลย (หันหน้ามาทางนี้จูบก็ละเว้ย หันหน้าไปทางโน้นมันมันกันเขา
 หรอกไวย์ อย่าหลงว่าแก้มถูกแคมเข้าหรอกเว้ย) พุทโธพุทถึงอนิจจังเนื้อเย็น มาจากกัน
 ตอนเย็น (ฮ้ำฮั้) จนได้ จะจากกันแน่จะไกลกันแน่ไปละหนอแม่แพร (ฮ้ำฮั้) สีไพร
 ผากกระบอกแขวนกัน ไปสักคนละใบ ทั้งลูกคู่ทั้งนายเพลงเอย (ลูกคู่รับซ้ำ)

๒๕. เพลงเกี่ยวข้าว

เพลงมา

(ชาย) มาเถิดเอ๋ย เอ๋ยละแม่มา มาหรือมาแม่มา มาเดินกำยำหญ้า ที่ในอันหานี้เอ๋ย (ลูกคู่)
เอ่อเอ๋ยวงเอ๋ยมาเดินกำยำหญ้า ที่ในอันหานี้เอ๋ย

(ชาย) มาเถิดเอ๋ย พี่เรียกน้องก็อย่าเนิ่น พี่เชิญน้องก็อย่าช้า จวนเวไลได้เวลาให้ลุกขึ้นมา
วงเอ๋ย(ลูกคู่) เอ่อเอ๋ยวงเอ๋ย จวนเวไลได้เวลา ให้ลุกขึ้นมาลงเอ๋ย

(ชาย) มาเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาแม่มา ถ้วนจบกระไรครบสาม ขอเชิญแม่งามลุกขึ้นมา พี่ทอดสมอ
รอท่า ให้ลุกขึ้นมาวงเอ๋ย (ลูกคู่) เอ่อเอ๋ยวงเอ๋ย พี่ทอดสมอรอท่า ให้ลุกขึ้นมาวงเอ๋ย

(หญิง) มาแล้วเอ๋ย เอ๋ยลาพ่อมา มาหรือมาพ่อมา พ่อผมกนกกระทา น้องก็มาแล้วเอ๋ย
(ลูกคู่) เอ่อเอ๋ยวงเอ๋ย พ่อผมกนกกระทา ตัวน้องก็มาแล้วเอ๋ย)

๒๖. เพลงเกี่ยวข้าว

เพลงไป

(ชาย) ไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาแม่ไป ไปหรือไปแม่ไป ชมนกกันที่ในป่า มาชมพฤษภาในไพร
ชมละมั่งกวางทราย เรไรครวญเอ๋ย

(หญิง) ไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาพ่อไป ไปหรือไปพ่อไป ชมนกกันที่ในป่า มาชมพฤษภาในไพร
เดินขยิกจิกไหล่ตามกันพี่ชายไร่เอ๋ย (ลูกคู่) เอ่อเอ๋ยวงเอ๋ย เดินขยิกจิกไหล่ตามกัน
พี่ชายไร่เอ๋ย

๒๗. เพลงเกี่ยวข้าว

เพลงเดิน

(ชาย) เดินเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาแม่เดิน เดินหรือเดินแม่เดิน ที่ลุ่มกระไรคุ้มบ่อส่วนน้องก็อย่าท้อ
ตื่นเดิน จะพานวลน้องไปท้องพะเนิน ชมเล่นให้เพลินใจเอ๋ย

(หญิง) เดินเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาพ่อเดิน เดินหรือเดินพ่อเดิน หนทางก็เนิ่น เป็นเนินระเถิด ต่างคน
ต่างเดินไปเอ๋ย (ลูกคู่) เอ่อเอ๋ยวงเอ๋ย หนทางก็เนิ่น เป็นเนินระเดินต่างคนต่างเดิน
ไปเอ๋ย

๒๘. เพลงเดินกำรำเคียว

เพลงรำ

(ชาย) เอ๋ยรำไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาแม่รำ รำหรือรำแม่รำ รำดิบกระไรรำดี (ซ้ำ) ห่มแต่สีดอกดำ
สาวบ้าเหนื่อเชื้อระลำ น้องช่างรำดีเอ๋ย (ลูกคู่) เอ่อเอ๋ยวงเอ๋ย สาวบ้านเหนื่อเชื้อระบำ
น้องช่างรำดีเอ๋ย

(หญิง) รำไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาพ่อรำ รำหรือรำพ่อรำ รำเกิดพ่อรำ มหาหงส์ทรงต่ำต่างคนต่างรำ
ไปเอ๋ย (ลูกคู่) เอ่อเอ๋ยวงเอ๋ย มหาหงส์ทรงต่ำ ต่างคนต่างรำไปเอ๋ย

๒๙. เพลงเต้นกำรำเคียว

เพลงบิน

- (ชาย) เอ้ยบินไปเกิดเอ๋ย เอ้ยลาแม่บิน บินหรือบินแม่บินงามประโลมโฉมฉิน ต่างคนต่างบิน
ไปเอ๋ย(ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย งามประโลมโฉมฉิน ต่างคนต่างบินไปเอ๋ย
- (หญิง) เอ้ยบินไปเกิดเอ๋ย เอ้ยลาพ่อบิน บินหรือบินพ่อบิน บินเกิดพ่อบิน มหาหงส์ทรงศีล
ต่างคนต่างบินไปเอ๋ย (ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย มหาหงส์ทรงศีล ต่างคนต่างบินไปเอ๋ย

๓๐. เพลงเต้นกำรำเคียว

เพลงร่อน

- (ชาย) เอ้ยร่อนไปเกิดเอ๋ย เอ้ยลาแม่ร่อน ร่อนหรือร่อนแม่ร่อน ขนคิ้วแม่ช่างลาขนตาแม่
ช่างอน สาวบ้าเหนือเขี้ยวละคร แม่ช่างร่อนดีเอ๋ย (ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย สาวบ้าเหนือ
เขี้ยวละคร แม่ช่างร่อนดีเอ๋ย
- (หญิง) เอ้ยร่อนกันเกิดเอ๋ย เอ้ยลาพ่อร่อน ร่อนหรือร่อนพ่อร่อน พ่อเล็บมือยาวขาวจะอ่อน
พ่อช่างร่อนดีเอ๋ย (ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย พ่อเล็บมือยาวขาวจะอ่อน พ่อช่างร่อนดีเอ๋ย

๓๑. เพลงเต้นกำรำเคียว

เพลงแก

- (ชาย) เอ้ยแกไปเกิดเอ๋ย เอ้ยลาแม่แก แกหรือแกแม่แก จะลงก็หนองไหน จะไปหนองไหนแน่
นกเปิดน้ำใช้แหน ต่างคนต่างแกไปเอ๋ย (ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย นกเปิดน้ำใช้แหนต่างคน
ต่างแกไปเอ๋ย
- (หญิง) แกไปเกิดเอ๋ยลาพ่อแก แกเกิดแกพ่อแก นกเป็นน้ำใช้แหน ต่างคนต่างแกไปเอ๋ย
(ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย นกเปิดน้ำใช้แหน ต่างคนต่างแกไปเอ๋ย

๓๒. เพลงเต้นกำรำเคียว

เพลงยัก

- (ชาย) เอ้ยยักไปเกิดเอ๋ย เอ้ยลาแม่ยัก ยักหรือยักแม่ยัก ยักตื่นกระไรติดก๊ก ยักลี้กระไรติดกัก
(ล่อคำ) ชะฉ่า ชะฉ่า ชะฉ่า ชัดฉ่า เอวอะโจ๊ะทิงกระท่อมทิง (ซ้ำ) จีบวัว ชีควาย กระต่าย
ชีสิง เอวอะโจ๊ะทิงกระท่อมทิง ยักตื่นกระไรติดก๊ก ยักลี้กระไรติดกักแม่หงส์ทองน้องรัก
ยักให้หมดดวงเอ๋ย (ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย แม่หงส์ทองน้องรัก ยักให้หมดดวงเอ๋ย
- (หญิง) เอ้ยยักไปเกิดเอ๋ย เอ้ยลาพ่อยัก ยักหรือยักพ่อยัก ยักตื่นติดก๊ก ยักลี้กระไรติดกัก
พ่อหงส์ทองน้องรัก ยักให้ถูกเพลงเอ๋ย (ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย พ่อหงส์ทองน้องรัก
ยักให้ถูกเพลงเอ๋ย

๓๓. เพลงเดินกำรำเคียว

เพลงย่อ

(ชาย) ย่องไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาแม่ย่อ ย่องหรือย่อแม่ย่อ บุกพงพระไรแทรกแทรกสองมือ
ก็แหวกนัยต์ตาก็มอง (ซ้ำ) เจอฝูงอึ่งอ่อง เรากีย่องย่องเอ๋ย (ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย เจอฝูง
อึ่งอ่อง เรากีย่องย่องเอ๋ย

(หญิง) ย่องไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาพ่อย่อ ย่องหรือย่อพ่อย่อ บุกพงพระไรแทรกแทรกสองมือ
ก็แหวกนัยต์ตาก็มอง เจอฝูงอึ่งอ่อง ย่องไปกินถั่วเอ๋ย (ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย เจอฝูงอึ่งอ่อง
ย่องไปกินถั่วเอ๋ย

๓๔. เพลงเดินกำรำเคียว

เพลงย่าง

(ชาย) ย่างไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาพ่อย่างย่างหรือย่างพ่อย่าง เจอะเสื่อพีก็จะมีง เจอกระทิงพีก็
จะย่าง ไม่ว่าเนื้อเสื่อเนื้อช้าง ย่างให้เต็มขาเอ๋ย (ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย ไม่ว่าเนื้อเสื่อเนื้อ
ช้าง ย่างให้เต็มขาเอ๋ย

(หญิง) ย่างไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาพ่อย่าง ย่างหรือย่างพ่อย่าง พ่อนกยูงลากหางช้างโยนวงเอ๋ย
(ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย พ่อนกยูงลากหาง ช้างโยนวงเอ๋ย

๓๕. เพลงเดินกำรำเคียว

เพลงถอง

(ชาย) ถองไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาแม่ถอง ถองหรือถองแม่ถอง มือซ้ายก็จ้อง ถองให้ถูกอกเอ๋ย
(ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย มือซ้ายก็จ้อง ถองให้ถูกอกเอ๋ย

(หญิง) ถองไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาพ่อถอง ถองหรือถองพ่อถอง ไครดีก็กล้ามาถองจะโดนกระบอง
ตีเอ๋ย(ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย ไครดีก็กล้ามอ จะโดนกระบองตีเอ๋ย

๓.๒.๓ เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด
ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง เพลงที่ใช้ร้องประกอบการพิธีกรรมของชาวบ้านจะเล่นในเทศกาล
ตรุษสงกรานต์ อันมีรากฐานมาจากความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และภูตผีปีศาจ^{๒๐}

การเล่นเซียมซีเป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนานในเทศกาลสงกรานต์ สาเหตุที่มีการ
เล่นเซียมซีในเทศกาลสงกรานต์ เพราะมีความเชื่อว่าเป็นเวลาที่ปล่อยผีให้เข้าป่า
หรือไปเที่ยวนอกวัดได้ และผีจะไม่เข้ามาในวัดจนกว่าจะสิ้นแสงตะวัน^{๒๑}

^{๒๐}นางสาวกฤษณา คงยิ้ม, การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านประกอบการละเล่นเพลงพื้นบ้านจากตำบล
เขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์, หน้า ๓๖.

^{๒๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗.

จากการศึกษา ค้นคว้าหนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถรวบรวมเนื้อเพลง ประกอบการเล่นเบ็ดเตล็ดได้ ๓๕ เพลง โดยแยกเป็นประเภทได้ ๒ ประเภท คือ เพลงเชิญผี และเพลงแห่นางแมว ซึ่งเพลงเชิญผีมีทั้งหมด ๑๒ ชนิด จำนวน ๒๘ เพลง และเพลงแห่นางแมว มีจำนวน ๗ เพลง ดังนี้

๑. เพลงเชิญผีเจ้าเซ็น

เจ้าเซ็น เจ้าเซ็นผู้ประเสริฐ ผู้ล้าเลิศเกิดในโลกา เจ้าเซ็นเจ้าเซ็นเมียมาใครปูผ้าให้เมีย ข้านอน ผีมาละไว้ย ผีมาละวาผีมาไม่ได้ไต่ไม้ลงมา

๒. เพลงเข้าผีนางควาย

อีนางควายเอ๋ย นางควายหางดอก ขยอกเป็นแบ่ง จับหางควายหิ้ว จับคิ้วควายโยก อ้ายควายขึ้นโคก ฝนตกแฉะๆ แม่ยายหุแยะ

๓. ผีนางกะลา

โขก โขก มามา กะลากันกลวง โขก โขก มามา กะลากันกลวง

๔. เพลงเข้าผีนางซ้าง

สำนวนที่ ๑

นางซ้อยเอ๋ย มาตอกเต่าร้าง ซ้างกินใบไผ่ วัวกินหญ้า หมากัดสลัดไต้ พ่อซ้างตัวใหญ่ นก ขมินเหลืองอ่อนอ่อนละไว้ย อ่อนละวา อ้ายพุ่มสายสาย อ้ายลายลาแม่ะ ตบมือเาะเาะ กระโจนพริ้ม กระโจนพริ้ม

๕. เพลงเข้าผีนางซ้าง

สำนวนที่ ๒

นางซ้างเอ๋ย มาสูบเต่าร้าง อ้ายซ้างกินใบไผ่ อ้ายวัวกินหญ้าหมากัดสลัดไต้ อ้าซ้างต้มไข่ ขมินเหลืองอ่อนซ้างมาแล้วไว้ย มาแล้ววา มาเสียงจากในป่า เห็นรอยโตๆ มาเคี้ยวใบโพ เคี้ยวอ่วม ๆ อ้ายนางซ้างเอ๋ย

๖. เพลงเข้าผีนางซ้าง

สำนวนที่ ๓

นางซ้างเอ๋ย มาตอกเต่าร้าง ซ้างกินใบไผ่ วัวกินหญ้า หมากัดสลัดไต้ ซ้างตั้งไข่ นกขมิน เหลืองอ่อน อ้างจงอารี อ้ายสีพาสัน อ้ายจันทร์ละแม่ะ หักไม้เปาะเปาะ กระโจนบีม กระโจนบีม ผีมาละไว้ย ผีมาละวา ผีมาไม่ได้ไต่ไม้ลงมา

๗. เพลงเข้าฝันนางข้าง

สำนวนที่ ๔

นางข้างเอ๋ย ทำตาปรือ ๆ มายื้อไม่ไผ่ มาแต่ไหน มาแต่ป่า มิงวงมิงา หมากัดสลัดได้
 อ้ายข้างต้มไข่ นกขมื่นเหลืองอ่อน อ่อนละเว้ย อ่อนละวา อ้ายจันทร์จะละมะหักไม้เฝาะเฝะ
 กระจงครีม กระจงครีม

๘. เพลงเชิญผีนางปู้งกี

สำนวนที่ ๑

นางปู้งกีเอ๋ย แรกเริ่มเดิมที นางวลีก็เป็นแจ็ก ตัดไม้ลำเล็ก จักตอกก็ยาวรี สานกระซังได้
 ครึ่งวง ขอบโค้งงามดีทองคำล้ำเลิศ จะเข้ามาเกิดในปู้งกี หาบคอนระย้อยระยับ สวาน้อยก็นับว่า
 ใจดี ขอเชิญนางปู้งกี มาเล่นกับพี่ไม่เป็นไร

๙. เพลงเชิญผีนางปู้งกี

สำนวนที่ ๒

นาเอ๋ยนารี แรกเริ่มเดิมที นารีก็เป็นแจ็ก ตัดไม้ลำเล็ก จักตอกก็ยาวรี สานขอบตั้ง
 ได้ครึ่งวง ขอบตั้งก็งามดีพอทำลำเลิศ เกิดนางปู้งกี หาบคอนพยอนพยับ น่องรักว่าใจดี
 ขอเชิญนางปู้งกี มาเล่นกับพี่เป็นไรเอ๋ย

๑๐. เพลงเชิญผีนางสาก

สำนวนที่ ๑

นางสากเอ๋ย เข้มแม่เข้ม น้ำอ้อยไม่หวาน เอน้ำตาลเข้ามาเต็ม ประทัดสองดอก
 ทำไมไม่บอกแต่เดิม

๑๑. เพลงเชิญผีนางสาก

สำนวนที่ ๒

นางครกนางสาก ปลาตะเพียนปลาตะพาก กระจ่างลอยซ้อน ซะโชนเนื้ออ่อน
 ลอยซ้อนแม่ย่านาง

๑๓. เพลงเชิญผีนางตั้ง

สำนวนที่ ๑

นางตั้งเอ๋ย เข้าป่าระหง เข้าดงไม้หมาก เข้ารากไม้แดง แขนงแมงเม่า กระจ่างผัดข้าว
 อ่อนลง ๆ อ่อนลงพริ้ม ๆ อ่อนลงพราย ๆ มาชนดินทราย มาใส่นางตั้ง

๑๔. เพลงเชิญผีนางตั้ง

สำนวนที่ ๒

นางตั้งเอ๋ย เข้าป่าระหง เข้าดงไม้มาก เข้ารากไม้แดง กระแท้งแมงเม่า กระตั้งผีดข้าว
ให้มาซิดๆ ให้มาชายๆ มาชนดินทราย มาให้นางตั้ง

๑๕. เพลงเชิญผีนางตั้ง

สำนวนที่ ๓

นางตั้งเอ๋ย เข้าป่าระหง เข้าดงไม้มาก เข้ารากไม้แดง แขงแมงเม่า กระตั้งผีดข้าว อ่อน
ลงโรๆ เจ้าน้อยกินปลาอ้ายยาฟันดำ ลงมาเล่นน้ำทะเลพาไป ได้เหล้าสองไห ได้กระเทียมสองหัว
ได้เบ็ยสองตัว อ้ายขุนตึกลอง ขุนหมากก็ร้อง ขุนพลูก็ร้อง อ้ายแก้วขวานทอง ร้อยให้ร้องให้
เซ็ดหน้าเซ็ดตา

๑๖. เพลงเชิญผีนางตั้ง

สำนวนที่ ๔

นางตั้งเอ๋ย ขอเชิญลงครก ขอเชิญลงสาก สาวน้อยเพลลา กินผักกินปลา กินหญ้าเป็นคำ
ผีลงเล่นน้ำทะเลพาไป ได้เหล้าสองไห ได้กระเทียมสองหัว ได้เบ็ยสองตัว พ่อเล่นตีซ้อง
ขันหมากก็ร้อง ขันพลูก็ร้อง อ้ายปากเข้มทอง คะนองเฮ็ดนา ผีลงมาแล้วไว้ว ผีลงมาแล้ววา ผีลง
มาไม่ได้ ไต้ไม้ลงมา ผีลงมาไม่รอด ถอดไม้ลงมา ให้นำทวมนา เกี่ยวหน้านางตั้งกระแทกเสาชง
กระตั้งผีดข้าว อ่อนลงๆ

๑๗. เพลงเชิญผีนางปลา

สำนวนที่ ๑

นางปลาเอ๋ย ขอเชิญเจ้ามา เจ้ามาเลี้ยงลูก งานไหนหนัก เขาไม่ให้เจ้าถูก
เชิญมาเลี้ยงลูก เกิดแม่นางปลาเอ๋ย

๑๘. เพลงเชิญผีนางปลา

สำนวนที่ ๒

นางปลาเอ๋ย จงมาเลี้ยงน้อง งานหนักก็ไม่เอา งานเบาไม่ต้อง เจ้าจงมาเลี้ยงน้อง
เกิดนางปลาเอ๋ย

๑๙. เพลงเชิญผีนางปลา

สำนวนที่ ๓

นางครกเอ๋ย นางครกนางสาก ปลาตะเพียนปลาตะพาก กระต่ายลอยช้อน ปลาชะโอน
เนื้ออ่อน ทะละแม่เฮี้ยๆ

๒๐. เพลงเชิญผีนางปลา

สำนวนที่ ๔

อ้ายผีนางเอ้ม มาเข้าไวไว เอ้ม ๆ อ้ายผีนางเอ็บ เข้ามาไว ๆ อ้ายผีนางเอ็บ มาเข้านางสาก เอ็บ ๆ ถ้ายผีนางเอ้มมาเข้านางสาก

๒๑. เพลงเชิญผีนางปลา

สำนวนที่ ๕

นางสும்เอย สும்ปลาในห้วย สும்ปลาในหนอง ผนตักฟาร้อง ตะละแม่เฮ้ย ๆ

๒๒. เพลงเชิญผีนางสும்

สำนวนที่ ๑

นางสும்เอย สும்ปลาในห้วย สும்ปลาในหนอง ผนตักฟาร้อง ตะละแม่เฮ้ย ๆ

๒๓. เพลงเชิญผีนางสும்

สำนวนที่ ๒

นางสும்เอย สும்ปลาในหนอง สும்ปลาในคบอง ตะละแม่เฮ้ย ๆ แรกเริ่มเดิมที ให้ตาหัวรีไปตัดไม้ไผ่ ซ้ำ ๆ ที่หนองไหน โอละซำที่หนองไหนเอย มาแล้วจะวะจะเวียน เจ้าสร้อยจุดเทียนมาลัย เจ้าสร้อยมาลัยของแม่นี้เอย เอ้ยโอละเหโอละซา เจ้าพระยาสும்เอย

๒๔. เพลงเชิญผีนางหนู

สำนวนที่ ๑

อ้ายนางหนูเอย หนูพุกหนูพอง อ้ายหนูเจาะกลอน ไปนอนหาไหน นอนป่าเลไลยก์ ดอกไม้ชมเชย

๒๕. เพลงเชิญผีนางหนู

สำนวนที่ ๒

นางหนูเอย นางหนูปากขวด อ้ายหนวดยอหมแหยม ต่อยแก้มตอยคาง มาตัดหนทางให้นางหนูเดิน อ้ายหนูไม่เดิน จะเดินทางเก่า กะชะแม่กะชะเจ้า เคี้ยวข้าวกับสารหนู เคี้ยวหมากเคี้ยวพลู กระจุกกระยี่ อ้ายผ้าอาบแก้มเป็นสองผืน อ้ายนกปากผี นบินชิบินซอนไปนอนหาไหน นอนป่าเลไลยก์ ดอกไม้ชมเชย

๒๖. เพลงเชิญผีลึงลม

สำนวนที่ ๑

ลึงลมเอย มาอมข้าวพอง เด็กน้อยทั้งสอง มาตัดดอกจอก มาตัดดอกจิก เข้าหัวเข้าหาง นกกระยางริก ๆ อมเบ็ยอมข้าว มาเข้าลึงลม ขนมถั่วพู อ้ายแก้มหน้าหนู เล่นซู้ ทำยวง

มัดด้วยเชือกหนัง ก็ที่นั่นเทวี ศาลาโลงผี เฮโกลงพ้องป่อง อยาตองเมียรัก ชายโครงเมียรักจะหัก
ตกน้ำกินเอง หุงข้าวกินเอง กระเคียดชายเวง แม่สาวน้อยเอ๋ย

๒๗. เพลงเชิญผีสิงลม

สำนวนที่ ๒

สิงลมเอ๋ย มาอมข้าวพอง เด็กน้อยทั้งสอง พญานกพริก พญานกเขา อมเบี้ยอมข้าว มา
เข้าสิงลม

๒๘. เพลงเชิญผีสิงลม

สำนวนที่ ๓

นางสิงลมเอ๋ย ชะอมเข้าคอก เต็ดไม้นางซ้ายมาทัดตม เข้าหัวเข้าหาง

๒๙. เพลงแห่นางแมว

สำนวนที่ ๑

นางแมวเอ๋ย	มาร้องขอไข	มาร้องรอให้
ขอฟ้าขอฝน	ขอน้ำมนต์	รดหัวนางแมวบ้างเนื้อ
ใครมิให้เบี้ย	ให้เปลี้ยลงมา	ใครมิให้ปลา
ให้หนูกินข้าว	ใครมิให้เหล้า	ให้ข้าวตายฝอย
ใครมิให้กลอย	ให้กลอยตายหนึ่ง	ผิวใครชี้หิ้ง
ให้ผึ้งต๋อยตา	อีแม่หม้ายเอ๋ย	อย่าเพิ่งขายลูก
ข้าจะถูก	ลูกไม้จะแพง	
ฝนตกลงมา	ฝนตกลงมา	
ไอ้เผือกเขาดำ	ไอ้ดำเขาเกลี้ยง	เลี้ยงไว้คู่เอก
เลี้ยงไว้แรกนา	ให้มิ่งเรือนนี้	เป็นเศรษฐีเรือนหน้า
ถุงเงินแค่แขน	ถุงแหวนแค่ศอก	ลากเข้าลาออก
ตา.. (ชื่อคน) ..ควยถอก	ฝนตกลงมา	ลากเข้าลากออก
ตา.. (ชื่อคน) ..ควยถอก	ฝนตกลงมา	
นางแมวเอ๋ย	ใครให้น้ำน้อย	หีหมอยลากฟาก
ใครให้น้ำมาก	หีโตเท่าครก	ควยโตเท่าสาก
ตา.. (ชื่อ) ..	ควยถอก	ฝนตกลงมา ๆ
ฝนเอ๋ย	ตกชะกอแฝก	ยาย.. (ชื่อ) ..หีแหกฝนตกลงมา
ฝนตกลงมา	ตกชะกอแฝก	ยาย.. (ชื่อ) ..หีแหกฝนตกลงมา

๓๐. เพลงแห่นางแมว

สำนวนที่ ๒

นางแมวเอ๊ย	มาร้องแป้ว ๆ	มาร้องกอไซ
ขอไร่ขอนา	ขอฟ้าขอฝน	ขอน้ำมนต์รดหัวแมวหน่อยเนื้อ
ปีนี้น้ำน้อย	ปลาสร้อยตัวเล็ก	เขาขอคนใหญ่
ทำไมให้คนเล็ก	ตาขรัวเอ็นเด็ก	ฝนเท ฝนเทลงมา
ท่วมไร่ท่วมนา	ท่วมป่าหนองโสน	นิมนต์หัวตาไป
สวดคาถาปลาช่อน	ทำเมฆชะก่อน	มีละครสามวัน
หัวล้านกอดกัน	ฝนเท ฝนเท	
ถ้าใครให้หน่อย	ให้หมอยลากฟาก	ใครให้มาก ๆ
ฝนเทลงมา	ฝนเทลงมา	
ใครไม่ให้พริก	หัวหยิกหยอกหยอย	ใครไม่ให้กลอย
ให้กลอยตายหนึ่ง	ผิวใครขี้หึ่ง	ให้ผึ้งต้อยตา
หมาหาล้าต้อยจุมูก	ฝนเท ฝนเท	

๓๑. เพลงแห่นางแมว

สำนวนที่ ๓

นางแมวเอ๊ย	นางแมวหลายอย่าง	แมวดำแมวต่าง
หางขอดหางยาว	แมวดำแมวขาว	ที่เท่าตื่นต่าง
แมวดำกินปลาอย่าง	แมวต่างกินปลาแห้ง	ใครว่าฝนแล้ง
ทำนไ้ให้หมา	ฝนเทลงมา	ละเนื้อ ละเนื้อ
ไอ้เผือกเขาดำ	ไ้ดำเขาควาย	เลี้ยงไว้ทำยอย
เตรียมไว้ลากซุง	กุงปลาหมดสิ้น	ที่จะกักก็ไม่มี
ตาเถรอัปรีดิ์	ขี้ตระหนี่เหลือใจ	ไอ้เฒ่าจิ้งไร
ขี้ใส่หม้อตาล	ฝนตกชะลาน	พาลเข้าไ้ตุณ
ให้พระพิรุณ	กระทั่งขึ้นมา	ไอ้สาระพา
ไอ้เฮลละโล	ทะนานโต ๆ	ขอให้เต็มกระบุง
ใครไม่ให้ข้าวสาร	หิยานลดร่อง	ให้เอาบวงมาคล้อง
ตั้งหนีด ๆ	ใครให้หอมน้อย	หීමอยลากฟาก
ใครให้หอมมาก	ฝนเทลงมา	ละเนื้อ ละเนื้อ
ไอ้เผือกเขาดำ	ไ้ดำเขาเกลี้ยง	เลี้ยงไว้ไ้แตก
เลี้ยงไว้แลกนา	ฟ้าผ่ายายขี้	เย็ดไ้เย็ดดี
ขี้ตระหนี่เหลือใจ	ไอ้เฒ่าจิ้งไร	ขี้ใส่หม้อตาล

ฝนตกชะลาน	คลานเข้าใต้ถุน	ไอ้พระพิรุณ
กระทั้งขึ้นมา	ไอ้สาระพา	ให้เฮลละโล
กระดานโต ๆ	ฝนเต็มกระบุง	

๓๒. เพลงแห่นางแมว

สำนวนที่ ๔

นางแมวเอ๋ย	มาร้องขอไข่	มาร้องใหม่ ๆ
ขอฟ้าขอฝน	ขอน้ำมนต์	มารดที่แมวหนอยเนื้อ ๆ
ใครมิให้ข้าว	ขอให้ข้าวตายฝอย	ใครมิให้กลอย
ขอให้กลอยตายหนึ่ง	ผู้ใครชี้หิ้ง	แอบไปตักกระสอบทราย
แม่หม้ายเอ๋ย	อย่า เพิ่งขายลูก	ลูกไม้จะถูก
ลูกไม้จะแพง	ทำตามแดง ๆ	ฝนเท ๆ
ถึงเดือนหก	ฝนตกหาใหญ่	แบกคราดแบไถ
ว่าจะไปโรงนา	ฝนฟ้าไม่ตก	ระหกระเหิน
พอถึงบนเนิน	พระอินทร์ลอยมา	นางเมขลา
ลงมาหานางแมว	จับเชือกจับแถว	จับแมวหลายอย่าง
หนีข้างตั้ง ๆ	ข้ามเขาไม่ตลอด	ไอ้คุดไอ้คอต
ไอ้หลอดควยยาว	มาหาชักข้าว	หมายเอาเพลงทอย
ชมดขม้อย	ร้องให้หาฝน	ปลาแก้มขำร้องให้หาฝน
นางแมวหิมน	ขนน้ำมารด	ไอ้เหี่ยวโดนตุต
ฝนเท ๆ		

๓๓. เพลงแห่นางแมว

สำนวนที่ ๕

นางแมวเอ๊ย	นางแมวหลายอย่าง	แมวดำแมวต่าง
หางขอดหางยาว	แมวดำแมวขาว	สี่เท้าตีนต่าง
แมวดำกินปลาอย่าง	แมวต่างกินปลาแห้ง	ใครว่าฝนแล้ง
ฝนเทลงมา		
ขอฟ้าขอฝน	ขอน้ำมนต์รดหัวแมวบ้าง	ขอเบี้ยค่าจ้าง
ให้นางแมวมา	ซื้อปลาให้แมวขำกิน	กุงปลาหมดสิ้น
ก็จะกินไม่มี	ตาเถนอัปรีดิ์	ชี้ตระหนี่เหลือใจ
ไอ้เฒ่าจ้งไร	ชี้ใส่หม้อตาล	ฝนตกชะลาน
ตาลเข้าใต้ถุน	ให้พระพิรุณ	ท่านได้ขึ้นมา

ถึงหน้าเดือนหก	ฝนตกลงมา	ถึงหน้าเดือนห้า
ฝนก็สาตลงมา	ไอ้สาระพา	ไอ้เฮลละโล
ทะนานโต ๆ	ขอให้เต็มกระบุง	ไอ้เผือกหางดำ
ไอ้คำหางเกลี้ยง	เลี้ยงไว้ได้แอก	เลี้ยงไว้แลกนา
ให้เข้าเรือนนี้	หอรืบหอขวาง	เลือกมาแล่นกลาง
เสารือนไม้ไผ่	เขยน้องเขยใหญ่	ข้าวไม่ต้องดำ
น้ำไม่ต้องตัก	ผักไม่ต้องปลุก	ลูกไม่ต้องเดิน
จะเข้าก็เอน	จะออกก็เอน	ไอ้ตาเถน เอ๊ย
มาตำน้ำพริก	ทำดาชยิก	ทั่วไร่ทั่วนา
ฝนตกเจ็ดห้า	ฟ้าฝ้ายายซี	เย็ดได้เย็ดดี
ยายซีหีเหม็น	จะหลอกตาเถน	ทิมหีแมวคราว
ใครมีลูกสาว	ตะลูกตุ๊กแจ่ง	ลูกสาวไม่เก่งร้องฮือ ๆ
มาปล่อยไอ้กือ	ให้พร้อมใจกัน	ครบถ้วนสามวัน
ฝนลั่นลงมา	มาเน้อ ๆ	
ใครให้หอมน้อย	หีหมอยลากฟาก	ใครให้หอมมาก
ฝนเทลงมา		

๓๔. เพลงแห่นางแมว

สำนวนที่ ๒

ขอขมาอากัยที่เข้าไปในรั้งบ้าน	จัดการกันเสียใหม่	ถึงจะได้ทำนา
จนเดือนแปดเดือนเก้า	พระท่านก็เข้าพรรษา	ปีนี้มีนปีอะไร
ถึงไม่ได้ทำนา	เมฆหมอกคลุม	ไปทุกมุมอันนา
จะบนเหล่าไหไก่คู่	จะบนหัวหมูไถนา	ไถตะไถแปร
ไถแลดูฟ้า	ปั้นเมฆถลา	เข้ามาหานางแมว
นางแมวหลายอย่าง	แมวดำจะกินปลาอย่าง	แมวต่างจะกินปลาแห้ง
ใครว่าฝนแล้ง	ฝนเทลงมา	
ท่วมทุ่งท่วมท่า	ท่วมป่าหนองโสน	นิมนต์หลวงพ่อโต
เสกคาถาปลาช่อน	ปั้นเมฆเสียก่อน	มีละครสามวัน
จับหัวล้านชนกัน	ฝนเทลงมา	เทลงมา
ฝนตกเบื้องล่าง	ไขอ่างคอยท่า	ฝนตกเบื้องบน
ไซฝนลงมา	ให้ข้าวสุราแล้วหรือ	นกกระจอกบินปรือ
ฉันจะลาไปก่อน	ที่หลับที่นอน	ฉันไม่ได้อยู่นี่
แม่เศรษฐีท้าวเรือนนี้	แม่เศรษฐีเรือนนอก	ถุงเงินแค่แขน

ถุงแหวนแค่ตอก	ลากเข้าลากออก	หัวถอกเป็นมัน
จับหัวล้านชนกัน	ฝนเทลงมา	เทลงมา
ใครให้ข้าวสารน้อย	หีหมอยลากฟาก	ใครให้ข้าวสารมาก
หีโตเท่าครก	แม่หม้ายเอย	อย่าเพิ่งขายลูก
ข้าวปลาจะถูก	ลูกไม้จะแพง	ทำตาแดงๆ
ฝนเทลงมา		
ท่วมไร่ท่วมนา	ท่วมป่าหนองโสน	นิมนต์หลวงพ่อด
เสกถาถาปลาช่อน	ปั้นเมฆเสียดก่อน	มีละครสามวัน
จับคนแก่เฒ่ากัน	ฝนเทลงมา	

๓๕. เพลงแห่นางแมว

สำนวนที่ ๗

นางแมวเอ๊ย	นางแมวหลายอย่าง	แมวดำแมวต่าง
หางขอดหางยาว	แมวดำแมวขาว	สี่เท้าตีนต่าง
แมวดำกินปลาอย่าง	แมวต่างกินปลาแห้ง	ใครว่าฝนแล้ว
ทำนไ้ให้มา	ฝนเทลงมา	ละเนื้อ ละเนื้อ
ไอ้เผือกเขาดำ	ไอ้ดำเขาควาย	เลี้ยงไว้ทำยอย
เตรียมไว้ลากซุง	กึ่งปลาหมดสิ้น	ที่จะกินก็ไม่มี
ตาเถรอัปรีดิ์	ขี้ตระหนี่เหลือใจ	ไอ้เฒ่าจิ้งไร
ขี้ใส่หม้อตาล	ฝนตกชะลาน	พาลเข้าใต้ถุน
ให้พระพิรุณ	กระทั่งขึ้นมา	ไอ้สาระพา
ไอ้เฮลละโล	ทะน่านโต ๆ	ขอให้เต็มกระบุง
ใครไม่ให้หอมมาก	หิยานลอดช่อง	ให้เอาบ่วงมากล้อง
ตั้งหนีด ๆ	ใครให้หอมน้อย	หีหมอยลากฟาก
ใครให้หอมมาก	ฝนเทลงมา	ละเนื้อ ละเนื้อ
	ฯลฯ	

จากการศึกษาประเภทของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยสรุปเนื้อหาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ได้ดังนี้

๑. เพลงร่ำวง มีประวัติความเป็นมาจากการรำโทน ซึ่งเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่ชาวไทยภาคกลางนิยมเล่นกันในฤดูกาลเฉพาะท้องถิ่นในบางจังหวัด ต่อมาประมาณปีพุทธศักราช ๒๔๕๓ ได้มีผู้นำการรำโทนไปเล่นกันในท้องถิ่นอื่นๆ และเล่นกันไม่เฉพาะแต่ฤดูกาล ในปีพุทธศักราช ๒๔๕๗ กรมศิลปากรได้ปรับปรุงการละเล่นรำโทนใหม่และ

เปลี่ยนชื่อจากรำโทน เป็น “ราวง” ตามลักษณะของการเล่นหรือรำเคลื่อนย้ายไปเป็นวง สำหรับเนื้อหาของเพลงราวงส่วนใหญ่จะกล่าวถึงความรัก การเกี่ยวพาราสี การตัดพ้อต่อว่าระหว่างชายหญิง ภาษาที่ใช้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่พิถีพิถันด้านการใช้ถ้อยคำและสัมผัส จะเน้นความสนุกสนานเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีมหรสพและสถานบันเทิงเช่นในปัจจุบัน ชาวบ้านจึงเป็นผู้สร้างความบันเทิงขึ้นเองด้วยการร้องรำทำเพลง ทั้งนี้เพลงราวงที่ผู้วิจัยศึกษาและรวบรวมมีทั้งหมด ๕๐ เพลง

๒. เพลงปฏิพากย์ เป็นเพลงที่ร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง, ชาวบ้านกับชาวบ้าน เนื้อหาของเพลงจะเป็นเชิงเกี่ยวพาราสีและเป็นเรื่องใกล้ตัว เกี่ยวพันกับบุคคลที่ใกล้ชิดสนิทกัน ซึ่งจุดเด่นของเพลงอยู่ที่ไวยาหารและปฏิภาณในการคิดคำร้องโต้ตอบกัน มีการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายสองแง่อย่างมีอารมณ์ขัน ได้อรรถรสในการฟังทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกคล้อยตามความสนุกสนานและถึงใจผู้ฟัง ทั้งนี้เพลงปฏิพากย์ที่ผู้วิจัยศึกษาและรวบรวมมีทั้งหมด ๙ ชนิด ๑๖ สำนวน รวมเป็น ๒๕ เพลง ได้แก่ เพลงน้อย เพลงระบำบ้านไร่ เพลงโคลกแป้ง เพลงแห่นาค เพลงพวงมาลัย เพลงพิษฐาน เพลงข้าเจ้าโลม เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว

๓. เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด เป็นเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมของชาวบ้านซึ่งมีรากฐานมาจากความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และภูตผีปีศาจ มีความสัมพันธ์กันกับพฤติกรรมของมนุษย์อย่างใกล้ชิด แล้วปรากฏออกมาในรูปของพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน ขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ เพลงประกอบการละเล่นประเภทนี้ เรียกว่า เพลงเชยผีหรือเพลงเข้าผี ซึ่งเป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานอันเป็นผลมาจากประเพณีความเชื่อของคนไทยและเป็นการละเล่นที่ไม่มีกฎเกณฑ์ บทร้องมีความมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการเคลิบเคลิ้ม คล้ายกับการสะกดจิตเป็นสำคัญ มีลักษณะเป็นคำคล้องจองง่ายๆ ส่วนใหญ่เนื้อความไม่ค่อยมีความหมายแต่อย่างใด และมักเป็นบทร้องสั้นๆ ทั้งนี้เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ดที่ผู้วิจัยศึกษาและรวบรวมมีทั้งหมด ๒ ประเภท คือ เพลงเชยผี เพลงแห่นางแมว เพลงเชยผีมีทั้งหมด ๑๒ ชนิด ๒๘ เพลง และเพลงแห่นางแมว ๗ เพลง รวม ๓๕ เพลง

๓.๔ การสืบทอดเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ เป็นเพลงที่เกิดขึ้นจากการที่ชาวบ้านอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวขยาย ชาวบ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ จึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันดังนั้นไม่ว่าจะเป็นการทำงาน ความเป็นอยู่ หรืองานบุญทางศาสนา ชาวบ้านก็มักจะรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันเสมอและหากมีการทำนา ทำไร่ ก็จะช่วยกันทำ เรียกว่า “การลงแขก” และเมื่อทำงานเกิดความเหน็ดเหนื่อยจึงออกเสียงโดยพร้อมเสียงกันเพื่อ

ผู้ออกฉายความเห็นดีเห็นชอบ และต่อมาจึงใส่ทำนองเพลงเพื่อให้เกิดความสนุกสนานอันเป็นที่มาของเพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอันทรงคุณค่า สามารถสะท้อนให้เราทราบถึงความเป็นอยู่ของชุมชนผ่านมาทางเพลงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นศิลปะจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นการถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ คือการบอกเล่าปากต่อปาก ต่อมาอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกได้ไหลบ่าเข้ามา ทำให้สังคมชนบทค่อย ๆ เปลี่ยนสภาพความเป็นอยู่จากชุมชนที่เคยเจริญรุ่งเรืองด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นเมืองที่เจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจ ผู้คนหันไปสนใจเรื่องปากท้อง รายได้ในครอบครัว จึงทำให้เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์เสื่อมความนิยมลง และถูกกลืนเลือนไปตามกาลเวลา ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการสืบทอดเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์สู่เยาวชนคนรุ่นใหม่ ให้ได้รับทราบถึงประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของบรรพบุรุษ โดยความร่วมมือของภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น ซึ่งปัจจุบันได้มีการสืบทอดเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์แล้ว ดังนี้

๑. ผู้บริหารท้องถิ่นสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเก็บรวบรวมข้อมูลเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ โดยบรรจุโครงการลงในแผนพัฒนาฯ

๒. ปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ หน่วยงานภาครัฐ คือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้สนับสนุนทุนวิจัยให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ เก็บข้อมูลเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์(กรณีเพลงรำไท่น ตำบลเขาทอง)ในรูปแบบของภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหวจัดทำเป็น CD. เผยแพร่ให้ผู้สนใจในงานศิลปะเพลงพื้นบ้านได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิม

๓. หน่วยงานทุกภาคส่วนสนับสนุนการแสดงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ โดยการเชิญให้พ่อเพลงแม่เพลงจังหวัดนครสวรรค์ แสดงการรำประกอบการร้องเพลงพื้นบ้านในงานต้อนรับคณะท่องเที่ยวจากต่างถิ่น

ปัจจุบัน ได้มีการถ่ายทอดการแสดงพื้นบ้านเขาทอง ด้วยวิธีการสอนโดยตรงแก่บุตรหลาน ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ซึ่งพ่อเพลงแม่เพลงได้สละเวลาไปสวดและให้ความรู้ที่โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเขาทองพิทยาคม ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ตำบลเขาทอง ศูนย์สายใยชุมชนตำบลเขาทอง เป็นต้น

๓.๕ แนวทางการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

จากการสืบค้นข้อมูลชั้นปฐมภูมิ, ทุตติภูมิ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง ตลอดจนทำการวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยสรุปแนวทางในการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ได้ดังนี้

๑. พ่อเพลงแม่เพลงพื้นบ้านทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดเพลงพื้นบ้านให้กับลูกหลานในท้องถิ่น

๒. หน่วยงานที่จัดการเกี่ยวกับการศึกษา ควรนำเพลงพื้นบ้านเขาทองบรรจุเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาทุกสังกัดในจังหวัดนครสวรรค์

๓. สร้างความเข้าใจและให้ความรู้กับชุมชนเรื่องกระบวนการจัดการการดำรงอยู่ของบทเพลงพื้นบ้านอย่างมีระบบ

๔. สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ระบบการมีจิตสำนึกชุมชนโดยแท้ ซึ่งเป็นแนวทางที่ทำให้ชุมชนมีระบบการจัดการต่อระบบนิเวศของเพลงพื้นบ้านด้วยตัวของตัวเอง

๕. หน่วยงานภาครัฐควรกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านอย่างชัดเจน และต้องพยายามทำลายปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดมลพิษทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนให้มากที่สุด

จากการศึกษาพบว่า เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ เป็นมรดกที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษหลายชั่วอายุคน และเทศกาลที่มีการละเล่นเพลงพื้นบ้านสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันคือ ประเพณีตรุษสงกรานต์ และประเพณีไหว้ผี เหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงวิถีทางธรรมชาติที่สามารถอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ โดยชุมชนที่เข้มแข็งและวิถีชีวิตที่ฝังติดอยู่กับค่านิยมความเชื่อที่ฝังงมและเหมาะสมให้คนได้กระทำตามอย่างเสรี อันจะนำไปสู่ความสงบสุขทั้งในส่วนตน ส่วนรวมของสังคมและประเทศชาติ

บทที่ ๔

หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ออกเป็น ๓ ประเภท คือ เพลงร่ำวง , เพลงปฏิพากย์ และเพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด โดยวิเคราะห์เนื้อเพลงว่ามีหลักพุทธจริยธรรมแฝงอยู่ในเนื้อหาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์อย่างไรบ้าง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดระดับของจริยธรรมออกเป็น ๓ ระดับ คือ หลักจริยธรรมระดับต้น ได้แก่ ศีล ๕, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, พรหมวิหาร ๔, อิทธิบาท ๔, ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ หลักจริยธรรมระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ หลักจริยธรรมระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘

หลักจริยธรรมในบทเพลงพื้นบ้านนั้นจะแฝงไว้ในเนื้อหาของบทเพลงโดยไม่ไปทำลายความไพเราะ ความสนุกสนานตามรูปแบบของเพลงพื้นบ้าน ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอสารัตถะดังต่อไปนี้

๔.๑ หลักพุทธจริยธรรมระดับต้นที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

หลักพุทธจริยธรรมระดับต้นที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ คือ ศีล ๕ ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, พรหมวิหาร ๔, อิทธิบาท ๔, ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ

๔.๑.๑ เพลงร่ำวง หลักพุทธจริยธรรมระดับต้นที่สอดแทรกอยู่ในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ประเภทเพลงร่ำวง มีจำนวน ๔๒ เพลง ดังนี้

๑. เพลงแสงจันทร์วันเพ็ญ

แสงจันทร์วันเพ็ญมาเด่นดวง	จะมาล่อลวงกระต่ายน้อย
กระต่ายมุ่งหมายแลคอย	พอจันทร์ลอยเมื่อไรจะลอยลง (ซ้ำ)

๒. เพลงจันทร์ครึ่งซีก

ยามพระจันทร์ครึ่งซีก	เมฆก็หลีกลอยลงมา
ดาวเคียงเดือนมาเป็นพยาน (ซ้ำ)เธอกับฉันรักกันไม่นานลิ้ม (ซ้ำ)	

๓. เพลงช่อมะลิป่า

ช่อมะลิป่า สัตว์ผูกกันไม่ลิ้ม	หัวใจปลาบปลื้มไม่ลิ้มความนั้น
ดาวกระจายแสงแสงเดือนจะแข่งแสงจันทร์	เธอกระซิบเบาๆ หัวใจฉันเฝ้าผูกพัน

อยากจะชมดวงจันทร์ ฉันจะไม่ลือเธอ เธอจะมาลืมนฉัน
รักกันก็มาลืมนกัน รักให้มันระวิงเรรวน

๔. เพลงดาวเคียงเดือน

อยู่ในดงหลงชมแต่ดอกไม้ (ซ้ำ) สัญญาไว้ว่าจะไม่ลืมนกัน
พบคนรักใหม่ชื่นใจก็ใหม่เล่า (ซ้ำ) มาลืมนรักเก่าเสียเมื่อดาวเคียงเดือน
ดาวเคียงเดือนเตือนหัวใจให้หมอง เจ็บใจยิ่งนักคนรักใจสอง (ซ้ำ)
เฝ้าแต่แลมองไม่รู้ว่ามีใคร

๕. เพลงใจชายเปรียบเทวาลัย

ใจชายเปรียบเทวาลัย เห็นต้นไม้ก็พันไปเสียทุกต้น
พันต้นนี้แล้วก็พันต้นโน้น พันไปเสียทุกต้นใจช่างเปลี่ยนแปลงผัน

๖. เพลงเดินเล่นสระแก้ว

ยามเย็นเดินเล่นสระแก้ว คำแล้วน้ำใส่นาคู
หนุ่มสาวมาเคล้าเคียงคู คู่เขาฉันไม่เอาเป็นคู

๗. เพลงสาวสวยรำนาคู

สาวสวยรำนาคู ถ้าได้รักคู่คงจะเป็นบุญตา
อย่ามาทำอย่ามาทำพุดจา ประเดี๋ยวจะว่าเสียให้เธออายุ
ชาย หญิงอะไรทำใจแงงอน
หญิง รู้ว่างอนจะมวอนทำไม
ชาย ฉันรักนะซีถึงมวอนพุดจา
หญิง เสียเวลาจะไม่สนใจ
ชาย รับรักฉันหนอยได้ไหม
หญิง อ้อยไม่ได้หวานใจเขามี

๘. เพลงกาเหว่า

กาเหว่าบินมาลอยล่อง กา(ซ้ำ) ไม่ใช่คู่ครองฉันมองละเมอ
ยีนเฉยใครเลยจะไม่เก้อ (ซ้ำ) ไม่ใช่คู่เธอละเมอแลมอง

๙. เพลงคอยแห่ง

คอยแห่ง คอยแห่งเป็นผง โฉมยงขอน้ำกินที
น้ำบ่อพี่ก็ไม่เอา (ซ้ำ) จะเอาน้ำเหล่าสี่สิบดีกรี

๑๐. เพลงน้ำในทะเล

น้ำในทะเลมองไปยังมีสีเขียว	ฉันรักเธอคนเดียว
ไม่มีคู่เพื่อนรัก	ฉันนี้แหละคนรัก
เพียงสมัครใจจำ	กลัวเธอจะชอกจะช้ำ
เปรียบเหมือนน้ำในทะเล	

๑๑. เพลงทะเลใต้

ยามเย็นเดินเล่นทะเลใต้	หาดทรายชายน่านาคู
หนุ่มสาวมาเคล้าเคลียคู่	น้ำรักดูเดินคู่เคียงกัน

๑๒. เพลงไทรย้อย

ไทรย้อยห้อยระย้า	ลมพัดมาถลาลอยลิว
นั้นต้นพยอมสูงลิ่ว	โน้นต้นพยอมสูงลิ่วเป็นทิวมา
สองคนเดินเล่นชมสวน	เก็บดอกกล้าดวงกระดังงา
นั้นดอกอะไรเธอจำ	โน้นดอกอะไรเธอจำ หอมชื่นใจ

๑๓. เพลงไตรรงค์

ไตรรงค์ธงชาติ	โบกสะบัดสวยงามสง่า
แต่พอแก่นาฬิกา	สัญญากันว่ายืนตรง
สีแดงคือชาติสีขาวคือศาสนา	สีน้ำเงินนั้นหมาคือมหากักรพงศ์

๑๔. เพลงยามเดือนหงาย

ยามเดือนหงาย	แสงกระจายสว่างนภา
เมฆน้อยลอยลงมา	สว่างนภาสอดแสงกลางวัน
ตัวพี่กระต่ายต่ำต้อย	ไอ้แม่สาวน้อยเปรียบเหมือนดวงจันทร์
มาซึมารักกัน	รักให้มันได้ใหม่เล่าเธอ

๑๕. เพลงเธอมารักกับฉันซี

เธอมารักกับฉันซี	คนดีที่ฉันรัก
เธอสวยจริงเออ	บุญของเธอเมื่ออยู่ใกล้ฉัน
เชิญซิเชิญมารำพออน	แดดอ่อนเวลาเย็น
ดูพระจันทร์วันเพ็ญ	ลอยเด่นเป็นสัญญา

๑๖. เพลงดาวไถ

ดาวไถกำลังป้ายแร่	ดาวจะเข้ป้ายแร่หัวลง
ไหนดเล่าดาวลูกไก่	นั่นไงเล่าเธอจำ
โนนณะดาวม้า	คู่กับดาวธง

๑๗. เพลงไตรรงค์

ไตรรงค์เป็นธงชาติไทย	ถ้าแม้ผู้ใดใครมาย่ำยี
ชาติใดใครมาข่มขี่	ชีวิตเรามีรักษาเอาไว้
รักกันรักกัน	รักให้มั่นอย่าให้มีสองใจ
เลือดเนื้อเป็นเชื้อชาติไทย	รักษาไว้ศาสนาถาวร

๑๘. เพลงนกเขา

นกเขabinข้ามเขา	ไม่ใช่ของเราเฝ้าแต่แลมอง
คู่นี้เหมาะกันดีหรือไม่	พวกเราชาวไทยช่วยกันแลมอง

๑๙. เพลงพวงมาลัยคล้องคอ

พวงมาลัยคล้องคอ	หอมแต่ชื่อเจ้าช้อราตรี
นานๆ ได้ผ่านมาก็	ดวงชีวิแทบชาตรอน
ดวงชีวิแทบชาตรอน	หอมเกสรเจ้าพวงมาลัย

๒๐. เพลงดีใจรำ

ดีเอ๋ยดีใจรำ	พบเธอในวงพ็อนรำ
รำคู่กับเธอ	เธอรำสวยฉันรำด้วยได้ไหม
เธอรำสวยจริงเออ	แม้งามงอนอรชรช่างงาม
เป็นบุญตาที่ได้มาเจอ	ปรบมือให้เป็นจังหวะ
ปากอย่าละในการร้อง	พวงเราทั้งสองมาร้องรำ
ร้องด้วยความรื่นเริง	บันเทิงใจรำ

๒๑. เพลงเชิญมาชิมาร้าง

เชิญซิเชิญซิ	เชิญมาทางนี้รำโทนด้วยกันเอย
เชิญซิเชิญซิ	เชิญมาทางนี้รำโทนด้วยกัน
วันนี้เป็นวันสำคัญ	วันนี้เป็นวันสำคัญ
เออ เอ้อ เอย	พบกันรำโทน

๒๒. เพลงนกน้อย

นกน้อยจับกิ่งมะนาว	สาว ๆ หน้าขาวนวลล่อ
ผัดหน้าด้วยแป้งบาหยัน	คู่รักของฉันไม่มีฟันเลี่ยมทอง

๒๓. เพลงดอกบัวไทย

ดอกบัวไทยนั้นงามผุดผ่อง	แต่ฉันมองเห็นว่าเธอสวยกว่า
เธอนั้นสวยจริง ๆ	สวยยิ่งกว่าเทพธิดา
เธอนั้นสวยหนักหนา	สวยกว่าชีวาของฉัน
หากเธอตายฉันต้องวายชีวิต	มาตายด้วยกันขึ้นสวรรค์ด้วยกันกับเธอ

๒๔. เพลงแหงนดูดาว

แหงนดูดาวเมื่อคราวฟ้าสาง	คนรักจะมาเห็นห่าง
อ้างว้างไปเสียจากเรา	กับเราเขาไม่ต้องการ
เขาทำกระบิดกระบวน	ชวนคนอื่นเขารำ

๒๕. เพลงลา

ออกปากว่าจะลา	น้ำตาไหลร่วง
ออกปากว่าจะลา	น้ำตาไหลร่วง
สงสารแม่แก้มเป็นพวง (ซ้า)	น้ำตาไหลร่วงบนพวงมาลัย
อย่าเพิ่งไปเลย	ทราชมแซมน้ำใจบุญ
หันหน้ามาหาพี่ก่อน	อย่าทำใจร้อนจะถอนพิศุล
จงจะรับบรรจง	สุริยงไบบ้อย
วันนี้จะจำใจจาก (ซ้า)	จงมาฝากรักกันเสียให้พอ

๒๖. เพลงเสียตายตัว

เสียตายตัว	อย่ามัวไปหลงระเรีง
รักเรานั้นคือเพลง	อย่าระเรีงใจเล่น
รักเอามือเข้าไปจี	คงจะมีรอยไหม้
รักเรานั้นคือไฟ	ยังจำได้ไหมเธอ

๒๗. เพลงสาวเอย

สาวเอยไม่เคยเห็นหน้า	เป็นบุญตาวาสนาเหลือเกิน
หล่ออย่างน้องยิ่งมอญิ่งเพลิน (ซ้า)	สวยอย่างน้องยิ่งมอญิ่งเพลิน (ซ้า)
น่ารักเหลือเกินช่างเพลินใจนัก	รักเขากายเราไม่เจียมศักดิ์ (ซ้า)
วาสนาน้อยนักอย่าไปรักเขาเลย	

๒๘. เพลงร่ำวงชาวไร่

ฉันเป็นร่ำวงชาวไร่	ไร่ได้แต่ก็ไม่ดี
กริยาหรือจะว่าทำที่	ฉันไร่ไม่ดีต้องขอภัย
วันนี้ร่ำวงจะไม่มาหรือก็ไม่ได้	ฝากดวงใจสมานไมตรี

๒๙. เพลงยืมเสียงโทน

ไต่ยืมเสียงโทนละกลุ่มใจ	อยู่ไม่ได้กลุ่มใจเหลือเกิน
จัดแจงแต่งเนื้อแต่งตัว (ซ้ำ)	ผัดหน้าหวีหัวอย่ามัวนานเนิ่น
เสร็จแล้วก็พากันเดิน (ซ้ำ)	หาความเจริญในวงพ็อนไร่ (ซ้ำ)

๓๐. เพลงยามเย็น

ยามเย็นเดินเล่นสนทนา	สนทนาเวลาเที่ยงคืน
ชาย ถ้าน้องไม่ขัด	
หญิง นิดให้มาเจอ	
ชาย อย่างนั้นซิเอออยากเจอเสียจัง	
หญิง อยากเจอตัวฉันต้องการอะไร	
ชาย ที่พูดกันไว้อย่างไรเล่าเธอ	

๓๑. เพลงสายลม

สายลม สายลม พัดส่อง	นกยูงทองร้องรำแพน
จากถิ่นหากินไกลแดน (ซ้ำ)	ไร่เอ๋ยไร่แพนพัดแดนมาไกล

๓๒. เพลงงามแท้แม้งาม

งามแท้แม้งาม	เมื่อยามที่ฉันได้มาเจอ
งามสวยเลิศเลอ	สวยจริงหนอเธอละครจะเท่าเทียมกัน
งามวิไลพรรณ	ใครจะเท่าเทียมทันเล่าหนอเธอ

๓๓. เพลงสายลมเขย

ยามเมื่อสายลมเขย	หอมเรื่อยหอมเลยจิตใจไหวหวั่น
หนาวใจจนสันจิตใจไหวหวั่น	เมื่อยามคำใครหนอมาร้องรำ
เมื่อยามคำใครหนอมาคิดพิณ	ฟังเพราะเสนาะเหลือเกิน
ฉันฟังเพลิน เดินกลับไปฟังเธอ	ออ อ้อ ออ ออ ฟังเสียงของจับใจฉัน

๓๔. เพลงกุหลาบบานเย็น

กุหลาบบานเย็น	ลอยเด่นเขาพากันมา เออ เอ่ง เอย
พอมมาถึงน้องยา น้องยาไม่ปราณี	

ชาย ก็เสียแรงฉันรัก
หญิง ใครใช้ให้มา
ชาย ไม่เวทนาขอลาไปที่ เออ เอ่ง เอย

๓๕. เพลงบ้านอยู่ไกล

บ้านอยู่ไกลแสนไกล	ฉันอุตส่าห์มาเที่ยว
ฉันรักเธอคนเดียว	จะมาเที่ยวในวงฟ้อนรำ
หากว่ารักฉันจริงจริง	พาฉันไปเที่ยวบ้าน
พาฉันสาบาน	สาบานต่อหน้ามารดาของเธอ

๓๖. เพลงแสงเดือนดารา

แสงเดือนดาราประดับประดาเวลาค่ำคืน	คิดไปหัวใจชุ่มชื่นระรวยระรินในคืนต้นรำ
รำเต้นเป็นคู่ๆ ยิ่งชวนยิ่งดูยิ่งพิศยิ่งงาม	มองมาตาหวานฉ่ำมาชิมารำเมื่อยามเคลียคลอ
ไม่มีคู่เดินอยู่เคลียคลอ	พะเน้าพะนอเดินคลอกันไป
คู่ใครเป็นคู่ใคร	ชะเง้อและไปอกเราเศร้าตรม
คู่ฉันนั้นเห็นห่าง	เพราะคู่ร้างห่างคู่ชม
คิดไปหัวใจตรอมตรม	มาร่ำวาระบมระทมใจเอย

๓๗. เพลงปักเป้า

ปักเป้าบินถาล่องลม	ชื่นชมกระเช้ากระชิก
ปักเป้าสายหางตุ๊กตัก	ปักเป้าตัวนิตแผลงฤทธิ์น่ารัก
ยักหนึ่งยักสองยักยัก	ชายใดพะวงหลงรัก
หลงรักจะลุ่มจม	

๓๘. เพลงดูซิหมูนกเขา

ดูซิหมูนกเขา	ตื่นแต่เช้าเฝ้าแต่ขัน
ส่งเสียงลั่น	ฟังเพราะเสนาะจับใจ
เลื่อนลอยไปตามสายลม	ชื่นชมแล้วเศร้าใจ
ดูซิหมูนกเขา	ไปจับอยู่ยอดภูเขาทอง
จับเรียงเคียงคู่	จู้จุกกรูหาคู่ประคอง
เปรียบเหมือนน้อง	เฝ้าประคองให้เรารักกัน

๓๙. เพลงขี่ควายเกี้ยวสาว

ยามเย็นเดินเล่นชายทุ่ง	ผ้าขาวม้าเคียงพุงนุ่งกางเกงขายาว
ขี่ควายจะเกี้ยวสาว ๆ นุ่งกางเกงขายาว	ผ้าขาวม้าเคียนพุง

๔๐. เพลงเรียมเคยรำ

เรียมเคยรำดูหรือมาทำใจน้อย	เรียมอุตสำหรับมาคอย
ร้อยกรองมาร้อยเป็นเพลง	ร้องรำ ร้องรำกับพี่
อย่าหลบอย่าหนีให้พี่วังเวง	สาวเอยอย่าเกรง
อย่าทำให้เพลงของเรียมจืดจาง	

๔๑. เพลงซักชวนสาวงาม

ซักชวนสาวงาม	พื่อนรำถววยพ่อ
อนิจจารูปหล่อ	รูปหล่อยักก็ข้างเดียว
เอาเรือเข้าไปรับ	ขากลับกระไรน้ำเซียว
รักเธอคนเดียว	น้ำเซียวก็ต้องพายไป

๔๒. เพลงโค้งแม่โค้ง

โค้งแม่โค้ง	คนในวงของฉันทรำดี
รำได้ก็ให้รำมา	อย่ามัวอยู่ช้าเจ้าแม่เทวี
โค้งก็โค้ง	เปิดกระโปรงมาเห็นเต่าทอง
เต่าทองของน้องใหญ่จริง	ควักปืนเปายิงมายิงเต่าทอง
ยิงให้หัวหกบั้ง	หมดกำลังนั่งดูเต่าทอง

๔.๑.๒ เพลงปฏิพากย์ หลักพุทธจริยธรรมระดับต้นที่สอดแทรกอยู่ในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ประเภทเพลงปฏิพากย์ มีจำนวน ๒๕ เพลง ดังนี้

๑. เพลงไฟไหม้ปากน้ำโพ

มนุษย์สาน้องนิจจันต์ดา	กุสลาธัมมา กุสลาธัมมา
คำพระท่านกล่าวว่าประสบสุข	ทุกข์ไหนทุกข์ซ้ำทุกข์เขาดั้งแต่กองทุกข์
ไม่มีเสบียงจะเลี้ยงจะเลี้ยงลูก	ไม่มีนามีไรไม่คราดมีไถไม่มีควายมีวัว
หม่มมันทุกข์ไปเสียทั่วตลอดกระทั่ง	ร่างกายๆ กูเอยอย่ามีไถไม่มีควายมีวัว
หม่มมันทุกข์ไปเสียทั่วตลอดกระทั่ง	ร่างกายๆ กูเอยอย่าแก่เลยมันก็ไม่พัง
มันกลับมาฟังไปเป็นผงมันไม่ยั้งยืนยง	กันไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่หนุ่มตายก่อนแก่
แก่ตายก่อนหนุ่ม หนุ่มตายก่อนแก่	นี่มันเอาแน่กันไม่ใครจะได้
คำพระท่านกล่าวอ้างอนิจจังไม่เที่ยง	ถึงใครจะหลีกจะเลี้ยงมันไม่วายเคราะห์ร้าย

ฯลฯ

๒. เพลงบทไหว้ครูชาย

เอ็ง เออ เอ เอ็ง เอ้ย	
สิบนิ้วประนมขึ้นประจงเจียน	อีกต่างรูปเทียนประทุมทอง

สำนวนที่ ๒

(ชาย) เฮอ เออ เอ้ย แม่ชื่นใจเอ้ย ใครไม่มีเวรเขาก็อยู่ ฟ้าคามีเวรจะต้องสู้ ฉ่า ชะ ซากันไป ฉ่า ซ้ำ ชะ ทำบุญด้วยสังข์เคาะระฆังด้วยหอย วาสนานาคนอง ฉ่า ชะ จากไกล เห็นจะอยู่ด้วยกับคนสวยไม่ได้เอ้ยแล้วเอ้ย (ซ้ำ) โย้ย เอ้า โย้ย ๆ

เฮอ เออ เออ แม่ชื่นเอ้ยใจ กลับบ้านประคอง เอ้ยว่าน้องรัก ว่าคราวนี้ พี่จะจากเอ้ยจากไกล ฉ่า ชะ ชะ พ่อนาจจะไปก็ให้ละล้าละลัง ขอให้นาจจับแก้มสั่ง ฉ่า ซ้ำ ชะ จากไปให้จับแก้มสั่งเอ้ยไปข้างละที่ เข้ากรูรุกรากี ฉ่า ชะ จากไกล เห็นจะอยู่ด้วยกับคนสวยไม่ได้ นางเอ้ย เออ แล้วเอ้ย (ลูกคู่ซ้ำ) เห็นจะอยู่ด้วยกับคนสวยไม่ได้ นางเอ้ย เออ แล้วเอ้ย โหยย ๆ

(หญิง) เห็นจะไกลเสียแน่ เห็นจะจากเสียแน่ เออ เออ เอ้ยใจ จะจับแก้มซ้ายจะหันหา หรือจะจับแก้มขวา ฉ่า ชะ หันให้มาจับแก้มก็พ่อเอ้ยแก้มสั่ง จับคนละฝั่ง ฉ่า ชะ ฉ่า หอมไป หรือว่าต่างคนเอ้ยต่างไป เอ้ย ไปกัน (ลูกคู่ซ้ำ) หรือว่าต่างคนเอ้ยต่างไปเอ้ย ไปกันโหยย ๆ ฯลฯ

สำนวนที่ ๓

(ชาย) บวชเสียแน่ ไกลน้องเสียแน่ ละแม่มคุณเอ้ย หยิว ๆ ฉ่าชะ เออแง แม่ชื่นใจ น้อยอยู่ข้างหลังให้ระวังตัว นอกบ้านหลังรั้ว ฉ่าชะ อย่าไป ใครเรียกอย่าขาน หรือว่าใครวานอย่าไป พี่ไม่วัวเนื้อเชื่อใจ เอ้ย เลย เอ้ย (ซ้ำ) สุตรักจะผลักของรัก ใจนาจจะขาด แล้วเอ้ย (ซ้ำ)

(หญิง) บวชเสียแน่ ไกลน้องเสียแน่เอ้ย เลยเอ้ย พ่อยี้มละไม ฉ่า ชะจะมาสั่งน้องยาก ก็ทำน้ำตานองไหลจะสั่งหรือก็สั่งเห็นน้องนั่งอยู่ใกล้พรั่งนี้พ่อนาคจะจากไปไกล เอ้ย เลย เอ้ย สุตรักพ่อตอกโตนดเอละว่า (ซ้ำ) จะหนีน้องเข้าไปโบสถ์ละแล้วเอ้ย (ซ้ำ)

๕. เพลงพิชฐาน

สำนวนที่ ๒

(ชาย) พิชฐานเอ้ย มือหนึ่งถือพาน ถือพานเจ้าดอกละมุด

(ลูกคู่ ๑) มือหนึ่งถือพาน ถือพานดอกละมุด

(หญิง) เกิดมาชาติใดแสนใด ขอให้ได้พบพระพุทธร

(ลูกคู่ ๒) พิชฐานวานไหว้ ขอให้ได้ตั้งใจลูกพิชฐานเอ้ย

พิชฐานวานไหว้ ขอให้ตรงดั่งองค์ ที่พิชฐานเอ้ย

(ชาย) พิชฐานเอ้ย มือหนึ่งถือพาน ถือพานเจ้าดอกกระกำ (ลูกคู่ ๑)

เกิดมาชาติใดแสนใด ขอให้ได้พบพระธรรม (ลูกคู่ ๒)

(หญิง) พิชฐานเอ้ย มือหนึ่งถือพาน ถือพานเจ้าดอกบุษบง (ลูกคู่ ๑)

เกิดมาชาติใดแสนใด ขอให้ได้พบพระสงฆ์ (ลูกคู่ ๒)

- (ชาย) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน ถือพานเจ้าดอกตาล (ลูกที่ ๑)
เกิดมาชาติใดแสนใด ขอให้ได้พบพระศรีอารีย์ (ลูกคู่ ๒)
- (หญิง) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน ถือพานเจ้าดอกจำปี (ลูกคู่ ๑)
เกิดมาชาติใดแสนใด ขอให้ได้พบคนดี (ลูกคู่ ๒)
- (ชาย) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน ถือพานเจ้าดอกบัว (ลูกที่ ๑)
เกิดมาชาติใดแสนใด ขออย่าให้ได้พบคนชั่ว (ลูกคู่ ๒)

๖. เพลงเต็นกำรำเคียว (บทถอง)

- (ชาย) ถองไปเถิดเอย เอ้ยลาแม่ถอง ถองหรือถองแม่ถอง มือซ้ายก็จ้อง
ถองให้ถูกอกเอย (ลูกคู่) เออเอ้ยวงเอย มือซ้ายก็จ้อง ถองให้ถูกอกเอย
- (หญิง) ถองไปเถิดเอย เอ้ยลาพ่อถอง ถองหรือถองพ่อถอง ใครดีก็กล้ำมาถอง
จะโดนกระบองตีเอย (ลูกคู่) เออเอ้ยวงเอย ใครดีก็กล้ำมอ จะโดนกระบองตีเอย

๗. เพลงฉ่อย (บทประ)

- (หญิง) เอ๊ย...แจ๊ๆ ก็แว่วเสียงฉันจำน้ำสำเนียงไม่ได้ ฉันมายกมือขวาขึ้นมา
ป้องหน้า เอยใครเหวย ใครเหวย ใครมาทางไหน ก็จะเป็นใครที่ไหนเล่า เสียงมาเรียกตัวเรา
อยู่ที่ไหน หรือจะเป็นใครที่ไหนเล่า เสียงมาเรียกตัวเราอยู่ไหน หรือจะให้เป็นเจ๊กอ้ายที่ชาขาว
หรือจะเป็นพวกลาวที่ขาลาย หรือจะเป็นไอ้หรั่งไอ้ที่อังกฤษ ไอ้ตีทัพเข้าติดแดดไกล
นี่ว่าพ่อหน้าขาวคล้ายๆ เหมือนตั้งหน้าชา ชูระมีจะหาเอ๊ยอะไร เอชา เอชา ละซัดชา
- (ชาย) สองคนกับชมเราไม่รู้ร้อ เรามายืนรอหม้ออยู่ที่โน้พุ่มไม้ เอ๊ยวโสด
ฟังเสียงได้ยินสำเนียง ผู้หญิงฟังเพราะเสนาะจริงมันช่างหวานจับใจ เสียงแกแหมโหยหวาน
โอดครวญเม็ดคลอน ไข่ฉันหายไปหนึ่งลอน ไม่รู้ว่าหายไปเสียเมื่อไร(ชาเอชา เอ้ชาละซัดชา)

ฯลฯ

๘. เพลงเกี่ยวข้าว

สาเทก็หันสายัณห์ก็หวนถึงเวลาหรือมันก็จวน(ฮ้ำฮั๊ แล้วหนา ทั้งผู้ฟังผิดพลาด
เปลอปลั่ง (ฮ้ำฮั๊) ฉันทว่า ก็มันเป็นอย่างนี้เถอะหนาแม่สีชมพู ก็คนฟังหรือคนดู (ฮ้ำฮั๊) ที่มา
เราก็เริ่มเล่นกันตั้งแต่สองพันห้าร้อย ก็นับว่านานไม่น้อย (ฮ้ำฮั๊) แล้วหนา ถ้าผิดบ้างปลั่งไป
ก็ขอภัยให้กับผม ว่าท่านผู้ชม (ฮ้ำฮั๊) เมตตา จะขอภัยทั้งผู้ใหญ่และเด็กไทยและเจ๊ก (ฮ้ำฮั๊)
ที่ได้มา เป็นเพลงเกี่ยวข้าวของเราแน่ไซร์ ดูท่าจะเป็นของชาวไร่ (ฮ้ำฮั๊) ชาวนา
ทั้งจังหวัดจะโคนหรือต่างคนต่างร้อง ถ้าขาดตกบกพร่อง (ฮ้ำฮั๊) ร้องว่า ถ้าผิดบ้างปลั่งไป
ขอภัยให้กระผม นึกว่าท่านผู้ชม (ฮ้ำฮั๊) เมตตา เล่นเพลงกันไปหรือเกี่ยวข้าวกันไป
เสียในกลางไร่ (ฮ้ำฮั๊) กลางนา ถ้ามันผิดบ้างปลั่งไปก็ให้อภัยเถิดหนา ท่านมาชมเอย...

หญิง   เอ่อ เอ้ย นะเจ้า (ฮ้าฮั๊) ฟังว่า พี่จะมารักเอ๋ยมาใคร่ อันตัวนะก็ใหญ่หลายอย่าง
เหมือนกับน้องที่ร้อยผู้หญิงเอ๋ย(หันหน้ามาทางนี้จูบที่แก้มโวย จะหลงว่ากัน
มันแพงกันละเว้ย) มันเสียนานหลาย จะเอามัดมาพัน ถึงจะเอาชวานมาผ่ามัน
จะเหลือแต่กุน
อยู่ที่กันกะลาเซียวละมั้ง พ่อตานางเอ๋ย(ยุนน...)มันจะเหลือแต่กุนอยู่ที่กันกะลา
(ฮ้า) เซียวละมั้งไอ้หมา เอ๋ยมอญเอ๋ย

ชาย   ได้ยีนสุนทร น้องว่าวอนเอ๋ยไซ่ นึกชอบในใจ (ฮ้าฮั๊) ดังว่า จะได้ทดลองกระทบ
ดูหน่อยพันเข้าแม่จะน้อย (ฮ้าฮั๊) ดูนาค แล้วทำทางนางคงเหมือนพรานจีนใหม่
จะไปเป็นหมอจนใหญ่ (ฮ้าฮั๊) เลยมา มาชวนนวลน้องมาเป็นคู่ฟ่องใส่ เซียวนะ
แม่สุวรรณ (ฮ้าฮั๊) ของข้าก็มันเป็นอย่างนั้น สายใจจงมา หอมดงส่งดอก
(ฮ้าฮั๊) ฟังว่าแม่ภุมรินสวยเอ๋ย

ฯลฯ

๙. เพลงเต็นกำรำเคียว (เพลงมา)

(ชาย)   มาเถิดเอ๋ย เอ๋ยละแม่มา มาหรือมาแม่มา มาเต็นกำรำหญ้า ที่โนอันน่านี่เอ๋ย
(ลูกคู่)   เอ่อเอ๋ยวงเอ๋ยมาเต็นกำรำหญ้า ที่โนอันน่านี่เอ๋ย

(ชาย)   มาเถิดเอ๋ย พี่เรียกน้องก็อย่าเห็น พี่เชิญน้องก็อย่าช้า จวนเวไลได้เวลา
ให้ลุกขึ้นมาวงเอ๋ย(ลูกคู่)   เอ่อเอ๋ยวงเอ๋ย จวนเวไลได้เวลา ให้ลุกขึ้นมาลงเอ๋ย

(ชาย)   มาเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาแม่มา ถ้วนจบกระไรครบสาม ขอเชิญแม่งามลุกขึ้นมา
พี่ทอดสมอรอท่า ให้ลุกขึ้นมาวงเอ๋ย (ลูกคู่)   เอ่อเอ๋ยวงเอ๋ย พี่ทอดสมอรอท่า
ให้ลุกขึ้นมาวงเอ๋ย

(หญิง)   มาแล้วเอ๋ย เอ๋ยลาพ่อมา มาหรือมาพ่อมา พ่อผมดกนกกระทา น้องก็มาแล้วเอ๋ย
(ลูกคู่)   เอ่อเอ๋ยวงเอ๋ย พ่อผมดกนกกระทา ตัวน้องก็มาแล้วเอ๋ย

๑๐. เพลงเต็นกำรำเคียว (เพลงไป)

(ชาย)   ไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาแม่ไป ไปหรือไปแม่ไป ชมนกกันที่โนป่า มาชมพฤษภา
ในไพร ชมละมั่งกวางทราย เรไรครวญเอ๋ย

(หญิง)   ไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาพ่อไป ไปหรือไปพ่อไป ชมนกกันที่โนป่า มาชมพฤษภา
ในไพรเดินขยิกจิกไหล่ตามกันพี่ชายรำเอ๋ย (ลูกคู่)   เอ่อเอ๋ยวงเอ๋ย เดินขยิก
จิกไหล่ตามกันพี่ชายรำเอ๋ย

๑๑. เพลงเต้นกำรำเคียว (เพลงเดิน)

- (ชาย) เดินเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาแม่เดิน เดินหรือเดินแม่เดิน ที่ลุ่มกระไรคุ้มบ่อส่วนน้อง
ก็อย่าท้อตื่นเดินจะพานวลน้องไปท้องพะเนินชมเล่นให้เพลินใจเอ๋ย
- (หญิง) เดินเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาพ่อเดิน เดินหรือเดินพ่อเดิน หนทางก็เนิน เป็นเนินระเถิด
ต่างคนต่างเดินไปเอ๋ย (ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย หนทางก็เนิน เป็นเนินระเดิน
ต่างคนต่างเดินไปเอ๋ย

๑๒. เพลงเต้นกำรำเคียว (เพลงรำ)

- (ชาย) เอ๋ยรำไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาแม่รำ รำหรือรำแม่รำ รำดิบกระไรรำดี (ซ้ำ)
หม่แต่สีดอกตำสาวบ้านเหนือเขือระลำ น้องช่างรำดีเอ๋ย (ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย
สาวบ้านเหนือเขือระบำ น้องช่างรำดีเอ๋ย
- (หญิง) รำไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาพ่อรำ รำหรือรำพ่อรำ รำเถิดพ่อรำ มหาหงส์ทรงตำ
ต่างคนต่างรำไปเอ๋ย (ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ยมหาหงส์ทรงตำ ต่างคนต่างรำไปเอ๋ย

๑๓. เพลงเต้นกำรำเคียว (เพลงบิน)

- (ชาย) เอ๋ยบินไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาแม่บิน บินหรือบินแม่บินงามประโลมโฉมฉิน
ต่างคนต่างบินไปเอ๋ย (ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย งามประโลมโฉมฉิน
ต่างคนต่างบินไปเอ๋ย
- (หญิง) เอ๋ยบินไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาพ่อบิน บินหรือบินพ่อบิน บินเถิดพ่อบิน
มหาหงส์ทรงศีลต่างคนต่างบินไปเอ๋ย (ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย มหาหงส์ทรงศีล
ต่างคนต่างบินไปเอ๋ย

๑๔. เพลงเต้นกำรำเคียว (เพลงร่อน)

- (ชาย) เอ๋ยร่อนไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาแม่ร่อน ร่อนหรือร่อนแม่ร่อน ขนคิ้วแม่ช่างลาขนตา
แม่ช่างอน สาวบ้านเหนือเขือละคร แม่ช่างร่อนดีเอ๋ย (ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย
สาวบ้านเหนือเขือละคร แม่ช่างร่อนดีเอ๋ย
- (หญิง) เอยร่อนกันเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาพ่อร่อน ร่อนหรือร่อนพ่อร่อน พ่อเล็บมือยาว
ขาวจะอ่อนพ่อช่างร่อนดีเอ๋ย (ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย พ่อเล็บมือยาวขาวจะอ่อน
พ่อช่างร่อนดีเอ๋ย

๑๕. เพลงเต้นกำรำเคียว (เพลงแก)

- (ชาย) เอยแกไปเถิดเอ๋ย เอ๋ยลาแม่แก แกหรือแกแม่แก จะลงก็หนองไหน
จะไปหนองไหนแน่ นกเปิดน้ำไ้ไหน ต่างคนต่างแกไปเอ๋ย
(ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย นกเปิดน้ำไ้ไหน ต่างคนต่างแกไปเอ๋ย
- (หญิง) แกไปเถิดเอ๋ยลาพ่อแกแกเถิดแกพ่อแก นกเปิดน้ำไ้ไหนต่างคนต่างแกไปเอ๋ย
(ลูกคู่) เอ้อเอ๋ยวงเอ๋ย นกเปิดน้ำไ้ไหน ต่างคนต่างแกไปเอ๋ย

๑๖. เพลงเต้นกำรำเคียว (เพลงยักษ์)

- (ชาย) เอยยักษ์ไปเถิดเอย เอยลาแม่ยักษ์ ยักหรือยักแม่ยักษ์ ยักตื่นกระไรติดก๊ก
 ยักลี้กกระไรติดก๊ก (ล่อคำ) ชะฉ่า ชะฉ่า ชะฉ่า ชัดฉ่า เอวอะโจะทิ้ง
 กระท่อมทิง (ซ้ำ) จีบวัว ชีควาย กระต่ายชีสิง เอวอะโจะทิ้งกระท่อมทิง
 ยักตื่นกระไรติดก๊ก ยักลี้กกระไรติดก๊กแม่หงส์ทองน้องรัก ยักให้หมดวงเอย
 (ลูกคู่) เออเอ่ยวงเอย แม่หงส์ทองน้องรัก ยักให้หมดวงเอย
- (หญิง) เอยยักษ์ไปเถิดเอย เอยลาพ่อยักษ์ ยักหรือยักพ่อยักษ์ ยักตื่นติดก๊ก
 ยักลี้กกระไรติดก๊ก พ่อหงส์ทองน้องรัก ยักให้ถูกเพลงเอย
 (ลูกคู่) เออเอ่ยวงเอย พ่อหงส์ทองน้องรัก ยักให้ถูกเพลงเอย

๑๗. เพลงตำนานบ้านเขาทอง

ผมจะกล่าวประวัติบอกให้ชัดถ้วน	ประวัติเขาทองนั้นมีมาตั้งแต่ไรไร
เมื่อก่อนเขาว่อมถุนั้นมาอยู่	เขาสร้างโบสถ์ไว้ให้ดูท่านคงจำกันได้
ได้หันหน้าโบสถ์ไปทิศตะวันตก	ไม่ได้โกหกนะพี่น้อง
ถ้าใครไปเที่ยวเขาทองเชิญไปชมเถิดหญิงชาย	เมื่อก่อนนั้นโง่เลาตั้งแต่เรายังไม่เกิด
ใจคอเขาก็ประเสริฐเขามีจิตแจ่มใส	เขาอยู่เย็นเป็นสุขเขาสนุกสนาน ...
จึงได้จำแลงเปลี่ยนแปลงกายา	เป็นคนแก่ชรากันเสียโดยไว
หลังคดหลังงอปากคอหรือก็เน่า	ทั้งหน้าแข้งหัวเขาก็บรรเทาไปทั้งกาย
จึงร้องเรียกสาวน้อยนึกว่าช่วยสงสาร	ขอกินน้ำสักขันจะได้หรือไม่
- ฯลฯ

๑๘. เพลงระบำชาวไร่

สำนวนที่ ๑

- (ชาย) ระบำทางไหนเล่าเอย เอยระบำบ้านไร่ (ลูกคู่ซ้ำ)
 ที่มาตั้งวงคอยท่า หวังที่ลาหรือไร (ลูกคู่) โอ้ดงไหนเอยลำไย)
 ตั้งวงก่อหวอด แม่นกกระทาไร่ไร่ (ลูกคู่) โอ้ดงไหนเอยลำไย)
 มาเถิดก็มาแม่มา น้องรักอย่าช้าไรไร (ลูกคู่) โอ้ดงไหนเอยลำไย)
 แขนเจ้าอ่อนดั่งท่อนไม้ขีด รำวงสักนิดจะเป็นไร (ลูกคู่) โอ้ดงไหนเอยลำไย)
 มายืนขาแข้งแรงซึ้ง ที่รักน้องจริง ๆ ให้เห็นใจ
 (ลูกคู่) โอ้ดงไหนเอยลำไย หอมหวาน อยู่ในดงเอ๋ย อยู่ในดงเอย)
- (หญิง) ระบำทางไหนเล่าเอย เอยระบำบ้านไร่ (ลูกคู่ซ้ำ)
 พี่มาคอยตั้งวงคอยท่า น้องไม่นั่งช้าไรไร (ลูกคู่) โอ้ดงไหนเอยลำไย)
 ถ้าน้องมาจะออกไปก่อน ตัวพี่จะค่อนนางใน (ลูกคู่) โอ้ดงไหนเอยลำไย)

ฯลฯ

๑๙. เพลงพวงมาลัย

สำนวนที่ ๑

(ลูกคู่) เออระเหยล่อยไป ล่อยไปก็ล่อยมา

(ชาย) ลอยมาทางนี้ ลอยมาหาพี่เสียบ้างเถิดหนา

(สร้อย) พวงเจ้าเอยมมาลา พวงเจ้ามาลัยเอย พวงเจ้าเอยมมาลัยรักใจจะขาดแล้วเอย

(หญิง) พวงมาลัยเอย เออระเหยล่อยไป ล่อยไปที่ต้นผักกาด (ลูกคู่ซ้ำ) เออระเหยล่อยไป
ล่อยไปที่ต้นผักกาด เราเป็นลูกเสื่อชาวไทยจะต้องเอาใจรักชาติ (สร้อย)

(ชาย) พวงมาลัยเอย เออระเหยล่อยไป ล่อยไปก็ล่อยล่อย (ลูกคู่ซ้ำ) เออระเหยล่อยไป ล่อยไป
ก็ล่อยล่อยล่อยมาทางนี้ ก็มาทางนี้บ้างเถิดหน้อง (สร้อย)

(หญิง) พวงมาลัยเอย เออระเหยล่อยไป ล่อยไปที่ต้นพุทรา (ลูกคู่ซ้ำ) เออระเหยล่อยไป ล่อยไป
ที่ต้นพุทรายามเมื่อตรุษสงกรานต์ จะมืงานได้เห็นหน้า (สร้อย)

สำนวนที่ ๒

(หญิง) พวงมาลัยเอย เออระเหยล่อยไป ล่อยไปก็ล่อยเลิศ ลอยมาทางนี้ ลอยมาหาบ้างเถิด
ฉันรักเจ้าพวงมาลาพวงนั้น มาลัยเอย (ลูกคู่ ซ้ำ) ใ้ ใ้ เ้ เ้ โยน โยน ๆ ตะละล้า)

(ชาย) พวงมาลัยเอย เออระเหยล่อยไป ล่อยไปยังฝั่งข้างโน้น ใครเป็นเมียพี่จะให้ขี่เรือโขน
ฝั่งข้างโน้นข้างรำ ใครจะรำเหมือนเอย (ลูกคู่ ซ้ำ) ใ้ ใ้ เ้ เ้ โยน โยน ๆ ตะละล้า)

(หญิง) พวงมาลัยเอย เออระเหยล่อยไป ล่อยไปยังฝั่งข้างโน้น ถ้าได้เป็นเมียพี่จะให้ขี่เรือโขน
ฝั่งข้างโน้นข้างรำ ใครจะรำเหมือนเอย (ลูกคู่ ซ้ำ) ใ้ ใ้ เ้ เ้ โยน โยน ๆ ตะละล้า)

๒๐. เพลงบทเกริ่น (ชายเกริ่น)

ชา ละ ชา ชัดชาๆ

ชัดชา ลา ฉา ฉา

โอ เอง เอ่อ เอิง เย

พี่ก็ได้ร้องเชิญเกริ่นชวน

ร้องเรียกแม่่นวลนี้มอหงค์

พี่เองยกเท้าเท้าก้าวมาในวง

ฯลฯ

๒๑. บทเกริ่น (หญิงเกริ่น)

เอ่อ...เออ...เอ่อ... เอ้ยมิใช่เพลงกรุงเทพมหานคร ก็ฉันเป็นเพลงบ้านดอน
ต่างแดน ฉันเห็นท่านผู้ฟังพอเอ๋ยเขามาแน่นก็ครั้น ครั้นจะไม่ร้องก็นี่แน่ก็จะชายหน้าก็จะเอา
เสียงมาร้องซะพอ ฉลองใจบุญ ฉันกลัวพระเดชพระคุณจะว่า เอย เออ เอย

(ลูกคู่รับ จะเอาเสียงมาร้องซะพอสรรองใจบุญ ฉันกลัวพระเดชพระคุณเอยจะว่าเอ๋ย
ได้เอย) (แทรกลูกเล่น) ...

(ชาย) ออกมาแล้วละแม่บุญชูชู้รัก เหตุไฉนช้านักจะไปมัวอยู่ที่ไหน ว่าพี่มาเรียก
หาหล่อน ตั้งแต่ตอนย่ำค่ำเหตุไฉนใจดำมานิ่งเฉยอยู่ได้ จะยืนดูแต่ไกล นึกว่าคุณนายคุณหญิง

แต่งสำรวยสวยจริงหนาแม่ชื่นใจ ออย่าแต่งตัวสวยดอกเหมือนสาวกรอกโอสัน พี่เกือบจะจำคู่กัน
เสียไม่ได้ เอชา เอ้ชา ชา ละซัดชา

๒๒. เพลงข้าเจ้าโลม

สำนวนที่ ๑

- (ชาย) ข้าเจ้ามะโลมเอย (ฮิ้ว) เสมือนหนึ่งข้างจะเข้าโลมเจ้าดอกตะเคียน
(ลูกคู่) เสมือนหนึ่งข้างจะเข้ามาดลมเจ้าดอกตะเคียน เกิดชาติหน้าทำบุญกัน ...
(ลูกคู่) โอละเห เฮโละซ่า ซะเจ้าโลม เจ้าโลมเอ้ย โลมเอ้ย โลมซ่า
ขอเหนี่ยวเกี่ยวเข้ามา เป็นผิวของข้าให้หมดเลย ....
(หญิง) ข้าเจ้ามะโลมเอย เสมือนหนึ่งข้างจะเข้าโลมกับใบผักเ็ด
(ลูกคู่) ให้พี่โลมกันเสียให้ตายก็ไม่ได้กับคนใส่แหวนเพชร

๒๓. บทจาก

- ชาย จะจากกันแน่ไกลน้องเอย สองมือประคอง (ฮ้ำฮั้) น้องไว้ ตัวน้องนี้ตัวพี่แสนรัก
เย็นลงก็มาจาก (ฮ้ำฮั้) กันไป จากกันวันนี้ จะพบกันที่วันไหน แม่สุดเสียตาย
จริงเอย (ลูกคู่รับซ้ำ)
หญิง แสนเสียตายอาลัยรักเอย พ่อคุณเอยมาจาก (ฮ้ำฮั้) กันไป ตอนเช้าว่ารัก
ตอนเย็นมาจาก (ฮ้ำฮั้) กันไป มาทรงโศกาน้ำตาไหลพราก เขามาจากน้อง
ไปเสียแล้วเอย (ลูกคู่รับซ้ำ)

๒๔. เพลงย่อง

- (ชาย) ย่องไปเถิดเอย เอ้ยลาแม่ย้อย ย่องหรือย่องแม่ย่อง บุกพงพระไรแกรกแกรก
สองมือก็แหวกนัยต์ดากิมอง (ซ้ำ) เจอฝูงอึ่งอึ่ง เรากีย่องย่องเอย (ลูกคู่)
เอ้อเอ้ยวงเอย เจอฝูงอึ่งอึ่ง เรากีย่องย่องเอย
(หญิง) ย่องไปเถิดเอย เอ้ยลาพ่อย้อย ย่องหรือย่องพ่อย่อง บุกพงพระไรแกรกแกรก
สองมือก็แหวกนัยต์ดากิมอง เจอฝูงอึ่งอึ่ง ย่องไปกินถั่วเอย (ลูกคู่)เอ้อเอ้ยวงเอย
เจอฝูงอึ่งอึ่ง ย่องไปกินถั่วเอย

๒๕. เพลงย่าง

- (ชาย) ย่างไปเถิดเอย เอ้ยลาพ่อย่างย่างหรือย่างพ่อย่าง เจอะเสือพี่ก็จะยิง
เจอกระทิงพี่ก็จะย่าง ไม่ว่าเนื้อเสือเนื้อช้าง ย่างให้เต็มฆ่าเอย (ลูกคู่)
เอ้อเอ้ยวงเอย ไม่ว่าเนื้อเสือเนื้อช้าง ย่างให้เต็มฆ่าเอย
(หญิง) ย่างไปเถิดเอย เอ้ยลาพ่อย่าง ย่างหรือย่างพ่อย่าง ฟอนกยุงลากหางข้างโยน
วงเอย (ลูกคู่) เอ้อเอ้ยวงเอย ฟอนกยุงลากหาง ข้างโยนวงเอย

๔.๑.๓ เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด หลักพุทธจริยธรรมระดับต้น
ที่สอดแทรกอยู่ในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ประเภทเพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด
มีจำนวน ๑๗ เพลง ดังนี้

๑. เพลงเชิญผีนางสும்

สำนวนที่ ๑

นางสும்เอ๋ย สும்ปลาในห้วย สும்ปลาในหนอง ฝนตกฟ้าร้อง ตะละแม่เฮ้ย ๆ

๒. เพลงเชิญผีนางสும்

สำนวนที่ ๒

นางสும்เอ๋ย สும்ปลาในหนอง สும்ปลาในคลอง ตะละแม่เฮ้ย ๆ แรกเริ่มเดิมที
ให้ตาหวัรีไปตัดไม้ไผ่ ซ้ำ ๆ ที่หนองไหน โอละซ้าที่หนองไหนเอ๋ย มาแล้วจะแจะจะเวียน
เจ้าสร้อยจุกเทียนมาลัย เจ้าสร้อยมาลัยของแม่นี่เอ๋ย เอ๋ยโละเหโละซา เจ้าพระยาสும்เอ๋ย

๓. เพลงเชิญผีนางหนู

สำนวนที่ ๒

นางหนูเอ๋ย นางหนูปากขวด อ้ายหนวดยอหมแหยม ต่อยแก้มต่อยคาง มาตัดหนทาง
ให้นางหนูเดิน อ้ายหนูไม่เดิน จะเดินทางเก่า กะชะแม่กะชะเจ้า เคี้ยวข้าวกับสารหนู เคี้ยวหมาก
เคี้ยวพลู กระจุกกระยี่ อ้ายผ้าอาบแก้มเป็นสองผืน อ้ายนกปากผี นบินชินชอนไปนอนหาไหน
นอนป่าเรไลย์ ดอกไม้แซมเขย

๔. เพลงเชิญผีลึงลม

สำนวนที่ ๑

ลึงลมเอ๋ย มาอมข้าวพอง เด็กน้อยทั้งสอง มาทัดดอกจอก มาทัดดอกจิก เข้าหัวเข้า
หางนกกระยางริก ๆ อมเบี้ยอมข้าว มาเข้าลึงลม ขนมหั่วพู่ อ้ายแก้มหน้าหนู เล่นซู้
ทำยวัง มัดด้วยเชือกหนัง ก็ที่นั่นเทวี ศาลาโลงผี เฮโกลงพ้องปอง อยาถองเมียรัก ชายโครงเมียร
จะหัก ตกน้ำกินเอง หุงข้าวกินเอง กระเคียดชายเวง แม่สาวน้อยเอ๋ย

๕. เพลงเชิญผีนางปลา

สำนวนที่ ๑

นางปลาเอ๋ย ขอเชิญเจ้ามา เจ้ามาเลี้ยงลูก งานไหนหนัก เขาไม่ให้เจ้าถูก
เชิญมาเลี้ยงลูก เกิดแม่นางปลาเอ๋ย

๖. เพลงเชิญผีนางปลา

สำนวนที่ ๒

นางปลาเอ๋ย จงมาเลี้ยงน้อง งานหนักก็ไม่เอา งานเบาไม่ต้อง เจ้าจงมาเลี้ยงน้อง
เถิดนางปลาเอ๋ย

๗. เพลงแห่นางแมว

สำนวนที่ ๒

นางแมวเอ๊ย	มาร้องแป้ว ๆ	มาร้องกอไซ
ขอไร่ขอนา	ขอฟ้าขอฝน	ขอน้ำมนต์รดหัวแมวหน่อยเนื้อ
ปีนี้ให้น้อย	ปลาสร้อยตัวเล็ก	เขาขอคนใหญ่
ทำไมให้คนเล็ก	ตาขรัวเอ็นเด็ก	ฝนเท ฝนเทลงมา
ท่วมไร่ท่วมนา	ท่วมป่าหนองโสน	นิมนต์หัวตาไป
สวดคาถาปลาช่อน	ทำเมฆชะก่อน	มีละครสามวัน
หัวล้านกอดกัน	ฝนเท ฝนเท	
ถ้าใครให้น้อย	ให้หมอยลากฟาก	ใครให้มาก ๆ
ฝนเทลงมา	ฝนเทลงมา	
ใครไม่ให้พริก	หัวหยิกหยอกหยอย	ใครไม่ให้กลอย
ให้กลอยตายหนึ่ง	ผิวใครขี้หึง	ให้ผึ้งต้อยตา
หมาหาล้าต้อยจุมูก	ฝนเท ฝนเท	

๘. เพลงแห่นางแมว

สำนวนที่ ๔

นางแมวเอ๊ย	มาร้องขอไซ	มาร้องใหม่ ๆ
ขอฟ้าขอฝน	ขอน้ำมนต์	มารดหัวแมวหน่อยเนื้อ ๆ
ใครมิให้ข้าว	ขอให้ข้าวตายฝอย	ใครมิให้กลอย
ขอให้กลอยตายหนึ่ง	ผิวใครขี้หึง	แอบไปตักกระสอบทราย
แม่หม้ายเอ๊ย	อย่า เพิ่งขายลูก	ลูกไม้จะถูก
ลูกไม้จะแพง	ทำตามแดง ๆ	ฝนเท ๆ
ถึงเดือนหก	ฝนตกห่าใหญ่	แบกคราดแบ่ไถ
ว่าจะไปโรงนา	ฝนฟ้าไม่ตก	ระหกระเหิน
พอถึงบนเนิน	พระอินทร์ลอยมา	นางเมขลา
ลงมาหานางแมว	จับเชือกจับแถว	จับแมวหลายอย่าง

ฯลฯ

๙. เพลงแห่นางแมว

สำนวนที่ ๖

ขอขมาอาภัพที่เข้าไปในรั้งบ้าน	จัดการกันเสียใหม่	ถึงจะได้ทำนา
จนเดือนแปดเดือนเก้า	พระท่านก็เข้าพรรษา	ปีนี้มีน้ำปีอะไร
ถึงไม่ได้ทำนา	เมฆหมอกคลุม	ไปทุกมุมอันนา

จะบนเกล้าไห้ไก่อคู่	จะบนหัวหมูไถนา	ไถตะไถแปร
ไถแลดูฟ้า	ปั้นเมฆถลา	เข้ามาหานางแมว
นางแมวหลายอย่าง	แมวดำจะกินปลาอย่าง	แมวต่างจะกินปลาแห้ง
ใครว่าฝนแล้ง	ฝนเทลงมา	
ท่วมทุ่งท่วมท่า	ท่วมป่าหนองโสน	นิมนต์หลวงพ่อดโต
เสกคาถาปลาช่อน	ปั้นเมฆเสียก่อน	มีละครสามวัน
จับหัวล้านชนกัน	ฝนเทลงมา	เทลงมา
ฝนตกเบื้องล่าง	ไซอ่างคอยท่า	ฝนตกเบื้องบน
ไซฝนลงมา	ให้ข้าวสุราแล้วหรือ	นกกระจอกบินปรี๊ด
ฉันจะลาไปก่อน	ที่หลับที่นอน	ฉันไม่ได้อยู่นี่
แม่เศรษฐีทำวเรื่อนนี้	แม่เศรษฐีเรื่อนนอก	ถุงเงินแค่แขน
ถุงแหวนแค่ศอก	ลากเข้าลากออก	หัวถอกเป็นมัน
จับหัวล้านชนกัน	ฝนเทลงมา	เทลงมา
ใครให้ข้าวสารน้อย	หีหมอยลากฟาก	ใครให้ข้าวสารมาก
หีโตเท่าครก	แม่หม้ายเอย	อย่าเพิ่งขายลูก
ข้าวปลาจะถูก	ลูกไม้จะแพง	ทำตาแดง ๆ
ฝนเทลงมา		
ท่วมไร่ท่วมนา	ท่วมป่าหนองโสน	นิมนต์หลวงพ่อดโต
เสกคาถาปลาช่อน	ปั้นเมฆเสียก่อน	มีละครสามวัน
จับคนแก่เี้ยัดกัน	ฝนเทลงมา	

๑๐. เพลงเชิญผีนางหนู

สำนวนที่ ๑

    อ้ายนางหนูเอย หนูพุกหนูพอง อ้ายหนูเจาะกลอน ไปนอนหาไหน นอนป่าเราไร
ดอกไม้แซมเซย

๑๑. เพลงเข้าผีนางข้าง

สำนวนที่ ๑

    นางข้างเอย มาตกเต่าร้าง ข้างกินใบไผ่ วัวกินหญ้า หมากัดสลัดไต พ่อข้างตัวใหญ่
นกขมิ้นเหลืองอ่อนอ่อนละเว้ย อ่อนละว่า อ้ายพุ่มสายสาย อ้ายลายลาแม่ ตบมือเผาะแผะ
กระโจนพรีม กระโจนพรีม

๑๒. เพลงเข้าฝีนางข้าง

สำนวนที่ ๒

นางข้างเอย มาสูบเต่าร้าง อ้ายข้างกินใบไผ่ อ้ายวัวกินหญ้าหมากัดสลัดไต อ้ายข้างต้มไข่ขมมันเหลืองอ่อนข้างมาแล้วโว้ย มาแล้ววา มาเสียงจากในป่า เห็นรอยโตๆ มาเคี้ยวใบโพธิ์ เคี้ยวอ่วม ๆ อ้ายนางข้างเอย

๑๓. เพลงเข้าฝีนางข้าง

สำนวนที่ ๓

นางข้างเอย มาตอกเต่าร้าง ข้างกินใบไผ่ วัวกินหญ้า หมากัดสลัดไต ข้างตั้งไข่ นกขมมันเหลืองอ่อน อ่างจงอารี อ้ายสีพาสัน อ้ายจันทร์ละม๊ะ หักไม้เปาะแปะ กระจอนบีม กระจอนบีม ฝีมละโว้ย ฝีมละวา ฝีมมาได้ไต่ไต่ไม่ลงมา

๑๔. เพลงเชิญฝีนางสาก

สำนวนที่ ๑

นางสากเอย เข้มแม่เข้ม น้ำอ้อยไม่หวาน เอน้ำตาลเข้ามาเต็ม ประทัดสองดอก ทำไมไม่บอกแต่เต็ม

๑๕. เพลงเชิญฝีนางสุม

สำนวนที่ ๒

นางสุมเอย สุ่มปลาในหนอง สุ่มปลาในคบอง ตะละแม่แฮ้ย ๆ แรกเริ่มเดิมที ให้ตาหัวรีไปตัดไม้ไผ่ ซ้ำ ๆ ที่หนองไหน โอละซำที่หนองไหนเอย มาแล้วจะแหวะจะเวียน เจ้าสร้อยจุดเทียนมาลัย เจ้าสร้อยมาลัยของแม่นี้เอย เอ้ยโอละเหโอละซา เจ้าพระยาสุ่มเอย

๑๖. เพลงเชิญฝีนางเจ้าเซ็น

เจ้าเซ็น เจ้าเซ็นผู้ประเสริฐ ผู้ล้าเลิศเกิดในโลกา เจ้าเซ็นเจ้าเซ็นเมียมาใครปูผ้าให้เมีย ข้านอน ฝีมละโว้ย ฝีมละวาฝีมมาได้ไต่ไต่ไม่ลงมา

๑๗. เพลงเชิญฝีนางตั้ง

สำนวนที่ ๔

นางตั้งเอย ขอเชิญลงครก ขอเชิญลงสาก สาวน้อยเพลลา กินผักกินปลา กินหญ้าเป็นคำ ฝีมเล่นน้ำทะเลพาไป ได้เหล้าสองไห ได้กระเทียมสองหัว ได้เบียร์สองตัว พ่อเล่นตีฆ้อง ขันหมากก็ร้อง ขันพลูก็ร้อง อ้ายปากเข็มทอง คะนองเห็ดหนา ฝีมลงมาแล้วโว้ย ฝีมลงมาแล้ววา ฝีมลงมาได้ไต่ไต่ไม่ลงมา ฝีมลงมาไม่รอด ถอดไม้ลงมา ให้น้ำท่วมนา เกียวหน้านางตั้งกระแทกเสาธง กระดิ่งผิดข้าว อ่อนลงๆ

จากการวิเคราะห์บทเพลงดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักพุทธจริยธรรมระดับต้น คือ ศีล ๕, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, พรหมวิหาร ๔, อิทธิบาท ๔, ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการได้สอดแทรกอยู่ในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๘๔ เพลง แยกตามประเภทของเพลงได้ ดังนี้

- ๑) เพลงร่ำวง สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับต้น จำนวน ๔๒ เพลง
- ๒) เพลงปฎิพากย์ สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับต้น จำนวน ๒๕ เพลง
- ๓) เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับต้น

จำนวน ๑๗ เพลง

๔.๒ หลักพุทธจริยธรรมระดับกลางที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

หลักพุทธจริยธรรมระดับกลาง คือ หลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ซึ่งเป็นจริยธรรมที่เป็นทางแห่งความดีที่จะนำผู้ปฏิบัติไปสู่ความสุข ความเจริญ ซึ่งในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ได้แฝงหลักพุทธจริยธรรมไว้ในเพลงแต่ละประเภท ดังนี้

๔.๒.๑ เพลงร่ำวง หลักพุทธจริยธรรมระดับกลางที่สอดแทรกอยู่ในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ประเภทเพลงร่ำวง มีจำนวน ๒ เพลง ดังนี้

๑. เพลงทิง โนง โนง โนง

ทิง โนง โนง โนง	นกกิ่งไครงมาจับหลังคา
มากเมียแก้วเมียหลีบแล้วฉันจะมา	จับแมวแจวเรือจับเอาเสือมาไถนา
จับแพะชนกันที่หลังบ้านพ่อตา	พ่อตาตกร่องดีด้วยบ้องกัญชา

๒. เพลงหมู่มาลี

	ดูซิหมู่มาลีสวยดีตัดดอกจำปา
ชาย	พี่แบกรักมา ...
หญิง	ฉันไม่รัก ไม่รัก เธอพูดหลอนหลอก
ชาย	ใครบอกเธอเล่า สาบานก็เอา
หญิง	ให้งูเห่ากัดตาย

๔.๒.๒ เพลงปฎิพากย์ หลักพุทธจริยธรรมระดับกลางที่สอดแทรกอยู่ในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ประเภทเพลงปฎิพากย์ มีจำนวน ๗ เพลง ดังนี้

๑. เพลงระบำชาวบ้านไร่

สำนวนที่ ๒

(ชาย) ระบำที่ไหนเล่าเอ๋ย เอ๋ยระบำบ้านไร่ (ลูกคู่ซ้ำ)
 บอกว่าบ้านเหนือเราเขาชื่อนคร ขอให้ล่อยก่อนไม่เป็นเอ๋ยไร
 (ลูกคู่ เอ่อระเหยล่อยมา ลอยมา ลอยไป)...

- (หญิง) ให้แก่ไปเหนียวตะกากไปลากตะขุย ตามเหล่าอู่ทฤษนะแม่ควาย
(ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)
- (ชาย) พี่ได้แบกรักมาจะให้พี่พารักกลับ เขามีเขี้ยวฉันยับนกลีเกอยหรือไร
เสียแรงฉันแบกรักมานี้กว่ารับรักไว้ใช้สักครึ่ง แม่ข้าวเหนียวหนึ่งอ่อนใน
(ลูกคู่) เออระเหยลอยมา ลอยมา ลอยไป)

ฯลฯ

๒. เพลงไขลกแป้ง

สำนวนที่ ๑

- เออ เอ็ง เอย หน้าเศร้าเสียแล้วพ่อยืมละไม(ฮ้า ไฮ้)
 ว่าจะมาประสบหรือพบพักตร์ หรือมักจะเป็นคู่รักหรือไม่ใช่
 พอพานประสบเข้ามาเห็นหน้า ถามว่าไปไหนมา (รับ) ให้ชื่นหัวใจ
 ให้ไปจริงแบ่งแวงให้แจ่มหัวใจ ว่าหงส์ย่นเป็นนายเพลงเอย ...
 ที่ได้เห็นหน้าห้องตั้งแต่ครั้งกระนั้น ให้ละเมอเพื่อฝัน (รับ) ไม่วาย
 มันเหลืออดเหลือทนวันนี้จึงได้มาเกี่ยว มาพบพรรณวลน้อง (รับ) นางไม
 แม่ทองงามขำอย่ารำไร แม่คนสวยเป็นนายเพลงเอย

ฯลฯ

๓. เพลงร่อน

- (ชาย) เอ้ยร่อนไปเถิดเอย เอ้ยลาแม่ร่อน ร่อนหรือร่อนแม่ร่อน ขนคิ้วแม่ช่างลาขนตา
แม่ช่างอน สาวบ้านเหนือเชื้อละคร แม่ช่างร่อนดีเอย (ลูกคู่) เออเอ่ยวง
เอย สาวบ้านเหนือเชื้อละคร แม่ช่างร่อนดีเอย
- (หญิง) เอยร่อนกันเถิดเอย เอ้ยลาพ่อร่อน ร่อนหรือร่อนพ่อร่อน พ่อเล็บมือยาวขาว
จะอ่อน พ่อช่างร่อนดีเอย (ลูกคู่) เออเอ่ยวงเลย พ่อเล็บมือยาวขาวจะอ่อน
พ่อช่างร่อนดีเอย

๔. เพลงพิษฐาน

สำนวนที่ ๑

- (ชาย) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยผักตบ
(ลูกคู่ ๑) มือหนึ่งถือพาน พานเอ๋ยดอกผักตบ
ไอ้ที่ตีขอให้ลูกได้ แต่ว่าไอ้ที่เข้ญใจ ขออย่าให้ลูกพบ
(ลูกคู่ ๒) พิษฐานวานไหว้ ขอให้ได้ตั้งพิษฐาน ฐานเอย
พิษฐานวานไหว้วง ขอให้ตรงตั้งพิษฐาน ฐานเอย
พิษฐานเอยพิมาน ขอให้พานพบเอย

- (หญิง) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยตะขบ (ลูกคู่ ๑)
ไอ้ที่ตีขอให้ลูกได้ไอ้ที่ร้ายๆ ขออย่าให้ลูกคบ (ลูกคู่ ๒)
- (ชาย) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยทับเยี้ยว (ลูกคู่ ๑)
ทำบุญด้วยสิ่งใดหนอ จึงจะได้ร่วมหอกับคนใจเดียว (ลูกคู่ ๒)
- ฯลฯ

๕. เพลงพิษฐาน

สำนวนที่ ๓

- (ชาย) พิษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยคุณ (ลูกคู่ ๑)
ทำบุญสิ่งใดหนอ จะได้เข้าร่วมหอกับคนใจบุญ (ลูกคู่ ๒) ฯลฯ

๖. เพลงข้าเจ้าโลม

สำนวนที่ ๒

- (ชาย) ข้าเจ้ามะโลมเอย เสมือนหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยแจง
(ลูกคู่) เสมือนเอ๋ยหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยแจง
ทำบุญกับสิ่งใด จะได้ร่วมหอกับแม่คนนุ่งแดง
(ลูกคู่) ชะโละเห่ เอ๋ยเอละชา ชะข้าเจ้าโลม ว่าโลมละเหวยโลมละวา)
กอดคอหลังกระทิงคนหน้า สองมือก็คว้าโลมเอย ...
- (ชาย) ข้าเจ้ามะโลมเอย เสมือนหนึ่งข้าง จะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยกล้วย
(ลูกคู่) เสมือนเอ๋ยหนึ่งข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยกล้วย)
- ฯลฯ

๗. เพลงข้าเจ้าโลม

สำนวนที่ ๓

- (ชาย) ข้าเจ้าโลมเอย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นข่อย เออ เออ เอย นางข้าง
จะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นข่อย ทำบุญแต่สิ่งใดหนอ (ข้า)
จะได้ร่วมหอกับสาวน้อยๆ โยละเห่ เย้ชา ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเอย โลมจำ จวบคนหลัง
กระทิงคนหน้า จวบแล้วไม่ลาโลมเอย
- (หญิง) ข้าเจ้าโลมเอย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นข่อยเหมือน เออ เออ เอย
นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยข่อย คุณพ่อก็ดวงทำบุญไปเสียให้ตายมันก็ไม่ได้
กับแม่หนูน้อยตัวน้อยๆ (หน้อยนา) จะใช้ให้มาโลมเอย
- (ชาย) ข้าเจ้าโลมเอย เหมือนนางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นหน้าคุณเหมือน เออ เออ เอย
นางข้างจะเข้ามาโลม มาโลมที่ต้นเอ๋ยคุณ ทำบุญแต่สิ่งใดหนอ (ข้า) จะได้ร่วมหอกับคน
เนื้อนูน โยละเห่ เย้ชา ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเอย โลมจำ กอดคนหลังกระทิงคนหน้า กอด
แล้วไม่ลาโลมเอย ฯลฯ

๔.๒.๓ เพลงประกอบการเล่นเบ็ดเตล็ด หลักพุทธจริยธรรมระดับกลาง ที่สอดแทรกอยู่ในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ประเภทเพลงประกอบการเล่นเบ็ดเตล็ด มีจำนวน ๓ เพลง ดังนี้

๑. เพลงเข้าผีนางข้าง

สำนวนที่ ๔

นางข้างเอ๋ย ทำตาปรือ ๆ มายื้อไม่ใผ่ มาแต่ไหน มาแต่ป่า มิงวงมิงา มากัดสลัดไต่
อ้ายข้างต้มไข่ นกขม้นเหลืองอ่อน อ่อนละเว้ย อ่อนละวา อ้ายจันทร์จะละเมะ หักไม้เผาเผา
กระโจนครี๊ม กระโจนครี๊ม

๒. เพลงเชิญผีนางปลา

สำนวนที่ ๕

เอ๊ย ๆ ๆ ผีนางเอ๊ยมาเข้านางสาก ผีไม่มาเอาไม้แห่ตาก

๓. เพลงเข้าผีนางควาย

อีนางควายเอ๋ย นางควายหางดอก ขยอกเป็นแป้ง จีบหางควายหิ้วจับคิ้วควายโยก
อ้ายควายขึ้นโคก ฝนตกชะชะๆ แมย่ายหูแยะ

จากการวิเคราะห์บทเพลงดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักพุทธจริยธรรมระดับกลาง คือ กุศลกรรมบถ ๑๐ ได้สอดแทรกอยู่ในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๑๒ เพลง แยกตามประเภทของเพลงได้ ดังนี้

๑) เพลงร่ำวง สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับกลาง จำนวน ๒ เพลง

๒) เพลงปฏิพากย์ สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับกลาง จำนวน ๗ เพลง

๓) เพลงประกอบการเล่นเบ็ดเตล็ด สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับกลาง

จำนวน ๓ เพลง

๔.๓ หลักพุทธจริยธรรมระดับสูงที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

หลักพุทธจริยธรรมระดับสูง คือ มรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นจริยธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหาชีวิตโดยใช้ปัญญา เป็นหนทางในการดับทุกข์ซึ่งในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ได้แฝงหลักพุทธจริยธรรมไว้ในเพลงแต่ละประเภท ดังนี้

๔.๓.๑ เพลงร่ำวง หลักพุทธจริยธรรมระดับสูงที่สอดแทรกอยู่ในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ประเภทเพลงร่ำวง มีจำนวน ๔ เพลง ดังนี้

๑. เพลงช่อมาลี

เจ้าช่อมาลีคนดีของพี่ก็มา	สวยจริงหนาเวลาค่ำคืน (ซ้ำ)
ไอ้จันทร์ไปไหน	ทำไมไม่ส่องแสง
จันทร์แสดแสงสว่าง	เมฆน้อยลอยมาบัง (ซ้ำ)
แสงสว่างก็จางหายไป	

๒. เพลงไถ่ยามยามบิน

ไถ่ยามเมื่อยามจะบิน	โผผินหากินไกลรัง
นานๆ หันหน้ามามอง	เรามีเจ้าของจงแล้วหรือยัง

๓. เพลงชีวิตบ้านนา

รุ่งแสงพระสุริยา	ไถ่ขิ่นมากองกิ่งวาน
กาเหล่าร้องครวญเสียงหวานหวาน	ก้องกังวานป่าดงพงไพร
ชีวิตชาวบ้านนา	เข้าตื่นมาไล่ควายไป
บ้านี้แบบคันไถ (ซ้ำ)	จุดหลักไฟสุบยาใบตอง
โถนาพลางร้องเพลง	ไม่หวั่นเกรงแดดร้อนจะส่อง
ตกเพลวัดในตึกสอง	ตะลุมตุ้มหยุดไถนาพลัน (ซ้ำ)
ค่ำแล้วกลับเข้ามา	หาข้าวหาปลาแบ่งกันกิน
นี่แหละแดนสวรรค์ (ซ้ำ)	ที่พวกฉันอยู่ทำจำจ้อง

๔. เพลงใจหญิงเปรียบใบไม้อ่อน

ใจหญิงเปรียบใบไม้อ่อน	สายลมพัดผ่อนอ่อนไปตามลม
ถ้าใครหลงรักก็ต้องระทม	ถ้าใครหลงชมจะตรมใจตาย

๔.๓.๒ เพลงปฏิพากย์ หลักพุทธจริยธรรมระดับสูงที่สอดแทรกอยู่ในเพลงพื้นบ้าน

จังหวัดนครสวรรค์ ประเภทเพลงปฏิพากย์ มีจำนวน ๑ เพลง คือ

๑. เพลงไขลกแป้ง

สำนวนที่ ๒

(ชาย)	เออเอ็งเอยนะเจ้า...	แม่ชูชื่นใจ (ซ้ำ ไ้-เซี่ยะเซี่ยะเซี่ยะ)
	เรามาไขลกแป้ง	ว่ากันให้เลือดแดง (รับ) สมไป
	แม่ทองคู้เข็ญแม่จะเป็นคู่ใคร	ให้มาเป็นคู่ชายเถิดเอย ...
(หญิง)	เอ่อเอยพ่อคู้วไปล์...(เซี่ยะ ๆ ๆ)	ท่านผู้จัดการเขาให้มา
	ตลอดกระทั่งศึกษาเขาให้แสดง	เล่นเพลงไขลกแป้ง (รับ) เหมือนอย่างหมาย

ฯลฯ

๔.๓.๓ เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด หลักพุทธจริยธรรมระดับสูง
ที่สอดแทรกอยู่ในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ประเภทเพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด
มีจำนวน ๑ เพลง คือ

๑. เพลงเชิญผีนางปู้งกี้

สำนวนที่ ๒

นาเอ๋ยนารี แรกเริ่มเดิมที นารีก็เป็นเจ๊ก ตัดไม้ลำเล็ก จักตอกก็ยาวรี สานขอบตั้ง
ใต้ครึ่งวง ขอบตั้งก็งามดีพอทำลำเลิศ เกิดนางปู้งกี้ หาบคอนพยอนพยับ น้องรักว่าใจดี
ขอเชิญนางปู้งกี้ มาเล่นกับพี่เป็นไรเอ๋ย

จากการวิเคราะห์บทเพลงดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักพุทธจริยธรรม
ระดับสูง คือ มรรคมีองค์ ๘ ได้สอดแทรกอยู่ในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๖ เพลง
แยกตามประเภทของเพลงได้ ดังนี้

- ๑) เพลงร่ำวง สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับสูง จำนวน ๔ เพลง
- ๒) เพลงปฎิพากย์ สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับสูง จำนวน ๑ เพลง
- ๓) เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับสูง

จำนวน ๑ เพลง

จากการวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ และศึกษาหลักพุทธจริยธรรม
ในพระพุทธานุญาตในภชาเรวาท ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักพุทธจริยธรรมที่สอดแทรกไว้
ในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง ๓ ประเภท คือ เพลงร่ำวง, เพลงปฎิพากย์ และ
เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด ส่วนใหญ่สอดแทรกจริยธรรมระดับต้น คือ ศีล ๕
ธรรมคัมภีร์โลก ๒, พรหมวิหาร ๔, อิทธิบาท ๔, ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ เนื่องจาก
หลักพุทธจริยธรรมระดับต้นเป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานซึ่งเป็นข้อปฏิบัติของชาวพุทธที่ทำให้
ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข.

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ ได้แก่ (๑) เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในพระพุทธรูปศานานิกายเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ (๓) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากข้อมูลปฐมภูมิ, ข้อมูลทุติยภูมิ และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง ซึ่งเนื้อหาสาระของงานวิจัยสรุปได้ ดังนี้

๕.๑ หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในพระพุทธรูปศานานิกายเถรวาท

จากการศึกษาหลักพุทธจริยธรรมในพระพุทธรูปศานานิกายเถรวาท พบว่าหลักพุทธจริยธรรมแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ จริยธรรมระดับต้น ได้แก่ ศีล ๕, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, พรหมวิหาร ๔, อิทธิบาท ๔ ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ จริยธรรมระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ จริยธรรมระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘

๕.๑.๑ จริยธรรมระดับต้น

จริยธรรมระดับต้น หมายถึง จริยธรรมที่ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นข้อปฏิบัติเพื่อห้ามมิให้ละเมิดทางกาย วาจา ปฏิบัติเพื่อให้กาย วาจาเป็นปกติ เป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ปฏิบัติเพื่อบรรลุความสุขขั้นต้นของชีวิตเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น เป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ ได้แก่ ศีล ๕, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, พรหมวิหาร ๔, อิทธิบาท ๔, ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ ซึ่งมีเนื้อหาของหลักธรรมระดับต้น ดังนี้

ศีล ๕ หรือ เบญจศีล หมายถึง ความประพฤติชอบทางกายและวาจา, การรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ประกอบด้วย

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี สิกขาปทัง สมายามิ คือ เว้นจากการปลงชีวิต เช่น การฆ่าสัตว์ให้ถึงแก่ความตาย, การฆ่ามนุษย์ด้วยกันให้ถึงแก่ความตาย เป็นต้น

๒. อทินนาทานา เวรมณี สิกขาปทัง สมาทियามิ คือ เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้มาเป็นของตน เช่น เด็กไปหยิบขนมโดยไม่จ่ายเงิน, การหยิบเงินจากกระเป๋าผู้อื่นมาครอบครองไว้เป็นของตนเองโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของก่อน เป็นต้น

๓. กาเมสุมิจจาจารา เวรมณี สิกขาปทัง สมาทियามิ คือ เว้นจากการประพฤติดินในกาม เช่น เป็นชู้กับภรรยาคนอื่น, จิตคิดจะผิดลูกผิดเมียคนอื่น เป็นต้น

๔. มุสาวาทา เวรมณี สิกขาปทัง สมาทियามิ คือ เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดเท็จ เช่น การพูดจาที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง การพูดเพื่อให้ผู้อื่นสำคัญผิด เป็นต้น

๕. สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี สิกขาปทัง สมาทियามิ คือ เว้นจากน้ำเมา คือสุราอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เช่น ผู้ที่ดื่มสุรา และผู้ที่คิดจะดื่มสุรา เป็นต้น

ธรรมคัมครองโลก หมายถึง ธรรมที่ช่วยคุ้มครองทั้งมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายให้อยู่ด้วยกันอย่างปกติสุข เป็นคุณธรรมที่สนับสนุนหลักมนุษยธรรมให้เป็นไปด้วยดี โดยชักนำจิตใจให้เกิดความละเอียดต่อความชั่วและความเกรงกลัวต่อความประพฤติชั่ว

๑. หิริ แปลว่า ความละเอียดแก่ใจ ความละเอียดต่อบาปเป็นธรรมรักษาคุ้มครองโลก ทำให้โลกเกิดสันติ ทำให้คนเราอยู่กันอย่างสงบสุข เพราะคนที่มีหิริจะเกลียดความชั่ว และละเอียดที่จะทำความชั่ว ทำให้ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่โลกและสรรพสัตว์ทั้งปวง

๒. โอตตปปะ แปลว่า ความเกรงกลัว หมายถึงความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว เป็นธรรมคุ้มครองโลกคู่กับหิริ เพราะคนที่มีโอตตปปะย่อมกลัวที่จะทำความผิดทำหึงดเว้นจากการประพฤติต่างๆ ได้ อันเป็นเหตุให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข เกิดสันติภาพขึ้น

พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ประกอบด้วย

๑. เมตตา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข
๒. กรุณา หมายถึงความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์
๓. มุทิตา หมายถึง ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า "ดี"
๔. อุเบกขา หมายถึง การรู้จักวางเฉย การวางใจเป็นกลาง

อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ,คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ประกอบด้วย

๑. ฉันทะ ได้แก่ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

๒. วิริยะ ได้แก่ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

๓. จิตตะ ได้แก่ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิต ผักใจไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

๔. วิมังสา ได้แก่ ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ไคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

ทิศ ๖ หมายถึง บุคคลประเภทต่างๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพทางสังคมดุจทิศที่อยู่รอบตัว

๑. ทิศเบื้องหน้า (ปรัถิมทิศ) คือ ทิศตะวันออก ได้แก่ มารดาบิดา เพราะเป็นผู้มีอุปการะแก่เรามาก่อน

๒. ทิศเบื้องขวา (ทักษิณทิศ) คือ ทิศใต้ ได้แก่ ครูอาจารย์ เพราะเป็นทักษิณบุคคล ควรแก่การบูชาคุณ

๓. ทิศเบื้องหลัง (ปัจฉิมทิศ) ทิศตะวันตก ได้แก่ บุตรภรรยา เพราะติดตามเป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลัง

๔. ทิศเบื้องซ้าย (อุตตะระทิศ) ทิศเหนือ ได้แก่ มิตรสหาย เพราะเป็นผู้ช่วยให้ข้ามพ้นอุปสรรคภัยอันตราย และเป็นกำลังสนับสนุน ให้บรรลุความสำเร็จ

๕. ทิศเบื้องล่าง (เหมฐิมทิศ) ได้แก่ คนรับใช้และคนงาน เพราะเป็นผู้ช่วยทำการงานต่างๆ เป็นฐานกำลังให้

๖. ทิศเบื้องบน (อุปริมทิศ) ได้แก่ สมณพราหมณ์ คือ พระสงฆ์ เพราะเป็นผู้สูงด้วยคุณธรรม และเป็นผู้นำทางจิตใจ

มงคล ๓๘ ประการ หมายถึง สิ่งที่ทำให้มีโชคดี, ธรรมอันนำมาซึ่งความสุขความเจริญ เรียกเต็มว่า อุดมมงคล คือมงคลอันสูงสุด ประกอบด้วย

๑. ไม่คบคนพาล (อเสวะนา จะ พาลานัง)

๒. คบบัณฑิต(บัณฑิตตานัญจะ เสวะนา) บัณฑิต หมายถึง ผู้ทรงความรู้ มีปัญญา มีจิตใจที่งาม และมีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง รู้ดีรู้ชั่ว

๓. บูชาคนที่ควรบูชา (ปุชา จะ ปุชะเนยานัง) คือการแสดงความเคารพบุคคลที่เรานับถือ ยกย่อง เลื่อมใสในบุคคลคนนั้น

๔. อยู่ในปฏิรูปเทศ, อยู่ในถิ่นมีสิ่งแวดล้อมดี (ปฏิรูปะเทศะวาโส จะ)

๕. ได้ทำความดีให้พร้อมไว้ก่อน, ทำความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น (ปุพเพ จะ กะตะปุญญะตา)

๖. ตั้งตนไว้ชอบ (อัตตะสัมมาปณิธิ จะ) คือ การดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย ด้วยความถูกต้องและสุจริต อยู่ในสัมมาอาชีวะ มีแผนการที่จะไป ให้ถึงจุดหมายนั้น ด้วยความไม่ประมาท มีการเตรียมพร้อม และมีความอดทนไม่ละทิ้งกลางคัน

๗. เล่าเรียนศึกษามาก, ทรงความรู้กว้างขวาง, ใส่ใจสดับตรับฟัง ค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ (พาหุสัจจะ) คือเป็นผู้ที่ฟังมาก เล่าเรียนมาก เป็นผู้รอบรู้

๘. มีศิลปวิทยา, ชำนาญในวิชาชีพของตน (สิปปัญจะ) ศิลปะ คือสิ่งที่แสดงออกถึงความงดงาม และมีความสุนทรีย์

๙. มีระเบียบวินัย, ใต้ฝีกอบรมตนไว้ดี (วินะโย จะ สุกฺขิโต) วินัย ก็คือข้อกำหนดข้อบังคับ กฎเกณฑ์เพื่อควบคุมให้มีความเป็นระเบียบนั่นเอง มีทั้งวินัยของสงฆ์และของคนทั่วไป สำหรับของสงฆ์นั้นมีทั้งหมด ๗ อย่างหรือเรียกว่า อนุคาริยะวินัย ส่วนของบุคคลทั่วไปก็มี ๑๐ อย่าง คือการละเว้น จากอกุศลกรรม ๑๐ ประการ

๑๐. วาจาสุภาสิต, รู้จักใช้วาจาพูดให้เป็นผลดี (สุภาสิตา จะ ยา วาจา) คำว่าวาจาอันเป็นสุภาสิตในที่นี้มิได้หมายถึงเพียงว่าต้องเป็นคำร้อยกรอง ร้อยแก้ว เป็นคำคมบาดใจ มีความหมายลึกซึ้งเท่านั้นแต่รวมถึงคำพูดที่ดีมีประโยชน์ต่อผู้ฟัง

๑๑. บำรุงมารดาบิดา (มาตาปิตุอุปัฏฐานัง) พ่อแม่ นั้นเปรียบได้เป็นทั้งครูของลูก เทวดาของลูก พรหมของลูก และอรหันต์ของลูก เป็นเนื้อนาบุญของลูก

๑๒. การสงเคราะห์บุตร (ปุตตะทารัสสะ สังคะโห = ปุตตะสังคะหะ)

๑๓. สงเคราะห์ภรรยา (ทาระสังคะหะ)

๑๔. การงานไม่อาภูล (อนาภูลา จะ กัมมันตา) ว่าด้วยสาเหตุที่ทำให้งานค้างคั่ง

๑๕. รู้จักให้, เผื่อแผ่แบ่งปัน, บริจาคสงเคราะห์, บำเพ็ญประโยชน์ (ทานัญจะ)

๑๖. ประพฤติธรรม, ดำรงอยู่ในศีลธรรม (ธัมมะจริยา จะ) การประพฤติธรรม ก็คือ การปฏิบัติให้เป็นไป แบ่งออกได้เป็น ๓ อัน ได้แก่ กายสุจริต, วชิสุจริตและ มโนสุจริต

๑๗. สงเคราะห์ญาติ (ญาติกานัญจะ สังคะโห) ลักษณะของญาติที่ควรให้การสงเคราะห์

๑๘. การงานที่ไม่มีโทษ, กิจกรรมที่ดีงาม เป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เป็นทางเสียหาย (อะนะวัชชานิ กัมมานิ)

๑๙. เว้นจากความชั่ว (อาระตี วิระตี ปาปา) บาปคือสิ่งที่ไม่ดี เสีย ความชั่วที่ติดตัว ซึ่งไม่ควรทำ

๒๐. เว้นจากการดื่มน้ำเมา (มัชชะปานา จะ สัญญะโม) ว่าด้วยเรื่องของน้ำเมานั้นอาจทำมาจากแป้ง ข้าวสาลี การปรุงโดยผสมเชื้อหรืออะไรก็แล้วแต่ที่ดื่มแล้วทำให้มีนเมา

๒๑. ไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย(อัปปะมาโท จะ ชัมเมสุ) ธรรมในที่นี้ก็คือหลักปฏิบัติที่ทำแล้วมีผลในทางดีและเป็นจริงที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงโปรดแนะทางไว้

๒๒. ความเคารพ, การแสดงออกที่แสดงถึงความเป็นผู้รู้จักคุณค่าของบุคคล สิ่งของหรือกิจการนั้นๆ และรู้จักให้ความสำคัญและความใส่ใจเอื้อเฟื้อโดยเหมาะสม(คาระโว จะ)

๒๓. ความสุภาพอ่อนน้อม, ถ่อมตน (นิวาโต จะ) ความอ่อนน้อมถ่อมตน คือการไม่แสดงออกถึงความสามารถที่ตัวเองมีอยู่ให้ผู้อื่นทราบเพื่อข่มผู้อื่น หรือเพื่อโอ้อวด การไม่โอวดดี เยอหยิ่งจองหอง แต่แสดงตนอย่างสงบเสถียร โทษของการอวดดีนั้นมีอยู่ดังนี้

๒๔. ความสันโดษ, ความเอิบอิ่มพึงพอใจในผลสำเร็จที่ได้สร้างขึ้น หรือในปัจจัยลาภที่แสวงหามาได้ ด้วยเรี่ยวแรงความเพียรพยายามของตนเองโดยทางชอบธรรม (สันตุฎฐิ จะ) คำว่าสันโดษไม่ได้หมายถึงการอยู่ลำพังคนเดียวอย่างเดียวกัหาไม่ แต่หมายถึงการพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ในของของตัวเอง

๒๕. มีความกตัญญู (กตัญญตา) คือการรู้จัก และตอบแทนท่านผู้ให้ บุญคุณที่ว่ามีใช้ว่าตอบแทนกันแล้วก็หายกัน แต่หมายถึงการรำลึกถึง พระคุณที่เคยให้ความอุปการะแก่เราด้วยความเคารพยิ่ง

๒๖. พึงธรรมตามกาล, หาโอกาสแสวงหาความรู้เกี่ยวกับหลักความจริงความดีงาม และเรื่องที่เป็นประโยชน์ (กาลนะ ชัมมัสสะวะนัง) เมื่อมีโอกาส เวลา หรือ ตามวันสำคัญต่างๆ ก็ควรต้องไปฟังธรรมบ้าง เพื่อสดับรับฟังสิ่งที่เป็นประโยชน์ ในหลักธรรมนั้นๆ และนำมาใช้กับชีวิตเราเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น

๒๗. มีความอดทน (ขันตี จะ)

๒๘. เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย, พุดกันง่าย พึงเหตุผล (โสวะจัสสะตา)

๒๙. พบเห็นสมณะ, เยี่ยมเยียนเข้าหาท่านผู้สงบกิเลส (สะมะณานัญจะ ทัสสะนัง) คำว่าสมณะแปลตรงตัวได้ว่า ผู้สงบ (หมายถึงผู้อยู่ในสมณเพศ)

๓๐. สนทนาธรรมตามกาล, หาโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นกันเกี่ยวกับหลักความจริงความดีงามและเรื่องที่เป็นประโยชน์ (กาลนะ ชัมมะสะกัจฉา) การได้สนทนากันเรื่องธรรม ทำให้ขยายขอบเขตการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ และได้รู้ในสิ่งใหม่ๆ ที่เราอาจนึกไม่ถึง หรือเป็นการเผื่อแผ่ความรู้ที่เรามีให้แก่ผู้อื่นได้ทราบด้วย

๓๑. มีความเพียรเพากิเลส, รู้จักบังคับควบคุมตนไม่ประนเปรอตามใจอยาก (ตะโป จะ) ตบะ โดยความหมายแปลว่า ทำให้ร้อน ไม่ว่าจะด้วยวิธีใด การบำเพ็ญตบะหมายความว่า การทำให้กิเลส ความรุ่มร้อนต่างๆ หมดไป หรือเบาบางลง

๓๒. ประพฤติพรหมจรรย์, ดำเนินตามอริยมรรค, การรู้จักควบคุมตนในทางเพศ หรือถือเมถุนวิริตตามควร (พรหมะจริยัญจะ) คำว่าพรหมจรรย์หมายความว่า การบวชซึ่งละ

เว้นเมถุน การครองชีวิตที่ปราศจากเมถุน การประพฤติธรรมอันประเสริฐ ท่านว่าลักษณะของธรรมที่ถือว่าเป็นการประพฤติพรหมจรรย์นั้น (ไม่ใช่ว่าต้องบวชเป็นพระ)

๓๓. เห็นอริยสัจ, เข้าใจความจริงของชีวิต (อริยสัจจาณะ ทัสสะนัง) อริยสัจ หมายถึงความจริงอันประเสริฐ

๓๔. ทำพระนิพพานให้แจ้ง, บรรลุนิพพาน (นิพพานะสัจฉิกิริยา จะ) นิพพาน คือภาวะของจิตที่ดับกิเลสได้หมดสิ้น หลุดจากอำนาจกรรม และไม่ต้องวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏอีก ซึ่งก็คือพ้นจากทุกข์นั่นเอง

๓๕. ถูกโลกธรรม จิตไม่หวั่นไหว (มุฏฐัสสะ โลกะธัมเมหิ จิตตัง ยัสสะ นะ กัมปะติ) คำว่าโลกธรรม มีความหมายถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำบนโลกนี้ ซึ่งเราไม่ควรมัวจิตหวั่นไหวต่อสิ่งต่างๆ เหล่านี้

๓๖. จิตไร้เศร้า (อะโสกัง) มีเหตุอยู่ ๒ ประการที่ทำให้จิตเราต้องโศกเศร้าคือ ความโศกเศร้าที่เกิดเนื่องมาจากความรักรวมถึงรักสิ่งของทรัพย์สินเงินทอง และความโศกเศร้าที่เกิดจากความใคร่

๓๗. จิตปราศจากธุลี (วิระชัง) กิเลส ก็คือสิ่งที่ทำให้เกิดความเศร้าหมอง ซึ่งได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง

๓๘. จิตเกษม (เขมมัง) เกษม หมายถึงมีความสุข สบาย หรือสภาพที่มีจิตใจที่เป็นสุข มีจิตเกษมก็คือว่ามีจิตที่เป็นสุขในที่นี้หมายถึงการละแล้วซึ่งกิเลส

๕.๑.๒ จริยธรรมระดับกลาง

จริยธรรมระดับกลาง หมายถึง จริยธรรมที่เป็นทางแห่งความดีที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติไปสู่ความสุข ความเจริญ ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ คือ กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ มโนกรรม ๓ ซึ่งเป็นกรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติ ดังนี้

กายกรรม ๓ การกระทำทางกาย ประกอบด้วย (๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากปลงชีวิต (๒) อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้โดยอาการขโมย (๓) กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤติผิดในกาม

วจีกรรม ๔ การกระทำทางวาจาประกอบด้วย(๑) มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากพูดเท็จ (๒) ปิสุณายะ วาจาเย เวรมณี เว้นจากพูดส่อเสียด (๓) ผรุสสาย วาจาเย เวรมณี เว้นจากพูดคำหยาบ (๔) สัมผัปปะลาปา เวรมณี เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ

ค. มโนกรรม ๓ การกระทำทางใจ ประกอบด้วย(๑) อนภิชชา ไม่โลภอยากได้ของเขา (๒) อพยาบาท ความไม่คิดร้าย ไม่พยาบาทปองร้ายเขา (๓) สัมมาทิฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ คือ เห็นอริยสัจจ์ เห็นชอบตามคลองธรรม

๕.๑.๓ จริยธรรมระดับสูง

จริยธรรมระดับสูง หมายถึง จริยธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาชีวิตให้ไปสู่หนทางแห่งความพ้นทุกข์อันชอบ ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘ หรือ อภิวรรคมีองค์ ๘ ประกอบด้วย

๑. ความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) ได้แก่ ความรู้ริยสัจจ์ ๔ หรือ เห็นไตรลักษณ์
๒. ความดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ) ได้แก่ ดำริที่จะออกจากกาม, ดำริในการไม่พยายามปองร้ายผู้อื่น และดำริในการไม่เบียดเบียนผู้อื่น
๓. เจรจาชอบ (สัมมาวาจา) ได้แก่ วาจาสัจ ๔ คือ ไม่ประพฤตชั่วทางวาจา อันได้แก่ ไม่พูดเท็จ, ไม่พูดส่อเสียด, ไม่พูดคำหยาบคาย และไม่พูดเพ้อเจ้อ
๔. กระทำชอบ (สัมมากรรม) ได้แก่ กายสุจริต ทำการงานชอบ
๕. เลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ) ได้แก่ เว้นมิฉ้อฉล ประกอบสัมมาชีพชอบ
๖. พยายามชอบ (สัมมาวายามะ) ได้แก่ มีความเพียรชอบ
๗. ระลึกชอบ (สัมมาสติ) ได้แก่ สติปัญญา ๔ ระลึกชอบ ได้แก่ การระลึกในกาย เวทนา จิต และธรรม ๔ ประการ
๘. ตั้งจิตมั่นชอบ (สัมมาสมาธิ) ได้แก่ การตั้งใจชอบ ทำจิตให้สงบรับจากกิเลส

๕.๒ ความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยให้คำจำกัดความหมายถึง เพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ และจากการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ สรุปความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ได้ว่าเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ เกิดจากวิถีชีวิตของชาวบ้านตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวขยาย มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน มีความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักและสามัคคีกันดุจญาติทุกคนหากมีการจัดงาน หรืองานข้าวถึงฤดูเก็บเกี่ยว ทุกคนในหมู่บ้านจะรวมกลุ่มกันช่วยเหลือกันและผลัดกันเอาแรง ซึ่งภาษาถิ่นเรียกว่า “ลงแขก” และเนื่องจากวิถีชีวิตของชาวบ้านสมัยนั้นเป็นไปอย่างเรียบง่าย ไม่มีสถานบันเทิง ไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวกเหมือนกับสมัยปัจจุบัน จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้บรรพบุรุษของเราใช้ภูมิปัญญาในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและสนุกสนาน แม้จะเกิดความเหน็ดเหนื่อยจากการตรากตรำ ทำนา ก็มีได้ทำให้ทุกคนท้อแท้ แต่กลับหาวิธีผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยโดยวิธีการเปล่งเสียงร้องพร้อมๆ กัน เพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงและจังหวะในการทำงานซึ่งต่อมาได้พัฒนาเสียงร้องให้เป็นทำนอง ทำให้เกิดความสนุกสนานผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อย ซึ่งเนื้อเพลงแต่ละเพลงก็เกิดขึ้นมาจากความคิดของบรรพบุรุษที่นำวิถีชีวิตมาสอดแทรกในการร้องเพลง และใช้ภาษาถิ่นที่เข้าใจง่าย ใช้วัสดุทางธรรมชาติที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นเป็นอุปกรณ์ ในการร้องรำทำเพลงแทนเครื่องดนตรีที่หาได้ยากในสมัยนั้น

จึงทำให้ทุกเพศทุกวัยได้มีโอกาสในการใช้ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในการสร้างความบันเทิงใจให้แก่ตนเอง และสังคม อีกทั้งชุมชนดั้งเดิมเป็นชุมชนที่มีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง และมีจิตใจโอบอ้อมอารี การประพันธ์เพลงส่วนใหญ่จึงแฝงไปด้วยคติธรรม ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้ผู้ขับร้องเพลงมีจิตใจอ่อนโยน สามารถน้อมใจนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่แฝงอยู่ในเนื้อเพลงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ

ประเภทของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

จากการศึกษาเนื้อหาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ พบว่าประเภทของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. เพลงร่ำวง เนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับหนุ่มสาวในด้านของความรัก การตัดพ้อต่อว่า เช่น เพลงสาวสวยรำนาดู, เพลงเสียดายตัว, เพลงแสงจันทร์วันเพ็ญ เป็นต้น งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเพลงพื้นบ้านประเภทเพลงร่ำวง ได้ ๕๐ เพลง

๒. เพลงปฏิพากย์ หมายถึงเพลงพื้นบ้านซึ่งมีวิธีการร้องโดยผู้เล่นชายและหญิงร้องโต้ตอบกันในเชิงเกี่ยวพาราสี ซึ่งจุดเด่นอยู่ที่โวหารและปฏิภาณในการคิดคำร้องโต้ตอบกัน งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเพลงพื้นบ้านประเภทเพลงปฏิพากย์ ได้ ๒๔ เพลง

๓. เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด หมายถึง เพลงที่ใช้ร้องประกอบการพิธีกรรมของชาวบ้านอันมีรากฐานมาจากความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และภูตผีปีศาจ เป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานจะเล่นในเทศกาลตรุษสงกรานต์ งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเพลงพื้นบ้านประเภทการละเล่นเบ็ดเตล็ด ๓๕ เพลง

๕.๓ หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

จากการศึกษาหลักพุทธจริยธรรมในพระพุทธรูปศาสนาิกายเถรวาท ผู้วิจัยแบ่งระดับของจริยธรรมออกเป็น ๓ ระดับ คือ (๑) หลักจริยธรรมระดับต้น ได้แก่ ศีล ๕, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒ พรหมวิหาร ๔, อิทธิบาท ๔, ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ (๒) หลักจริยธรรมระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ (๓) หลักจริยธรรมระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘

๕.๓.๑ หลักพุทธจริยธรรมระดับต้น ได้แก่ ศีล ๕, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒ พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔, ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ แยกตามประเภท ได้ดังนี้

- ๑) เพลงร่ำวง สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับต้น จำนวน ๔๒ เพลง
- ๒) เพลงปฏิพากย์ สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับต้น จำนวน ๒๕ เพลง
- ๓) เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับต้น จำนวน ๑๗ เพลง

๕.๓.๒ หลักพุทธจริยธรรมระดับกลาง คือ หลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ซึ่งเป็นจริยธรรมที่เป็นทางแห่งความดีที่จะนำผู้ปฏิบัติไปสู่ความสุข ความเจริญ ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ แยกตามประเภท ได้ดังนี้

- ๑) เพลงร่ำวง สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับกลาง จำนวน ๒ เพลง
- ๒) เพลงปฎิพากย์ สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับกลาง จำนวน ๗ เพลง
- ๓) เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ดสอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับกลาง จำนวน ๓ เพลง

๕.๓.๓ หลักพุทธจริยธรรมระดับสูง คือ มรรคมีองค์ ๘ หมายถึง จริยธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างถ่องแท้ เพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน บรรลุถึงบรมสุข ความสุขที่ไม่หวนมาสู่ความทุกข์อีก ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ แยกตามประเภทได้ดังนี้

- ๑) เพลงร่ำวง สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับสูง จำนวน ๔ เพลง
- ๒) เพลงปฎิพากย์ สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับสูง จำนวน ๑ เพลง
- ๓) เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับสูง จำนวน ๑ เพลง

จากการวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ และศึกษาหลักพุทธจริยธรรมในพระพุทธานุภาพเถรวาท ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักพุทธจริยธรรมที่สอดแทรกไว้ในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง ๓ ประเภท คือ เพลงร่ำวง, เพลงปฎิพากย์ และเพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด ส่วนใหญ่สอดแทรกจริยธรรมระดับต้น คือ ศีล ๕ ธรรมคัมภีร์โลก ๒, พรหมวิหาร ๔, อธิปไตย ๔, ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ เนื่องจากหลักพุทธจริยธรรมระดับต้นเป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานซึ่งเป็นข้อปฏิบัติของชาวพุทธที่ทำให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข

๕.๔ เกณฑ์การตัดสินจริยธรรม

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและแนวทัศนะของปรัชญาจารย์ เรื่องเกณฑ์การตัดสินจริยธรรมพบว่าเกณฑ์การตัดสินจริยธรรมมี ๒ เกณฑ์ คือ

๑. เกณฑ์หลักที่ใช้ในการพิจารณาตัดสินจริยธรรม คือ “เจตนา” ซึ่งเป็นการกระทำโดยพิจารณาจากมูลเหตุว่าเป็นเจตนาที่เกิดจากกุศลมูล หรืออกุศลมูล และต้องคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่นและสังคม ทำให้การวินิจฉัยกรรมเป็นไปตามลักษณะถูกต้องตามความเป็นจริง

๒. เกณฑ์รองที่ใช้ในการพิจารณาตัดสินจริยธรรม คือ “มโนธรรม” ซึ่งเป็นจิตสำนึกในการหยั่งรู้ถึงพฤติกรรมว่าดีหรือไม่ดีเป็นคุณหรือเป็นโทษ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี

ของตนเอง ว่าเป็นการเบียดเบียนตนเอง เบียดเบียนผู้อื่นหรือไม่ และ เป็นที่ยอมรับของวิญญูชนหรือไม่ การเป็นมนุษย์ที่ดี คือให้มีศีลเป็นลำดับแรกแล้วพัฒนาให้เกิด สมาธิ และปัญญาเป็นองค์รวมในการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

๕.๕ การสืบทอดเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอันทรงคุณค่า และ สืบทอดบทเพลงพื้นบ้านโดยวิธี “มุขปาฐะ” คือการบอกเล่าปากต่อปาก จากคนรุ่นหนึ่ง มาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง แต่เนื่องจากยุคนี้ผู้คนหันไปสนใจเรื่องปากท้อง เศรษฐกิจ มากกว่าการแสดงความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมของตน กอปรกับวิวัฒนาการของสังคมไทยเป็นไปอย่างรวดเร็ว การใช้วิธีมุขปาฐะ จึงได้ผลไม่มากนัก เนื่องจากพ่อเพลง แม่เพลง อยู่ในวัยชรา และเยาวชนก็ไม่ใส่ใจในประวัติศาสตร์ของบรรพบุรุษ จึงทำให้เพลงพื้นบ้านอาจเลือนหายไป ตามกาลเวลา หากไม่มีการสืบทอดเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ให้ดำรงอยู่คู่จังหวัด นครสวรรค์ ก็อาจทำให้เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์สูญหายไปในเวลาอันใกล้นี้ จึงทำให้ หน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจโดยตรง คือ กระทรวงวัฒนธรรม เล็งเห็นคุณค่าของศิลปะการแสดง พื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ จึงสนับสนุนให้ปราชญ์ชาวบ้านมีบทบาทในการสืบทอดเพลงพื้นบ้าน ด้วยวิธีการสนับสนุนให้ปราชญ์ชาวบ้านไปสาธิตการรำและการร้องเพลงพื้นบ้านให้แก่บุตร หลานของตนในสถานศึกษาต่าง ๆ อาทิ ศูนย์ศึกษาพระพุทธรศานาวินอาทิตย์, ศูนย์สายใย ชุมชน, สถานศึกษาต่าง ๆ ในจังหวัดนครสวรรค์ เป็นต้น

๕.๖ แนวทางการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

จากการที่ผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูลการวิจัยจากข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ พบว่า แนวทางการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์มีแนวทางในการอนุรักษ์ ดังนี้

๑. พ่อเพลงแม่เพลงพื้นบ้านทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดเพลงพื้นบ้าน ให้กับลูกหลานในท้องถิ่น

๒. หน่วยงานที่จัดการเกี่ยวกับการศึกษา ควรนำเพลงพื้นบ้านเขาทองบรรจุเป็น หลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาทุกสังกัดในจังหวัดนครสวรรค์

๓. หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนควรร่วมกันสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ ระบบการ มีจิตสำนึกชุมชนโดยแท้ ซึ่งเป็นแนวทางที่ทำให้ชุมชนมีระบบการจัดการต่อระบบนิเวศของ เพลงพื้นบ้านด้วยตัวของตัวเอง

๕.๗ ประโยชน์ที่เกิดจากการวิจัยในด้านสังคมยุคโลกาภิวัตน์

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ทำให้ผู้วิจัยเกิดแนวคิดในการนำประโยชน์ซึ่งเกิดจากผลของการทำงานวิจัยฉบับนี้ไปเผยแพร่เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ เนื่องจากบทเพลงสมัยปัจจุบันในเนื้อหาสาระของเพลงส่วนใหญ่ไม่ค่อยเน้นเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ผู้วิจัยจึงเห็นว่าเป็นการดีหากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการประพันธ์เพลงจะได้นำหลักคุณธรรมไปสอดแทรกในเนื้อหาสาระของบทเพลงในสมัยปัจจุบัน โดยมีแนวทางดังนี้

๑. ใช้บทเพลงเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปสู่เยาวชนและประชาชนทุกระดับ เพื่อขัดเกลาจิตใจ และปลูกจิตสำนึกให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม
๒. สนับสนุนให้ผู้ประพันธ์เพลง ได้สอดแทรกหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไว้ในเนื้อเพลง ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์ได้ผ่อนคลายความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและยังได้ประโยชน์จากหลักธรรมคำสอนโดยทางอ้อม ทำให้การศึกษาหลักธรรมเป็นไปอย่างไม่น่าเบื่อ
๓. เป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามให้ดำรงอยู่โดยการร้อยเรียงวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของความเป็นไทยผ่านบทเพลง

๕.๘ ข้อเสนอแนะ

๕.๘.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการวิจัยพบว่าหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์หน่วยงานภาครัฐควรมีส่วนในการสนับสนุนและกำหนดแนวทางในการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมให้เป็นนโยบายของรัฐโดยกำหนดแนวทางในการพัฒนาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. หน่วยงานภาครัฐต้องจัดพื้นที่สำหรับการแสดงพื้นบ้านที่เรียกว่า”ลานวัฒนธรรม” สำหรับเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรมทุกด้าน ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เพลงพื้นบ้านเป็นที่รู้จักแพร่หลายเป็นที่รู้จักของสังคมระดับจังหวัด ระดับประเทศและนานาชาติ
๒. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรเข้ามามีบทบาทอย่างเต็มที่โดยการสนับสนุนงบประมาณ และจัดหาผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมให้เข้ามามีบทบาทในการวิเคราะห์ ตลอดจนสังเคราะห์ข้อมูลทางด้านศิลปวัฒนธรรมให้อยู่ในรูปแบบของวิชาการที่ระดับชาวบ้านพอจะรับรู้คุณค่าได้ และรูปแบบของวิชาการที่ระดับนานาชาติสามารถที่จะเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมเป็นอย่างดี

๓. หน่วยงานรัฐต้องกำหนดแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนให้เพลงพื้นบ้านทรงคุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรม ดำรงอยู่และพัฒนาให้เป็นที่รู้จักของสังคมและประเทศชาติสืบไป

๕.๘.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาลักษณะพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ทำให้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่ทำการวิจัยเพื่อการศึกษาครั้งต่อไปคือ

๑. ควรศึกษาเปรียบเทียบลักษณะพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์กับเพลงพื้นบ้านของจังหวัดอื่นๆ

๒. ควรศึกษาพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอื่นๆ เช่น ศึกษาพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในบทรื่องนาฏดนตรีในจังหวัดนครสวรรค์

๓. ควรศึกษาแนวทางในการพัฒนาเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ให้เป็นเพลงที่ทำให้เยาวชนไทยเกิดความซาบซึ้งและหวงแหนในวัฒนธรรมของตน สามารถนำวัฒนธรรมของจังหวัดนครสวรรค์ ไปเผยแพร่ให้กับเยาวชน สังคม และนานาชาติอารยประเทศ ได้เห็นคุณค่าในวัฒนธรรมที่ก่อเกิดมาจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยในอดีต

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย – บาลี

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ . อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๒.

_____ . ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ . พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. มงคลตถกที่ปนิยา ทุดิโย ภาค. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๙.

ข. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดนครสวรรค์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.

จำเรีญรัตน์ เจือจันทร์, ดร. จริยศาสตร์ : ทฤษฎีจริยธรรมสำหรับนักบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๔๘.

เนื่องน้อย บุญเนตร. จริยศาสตร์ตะวันตก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

บุญมี แทนแก้ว, ผศ. จริยธรรมกับชีวิต. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๕๒.

ประทีป สุขโสภา. เอกสารประกอบการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต การแสดงศิลปะของท้องถิ่น. สุโขทัย : มปท, ๒๕๓๓.

พนัส หันนาคินทร์. จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓.

พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตโต). ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๓๘.

_____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____ . **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระพรหมคุณาภรณ์, (ประยูร ฐมฺมจิตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**.
พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระเมธีธรรมาภรณ์, (ประยูร ฐมฺมจิตโต), **พุทธศาสตร์กับปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร :
อมรินทร์ พรินติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๓.

วิทย์ วิศทเวทย์, **จริยศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

สาโรช บัวศรี, ศ.ดร. **จริยธรรมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๖.

สุชีพ ปุญญานุภาพ, **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สว มาลาทอง, **คู่มือการศึกษาจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

อเนก นาวิกมูล, **คุณค่าเพลงพื้นบ้าน : เพลงนอกศตวรรษ**. กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ,
๒๕๒๒.

(๒) วิทยานิพนธ์

กฤษณา คงยิ้ม. “การวิเคราะห์เพลงประกอบการเล่นเพลงพื้นบ้านจากตำบลเขาทองอำเภอ
พยุหะคีรีจังหวัดนครสวรรค์”. **ปริญญาานิพนธ์**. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม : สถาบันราช
ภัฏนครสวรรค์, ๒๕๓๙.

กฤษณา แสงทอง. “เพลงปฏิพากษ์ : วัฒนธรรมดนตรีและภาพสะท้อนสังคมของชาวตำบลเขา
ทองอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์**. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม :
สถาบันราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๐.

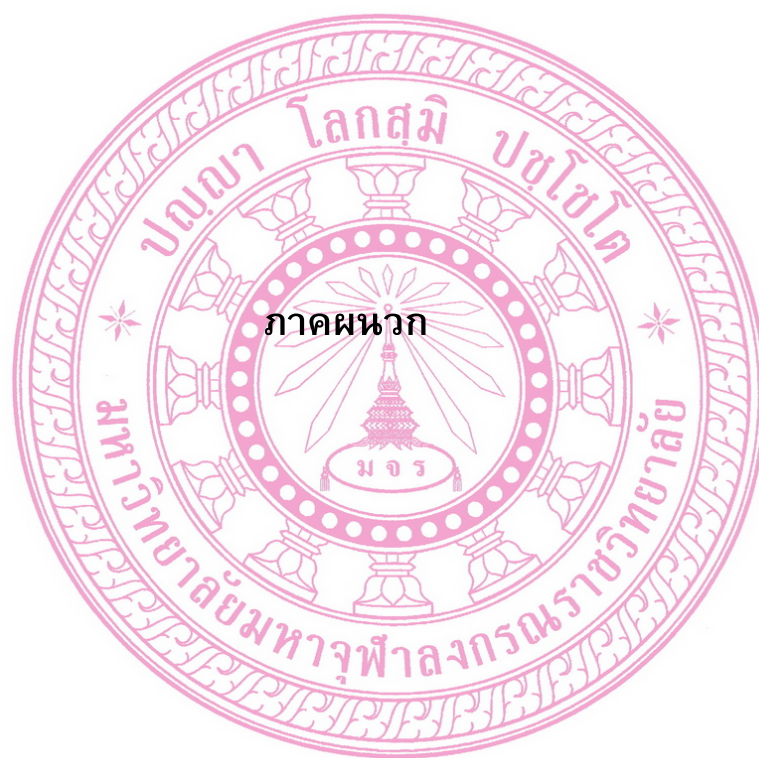
จุฑามณี บ้านมอญ. “การศึกษาเพลงพื้นบ้านท่าโพ ตำบลท่าโพ อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัด
อุทัยธานี”. **ปริญญาานิพนธ์**. : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.

พันทิพา สัมผัสจิต. “การแสดงพื้นบ้านอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์**
: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระครูโสภิตธรรมประยุต, (อุดม อุตตมปญฺโญ/สงฺสระ). “การศึกษาพุทธจริยธรรมในเพลง
โคราช”. **วิทยานิพนธ์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาประหยัด ปญฺญาวโร, (สุนนท์). “จริยธรรมที่ปรากฏในลำกลอน”. **วิทยานิพนธ์**.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. สรุปผลการสัมภาษณ์

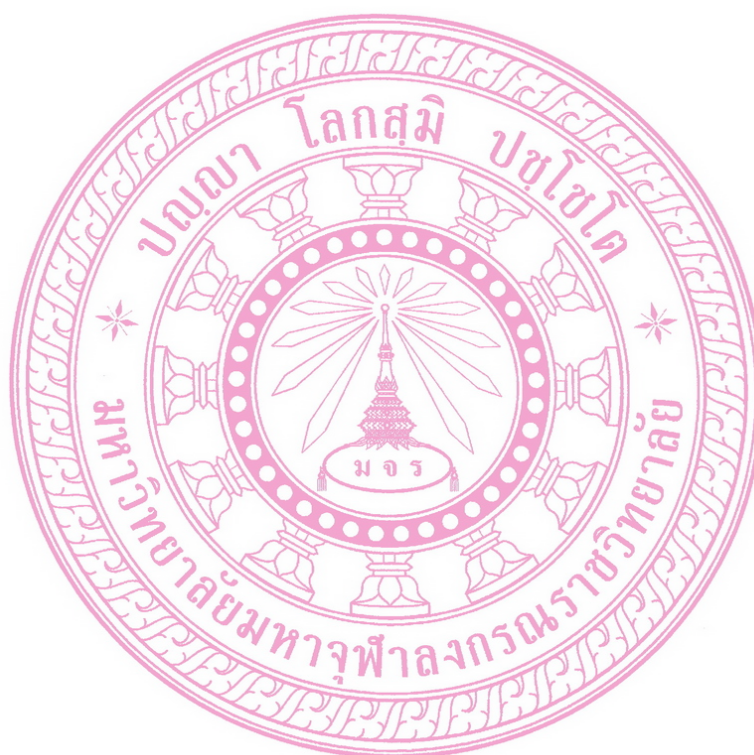
การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัย ๒ ลักษณะ คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth interview Research) โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ, พ่อเพลงและแม่เพลง

ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์พ่อเพลง-แม่เพลง และผู้ควบคุมเครื่องกำกับจังหวะ จำนวน ๑๐ ท่าน ดังนี้

๑. นายประเทือง	เหมือนเตย	อายุ ๖๙ ปี
๒. นางไทย	หมีทอง	อายุ ๗๐ ปี
๓. นายลมูล	คงหอม	อายุ ๘๐ ปี
๔. นายเกิด	ต่วนชะเอม	อายุ ๖๘ ปี
๕. นายพยอม	ต่วนชะเอม	อายุ ๖๒ ปี
๖. นางสาวภา	เหมือนเตย	อายุ ๖๙ ปี
๗. นายประเสริฐ	สุขศิริ	อายุ ๖๕ ปี
๘. นางพะเยาว์	พันธ์ุเขตการณ์	อายุ ๕๙ ปี
๙. นายอุดม	พันธ์ุเขตการณ์	อายุ ๖๖ ปี
๑๐. นางสาวภาวนา ศรีวิณะ		อายุ ๕๓ ปี

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง จำนวน ๑๐ ท่าน ผู้วิจัยสรุปได้ว่าเพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง เกิดขึ้นมากกว่า ๑๐๐ ปีแล้ว การประพันธ์เพลงของพ่อเพลงแม่เพลงส่วนใหญ่จะนำวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นมาประพันธ์เป็นเพลงเพื่อสร้างความสนุกสนานให้กับชุมชน และผ่อนคลายความเหนื่อยล้าจากการทำงาน ซึ่งวิถีชีวิตแบบนี้เกิดขึ้นบ่อยๆ จนกลายเป็นประเพณีของท้องถิ่น และได้แพร่ขยายไปยังตำบลใกล้เคียง จนเป็นที่รู้จักของชาวต่างถิ่น ทำให้ชุมชนเกิดรายได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากมีผู้ว่าจ้างให้ไปแสดงในงานต้อนรับคณะศึกษาดูงานจากจังหวัดต่างๆ สำหรับเครื่องดนตรีใช้เพียง ๓ ชิ้น คือ โทน กรับ ฉิ่ง เรียกว่าเครื่องกำกับจังหวะ ซึ่งการแสดงพื้นบ้านนี้ผู้ทรงคุณวุฒิเล่าว่าผู้แสดงได้มีโอกาสแสดงถวายต่อหน้าพระพักตร์ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เสด็จฯ เปิดโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ และในปีพุทธศักราช ๒๕๓๘ ได้แสดงถวายการต้อนรับสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งเสด็จเปิดวิหารหลวงพ่อเดิม และ

นมัสการรองพระพุทธรูปจำลอง ณ วัดเขาทอง แต่เนื่องจากปัจจุบันฟอเพลง แม่เพลงอายุมากขึ้นทำให้การแสดงพื้นบ้านมีน้อยลง หน่วยงานราชการจึงได้เชิญให้ฟอเพลง แม่เพลง ได้ถ่ายทอดทำรำและการร้องเพลงให้กับนักเรียนและผู้สนใจได้ฝึกหัด เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปการแสดงเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ให้ดำรงอยู่สืบต่อไป

ภาคผนวก ข.
ภาพประกอบการสัมภาษณ์

นายประเทือง เหมือนเดย
ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ นายประเทือง เหมือนเดย
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

การแสดงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์
ในโอกาสต้อนรับคณะคณาจารย์และบุคลากรมหาวิทยาลัยมหิดล
ณ วัดเขาทอง ตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

นางสาวพยุ่ง ต่วนชะเอม และนายลมูล คงหอม ผู้แสดงประกอบเพลงรำวง
(บันทึกภาพโดย นางพัชรินทร์ อินทร์น้อม นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๓)

นางมลิวลีย์ สัมมาจันทร์ และนายลมูล คงหอม ผู้แสดงประกอบเพลงรำวง
(บันทึกภาพโดย นางพัชรินทร์ อินทร์น้อม นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๓)

นางไทย หมีทอง และนายจิ้น ไส้ทองคำ ผู้แสดงประกอบเพลงรำวง
(บันทึกภาพโดย นางพัชรินทร์ อินทร์น้อม นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๓)

นางมลิวลีย์ สัมมาจันทร์ และนายลมูล คงหอม
(บันทึกภาพโดย นางพัชรินทร์ อินทร์น้อม นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๓)

ผู้แสดงประกอบเพลงรำวง จำนวน ๑๐ คู่ (๒๐ คน) บันทึกภาพพร้อมกัน
(บันทึกภาพโดย นางพัชรินทร์ อินทร์น้อม นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๓)

การแสดงประกอบเพลงเต้นกำรำเคียว (ผู้แสดง ๑๐ คน)
(บันทึกภาพโดย นางพัชรินทร์ อินทร์น้อม นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๓)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ : นางพัชรินทร์ อินทร์น้อม
เกิด : วันอาทิตย์ที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๑๑
สถานที่เกิด : บ้านเลขที่ ช. ๓๙/๓๑ ตำบลปากน้ำโพ
อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐
การศึกษา : ระดับประถมศึกษา โรงเรียนสตรีวิสุทธิศึกษา
ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนสตรีวิสุทธิศึกษา
ระดับปวช. ปวส. วิทยาลัยอาชีวศึกษานครสวรรค์
ระดับอุดมศึกษา วิทยาลัยนครสวรรค์ (ศศ.บ.)
ที่อยู่ปัจจุบัน : บ้านเลขที่ ๒๑๔/๒๖๐ หมู่ ๙ ตำบลนครสวรรค์ตก
อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐
สถานที่ทำงาน : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์
เบอร์โทรศัพท์ : ๐๙๑ - ๙๖๒๐๒๙๗